

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 07849

IKH LAKH FUN AYKH

Der Tunkeler

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

דער טונקעלער

איך לאַך פון אייך

הומירעסקן

סצענקעס

גראמען

ס א ר ל א ג " פ י כ ע ד י

1931

ווארשע

PRINTED IN POLAND

Drukarnia
„B-ci Lewin-Epstein i S-ka”
Warszawa, Pawia 38.

א י נ ה א ל ט :

5	דאָס געשענקטע פּוך
18	וואָס אַקטואַרן זאָגן וועגן קאָנסט
27	פּריוועלעך צווישן אַ דיכטער און אַ מאַלער ערב אַ קינסטלער-באַל
39	ווי-אזוי מען מאַכט פּילם-בילדער ביי פּאַרשידענע פעלקער אַז אײך האָב פּיינט און קאָן נישט פּאַרליירן און וויל נישט
45	און האָב קיין געדאַלד נישט
48	אַ דאָקטאָר דאַרף מען פּאַלגן!
54	דער פּראָסט אַלס שדכן
61	פּאַרוואָס ער פּאַרט נישט אויף דאַמישע
67	מיין ווייב מאַכט קראַנק אַ דאָקטאָר
73	אײך פּאַר אַהיים...
76	צוליב אַ "קוף" און אַ "גימל"
83	עס האָט זיך אים פּאַרוואָלט טרינקען וויין
91	די האַלעטקע
96	קאָנפּערענצן
99	דער גראַפּאָמאַן
105	דער צייטינגס-פּאַרקויפּער
112	אַ מיטל קעגן אַלע קרענק
124	אַ זעלטענע ביבליאָטעק
130	אַלמער וויין
135	דער טונקעלער פּאַרן דיכטער-טריבונאַל
142	גנבה גנבה איבער אַלעס!
145	זויבער קענען שווייגן
151	דער פּראָמער הערשאַפּטאָר זיין טרויער סעקרעטאַר און דאָס יעדאַנדיטע ליד

158	תחתונים למעלה ועליונים למטה
164	מזאוס אריינגעפאלן
171	האָב איך עם אביסל געהאט א קאָנצערט!
177	פארטוישט די יוצרות
184	פון מאפעט צום גט
193	דאָס פארשפילטע ווייב
195	דער אמעריקאנער
207	מיינע ליטערארישע ווערקן

דאָס געשענקטע בוך.

צוליב אַ געשעפטלעכן ענין האָב איך פאַרפלאַנדרשעט אין אַ קליין שטעטל אין האַלאַנד. זגרייל הייסט דאָס שטעטל. אַ שעה רייווע פֿון אמסטערדאַם.

אַ פרעמד שטעטל. אזוי פרעמד, אז עס איז מיר געווען אַ חידוש, ווי־אזוי מענטשן האָבן זיך אַהין פאַרקליבן און ווי־אזוי זיי וואוינען דאָרט.

אין דעמדאָניגן שטעטל האָב איך זיך באַדאַרפט באַגעגענען מיט אַ פּערזאָן. די פּערזאָן האָט אָבער פאַרשפּעטיגט. זי וועט קומען ערשט אין אַ פּאַר טעג אַרום.

אויסנוצנדיג די צייט, האָב איך באַשלאָסן דערווייל אַריבער־צוכאַפֿן זיך אויף אַ טאַג קיין אמסטערדאַם. אינדערפרי וועל איך מיר אַרויספאַרן, וועל מיר אַרומשלעפֿן זיך דאָרט אין די גאַסן, אַנדערקומן די הויפט־שטאָט פֿון האַלאַנד, אַנקומן די מוזעאומס און אַנדערע זענסווירדיגקייטן, איינקויפֿן דאָרט טשעקאווע קלייניגקייטן. — און אין דעמזעלבן אָונט וועל איך קומען צוריק קיין זגרייל.

בין איך אויפגעשטאַנען אינדערפרי, גענומען די נויטיגע הפצים, וואָס מען באַדאַרף האָבן ביי אַזאַ אויספאַלג: אַ האַנטוך, אַ שטיקל זיף, מיינ פיל־פּעדער, מיינ נאָטיץ־ביכל, אַ פיכל צו לעזן, אַ זאַ־פּאַסאָון קאָלנער, אַ לאַדנעטקע, אַ ציין־בערשטל, אַ פּאַר נאָרטי־לעד, מיינ פּאַרטיסיגאַר מיט פּאַפּיראַסן, שוועפּלעך — דאָס אַלץ האָב איך אָנגעפּאַקט אין מיינע 37 קעשענעס. גענומען דעם רעגנ־מאַנטל אויפֿן לינקן אַרעם, דעם שירם אונטער דער רעכטער פּאַכ־אָוע און בין אַוועקגעפאַרן קיין אמסטערדאַם.

מכנים מוריסטן זאגן, אז עס איז נישטאָ קיין גרעסער פארנע-
ניגן אויף אַ ריזיע, ווי אַראָפּצוגיין אין אַ ווילד־פרעמדער שטאָט,
זואו קיינער קען דיר נישט און די קענסט קיינעם נישט און אזוי
זיך לאָזן אומשלענדערן, אָנקוקן, זוכן, באַפּאַכטן, בלאַנדזשען, סתם
אזווייך, אויף נאָטס באַראָט.

אזוי האָב איך געטון. אַראָפּ פון וואָקואַל און געלאָזט זיך איר
בער די אומבאַקאַנטע אַמסטערדאַמער פּלעצער, גאַסן, זאַוואַילקעס,
מערק, זוארן־הייזער, פאַרקראַכן אין די מוזעאומס, דאָ און דאָרט
עפעס איינגעהאַנדלט: אַלפּאַמען מיט אָנזיכטן פון אַמסטערדאַם,
סובערנירען, אַ פּאַר קראַוואַטן, אַ שטעקלע, אַ פּאַר הילצערנע פישער־
שיכלעך, אַ מושלי־קאַפּ פון אויסערנעוויינלעכער גרויס, אַן אַש־בעכער
מיט אַ בילד פון אַמסטערדאַמער האַפּען, אַ ריזע־היטל, אַ וועג־
וויזער איבער אַמסטערדאַם און אומגענט מיט אַ פּלאַן און נאָך אַ
סך פעקלעך, וואָס איך האָב אָנגעפאַקט אין די אזוי אויך אָנגע־
פאַקטע קעשענעס, אָנגעהאַנגען אויף די קנעפלעך, אזוי אז איך בין
געוואָרן געשוואַלן, ווי אַ באַרג.

מיטאָנצייט בין איך שוין געווען מיד. מיר פון אַרומשלעפּן
זיך איבער דער שטאָט, מיר פון דער גרויסער צאָל זאַכן, וואָס האָבן
אָנגעפילט און געשפאַרט פון אַלע מיינע קעשענעס, וואָס איך האָב
געהאַלטן אין די הענט, וואָס זענען געהאַנגען אויף מיינע קנעפלעך,
און האָב באַשלאָסן גיין צום וואָקואַל און פּאַרן צוריק קיין זגריל
אויף מיטאָג.

איך שטעל די ערשטע שריט אויפן וועג צום וואָקואַל. ערשט
עס פאַרלויפט מיר העם וועג עפעס איינער אַ לאַנגער פאַרשוין מיט
אַ טעקע אונטערן אַרעם, שטעלט זיך אַוועק קעגן מיר מיט זיין גאַנצן
פּראָנט, ווי אַן אויסגעבויענער לאַמטערס, און פּרענט מיט אַ ווייז־
פּערשער שטים:

— פּערצייען זי, זינד זי ניכט די פּערוואָן, די דער טונקלעלע?
הייסט?

— יאָ.

— אין מיר ערקענען זי? איך האַבע זי זאָפּאַרט ערקאַנט.
ערקענען זי מיר?

— ניין.

— איך בין דאך שוועמעל. ערינשרן זי זיך דעם עקסטערן
שוועמעל. וויר ווארען צוזאמען אין ווילנא. ווייז ווארען זאגאזא בער
פריינהעט.

— צ'א! — האב איך אים ווירקלעך דערקענט. — דאס איז
טאקע שוועמעל. מנחם שוועמעל דער עקסטערן. אין ווילנע זענען
מיר געווען צוזאמען. דערזעלבער שוועמעל. דיזעלבע בעלמע אויפן
לינקען אויף. דיזעלבע ווייבערשע שטים. דאסזעלבע אויסגעצויגענע
ציגן-פנים מיט זיין שופר-נאז. דערזעלבער לאנגער האלז מיטן שפיר
ציגן קנאפ. איצט האט ער נאך באקומען א שפיציג בערדל. וואס דאס
מאכט זיין פנים נאך מער ציניש, מער מעפיסטאפעליש. דערזעל-
בער לאנגער מיט דעם רוגנד-אויסגעפויגענעם הוקן, און מיט א פאך
לאנגע דארע אויסגעקניטע פיס, וואס ציען זיך דירעקט פון פלייצע.
א פיגור, וואס ווען איר שטעלט-אוינטער א פינטל, איז עס א ריכט-
טיגער פראגע-צייכן.

— זענט איר גאר ביי איינז אין האלאנד! — האט ער שוין
גערעדט פראסט ליטוויש.

— יא, איך בין אין זגריל. איך בין נעקומען געשעפטלעך אויף
א פאך טעג. דערווייל האב איך זיך אויף א פאך שעה אריבערגע-
כאפט קיין אמסטערדאם, אַנקוקן עס.

— זייער גוט, זייער גוט! — האט ער נשריבן די דארע הענט. —
אזא באגעגעניש פאסירט לויט דער סטאטיסטיק אפשר איינס אויף
א מיליאן. מנא. איך וועל שוין איך נישט אוועקלאָזן. איר מוזט
גיין מיט מיר אויף מיטאָג. איך האָב שוין דאָ אַ ווייב מיט אַ היים.
איר וועט ביי מיר זיין אַן אַנגעלייגטער גאָס. מיין ווייב וועט זיך
אזוי פרייען. וואָס הייסט, אַ יוגנט-פריינט! סטאטיסטיש גענומען,
פאלטאויס אזא יוגנט-פריינט איינער אפשר אויף הריי מיליאן.

איך בין זיך מודה ומתודה, אז עס האָט מיך זייער געפרייט
דידאָזיגע איינלאָדונג. די פערספעקטיוו, אז איך וועל באַלד זיין
אין אַ הויז און וועל זיך אָפהען פון דעם גאַנצן טאָג ארוםגיין אויף
די פיס און אז איך וועל מיר אַביסל אויסלאָדעווען פון דעם גאַנצן
באַגזוש. האָט מיך זייער געלאָקט און איך בין געאַנגען.

— זענט איר נאָר אין האַלאַנד, — האָט ער גערעדט ביים
מיטאָג, טאָנדיג אין טעלער זיפ זיין קארצזיכטיגע נאָז. — איר נע-
דענקט, ווי מיר בייַדע האָבן זיך גלייכצייטיג געלאָזט פאָרן קיין
אַמעריקע. איר זענט טאָקע אַוועקגעפאָרן, און איך בין געפליבן
שטעקן אין אַמסטערדאַם. עס האָט מיר אויסגעפעלט די אַפּותיקאַ
צו פאָרן ווייטער ... אָבער איך האָב קיין חרטה נישט. איך האָב מיך
דאָ נישט שלעכט איינגעאַרדנט. סטאַטיסטיש גענומען, איז מיין
עקאָנאָמישע לאַגע 2 צו 100. איך אַרבעט דאָ אין דעם קעניגלעכן
ביוראָ פאַר סטאַטיסטיק. איך בין דאָ דאָקטאָר פון סטאַטיסטיק. דעם
דאָקטאָראַט האָב איך באַקומען פאַר מיין דיסערטאַציע. איך האָב
עס אַרויסגעלאָזט אין אַ בוך-פאָרם אויף האַלענדיש אין צוויי טיילן.
דאָס בוך האָט געהאַט ערפאָלג. אַזאַ ערפאָלג פאַלט אַויס אַפּשר אויף
איינ בוך פון טויזנטער. אָט וועל איך עס אייך גלייך ווייזן. איך
ווייל טאָקע אייך אויך שענקען אַ בוך אַלס אָנדענקן.

ער האָט אָפּגעווישט דאָס מויל מיט דער סערוועטקע, איז צו
געגאַנגען צו דער שאַפּע, אויף וועלכער עס איז געלעגן אַ גרויסער
באַרג פון פּריש-בראַשירטע ביכער אין רויטע הילעס. ער האָט אַרויס-
געשלעפט צוויי פענדער און מיר עס אונטערגעטראָגן. דאָס טיטל-
בלאַט איז מיר געווען פרעמד און נישט-פאַרשטענדלעך. נאָר ער
האַט עס מיר איבערגעגעבן: „מאַטעריאַלן צו סטאַטיסטיק וועגן בוך-
טיפּוס צווישן די נידערלאַנדישע שפּטים אין פּריסטן מיטלאַטער.“
דאָס בוך איז געווען פול מיט ציפּערן, טאַבעלן, דיאַגראַמען.

— זאָל איך אייך שענקען די צוויי טייל פון מיין בוך?

— אַ—אָך! מיטן גרעסטן פאַרגעניגן. עס וועט ביי מיר זיין
די טייערסטע מתנה! — האָב איך געזאָגט מיט פּרייד.

— שטייט-זשע, איך וועל אָנשרייבן אַ ווידמענונג.

ער האָט אַרויסגענומען זיין פּיל-פּעדער און אָנגעשריבן אויפן
ערשטן זייטל פּאָלגנדע שורות:

„פּריינט! געדענק די סטאַטיסטיק.

עס איז די מוטער פון ווייזהייט“

א מתנה צום אָנדענקען פון
אונזער בעגעגעניש א. א. וו.
דר. שוועמעל".

ער האָט זיך צאָדיק אויפגעשמעלט אין זיין גאַנצער לענג, האָט
גענומען די ביידע בענדער און מיט אַן אויסערגעוויינלעכן פּייערלעכן
זשעסט פון אַ הישפּאַנישן גראַנד, וואָס טראָגט־אונטער פּלומען זיין
דאָנאַ, האָט ער מיר זיי אונטערגעטראָגן.
— ביטע!

איך בין אויך אויפגעשטאַנען און מיט אַ נאָך מער פּייערלעכן
זשעסט האָב איך די מתנה עמפּפאַנגען.
— דאַנקע.

און אין האַרצן האָב איך געמראַכט: וואו וועל איך זיך אַהיבן
טון מיט די צוויי ביכער, אז קוים וואָס איך קאָן מיך אַן עצה געבן
מיט מיינע אייגענע פעקלעך!

נאָך מיטאַג האָבן מיר זיך פּריינטלעך צעזענגט, און איך האָב
מיט גרויס מייסטערשאַפט געפרווט פאַרנעסן די ביכער אין פּאָר
דער־ציימער. נאָר באלד האָב איך דערתערט דעם דאָקטאָרס שטימ.
ער איז מיר נאָכגעלאָפּן אויף די טרעפּ און געשריגן:

— די ביכער! די ביכער! איר האָט פאַרגעסן די ביכער.
— אַי, אַי, אַי!.. — האָב איך מיך אַ כאַפּ געטון. — אונט
מערוועגס איז מען אזוי צעשמרדימט, און אגב לייך איך לעצטנס
אויף אַ זכרון־מאַנגעל.

— דאָס שאַדט נישט, דאָס שאַדט נישט! — האָט ער מיך
פאַרזאָגט און אַרײַנגעשאַרט מיר די ביכער אונטערן פאַכווע. —
איינער צעשמרדימקייט ווייזט, אז איר זענט אַ נייטיגער מענטש,
וואָס איז פאַרנומען מיט זיינע געדאַנקען. די סטאַטיסטיק פאַווייזט,
אז די צאָל פון צעשמרדימע הערשט צווישן די אינטעלעקטואַליסטן
אין דער געגנעזעצמער פּראָפּאָרציע...

אַ ברירה האָב איך געהאַט, איך האָב געכאַפט די ביכער, ווי
מען כאַפט אַרויס אַ קינד פון אַ שרפה, און בין אַוועק.
איך בין געשאַמען, ווי אַן אָנגעלאָדענער אייזל, מיט די אָנע
פּילטע קעטענס און אָנגעהאַנגענע פעקלעך און שאַכטלעך, איצט

האָב איך נאָך באַדאַרפט שלעפּן עפעס 2 בענדער וועגן סטאַטיסטיק פֿון בויך־טיפּוס אויף האַלענדיש.

איך האָב געפרווט פּאַמעלעכן, "נישט־ווילנדיג", אַרויסלאָזן די צוויי ביכער אויפֿן ברוק און זיך געלאָזט גיין; נאָך באלד איז מיט אימפעט מיר נאָכגעלאָפֿן אַ נאַסן־פּאַרקויפּער פֿון שוועבעלעך און בלייפּעדערס און האָט מיר געשטופּט די ביכער אין האַנט אַרײַן. עפעס זאָגנדיג אויף האַלענדיש און אויסשטרעקנדיג זיין האַנט. איך האָב אים דערלאָנגט עטלעכע מטבעות און בין ווייטער געגאַנגען.

איך בין אַרײַן אין פּאַרק, זיך צוגעזעצט אויף אַ באַנק און שטיילינקערהייט בגנבה געפרווט די ביכער איבערלאָזן אויף דער באַנק. נאָך באלד האָט מיך אָנגעיאָגט דער פּאַרק־וועכטער, מײַה דערלאָנגט די טײַערע מציאה און אויסגעשטרעקט די האַנט.

איך האָב אים געגעבן עטלעכע מטבעות און בין ווייטער גע־גאַנגען. נאָכדעם האָב איך מיך פּאַרקליבן אין אַ פּאַרוואַרפֿן געסל, געפרווט אַראָפּלאָזן זיי, די ביכער, אין אַ קאַנאַל. נאָך אַ שיפּער האָט זיי מיט גרויס בריהשקייט אַרויסגעראַטעוועט און מיר עס אָפֿ געגעבן. איך האָב אים דערפּאַר האַרציג געדאַנקט מיט אַ צילאָג פֿון אַ פּאַר מטבעות טרינקגעלט.

איך האָב שוין פּאַרלירן די האַפּטונג פּטור צו ווערן פֿון דעם אָנשיקעניש. איך האָב געטראַכט, אַז אויב איך וועל אזוי אַלע ווילע האַלטן און פּאַרלירן די ביכער, וועל איך בלייבן אָן אַ פּרוּטה אין קעשענע — און בין אזוי ווייטער אַוועק, בויגנדיג זיך אונטערן יאָך פֿון מיינע הפּצים.

איך בין געקומען אויף דער יידן־שטראַסע, עס איז געווען זיך מערדיג פּאַרנאַכטלעך. די זון איז אונטערגעגאַנגען מיט דערועלבעה פּראַכט, ווי זי גייט־אונטער אויף אַלע יידישע גאַסן און געמאַס פֿון דער גאַנצער וועלט. אזוי גייט־אונטער די זון אויף גענשע גאַס, אויף דזיקע גאַס אין וואַרשע, העסטער סטריט אין ניו־יאָרק און אַנדערע יידישע געמאַס. אַרבעטער זענען געגאַנגען פֿון דער אַרבעט, אַז־געשטעלטע פֿון די געשעפּטן. קינדער זענען אַרומגעלאָפֿן און זיך געפּלאַנטערט אונטער די פּיס. אייניגע האָבן געשפּילט אין געיענע אַנדערע האָבן געטאַנצט אונטער די קלאַנגען פֿון אַ מוזיק־קאַסען.

וואָס אַן אַלמע האַלענדערין האָט געדרייט. עס איז געווען ייִדיש־לעך־
רעש'יג, הגם די געשרייען און די קללות זענען געווען גאָר אויף אַ
פרעמד לשון.

אינצווישן האָב איך דערזען אַ כוואַטסקע יידענע אין אַ שייטל
און אין אַ צעראַטענעם שירץ. זי איז געשטאַנען, האָט פאַרקויפט
פון אַן עמער פישלעך אַזעלכע פון דער משפּחה הערינג און עפעס
גערופן אויף האַלענדיש. אַרום האָט זיך געקליבן אַ המון פון קונים.
פאַר יעדן קונה פלעגט די יידענע אַרויסכאַפן אַ הערינג פון עמער,
געגעבן עס אַ שייטל־אַפּ פון רעכטס און פון לינקס, ווי מען שייטל־
אַפּ אַ פאַנאַע; און אַז דער הערינג פלעגט בלייבן נאַקעט און נאָלע,
ווי די מאַמע האָט אים געהאַט, מיט זיין גאַנצן גלאַנציגן פעטס אין
דרויסן, פלעגט זי עס געבן אַ טוינקאַפּ, ווי גרויס עס איז, אין אַ שויסל
אַנגעבראַקטע ציבעלעס, אַזוי אַז דער הערינג פלעגט ווערן אַרוימגע־
פיקט מיט ציבעלע, ווי אַ שטיק פליגן־פאַפּיר מיט פליגן אין אַ הייסן
זומער־טאָג.

דאַן פלעגט דער קונה נעמען דעם הערינג פאַרן עק, אויפהויבן
עס, ווי אַ הענגל טרויבן, איבערן מויל, אונטערבויען דעם קאַפּ, צו
האַלטן דאָס היטל און אַזוי עסן עס מיט גרויס אַפעמיט.
מיר האָט פאַרשמעקט דערדאָזיגער דעליקאַטעס און כ'האַב גע־
וווּן, אַז זי זאָל מיר דערלאַנגען אַזאַ פאַרציע, איך האָב אָבער נישט
געהאַט קיין השק צו עסן דאָס טאַקע דאָ „נאַ פאַטשעקאַניע“ און
האַב געוווּזן, זי זאָל עס מיר איינפאַקן אין פאַפּיר, כדי איך זאָל עס
קאָנען מיטנעמען קיין זגריל. די יידענע האָט אָבער נישט געהאַט קיין
פאַפּיר. זי האָט עס נישט געדאַרפט אויך, מחמת ס'רוב קונים עסן
דעמדאָזיגן מאַכל אויפן אָרט.

דאָ האָב איך זיך דעהמאָנט אויף די צוויי ביכער. איך האָב
אויסגעריסן אַ פאַר הינטערשטע פלעטלעך (על־כל־פנים האָב איך
האָך געהאַט אַזוי פיל פיעטעט צו די ביכער, כדי נישט צו רייסן
קיין פלעטלעך פון פאַרנט דאָרט, וואו די דעריקאַציע געפינט זיך).
די יידענע האָט איינגעוויקלט דאָס צוויי־הערינג און די פלעטלעך,
געמאַכט אַ ניין פעקל און אָנגעהאַנגען מיר אויף דעם איינציגן פרייען
סנעפּל, וואָס האָט זיך געפאַמפלט אויף מיין רעגן־מאַנטל. אויס

דאָנקבאַרקייט האָב איך איר איבערגעלאָזן די צוויי ביכער אַ מתנה.
מנא, זאָל זי האָבן פאפיר צו וויקלען הערינג — און זאָל איך פטור
ווערן פון אַ צומשעפעניש.

מיט אַ גרינג געמיט און אויך מיט אַ גרינגערן פאגאזש בין איך
אוועק צום וואָקזאַל. נאָר מיין ציג איז שוין געווען אוועקגעגאַנגען.
צוליב דעם באַלעמוטשעניש מיט דעם הערינג האָב איך פאַרשפעטיגט
דעם ציג. אַ צווייטער ציג גייט ערשט אין אַ שעהאַרם.

מילאָמא, בין איך ווידער אוועק איבער דער שטאָט. וויל איך
אַנזען די שטאָט, ווי זי זעט־אויס אין אָונט. דאָ און דאָרט האָבן
זיך אָנגעהויבן ציטרן לאַמפן עלעקטרישע, שיִלדן, טראַמוויען.

איך בין געגאַנגען וואו די אויגן האָבן מיך געטראָגן; אַמ
מייסטן צו די צענטרן פון שטאָט, וואָס האָבן זיך צעשפילט מיט אַ
גרעסערער שפע ליכט. דאָס זענען געווען די באַלעפטסטע אַרטעריען
נאָסן און פאַרוויילונגס־פּלעצער.

אויף דעם רעמפראַנד־פּלאַץ האָב איך ווידער דערהערט אַ פאַ
קאָנטע ווייבערישע שטים, וואָס רופט מיך. איך קער זיך אַויס — ער,
דער דאָקטאָר שוועמעל.

— איר זענט נאָך נאָר נישט געפאָרן? — האָט ער געפרעגט.

— ניין, איך האָב פאַרשפעטיגט דעם ציג.

— פאַרשפעטיגט דעם ציג? — האָט ער איבערגעחזרט. —

סטאַטיסטיש פאַרשפעטיגן מענטשן דעם ציג איינער אויף 8 טויזנט
7 הונדערט מיט איינס. ווען־זשע האָט איר ווידער אַ ציג?

— ערשט אין אַ שעה אַרומ.

— איז דאָך אויסגעצייכנט! טאָ קומט, וועלן מיר גיין צו מיר

אויף אָונט־ברויט. האָב איך אַ הערינגל, הערט איר, איז עס אַ ברכה
צו מאַכן! עכטער אַמסטערדאַמער! לויט דער סטאַטיסטיק פאַלט
אויס אַזאָ הערינג איינער אויף 110. ביי אייך אין פּוילן זעט מען
נאָרנישט אַזעלכע הערינג. אַז עס איז באַשערט צו טרעפן זיך נאָך
אַמאָל — קומט, וועלן מיר עסן וועטשערע. אַביסל פאַרברענגען. נאָך
וועטשערע האָב איך פּרייע צייט, איך וועל אייך באַגלייטן צו דער
פּאַן.

איך האָב ווידער מסכים געווען. שוין בעסער צו זיצן די עעה

צייט אין א הויז, איידער ארומצשלעפן זיך איבער די גאסן, פארט
אז איך האָב שוין גאָר קיין כוח נישט.
דאָס ווייב האָט דערלאנגט צום טיש דעם פאַרמיטן הערינג,
דער דאָקטאָר האָט געשטופט מיטן גאָפל אין הערינג, געלויבט אין
מויל אין געפרעגט, קוקטריג מיט זיינע קורצזיכטיגע ברילן אויף די
שפיצן גאָפל:

— און וואו זענען עפעס מיינע ביכער?
— וואָס הייסט וואו? זיי זענען דאָ. — האָב איך כלומרשט
גענומען טאָפן צווישן מיינע פעקלעך אין די טאָשן.
— אוימויסט אייער טרחה! — האָט ער געענטפערט, אָנשמעלנדיג
דיג אויף מיר אַ ציניש-מעפיסטאָפנים: — איר האָט זיי פאַרלוירן.
— וואָס הייסט איך האָב זיי פאַרלוירן! אז איך היט זיי, ווי
דאָס שוואַרצאָפל פון אויג.
— אַך, זענט איר אַ צושטרייטער מענטש! — האָט ער געד
זאָגט מיט אַ פריינטלעכן פאָרוואוהר. — איר האָט זיי וואַרשיינלעך
פאַרלוירן און עמיצער האָט זיי געפונען און עס איבערגעגעבן אַ
הערינג-ידענע.
איך האָב דערפיהלט, אז עפעס האָט זיך מיר אָפגעריסן פון
מיין אינגעווייד. איך האָב פאַרלוירן דאָס לשון, גאָר אַ נס: ער האָט
סיי-ווי אליין גערעדט.

— עס איז דיר אַ שיינער צופאַל, — האָט ער געזאָגט. —
אזא צוזאַמענטרעה פון צופאַלן טרעפט אפשר לויט דער סטאטיסטיק
אינמאָל אויף אַ מיליאָן. האַרף איך דוקא גיין פאַרביי אַ הערינג
ידענע און עס דאַרף זיך מיר דוקא פאַרוועלן קויפן אַ הערינג אויף
וועטשערע, איך גיב אַ קוק — עס ליגן ביכער, איך וואָלט שווערן —
פאַקאנטע ביכער, איך עפן-אויף — מיינע ביכער, „די סטאטיסטיק
פון בויך-טיפוס ביי די נידערלענדישע שבטים אין מיטלאַטער.“ די
זעלבע ביכער, וואָס איך האָב אייך צו מיטאָג געגעבן פּמתנה אפילו
די דעדיקאַציע מיט מיין אונטערשריפט געפינט זיך דאָרט. מעה
נישט, צום סוף פעלן עטלעכע פלעטלעך, איר ווילט זען? — אַז
זענען זיי.

ער האָט אויפגעוויקלט אַ פעקל און גשוויזן מיר די צוויי פעגל דער.

ווען מען ווייזט אין געריכט דעם מערדער זיין פארהאלינגט מעסער, איז אים אפשר נישט אזוי שרעקלעך, ווי מיר בשעת זעה קאָנפראָנטאציע מיט די דאָזיגע ביכער.

— אַוואָ! אַוואָ! ווי אזוי האָב איך עס געקאָנט פארלירן!
אַזא צעשטריימער מענטש בין איך. איך בין דאָך ווערט, הערט איר. מען זאָל מיר פערטלען ... איך בין אַן אומגליקלעכער מענטש! מיין צעשטריימקייט וועט מיר נאָך אַמאָל אומברענגען! .. — האָב איך פריציטיוועט, געקלאָגט און פארבראַכן מיט די הענט, ווי נאָך אַ ברייניג.

— אָבער פאַראַוויפלט דאָך נישט אזוי! — האָט ער מין בעטרייסט. — אָט, ווי איר זעט, וועלן מיר פאַריכטן דאָס אומגליק! אָט נעם איך און גיב איך אנדערע צוויי ביכער, און נישט טור צוויי, נאָר גאַנצע פיר, פיר בענדער, ווי די בערן. צוויי ביכער צו צוויי טייל. עס וועט זיין, ווי ביי יעקב אבינו: אויב איין מחנה וועט צעשלאָגן ווערן, וועט בלייבן די צווייטע אַ פליטה. אויב איר וועט צוויי בענדער שרענען פאַרלירן, וועלן אייך איבערבלייבן אַנדערע צוויי בענדער.

ער האָט אַרויסגעשלאָפּט פון דעם באַרג ביכער אנדערע פיר עקזעמפלאַרן און זיך אוועקגעזעצט שרייבן דעריקאַציעס.

אויף איין פּוּך האָט ער אויפגעשריבן:

„מיין קינד פון מיין געבורט

שענק איך דיר היינט,

מיין פרוכט פון סטאַטיסטיק

שענק איך מיין פריינט.“

אויף דעם צווייטן פּוּך האָט ער אויפגעשריבן:

„אַ פאַרג מיט אַ באַרג פאַנגענען זיך נישט אַ מענטש

מיט אַ מענטש פאַנגענען זיך יאָ.“

ד"ר פון סטאַטיסטיק שוועמעל“.

האַב איך שוין, געלויבט גאָט, צום דומל פיר בענדער. און כרי איך, זאָל די ביכער נישט שרענען וואו איבערלאָזן אָדער פאַרגעסן.

האָט דער דאָקטאָר, ביים אַרויסבעגלייטן מיך, אַריינגעשטופט זיך
מיט אונטער דער פאכווע און פאגלייט מיך ביזן וואָסוואַל. איך בין
געגאנגען, ריכטיגער: נישט געגאנגען, נאָר געהוקט זיך, זוי אַ הילף
צערנע ירהיבארע מיט סחורה.

גיי איך און טראַכט: רבונו שעל עולם, וואָס איז דאָס אויף
מיט אַן אָנשיקעניש מיט ביכער! וואָס דאַרף איך האָבן פיל ביכער
פון סטאַטיסטיקעס פון בויך-טיפוס אויף האַלענדיש! אזוי פיל מענטשן
פאַרן, גייען און קיינער טראַגט נישט מיט זיך קיין ביכער מיט סטאַ-
טיסטיקעס. זאָל איך נור אַריינקומען אין וואַגאָן, וועל איך מיט זיי
זיך שוין אַן עצה געבן.

האלל, איך זיך שוין אין וואַגאָן און פאַר קיין זגריל.

זייער שווער איז מיר אָנגעקומען אין די אויגן פון די פאַסאַ-
זשירן אַראָפּצולאָזן די ביכער אונטער דער באַנק. שטילערהייט,
פגנבה, האָב איך זיי פאַרהוקט מיטן פּוס. און ווען דער צוג איז אָ-
געקומען קיין זגריל, האָב איך מיך געלאָזט לויפן, ווי אַן אַטענטאַ-
טאָר, וואָס האָט גאַר-וואָס אונטערגעלעגט אַ באַמבען-קנויטל.

אויף מאָרגן נאָך מיטאַג ברענגט מיר דער פאַסט-טרענער אַ
פרייוו מיט אַ גרויסן פאַקעט און בעט צוצוואַלן דריי גולדן. מיין איך,
אַז דאָס איז עפעס אַ געשעפטלעכער פאַקעט פון מיין מענטשן, וואָס
איך וואַרט אויף אים, צאָל-אויף די דריי גולדן און עפן דעם פרייוו.
אין פרייוו שטייט געשריבן:

„געערטער פריינט! אייער צעשטרייטקייט איז באמת פענאָר-
מענאָל. עם שטייגט-איבער יעדע סטאַטיסטיק. איר האָט די ביכער
פאנגעסן אין וואַגאָן, און היות ווי דאָרט געפינט זיך דער אַדרעס
פון אַרויסגעבער, וואָס דאָס בין איך, האָט די פאַן-דירעקציע אָפּ-
געשיקט די ביכער צו מיר. וויסנדיק, ווי טיף איר ליידיט פון דעם פאַר-
לויט, שיק איך אייך צו אַ ניי פעקל פון דריי ביכער: פון יעדן פון
צו צוויי טייל. האָבן מיר אַ קימאָלן 6 בענדער. אויף יעדן באַנד אַ
פאַזטרער דערדיקציע. נעמט צו דידאָויע בעשיידענע קליינע מתנה
פון מיר, און זאָל עם זיין אַן אָנדענקונג פון אונזער באַגעגעניש אין
האַלאַנד.

אייער עהגעפנסטער דד. שוועמעל ד"ר פון סטאַטיסטיק“.

האָב איך שוין איצט, קיין עין־הרע, 3 ביכער, דאָס הייסט זעקס
פענדער! עס איז דיר אַ שיינע מעשה, — מראַכט איד, — עס איז
נאָר שלום־עליכמס מעשה מיטן „דייטש“... נאָר, מילא, זאָלן זיי
דאָ ליגן אין עושר און כבוד. איד בין רען מחויב זיי מיטצונעמען
אַהיים? איד וועל זיי עהגעץ אין האַטעל פאַרשטעקן הינטערן שפיגל,
אויפן אווון, אין וואַנע־צימער. איד, וועל שוין געפינען אַן אָרט —
און וועל שוין אוועקפאַרן אָן זיי.

אַזוי האָב איך געטון. אויף מאַרגן בין איך שוין געזעסן אין
צוג, וואָס האָט מיך געפירט קיין וואַרשע. איד האָב זיך עמלעכע מאָל
אַרומגעקוקט אַרום מיר, געמיינט אַלץ, אַז די ביכער ליגן נעבן מיר.
נאָר, געלויבט השם יתברך, די ביכער זענען נישט געווען.
געקומען אַהיים, אוועק אַ טאָג, צוויי, אַ וואָך, אַ צווייטע.
שוין נאָר פאַרנעסן פון דער גאַנצער געשיכטע, מיט די ביכער, מיט די
סטאַטיסטיקעס, מיט דעם דר, שוועמעל, ערשט עס קומט מיר אָן אַ
פאַוועסטקע פון פאַסט, איד זאָל קומען אָפּנעמען אַ פעקל קעגן אַפֿט
צאָל פון 28 זלאָטעס.

וואָס קאָן עס זיין פאַר אַ פעקל? עס קאָן זיין, אַז דאָס איז די
סחורה אויף אַן אַנצוי, וואָס אַ באַקאַנטער פאַבריקאַנט פון לאַדזש
האַט מיר צוגעזאָגט שיקן פּמתנה, עס קאָן זיין, אַז דאָס איז די
יידישע שרייב־מאַשינקע, וואָס איד האָב אויסגעשריבן פון ניר־אַרט.
עס קאָן זיין, אַז דאָס איז עפעס אַ פעקל פאַר מיין ווייב.

אַ גאַנצע נאַכט האָב איך דעם קאַפּ געבראַכן, נישט געקאַנט
אַינשלאָפן. אויף מאַרגן באַנינען בין איך שוין געווען אויף פאַסט.
כ׳האַב אַינגעזאָלט די 28 זלאָטעס און באַקומען דעם פאַקעט.
אויפגעוויקלט — ביכער! דיזעלבע ביכער פון דר, שוועמעל וועגן
דער סטאַטיסטיק פון בוך־טיפּוס אויף האַלענדיש.
דערביי איז געלעגן פאַלגנד בריוועלע:

„טייערער פרוינט,“

ווי יעדער אינטעלעקטואַליסט און גייסטרייכער מענטש,
זענט איר צעשטרייט, נאָר אייער צעשטרייטקייט איז ממש אַ זעלטנ־
הייט; דאָס באַווויזט, אַז איר זענט נאָך מער גייסט־מענטש, ווי איד
האָב גערעכנט. און דאָס איז וויתקלעך, אפילו לויט די לעצטע סטאַט־

מיסטישע אויסרעכנונגען, א פענאָמענאלע דערשיינונג. איר האָט
 מיינע ביכער זיידער פאַרגעסן. דאָסמאָל אין האָטעל אין זנריל. דער
 האָטעל-אייגנטימער, געפינענדיג זיי פאַרשטעקט אין מאַטראַץ פון
 בעט און געפינענדיג דאָרט מיין אַדרעס אויפן שער-בלאַט, האָט זיי
 מיר אָפגעשויקט קיין אַמסטערדאַם. מיטפיהלנדיג אייערע מאָראַלישע
 ליידן פון דעם פאַרלוסט, שיק איך אייך ווידערמאָל מיינע ביכער
 שוין גאַנצע פיר שטיק. צוזאַמען אַכט בענדער. איצט אַז איר זענט
 שוין ביי זיך איטרערהיים, אין אייער נעסט, וועט איר זיי, האָפנטלעך,
 אין-ערגעץ נישט פאַרגעסן, און איך האַלט, אַז מיין ווערק אויף האָר
 לענדיש די „סטאַטיסטיק פון פּוילן-טיפּאָס ביי די נידערלענדישע
 שבטים אין פּריסטן מיטלאַלמער“ וועט ווערן אייער טיש-בוך, וואָס
 עס וועט זייער פּרייען אייער גוטן פּריינט.

דעם ד"ר פון סטאַטיסטיק, דר. שוועמעל".

3. ס. אַנב אורחא קאָן איך אייך אָנוואַגן אַ בשורה אַז איך
 ביי שוין דחיקן אַ צווייטע אויפלאַגע פון מיין דאָזיגן ווערק, מחמת
 די ערשטע אויפלאַגע האָב איך שוין אינגאַנצן צעמייילט. אי"ת פון
 דער צווייטער אויפלאַגע וועל איך זיידער אַרויסשיקן אייך עטלעכע
 קאָמפלעטן ביכער. אַזאַ גוטער פּריינט, ווי איר, מעג האָבן פון יעד
 דער אויפלאַגע צו עטלעכע עקזעמפלאַרן מיטאַמאָל.

ד. ז.

איצט, ליבער לעזער, זייט אַ קלוגער און טרעפט: צי איז אָט
 דער דר. שוועמעל אַ גראַפאָמאַן, אַ טיפּש, אַ פאַרשלעפטע קרענק
 און ער מיינט עס מיט אַן אמת, אָדער ער איז דוקא אַ כּיטרער.
 אַ חכם, אַ ממורישער קאָפּ און ער טוט מיר אָפּ אַ שפּיצל?

וואָס אַקטיאָרן זאָגן וועגן קונסט.

אַקטיאָר נומער זיינס — אַ קאָמיקער.

פֿון קונסט קאָן מען אויך מאַכן אַ לעבן.

— הערט זיך טור איינעט, מיינע טייערע פֿרױנט און האָבֿר שעצער, וואָס איך וועל אויך זאָגן: טאַלענט מיט לױדנשאַפט זען נען געוויס אָן אױדעלעך פֿרעהמעט, און די קױנץ אַלױן אױז אַרדאױ אָן אָרנטלעכע זאָך, וואָס שטאַמט פֿון דער נעטלעכער נאַטור; מען דאַרף אָבער וויסן, ווי־אזוי זיך צו פֿירן מיט אַזאַ דעליקאַטעסן־זאָך. און ווי אזוי דידאַזינע זאָך צו דראַטעווען: עס זאָל ליגן אויפֿן פֿוס, ווי אויסגעגאַסן, און זאָל נישט קוועטשן בױ די פֿינגער.

איר זאָגט, מיינע ליבע פֿרױנדע, אַז די „קױנץ“ פּאַצאַלט זיך נישט, ס'איז אַ בלאָף! די נעטלעכע קױנץ, ווען זי פּאַלט אַרױן נישט צו קױן יאָלד אין קאַפּעליוש, נאָר צו אַ פֿשוין אַ נאַש־בראַט מיט אַ סמיקאַלקע, פּאַצאַלט זי זיך יאָ און דוקא נראָב פּאַצאַלט זי זיך, ווי איר זעט מיך אַ לעבעדיגן!

אַט נעמט, למשל־נאַפּשיקלאַד, מיך, איר בין אַן אַקטיאָרשטשיק, אַ בינע־קױנצלעך, אַ חבר פֿון דער קױנץ־טרופּע „סמיק“ און איר שפּיל דאַרט די טראַוועדיגע טראַגעדיעס מיט די קאָמעדיעס מיט די לײַ טעראַטאַטישע ליטעראַטור, פֿונדעסטוועגן האָבֿ איך זיך נישט, וואָס צו באַקלאָגן, פֿאַרדין מיר, נאָט צו דאַנקען.

ווייסט איר פֿאַרוואָס? ווייל איר בין נישט קױן יאָלדעווער טעך קױנצלעך, בין איר מיר אַ מענטשל אַ פּאַר־מאַן, אַ שוסטעך בין איר, דאַכט זיך נאָר אַ קױנצלעך, און פֿונדעסטוועגן אַ לײַטי־

גשער בעל-מלאכה. און וויבאלד מען איז א לייטישער בעל-מלאכה.
 קאן מען שוין אפילו פון דער קניץ אויך מאכן א לייטיש לעבן.
 וואס-זשע טו איך? גארנישט טו איך. מען שפילט טרעאטער.
 גשפילט מען. נישמער, איך קלויב מיר אויס אזעלכע שטיק, וואו עס
 זענען פאראן שוסטער-ראליען. נעם איך שטענדיג די שוסטער-ראד
 ליע ארויף אויף דער קאפיטע און שפיל זי מיט דער אמתער סקריפקע.
 אזוי, למשל-נאפשיקלאד. שפיל איך אין „א קרבן זון א שוועס-
 טער“ פון אנשעל שָׁר און „דעם גרינעם מיליאָנער“ פון שמ"ר און
 „קבצן, וואו קריסטו“ פון ליבין, און „מלכה שווארצנקאָפּ“ פון
 הלל זלאַטאָפּאָלסקי וכדומה, למשל, אזעלכע זאכן מיט שוסטער-ראָלן.
 האָט איר געמעגט אַנקוקן מיין שפיל. א וואַזשנע שפיל. עס איז
 נישט געשפילט, נאָר געקנאָסט! גענומען א מאָס, און געקלאָפט, און
 געשמויט! א שוסטער אַן אַרטיסט. ווי איר זעט מיך א לעבעדיגן!
 מאַלט איך, אז איך קאָן שפילן א גראַף אויך, אז מען דאַרף,
 און אפילו גענעראַלן און פעלדשערס און אנדערע פרינצן און מיר
 שטן און אפילו א קעניג אין א קרוין. נאָר אַ שוסטער איז מיר אַפּיסל
 גרינגער צו שפילן. צי איך א דראַטווע — איז געצויגן א דראַטווע;
 קלאַפּ איך פלעקלעך — איז געקלאָפט פלעקלעך! לעג איך א לאַמע —
 איז געלעגט א לאַטקע! און אַלץ מיט דער אמתער מימיקע און כאַקט
 טעריזאָציע און מיט דעם אמתן שטאָך מיט דער נאָל.
 איך האָב אפילו פאַרפאַסט אַן אייגן ליד, וואָס איך זינג ביים
 שפילן. אַ שלאַנגער, זאָג איך איך! איר ווילט הערן?
 איך האָב טאַלענטע אָן א צאָל,

ביים!

איך האָב אַן אַרגאָן מיט א קול,

באַם! |

און אז איך זע, עס האַלט נאָר שמאָל —

ביים!

דאָן אַרבעט איך צו מיט דער נאָל —

באַם!

א קיצל א „מעשה“: איך שפיל מיר מיין געטלעכע, קלע און
 זינג מיר מיין טראַווערדיגע ליד, בינדובינה פאַררעכט איך מיר א

פאָר שיד. די מוזיק שפילט צו מיט איר צויבער-פידעלע... די עלעקט
טריק מאַכט עלעקטרישע עפעקטע... און איך לעג מיר אַ לאַטקע
שלאָג מיר אָן אַ פּאָדקאָווע, האַקאָוואַטער „אַ דופּטשיק“, כּמאַליע-
אַרויף אַ פּאָר אָפּצאַסן און מאַך מיר דערביי אַ פּאָר גראָשן.

איר פאַרשטייט? אזאַ מענטשל בין איך: פון פאַרנט — קונץ,
און פון דער הינטן — מלאכה. עס איז, ווי מען זאָגט, געאַרבעט
„צום פּאָר“.

און מינט איר, אז איך בין אַ שוסטער אַ לאַטוּניק, אַ פּאַר-
טאַטש? חס וחלאת! איך קאָן אייך אויפנייען אַ ניי פּאַר שיד צו
דער מאָס אויך, אויף גומקעס און שנורעוואַדלעס, און מעכאַנימשנע
שיד אויך. איך בין אַ געגריוועטער שוסטער, בין איך. איך ניי נאָכן
לעצטן „פּאַרסאָן“ מיט פּרייטע שפיצן און שמאַלע שפיצן, מיט
פּאַלשע „ראַנטן“ און אמתע „ראַנטן“ און מיט „סקריפקע“ און מיט
אַלע פּיטשעווקעס.

און אז נאָט העלפּט, דאָס שטיק מיט מיין שוסטער-ראַליע איר
אַ שלאַגער און עס „רייסטאָן“, און עס האַלט זיך אַ לענגערע צייט
אויף דער בינע, דעמאָלט קלויב איך זיך אַריבער אויף דער בינע
מיט מיין גאַנצן קלאַפּערגעצייג, מיטן בענקל, מיט די דראַטווע, מיט
די קאָפיטעס, נעם מיר אָן באַשטעלונגען פון אַ שויד-געשעפט און
ניי מיר שיד.

אַנאָסטן איז ביי מיר געגאַנגען אויף דער בינע אַ שלאַגער „דעם
שוסטערס כּלהמויד“, ודריי חדשים נאָכאַנאַנד, האָב איך געהאַט גאָר
אַ וואַזשנעם סעזאָן.

פאַרשטייעך, אז דאָס פּאַלעק איז אַנטציקט פון מיין קונץ.
צוויי נאַטור-טריי, ווי איך שפיל מיין שוסטער, איז ווייט צו זוכן.
„פּיסכאַלאַגניטשנע“, נאַטורעל שבּנאַטורעל! נאָך יערן שלום פון אַקט
טוט זיך חושד. דאָס גופּליקום עקספּלאָדירט מיט אַן אַפּלאַז און
שרייט „ביס“. גוי איך אַרויס אויף „ביס“ אין מאָל, אַ צווייט מאָל,
און בשעתן „פּיסעווען“ טו איך ווידער מיין אַרבעט. פּאַר צוויי-דריי
„ביסן“ לעג איך אַ לאַטקע, מחמת איך בין אַ גיכער בעל-מלאכה.

אַט אזוי, מינע פּריינע און ליבהאַבער, „אי וואַלס מיט, אי

קאזע-מילך! — אי קונץ שפילט מען, אי „פינוסע“ האָב איך אַ פּוֹלע באַליווע.

די צרה איז נאָר, וואָס נישט אלע שפּיל־שטיק האָבן אין זיך שוסטער־ראַליען. דאָס רוב שטיק האָבן זיך גראַפן מיט קעניגע מיט פּרינצן מיט אלע אנדערע שלעס ... מאַלט אייך, אז איך קען אייך אוועקלעגן אַ דאָליע פון אַ גראַף אויך, נאָר אלס שוסטער פיהל איך זיך בעסער. פּאָרט מיין „קאָניאָק“, מיין קרוין־דאָלע. עס רעדט עפעס מער צו די געפיהלע פון מיין נשמה.

אנב, זענען ביי אינו אין אונזער קינצלער־טרופע פּאַראַן נאָך „קינצלער“ און טאַלענטע, וואָס זענען געוועזענע שניידער, קצבים, קיילער־יונגען, בעלי־עגלות, אי טאַק דאָליע, דאָרף מען זיי דאָך אויך געבן אַ טשאַנס צו שפּילן.

שפּילן מיר אנדערע שטיק אויך, מיט שניידער און קצבים און בעלי־עגלות, כדי יענע חברים זאָלן אויך קענען באַוווּיזן זייער געטלעכן טאַלענט און האָבן וואָס צו קייען.

אַממייסטן שפּילן מיר שטיק מיט שניידער־דאָליען, מחמת גע־וועזענע שניידער האָבן מיר צוויי. איינער הייסט קנעפּלאַך און דער צווייטער — לעכלקנאָפּ. צוליב זיי שפּילן מיר דעם „גרויסן געווינס“, פון שלום עליכם, „קדוש השם“, פון שלום אש, „דעם שניידערס אשת־איש“, פון לאַפּסידראַק, „מאָטעל קאָמוזיל“, פון יענקעל וואַכ־לאַקלאַקעס, אי טאַק דאָליע, אי טאַק דאָליע.

שפּילן זיי טאַקע, די חברה, אויף וואָס די וועלט שטייט. מען סטריגעוועט און מען ניט און מען טרענט און מען פּאַלרעוועט, און זיי מאַכן אויך די פּאָר גראַשן. פּאַר איין ספּעקאַטקל מאַכט איי־גער פּאַרטיג אַ קאָמוזשעלקע, און אַ צווייטער אַ פּאַר תּחתונים, אין חי — מאַכט רש״י: מען שנגרעוועט די אַפּותיקי!

שטעלט אייך נאָר פּאָר, אז פּאַריגן ווינטער איז ביי אינו גע־זאָגען וואָס שטיק „דער גרינער טאַנדעטניק“ דריי חדשים נאָכאַר נאָנד, האָט לעכלקנאָפּ אויספּיעט פּאַר דער צייט איבערצוגעוועזן פינף פּאַר הויזן מיט אַ זשופּיצע, איין מאַנטל און צוויי קאָלד־רעס. דער צווייטער, קנעפּלאַך, האָט נאָך געטאַן בעסער: בשעת מ'האָט ביי אינו געגעבן דאָס באַרימטע שטיק „מאָטעל קאָמוזיל“

פינה וואָכן נאָכאנאנד, האָט ער פשוט אָנגענומען באַשמעלונגען ביי די טאַנרע-סוחרים פון „וואָלווקע“ און זיך גענייט און געשפילט און געזונגען און געטאַנצט און געהאַט „פינוסע“ בשפע.

וואָס דען מיינט איר? פון דעם כּמזור, פון דירעקטאָר אונז זען, וועלן מיר האָבן „פינוסע“? אַ פּאָהיבעל אויף אים און אין זיין נע טשאַפּאַטעס!

אַ רחמנות און אַ „שערבעלע-חיה“, זעט איר, איז אויף די אַר-טיסטן-קינצלערוקעס, וואָס זענען געוועזענע קצבים און בעל-עגלות. אין תּוך גענומען, פירן מיר אויף שטיק מיט זייעריגע ראָלן אויך: מיט קצבים, העקער-יוטגען, בעל-עגלות, און מען דאַרף דאָ זאָגן דעם אמת, אַז דער שוואַרצער יאָר נעמט זיי נישט, זיי שפּילן זייערע ראָלן — אזאָ יאָר אויף מיר און אויף אויך! נאָר קיין „פינוסע“ דערפון אַז האָבן קען מען נישט, זיי, נעבעך, כּוזן שפּילן מיט זייער הייליגן טאַלאַנט נאָר פון דער ריינער קינדזונגען, וואָרום ווי אזוי קענען אַזעלכע פאַרשוויגען אויף דער בינע פאַרדינען? דער קצב וועט דאָך נישט נעמען טרייבערן אויף דער בינע אַן אמתן אָס אָדער שינדן אַ געפּרנט פּערד!

איז מוזשען זיי זיך נעבעך, שפּילן און שפּילן, און האָבן קוים אַ גראַשן ביים לייב-אויף-לעבן.

הגם כ'האָב אפילו געזאָגט דעם חבּר לוינגעלעבער (אַ געוועזענער העקער-יונג אַ ספּעציאַליסט), ער זאָל אַרויפנעמען אויף דער בינע אַן אמתן קעלבל און אָפּשינדן, וועט ער עפעס פאַרדינען — וואָרום וואָס כּוזט מען נישט צוליב קונץ? — וויל ער נישט! וויל ער נישט — דאַרף מען נישט, אַן עסק האָב אויך.

און ווער שמועסט, דער בעל-עגלה — אויף אים איז נאָר נע-בעך אַ רחמנות, ער קען נאָר נישט כאַפּן קיין זייטיגן גראַשן פון זיין שפּילן, ער וועט דאָך נישט נעמען און אַרויפפאַרן מיט אַ בויד און פּערד און וואָגן אויף דער בינע, און טאַמער וועט מען אים שוין נעבן אַן אמתן פּערד-אויף-וואָגן מיט דעם אמתן געשפּאַן און בויב אויף דער בינע, טאָ ווי-אזוי-וועט וועט ער נעמען פאַסאזשירן און מאַכן מיט זיי אַ יאָדע? איז אים טאַקע ביטער ווי נאָל און זעט ניין נעבעך, מיט די פינגער אין ברויסיין.

נאָר וואָס דען? — כבוד. כבוד האָט דער בעל־עגלה־אַרטיסט
 ביי אונז מער ווי לעבער. די צושויער בעל־עגלות, וואָס געפינען
 זיך צווישן פּובליקום, זענען נאָר פאַרכאַפט פון זיין שפּילן, וואָרים
 זיי קענען עס אָפּשאַצן... זיין „טפרו“ מיט זיין „וויץ“ מיט זיין
 „שמירן די רעדער“, מיט זיין קנאַקן מיטן בייטש, זאָגן זיי, איז אין
 לשער, נאַטורעל־שבנאַטורעל! איז מאַכן זיי אים שוין איינמאַל אַן
 אַפּלאָז.

וואָרים אַז בעל־עגלות קליאַסקעווען אין די דלאַניעס, אי. עס
 ווי טויזנט שטיק פּאָדעשוועס זאָלן פאַטשן איינס אָן דער אַנדערער.
 זיי טראָגן אים אַרום אויף די פלייצעס, שפּאַנען אים די פּערד פּון
 זיין דראָזשקע, שפּאַנען אים און שפּאַנען צוריק איין, וואָרום אַ
 זוּערדע האָט עס ביי בעל־עגלות איינשפּאַנען און אויסשפּאַנען אַ
 פּערד!

אַט אזוי, מיינע פּריינט און ליבהאַבער, פאַרדינט אונזער קינד
 צלע־טרופּע נישט שלעכט, מחמת יעדער האָט זיך זיין פּאָך. דערפאַר
 זאָגן אײַך דאָך: קויפּן איז אַ גרויסע זאַך, נאָר מען דאַרף דערצו נאָך
 האָבן די אמתע באַנייטערונג און אַ פּאָך אין האַנט.
 אַנב אורחא, אפּשר האָט איר אַ פּאָך שײַך צו פאַרדיכטן?
 היינט ביינאַכט גייט ביי אונז „קבצן, וואו קריכסטו?“ — אין
 אײַך שפּיל דאָרט די שוּסטער־ראַליע.

אַקטיאָר נומער צוויי — טראַגיקער.

די קונסט איז איינע וואָרע טראַגעדיע.

— יא, מיינע פּריינדע און האָכשעצער! איר מיינט אַז די
 קונסט איז איינע לייכטע שפּאַסע. און אַז דער אַרטיסט איז דער
 גליקלעכסטער מענטשןקינד אונטער דער זאָנע — זענט איר, אויב
 איר מיינט אזוי, מיינע פּריינדע, גראַסע פּערדע און דומקעפּפּע. אַן
 ניין, ניין, ניין! דער קינסטלער, אָבוואָל ער טראַגט אין זיין הערצן
 דעם געמלעכען פייער פון גלית הפּלישתּי: אָבוואָל ער איז דער פּריצ־
 טער פון קונסט־טעמפל; אָבוואָל ער איז דער קעניג, וואָס טראַגט
 דעם ספּענצער אין האַנט און די קרוין אויפן קאָפּ, — דאָך טײַך

אין זיין הערצן טראַגט ער יאָמערלעכע עלעמענטע און טראָווערדיג
געפיהלע.

יאָ, מיינע העררן! דו שטייסט אויף דער בינע, און דאָס האָב
געשעצטע איריאַטאָריום זעט, ווי דו, אַרמער שווישפילער, שפילסט.
לאַכסט און פראַוועסט דייןע געלונגענע וויצע און דו זינסט דייןע
איראַנישע קופלעטע, — מיינט ער, אז דו ביזט גליקלעך אין דיין
שיקזאַל. אָ, ניין, ניין, ניין! דאָס איז בלוז איין מוזעראַבעלער זיפּט-
בלאָזע און ווייטער ניכטס.

איר זעט, ווי דאָס פּאָלעק עמפּפּאַנגט אים מיט זייןע אַפּלאָזע
און לעבערקענצע, פּרעזענטירטע מיט זייןע פּרעזענטע — מיינט
איר, אז ער איז שוין גליקלעך? אָ, ניין! טיף און זיין הערץ באַד-
וואַשט ער זיך מיט ביטערן שווייסע. פון זייןע אַוונג גיסן זיך טרענע.
זיין קערפּערשאַפט ווערט צערסיסן פון שאַקאַל און לעמפּערטע, און
זיין נאָבעלע זעלע וויינט ווי איין ביבער.

אָ, מענטשן-קינדער!

גייט נאָר אַרײַן אין דעם קערפּערשאַפט פון דעם קינסטלער.
שטעלט זיך נאָר פאַר אין אייער פּאַנטאַזיאָן דאָס פּאַלגנדע בילד,
וואָס איז איין אָפּשפּיגלונג פון זיין טראָווערדיגע ווירקלעכקייט, און
איר וועט דערזען אַ בילד פון פיין און געוויסענביסע.

און דאָס בילד איז געמלעך פּאַלגנדע בילד:

פינף מינוטן פאַר דער פּאַרשטעלונג, דער פּאַרהאַנג דאַרף
באַלד געצויגן ווערן, דאָס איריאַטאָריום איז שוין אויף די פּלעצער,
און מיר — מיר די פּריצטער פון קינסטלעמפל מיט די ספּענצערס
אין די הענר — מיר שפּילן „אַ פּאַאָקערל“! די געזיכטע פּלאַמען,
די הערצער קלאַפּן, ווי ביי איין גולן; אונזערע גייסטער שטאַרמען,
ווי קאַנאַנען, און אַנדערע עלעמענטע, און פּלוצלונג —

אָ, פּלוצלונג אין די דיון אויגנבליק דערהערט זיך די פּלאַט-
דירשטיגע שטים פון דירעקטאָר:

— חברים, אויף דער בינע! די פּאַרשטעלונג פּאַנגט זיך אָן!
און איד, אָ, הימעל! איך בין גראַדע אוימגליקלעכער ווייזע דער
פּאַרשפּילטער, עס איז מיר נישט געטאַנען, פּונקט, ווי אלע עלע-
מענטע דער נאַטור האָבן זיך פּאַרטומען קעגן מיר ... אָ, מענטשן-

קינדער! צי וויסט איר, וואָס הייסט פאַרשפּילן? צי וויסט איר, וואָס הייסט איבערדריסן אינמיטן קאָרטן־שפּיל? צי זענט איר ווען זעווען אין דער פעל פון אַ קאָרטן־שפּילער?

און ער, דער דירעקטאָר, דער מערדער, ער הופט, אָך, ווען איר האָב דאָן אַ דעוואָלווער, וואָלט איר אים אַ מעסער אַריינגעשטאַכט; אין בויך!

און איר, אומגליקלעכער מענטש, וואָס איר בין, איר בין נאָך אַ טראַגיקער, איר בין געבענטשט פון נאָט מיט טראָווערדיגן טעמפּעראַ-טור, און גראַדע באַדאַרף איר אין היינטיגן שטיק זיין דער יערשטער אויף דער בינע, מיין אַחויסטריט! יעצט, ווען מיין הערץ איז געפאַנגען אין די קייטן פון „פּאַאָקער“, יעצט זאָל איר אים איבערדריסן די שפּיל און גיין אויף דער בינע! יעצט, ווען — ווי זאָגט קעניג ליר — טויזנטער עלעמענטע זאָלן שטורמען און צו-טרײסלען די גאַנצע נאַטור־וויסנשאַפט! ווען טויזנטער זאווערזעכעס און הורגאַנען זאָלן אונזער ערד אויף פּיצלעך צושמעטערן, וואָלט איר נישט געהערט — יעצט באַדאַרף איר גיין שפּילן קונסט! צוויי קרעפֿט טע קעמפן דאָן אין מיר: בינע־שפּיל און קאָרטן־שפּיל, און זיי צו-דרייסן מיין ברוסט־קאַסטן.

און דאָס גלעקל קלינגט, הופט און קלינגט, אָט באַלד וועט זיך לאָזן הערן דער נאָנדקלאַנג! אָ, נידערטרעכטיגער גלעקל! אָ, מיר דאַנישער גאַנדקלאַנג, ווי וואָלט איר איך צושמעטערט! אָ, שמעטערלינג!

און דאָרט הינטערן פּאַרהאַנג שטורמט דאָס פּאַלעק, עס ברויזט און רוישט! דאָס פּאַלעק רופט זיין קינסטלער, דאָס פּאַלעק — עס איז דאָך ווי איין טיהרע, ווי איין רויב־כּוּיגל, וואָס קימערט אים מיין אַמביציען? וואָס קימערט אים מיין הייליגער דורשט צום „פּאַאָקער“? וואָס קימערן אים מיינע געפּיהלע און אַנדערע עלע-מענטע? דאָס פּאַלעק וויל דערפון נישט וויסן, עס וויל נאָר, ווי די אַמפּאָליגע רוימישע בעדער: „פּאַנים עט צירצענעס!“ — געזיכטער און פּאַרשטעלונג! עס וויל, איר זאָל אים וויוון מיין שפּיל! און איר, דער קעניג דער נאַטור, דער מיט דעם קרוין אויפן קאָפּ און

מיט דעם ספענצער אין האנט, מוז פארלאזן דעם „פאאיקערל“ און

גיין אויף דער בינע און זינגען מייע טראווערדיגע קופלעטען:

די גרינע מויד,

די גרינע מויד,

זי יאגט זיך נאך א בחור!

זי וואלט געגעבן

ס'נאנצע לעבען,

צו קיינן נאך א זכר!

א בחור,

א זכר, —

אוי, גיט איר, גוואלט, א זכר!

א זכר, —

א בחור,

וואו געמט מען איר א זכר! ?

דו זינגסט און פאר דייע אויגן דרייען זיך „טיוו“, „מלכים“

„אונטער“, און אין די אויערן קלינגען: „פלאש“, „סטרייט“, „פאס“...

דאס הארץ פלאצט, בענקט, לעכצט, קלאפט, ווי איין קעסל־פויק.

יא, טראווערדיג איז דער שיקזאל פון אן ארטיסט א טראגיקער.

ער איז געגליכן צו א נאכטיגאל צווישן דערנער. צו איין צארטן היי

פאטאָמוס אין דער וויסטע און צו אַנדערע עלעמענטען.

פריוועלעך צווישן א דיכטער און א מאַלער ערב א קינסטלער-באַל.

פון דיכטער צום מאַלער.

טייערער חבר, קונסט-מאַלער זאַטווייל שפּאַכטעל!
איך קום דיר צו בעטן, די זאַלסט מיר טון פּאַלננדע געפּעליג-
קייט: ווי הו ווייסט, קומט ביי אונז פאַר היינטיגע וואָך א קינסטלער
באַל מיט מאַסקן. און היות, ווי די ביוט דאָך א מאַלער, האָט זיך
אפשר ביי דיר פאַרוואַלגערט א סמאַקינג. אויב די האָסט אַזעלכן,
זועסטו מיך פשוט דערהאַלטן ביים לעבן, מחמת איך האָב שוין א
פּרישע ליבע. ווי הו ווייסט, בין איך א מענטש מיט אַן עראַטישן
הינטערנחונט, וואָס טוישט זיינע ליבעס ווי העמדער: יעדעס
יאָר מוז איך האָבן א פּרישע ליבע... די נייע ליבע איז אינזער שכן
משה דעם גלעזערס טאַכטער, א דעמאָנישע פרוי, וואָס פאַרקערפּערט
מיט אירע זומער-שפּרענקעלעך די פּלאַמען פון תּאווה און דעם פּראָד
טעסט פון דער עראַטישער אונטערדריקונג. — עס שמעקט פון איה
מיט שוועפל און טייוול-קריוט. הכלל, א פּרויענצימער, וואָס שטימט
מיט מיינע בונטאַרישע פּאַעטישע חושים, איך האָב שוין אפילו פאַר
איר אָנגעשריבן א העכסט עראַטישן סאַנעט "די געלע יאַרמאָלקע":

די ביוט געל,

די ביוט געל!...

דיינע לענרן דערמאָנען מיר

זאַפּראַן מיט חלה,

אַ ליכטיגע בלח.

לכה דודי! ...

די ביזט מיין שטורם-האָגעל,
די ביזט מיין גאָעל-מאָגעל,
די ביזט מיין האַמסקער שניידער,
די טראַנסט אין זיך גשוויטער,
געוויטער, שיטער, ביטער —
לכה דודי!

ענדלעך האָב איך געפונען דעם ריכטיגן אָביעקט, וואָס זועט
מיך פאַנייסטערן צו מיין עראַטישן שאַפן. אַנשטאַט וואָס ביז אַהער
האָב איך מיינע עראַטישע מאַטיוון געשעפּט ביים שוויפּענסטער
פּון דאַמען-זוועש.

אַט צוליב איר זאַלין מאַזן מיר גיין אויפן באַל. דאָרט זועט זי
אויך זיין. זי וועט דאָרט גיין באַרוועס ביזן האַלז, וואָס עס וועט
אין מיר אָנצינדען דאָס פייער פון ליידנשאַפט און אַהניע, מחמת
זי ווייסט באַרנישט, ווי איך נאָר נאָך אַהניע און וואַסכאַנאַליע! ...
אין מיינע אַדערן שטראַמט דאָס בלאַט פון די אַלטע רוימער. לאַז
שויםען דער וויין, זאָלן בלאַזן די טראַמבאָנען אין דעם שוים פון די
זינדיגע פּאַטפּאַרן, לאַמיר שטילן מיין תּאוּה-ליסט! אָ! ... און דער
ריבער שיק מיר וואָס גיכער דיין סמאָקינג, און איך וועל דיר דאַנקען
מיט דאַנקבאַרקייט פון מיין פּונטאַרישער נשמה.

מיט עראַטישן גרום, דיין דיכטער
פּימפעל.

פון מאלער צום דיכטער.

טייערער דיכטער פּימפעל!

דיין פּרוּוו מיט דער בקשה האָב איך דערהאַלטן. אזוי ווי דיין
דיכטערישע אינטוואַיציע האָט דיר פּאַרגעזאָגט, האָב איך טאַקע אַ
סמאָקינג. האָב די קאַנטורן פון די לאַצן זענען שוין אויסגעריבן,
אַבער ער זעט נאָך גאָר גלענצנדיג אויס, מחמת ער איז פּאַרפעצט
און — גלאַנצט ... און זוען מען זאָל אים נאָך אַ פּויז טון מיט
פענוין, וועט ער גאָר שמעקן. איך האָב אים געקויפט אויף דער „וואַך-
לווקע“, ווייל איך האָב געמאָלט אַ בילד פון אַריסטאָקראַטישן

לעבן. די פראגע איז נור, ווי אזוי זאל די קאץ קומען איבערן וואסער — ווי אזוי זאל דער סמאקינג קומען צו דיר? איך האב נישט, מיט ווער מען דיר אים איבערצושיקן. און אליין ברענגען דיר קאן איך נישט. מחמת איך זיי אן הויז... הער נור א מאניפארמע: נעכטן פארן שלאפן גיין האב איך פארגעסן צוצושליסן מיין אטעליע. געלאזט גאטשעס אפן דאס גאנצע צימער מיט מיינע בילדער, וואס שטעלט מיט זיך פאר אן אמתע קונסטגאלעריע. אז איך האב זיך אויפגע- כאפט פאניגען, א זיגער איינס נאך האלבן טאג, און געטראפן די טיר אפן, בין איך געווארן א פארציטערטער. איך האב געמיינט, חלילה, אז מען האט אוועקגענובעט מיינע אלע קונסטבילדער מיט מיינע סקיצן און פארבראמפאזיציעס! ערשט די בילדער הענגען אלע אויף די ווענט. זאל דאס איינס פעלן!... דאכט זיך מיר, אז איין בילד איז נאך צוקגעקומען... איך וואלט שווערן, אז דאס האט מיר דער גנב פינקס זאלצמאן אונטערגעווארפן ביינאכט מיין בילד, וואס ער האט געוואונען אויף דער לאטעריע. — דערפאר אבער די הויז מיינע זענען נעלם געווארן. — אוועקגענובעט! און ווי אין וואסער אריין.

עליכן, ווי דו זעסט, זייך איך אן תחתונים און קאן דיר דערי- בער נישט צוטראגן מיין סמאקינג. און גלויב מיר, אז איך וואלט איך געוואלט גיין אויף אונזער קינסטלער-פאל. ווייל אויך איך בענק נאך אריבער און וואקסאנאליע, אויב דו ווילסט, אז איך זאל דיר ברענגען מיין סמאקינג, טאג שיק מיר דיינע הויזן, וועל איך אנטון דיינע הויזן, וועל איך דיר ברענגען מיין סמאקינג. ביין זאנוויל.

פ. ס. איך גראטוליר דיר מיט דיין נייער פייערהיגער ליבע. איך האף, אז דו וועסט מיך מיט איר פאקענען, און זי בעטן, זי זאל מיר פארזירן. איך וויל פון איר מאלן א קאנצעפציע פון געלער געפאר. נישטמער, עס פעלט מיר יעצט אויס אביסל „אכרע“, כדי איך זאל קאנען האלטן דאס בילד אין געלע טענער. נאך מילא, מיר וועלן זיך אן עצה געבן.

ד. ז.

פון דיכטער צום מאַלער.

פּוּטערעך חבֿר, קונסט־מאַלער שפּאַכטעל!

עס וואונדערט מיך זייער אויף דיין אומלאַגנישקייט. די שרייבסט
מיר, אז איך זאָל דיר שיקן מיינע הויזן. איז — ערשטנס, אז איך
וואָלט געהאַט הויזן, וואָלט איך דאָך אליין געקאָנט קומען צו דיין
נאָכן סמאָסינג. אלא, אז איך קום נישט, איז מסתמא אַ סוד דערביי.
און דער סוד איז נעמלעך דאָס, וואָס איך בין אויך הויזנלאָז. נישט
מער, ביי מיר איז עס געשען אויף אַן אַנהער אופן — נישט מען האָט
זיי ביי מיר געגנבעט, נאָר איך האָב זיי אליין אוועקגעגעבן צו פאַר
ריכטן צו מיין שניידער הירשל, טאַקע צוליבן היינטיגן קינסטלער
פאַל. וואָהיום, ווי דו ווייסט, האָב איך לעצטנס זייער פיל און פרוכט
באַר געשאפן, איז אַט צוליב מיין אינטענסיוון שאַפן און טיפער אַנד
שטרענגונג פון מיין דיכטערישן עספּרי, האָב איך אויסגעריבן צוויי
לעכער אויפן סאַמע געזעס פון מיין אונטערבאַוואַסטוויין ... איצט
ווייל ער, דער שניידער, אַ נכפּה זאָל אים טרעפן, נישט אַרויסגעבן
מיינע הויזן אַן געלט! (וואָס אַ שנדעריק קאָן!). באַשר איך האָב
אים שוין עטלעכע מאָל אָנגעפּויפט ... (וואָס אַ שניידעריק קאָן!).
איינמאָל האָב איך אים געגעבן מיין מאַנטל צו פאַרריכטן, האָב איך
ביי אים דערווייל אויסגעבאַרגט אַן אַנדער מאַנטל, אַ בעסערן, האָב
איך עס דערנאָך פאַרוועזט אין לאַמבאַרד (וואָס אַ שניידעריק קאָן!).
איך האָב אים אַפילו געוואָלט שענקען מיין בוך לידער, ״ווען טראַמד
באַנען בלאָזן״, ווייל ער דאָס אויך נישט נעמען (וואָס אַ שניידעריק
קאָן!). ער דאַרף נישט, זאָגט ער, קיין טראַמבאַנען, וואָס בלאָזן.
ער איז, זאָגט ער, נישט קיין וואַיסקאָווער כל־זמר, נאָר אַ מענ
סקער שניידער.

וויי, צו וואָס מיר זענען דעהאַנגען, חבֿר שפּאַכטעל, אז מיר
מוזן אוועקגעבן פאַר אַ לאַטקע וויפּן געזעס פון מיטעררווערטיגע
הויזן אונזער דראַנג־שטורם און בלאָזן פון אונזערע טראַמבאַנען,
און מען וויל עס נאָך נישט נעמען ...

מילא, איך וועל שוין אויף אים אָנשרייבן אַ פייסנדע סאַטירע
אין דער פאַרם פון אַ סימבאָלישער ניי־מאַשין.

אלזא, ווי דו זעסט, בין איך נאך גאלער, ווי דו. עם איז דער
בער א יושר, דו זאלסט מיר אויספארן א פאר זלעטעס, וועל איך
אויסקויפן מיינע הויזן. וועל איך קאנען קאמען צו דיר דירעקט אין
מיינע הויזן און נעמען ביי דיר דעם סמאקינג.

מיט דיכטערישן גרום,

דיין קאלענע פומפעל.

פון מאלער צום דיכטער.

טויערער חבר דיכטער פומפעל!

עס וואונדערט מיך זייער אויף דייןע פארבלאזע הארוואקאנטן
פון דיין שכל־קאלאריט. פונדאנען זאל קומען צו מיר געלט? דענק
סטו, אז מיינע בילדער זענען מער צוגענגלעך פאר דער היינטיגער
געזעלשאפט ווי דייןע לידער? פערנעם נישט, אז מיר לעבן אין א
צייט פון פיליסטערס און סנאבן און אנדערע נידעריגע אינדווידויר
אומען, וואס קאנען אונזערע שאפונגען נישט באגרייפן. און דערי
בער ווילן זיך מיינע בילדער נישט פארקויפן. דאס הייסט: פאר
קויפן — פארקויפן זיי זיך יא, נאר קיינער וויל זיי נישט קויפן.
אמאל, אז די בילדער מיינע זענען נאך געווען איינגעפאסט אין
ראמען, האט זיך נאך ווערעס־איז געקוואפעט אויף דער ראם;
אבער יעצט, ווען איך האב נישט קיין ראמען, וויל זיי קיינער אין
האנט נישט נעמען. מיט מיינע פארטרעטן גייט עס אויך נישט
בעסער, מחמת די אלע באשטעלער מיינע זענען נידעריגע קליינע
מענטשעלעך, וואס פארשטייען זיך אויף קונסט, ווי דיין שניידער
אויף דייןע „טראמבאנען“. זיי באשטעלן ביי מיר א פארטרעט פון
א שוויגער און ווילן, אז דער פארטרעט זאל זיין ענלעך צו דער שוויג
גער; און אז איך גיב זיי א פארטרעט פון דער שוויגער, וואס איז ענד
לעך צו נאפאלעאן דעם דריטן, אדער צו א הידראפלאן, געפעלט זיי
נישט. און אז איך מאך זיי א קינד, וואס איז ענלעך צו א קארד
זעלע אדער א נאזמעטער, געפעלט זיי נישט. און אויב איך מאך
זיי א בילד, וואס מען קאן עס אויסהענגען אויף אלע זייטן, מיט די

פנים ארוחה און מיטן קאפ אראָפּ, רעכטס אָדער לינקס, געפעלט זיי
ווידער נישט...

דאָ-נישטלאנג האָט מען ביי מיר באשטעלט אַ פּאַרטערט פּון
אַ פּאַטער, האָב איך אויסגעמאַלט אַ בילד, וואָס מען האָט געקענט
אויפהענגען אויף אַלע זייטן און יעדעס מאָל האָט זיך אַנטפלעקט אָן
אַנדער אינהאַלט: האָט מען עס אויפגעהאַנגען מיטן קאָפּ אַראָפּ, האָט
עס אויסגעדריקט ווי נח בויט די תיבה; האָט מען עס אויפגעהאַנגען
פּון רעכטס אויף לינקס, האָט עס אויסגעדריקט די ראַשי-אַפּאַנישע
מלחמה; האָט מען עס אויפגעהאַנגען פּון לינקס אויף רעכטס, האָט
עס אויסגעדריקט אַ טאַנץ פּון פּלעזערמיין — און אזוי וו. און וו.
דאַכט זיך אזאָ זעלטן בילד — און דער באַשטעלער האָט עס
נישט געוואָלט אויסקויפּן.

דאָ אַנוסן האָב איך אויסגעשטעלט אַ בילד אויף אונזער אויס-
שטעלונג. האָט קיינער עס נישט געוואָלט קויפּן, מחמת מען האָט
נישט געוואוסט, וואָס דאָס איז: צי איז דאָס אַ פּאַרטערט, אָדער
אַ לאַנדשאַפט. האָב איך גענומען און אונטערגעשריבן „גרינפעלד“.
האָט דער עולם ווידער נישט געוואוסט, צי איז עס אַ גריין פעלד,
אָדער אַ פּאַרשויין אַזא, וואָס הייסט גרינפעלד, האָט מען וויד-
דער נישט געקויפּט. האָב איך גענומען און אויפגעקלעפט אויפן
בילד אַ צעמל מיט אַן אויפשריפט „פאַרקויפּט“, כדי עס זאָל זיין
מער אַטראַקטיוו, האָט דער עולם געזען, אז עס איז „פאַרקויפּט“.
האָט ער דאָך אַוראיי נישט געהאַט, וואָס צו קויפּן. ביני לבני איד
דאָס בילד געבליבן הענגען עדיהיום נישט פאַרקויפּט... הגם עס
איז געווען אויפגעשריבן „פאַרקויפּט“.

טיילמאָל שפּאַרן זיי זיך איין, מיינע קליענטן, און פאַרלאַנגען,
איך זאָל זיי ווייזן אויפן פּאַרטערט: וואו איז די נאָז, וואו איז דאָס
מויל און וואו זענען די אויגן. איין קלייניגקייט: גי, זיי אַ בריה און
ווייז זיי, וואו אָט די דאָזיגע אברים געפינען זיך... אז איך ווייס
אַליין נישט!... וואָס פּיליסטערס זענען!

הכסף ברודער, שלעכט. מיר זענען ציפּרי געבוירן געוואָרן.
מיר לעבן אויפער דעמועלעבן גורל, וואָס רעמבראַנד און ד"ר גליד
סמאן לעאָנאַרדאָ דאָ ווינטשי און ישראל שטערן. קיינער פאַרשטייט

אונז נישט. מיר דארפן ווארטן, פרוהער, ביז די אלטע וועלט וועט
 צעפאלן ווערן, און מיר וועלן אויפשטעלן א נייעם וועלטאל מיט
 א נייעם קאסמאס. לעת-עתה אבער, אפשר האסטו א סיגארעטל
 אדער אביסל טיטון פאר מיין פיוקע? שיק מיר עס צו.
 דיין ווארטיפארביגער פריינט,

שפאכטעל.

פון דיכטער צום מאלער.

טייערער קינסטלער שפאכטעל!

עס וואונדערט מיך זייער, וואס דו ביזט מיך חושד, אז איך
 האלט, אז דייע בילדער פארקויפן זיך און זענען פארשטענדלעך.
 דאס וואלט געווען זיידקלעך א באליידיגונג פון מיין זייט, פונקט ווי
 איך וואלט זיך באליידיגט, ווען דו זאלסט מיך חושד זיין, אז מיינע
 לידער זענען דרוקפעיג. א, ניין, נישט איך, נישט דו וועלן שאפן
 פארשטענדלעכע זאכן פאר דער אפשטארבנדער וועלט. בפרט אז
 קיינער וויל מיך נישט דרוקן. טאגטעגלעך האלטן זיי, די רעדאקטארן,
 אין איין אפשיקן מיר צוריק מיינע געדיכטע. איך וואלט שווערן,
 אז זיי שיקן מיר אפ מער, ווי איך שיק זיי. אפילו דער ברויטרעד
 גער ווייסט שוין אויך דערפון, און אז איך שטעל אים אמאל אפ
 און פרעג אים, צי האט ער עפעס פאר מיר, ענפערט ער מיר: „ניין,
 פאניע פאעט. היינט, א פנים, האט נאך קיין רעדאקציע נישט אפ
 געשיקט אייך אייער ליד“... אזא איריאט!

דא אנוסטן האב איך זיי געשיקט אט אזא דיכטערישן פעריל:

יכנהזן, ווי ווייסע לענדען,

שלענדערן און געלכן הויך;

לעפלגאפל, צום פארבלענדען,

גלימצערן ביי מיר אין בויך.

און מיין פליכן-קאפ דעם וויסטן

שמיר איך אויס מיט כלארדאנט,

און פון הענגלייכטער די ברוסטן

מארמלען, פרעגן: „וואטשי וואנט?“

אָ, איר פֿימפסן און געזימסן,
כ'זאָפּ דעם זויס פון אייער-זאָק:
איר געזימסן און די פֿימפסן,

דימעל! ס'איז מיר ענג אין טראָק!

פֿאַרשטייט? איז אָט דאָסדאָזיגע ליה נעמען זיי און שיקן

זיך אָפּ. פֿאַסט־אויסגאַבן מאַכן זיי מיר אָן.

און דאָס, וואָס דו שרייבסט, אָז דו קענסט אויסמאַלן אַ פֿילד,
וואָס מען קאָן אויפהענגען אויף אַלע זייטן, — קאָן איר דיר זאָגן,
אָז אויך איר האָב דאָ-נישט־לאַנג אָנגעשריבן אַ ליד, וואָס מען קאָן
עס לייענען פֿון אַלע זייטן: פֿון אויבן אַראָפּ און פֿון אונטן אַרויף.
און יעדעס מאָל האָט עס זיין פֿאַזונדער חן און פֿאַזונדער אינהאַלט.
וואָס איז אָבער די פֿעולה, אָז קיינער פֿאַרשטייט זיך נישט אויף דעם!
אַ נס, וואָס איצט איז אַזאַ קאַלטער ווינטער און איר קאָן מיט
די לידער מיינע הייצן אין בלעכערנעם אויוועלע — דאָס איינציגע
באַשעפעניש וואָס האַלט נאָך פֿון מיין שאַפֿן און שליינגט זיי אַזוי
גרינג אָבער די מענטשהייט, די מענטשהייט איז נאָך פֿינטסטער...
מיר מוזן דעריבער וואַרטן, וואַרטן, ווען מיר וועלן אומגיין אויף די
דורכות פֿון דער וועלט.

עיקר שכחתי: וואָס טוט מען אָבער דערווייל מיט די הויזן,
ס'הייסט אָן די הויזן? ווי־אזוי באַקום איר זיי? איר קאָן דאָך
נישט פֿאַרלירן מיין דעמאָניש פֿרויענצימער, און דו — דיין מאָדעל,
און אַלץ צוליב עפעס פֿאַרשאַלטענע באַגרענעצטע פֿאָר הויזן!
ענטפֿער!

דיין דיכטער פֿימפעל.

פֿון מאַלער צום דיכטער.

טייערער חבר פֿימפעל!

דיר איז גוט: מען שיקט דיר אָפּ דייןע לידער, האָסטו דער
ווייל מיט וואָס צו הייצן. וואָס זאָל איר אָבער טון? ביי מיר און
אַטעליע איז אַזוי קאַלט, כאַטש וועלך פֿאַרטרייב! און דאָ, אויף
צופֿיקעניש באַדאַרף איר אין אַזאַ קעלט זיצן אָן הויזן און אָן פֿער
ספֿעקטיוון! וואָלט איר געהייצט מיט מיינע לייזונטן, איז אן עבירה?

לייוונט איז נישט קיין פאפיר, לייוונט איז געלט! איך באדארף
נאר אַפּוואַשן דאָס געמאַלעכץ און מאַכן דערפּון דיינעם לייוונט, דאָן
וואַלט איך עס געקאָנט פאַרקויפּן פאַר גוט געלט, וואָס טוט מען
נישט צוליב דער קונסט! האָב איך אָבער נישט קיין טערפענטין
אויף אַפּוואַשן די לייוונטן ...

און דאָ איז נאָך צוגעקומען אַן אַנדער צרה: איך האָב די מי-
טאָגן אויך פאַרלוירן. ווי די ווייסט, האָב איך מיט אַ הורש צוריק
באַקומען אַ באַשטעלונג פּון דעם רעסטאָראַטאָר פּישעל צוצומאָלן און
אויסדעקאַרירן די ווענט פּון זיין רעסטאָראַציע, "צום גרינעם שליי-
ען". דערפאַר האָב איך באַדאַרפט באַקומען צוויי חדשים מיטאָגן. האָב
איך דאָרט די ווענט צעמאַלט נאָר הערלעך מיט די וואַגהערלעכסטע
אַראַבעסקן און פרעסקן, וואָס דאַרף אויסדריקן דעם ענין "פרעם",
ווי עס פאַסט פאַר אַ רעסטאָראַציע. און אלץ אין מעכאַנאַמאַנאָפּאַר-
טורישן סטיל; נימפּן, סאַמאָואַרן, פייערלעשער און אַנדערע סימ-
באָלישע מיטאָלאָגן. נאָר מען ווייסט נישט, פאַרוואָס די געסט האָבן
אויפּגעהערט צו באַזוכן דעם רעסטאָראַן. אלטע לאַנגזיעריגע עסער
זענען צעלאָפּן פּון רעסטאָראַן, ווי פּון אַ מגפּה; די שטאַרקסטע מער-
נער האָבן באַקומען ספּאַזמעס, עטלעכע טראַגעדיגע פּרויען האָבן
מפּיל געווען. דער רעסטאָראַטאָר האָט באַנקראַטיט, פאַרמאַכט דאָס
געשעפט, און איך בין געבליבן אַן מיטאָגן.

איצט זייך איך אַן עסן, אַן הויזן אין אַן אַ פאַפּיראַס, און אויפּן
קינסטלער-באַל ווילט זיך מיר אויך ניין. עך, ווי עס בענקט זיך דאָס
נאָך אַן אַרטיע, וואָרום אויך אין מיינע אָדערן פּליסט דאָך דאָס בלוט
פּון די מיטלאַלטערישע דיטער ... אַגב, אפּשר האָסטו ביי דיך אַ
שטיקל מאַדינירטן הערינג; ברויט האָב איך נאָך, וואָס עס איז פאַר-
בליבן פּון מיין "נאַטיוו מאָרט", וואָס איך האָב געמאַלן. איך האָב
עס, לידער, נישט געקאָנט ענדיגן, ווייל די פּרוכטן מיט די איבריגע
עסנוואַרג האָבן די חברים אויפּגעפרעסן. זאָל זיי באַקאָם אַרויס!

ג, זיי מיר געוונט און גרים דיין געלע דילצינייע ... בין איך
פּערזענלעכענער מיט אלע פאַרפּן פּון זיין פאַרפּן-ברעט.

מאַלער שפּאַכטעל.

פון דיכטער צום מאלער.

טייערער חבר שפאכטעל!

פֿטוואַנען קומט צו מיר מאַרינירטע הערינג? און אויב איך
האַב געהאַט אַ שטיקל הערינג, וואָלט עס, מיינסטו, ביי מיר לאַנג
אויסגעלעגן? אמת, איך האָב שיער-שיער נישט אַריינבאַקומען נישט
גור הערינג, נאָר אַ גאַנצן אוצר מיט עסנוואַרג, קאַנסערוון, לאַקשן,
מאַקאַראָנען, פּאַווידלע און פּרוּסטן. איך האָב אויך, ווי דו געהאַט
אַ באַשטעלונג פֿון מיינ באַקאַנטן קאַלאָניאַל־קרעמער אימשיע לאַקש.
איך זאָל אים אָנשרייבן אַ ליד וועגן זיין באַקאַלייגעשעפט און זיינע
סחורות. — ער זאָל עס קאָנען הרוקן אלס אַנאָנס אין כּי צייטונגען.
האַב איך אויסגעדריכטעט פּאַלגנדע דיכטונג:

פערלגרויפן.

איך זינג אויף נאָטן:

האַטנטאַטן,

קויפן שפּראַטן,

הודל־שפּודל,

קאַרטאַפּליאַנקע,

גודל־שטרודל,

און באַנאַנקע;

זאָל די עדה זיך

דרייען, דרייען

אויף איר אַקס,

איך קויף וואַקס,

הימל־לאַקס

שניי אַ באַקס —

אַקס,

וואַקס,

לאַקס,

באַקס,

ניצמח פּורקני!...

וואס־וועט מיינסטו, איז געשען? — דער אויסווארף האָט דאָס לידל נישט געוואָלט אָננעמען. ער וויל עס נישט לאָזן חרוקן. ער וויל, זאָגט ער, גאָר נישט פארמאכן דאָס קרעמל. ער וויל נישט, זאָגט ער, אז מענטשן זאָלן מיינען, אז ער איז משוגע געוואָרן. ער וויל נאָך זען אַ קונה פאַר די אויגן. ער האָט נאָך, זאָגט ער, רערווייל נישט קיין בעסערע געשעפטן... האָט זיך פון די קאָנסערוון, מיט די פרוכטן, מיט די מאַקאַראָנען, מיט דער פּאַווידלע זיך אויסגעלאָזט אַ טייך. טאָ ווי קומט צו מיר הערינג? אין אז איך וואָלט געהאַט הערינג, ווי וואָלט איך דיר געקאָנט עס ברענגען, אז איך ליג אָן הויזן! איך האָב דיר אָבער לאַנג שוין געזאָגט, אז מיר זאָלן נעמען צוזאַמען איין וואוינונג, וואָלטן מיר געקאָנט אויסקומען מיט איין פּאַר הויזן. מיט פּערצווייפלטן גרויס.

דיכטער פּימפעל.

פון מאלער צום דיכטער.

חבר פּימפעל!

מיט גרויס באַנייטערונג וועל איך אויסשרייען:
פּאַפּריקא! — איך האָב געפונען! איך האָב געפונען אַן אויס־
זעג פון דער לאַגע. מיין עצה איז, מיר זאָלן אָנטון מאַסקעס אין
גיין אויפ'ן באַל. איך אלס רוימישער לעגיאָנער, אין די אלס דער גריד
בישער פּילאָזאָף דיאָגענעס. אזוי ווי דיִדאָזיגע העלדן, ווי באַוואַוסט,
האָבן נישט געטראָגן קיין הויזן, וועלן מיר קאָנען גיין אָן הויזן. די
דאַרפסט שוין נישט קיין סמאָקינג, ווייל דיאָגענעס האָט נישט געד
טראָגן קיין סמאָקינג. ער האָט געטראָגן בלוז אַ שמאַטע, — קאָנסט
אַלזאָ אָנטון דיין שבת־דיגע מאַרינאַרקע. נאָר אַ לאַמטערן זאָלסטו
נעמען אין האַנט: קאָנסט עס מאַכן פון דייע כתב־ידן. איך וועל
מיר צומאָלן אַ פּאַנצער מיט בליזן פון אַ רוימישן לעגיאָנער. עווענד
טועל קאָנען מיר זיך פאַרשטעלן אלס צוויי יידן, וואָס האָבן נאָר
וואָס איינגעצאָלט די שטייערן...
די הויפּט־שוועריגקייט איז דאַן בלוז דער וועג. וועלן מיר
זיך, ווירעס־אויז, אַריבערכאַפן אַהין. אין אַוונט וועט מען נישט באַ

מערקן. אין ערגסטן פאל קאנסטן זיך אַנטון אין אַ פעסל, פונקט ווי
דיאָגענעס, און איך וועל מיך איינהילן און אַ לייזעך אלס מאָנאָ...
דערפאר אָבער דאָרטן, אויפן באַל, זענען מיר דאָך שוין די העלדן
פון אָוונט. דאָרטן וועלן מיר כאַפן אַ העלואאהלע ביי אַ מעצענאָטל.
דאָרט וועסטו מיך דערקענען מיט דיין דעמאָניש וועזן מיט די ערד-
טישע זומער-שרעפּנגלעך. און ביים בופעט וועלן מיר אויך עפעס
כאַפן אין מויל אַרײַן, און עס וועט אַוועק אַן אַרגיע פון אַרגיע-לאַנד.
ווי עס פאַסט פאַר דווימישע העלדן... ווי געפעלט דיר מיין עצה?
דיין שפּאַכטעל.

פון דיכטער צום מאַלער.

טייערער שפּאַכטעל!
דו ביזט געניאל, דו ביזט גרויס, דו ביזט אַ דיזיגער טיטאַן, אַ
קאָלאָסאַלער קאָלאָס! איך האָב קיין ווערטער נישט אויסצודריקן
דיר מיין באַוואַנדערונג.
אַלזאָ, צום ווידערזען אויף אונזער קינסטלער-באַל אין
די פּלאַצמן פון דער פייערדיגער וואַקאָנאַליע!

דיין באַנייטערטער פּימפעל.

ווי-אזוי מען מאכט פילם=פילדער ביי פארשידענע פעלקער.

א יאפאנישער פילם.

א קליין גערטנרל מיט בלומען-בייטן אין געגנט פון יאקאהאמא.

אויפשריפט: „צווישן די ריחות פון בעז און זאשמין“ 40 גיישעס.

23 פאפירענע לאמטערנעס, 2 סעמאריוען, איין אמעריקאנער קאנדי סול, מעיקאקרייען עסן ריין, דעם קאנסולס זון דושא פארליבט זיך אין דער טאכטער פון א יאפאנישן טיי-פלאנטאטאר טשיק טשאקפוי. א לבנה-נאכט אויפן ברעג ים מיט כרוזאנטעמען און פאר פירענע לאמטערנעס, א ליבעס-סצענע. דריי יאפאנישע באנדיטן, אונטערגעשטעלט פון דעם מיידלס פאטער באקס, דעם קאנסולס זון אנטלויפט מיט זיין געליבטער אויף א מאטאר-שיפל. מען עסט דיין מיט פאפירענע לאמטערנעס. יאפאנישע ים-רויבער. ים-שלאכט. דאס פארליבטע פאר ווערט געפאנגען און געבראכט קיין נאגאסאקי. זיי ווערן צוגעשטעלט צום שאנד-סלופ. זיי דערווארט טויט-שטראף. זיי עסן ריין. הא קומט דער אמעריקאנער קאנסול, פארשטעלט זיך פאר א גיישע און באפרייט דאס אויטגליקלעך-פארליבטע פאחל. מען שיקט זיי אוועק אויף אן אמעריקאנער שיף מיט פאפירענע לאמטערנעס. אויפן וועג פארליבט זיך דושא אין אן עמיגראנטקע פון גאליציען, און די יאפאנישע באנדיט זעלבסטמאָרד דורך כאראקירי. דער נאמען פון דעמדאזיגן בילד דארף הייסן אמגעפער: „צווישן לאמטאס-בלומען“, „דאס שטרענגע אויג פון געלן פאטער“, אָדער „די זעלע געפאר פון כאראקירי“.

א שפאנישער פילם.

אן ארענע 12 טאָרעאָדאָרן, 27 ווילדע אָקסן, אַ ציגאַרן-פאַר-
בריק און אַן אָרימע אַרבעטערין דאָנאַ ציפּע זעלדאָנאַ. אַ זון פון
רייכן שפּאַניער דאָן קאָזע דע אַלפּאַנסע פּאַרליבט זיך אין דער ציר-
נאַרן-מאַכערין. דאָנאַ ציפּע זעלדאָנאַ, 1 לבנה-נאַכט, צוויי גיטאַר-
דעם און 3 סערענאַדעם, 7 טונקעלע פּאַרשוינען, 70 שטילעטן און 6
קינד-טאַסער, בלוטיג געשלעגן. דער אַמאַנט ווערט געפּאַנגען און די
ציגאַרן-מאַכערין אַנטלויפט, אַ געפּענגעניש מיט געקאָוועטע פענר-
סטער, דאָן-קאָזע דע אַלפּאַנסע ליגט געשמירט אין קייטן, נאַכט.
די ציגאַרן-מאַכערין דאָנאַ ציפּע זעלדאָנאַ קומט מיט אַ ווילדן אָקס,
וואָס זי האָט אויסגעבאַרגט ביי אַ חכטאָרין דאָנאַ סאַנסאָ-פּאַנטשאָ,
און מיט אַ לייטער. זי גנבעט-זיך-אונטער אונטערן פענסטער פון
תּפּיסה, שטעלט אַוועק דעם לייטער אויפן ווילדן אָקס, קריכט אַרויף,
שטעלט-אָן די גיטאַרע און זינגט אַ סערענאַדע. צעברעכט די טראָ-
טעם פון די פענסטער, צערייסט די קייטן פון איר געליבטן און באַד-
פּרייט אים. זיי אַנטלויפן אויפן ווילדן אָקס, 6 מעטער פּירענייעך
לאַנדשאַפט, גרעניץ, שלאַכט מיט די גרעניץ-וועכטער, זי שטאַרפט,
ער דערשטעכט זיך מיט אַ שטילעט, דער נאָמען פון דעם בילד דאַרף
הייסן „די רויטע פּלאַכטע“, אָדער: „די לעצטע ליבע פון אַן אַלפּאַנס“.

א פּראַנצויזישער פילם.

דאָס בילד הייסט אומגעפער אַזוי: „אין די קאַטאַקאַמבעס פון
פּאַריז“, „די ליבע פון אַן אַפּאַש“, אָדער „אין דער אונטער-וועלט פון
מאָנמאַהטר“. אַן אָרים צימער אונטערן דאַך, אַן אָרימער מאָלער, אַ
מאָדעלקע, זשאָנאַ פיפּי, עראָטישע סצענע, עס קומט אַריין דער הויז-
ווירט, אַ סערושאַנט מיט 5 דראַנגער, מען וואַרפט זיי אַרויס אויף
דער גאַס, אויפֿ-טורם, אַ שניי-זאָווערוכע, די מאָדעלקע ווערט דער-
פּהוירן, ער וואַרימט זי אונטער זיין פעלעדיגע און טראָגט זי אַריין
אין אַן אַפּאַשן-קעלער, 23 אַפּאַשן מיט גרויסע שאַליקעס אויף די
העלזער מיט מעסערס און רעוואָלווערן אין די גאַרטלען, כאַפּן די
נאַקעטע פיפּי און גייען טאַנצן אַן אַפּאַשן-טאַנץ, עראָטישע סצענע,
דער מאָלער איז אויפֿערזיכטיג, אויפֿשריפט: „שטאַרק ווי די העלע

איז די אייפערזוכט. א געשלעג אויף מעסערס. דער מאַלער פאַר
 זואונדעט. די מאָדעלקע געפאנגען אין די נעצן פון אפאשן. אייפל-
 טורם. אויפשריפט: „אין א יאָר אַרום“. פיפי — א גאַספּרוי. דער
 מאַלער א מאָנאָך אין „נאָטרדאַם“. פיפי קומט זיך מתודה זיין צום
 מאָנאָך. ער דערקענט זי. זיי האָבן התנה. זיצן אויפן אייפּל-טורם.
 קושן זיך אין לעבן פון רענטע.

אַנאַמעריקאַנער פילם.

משאַרלי ליפ, א בוטלעגער, געיאָגט פון פּאָליסלייט. פאַלט אַראָפּ
 פון אן אַערפּלאַן אויף א רוף-גאַרדען פון 65-שטאַקויגען הימעל-
 קראַצער. א געהיימע הוליאַנקע פון 400 מיליטרי-מיליאַרדערן. טשאַר-
 לי ליפ פאַרליבט זיך דאָ אין א טאַכטער פון א מאַגנאַט פון שנויע-
 זואלדע-טראַקט. מיס רוט. אַבלאַווע. משאַרלי ליפ שפּרינגט פון דאָך
 מיט זיין געליבטער און פאַלט אַרויף אויפן פאַסיפיק עקספּרעס-ציג.
 וואָס פליט קיין טשיקאַגאָ. 7 מעטער פּריירי-לאַנדשאַפט. דער פּאָטער
 פון דער געליבטער, דער מאַגנאַט אין דעטעקטיוו-אַפּיס. אַהאַנאָזירט
 א געיעג. 15 דערעקטיווים מיט ליולקעס. 210 קאָוובאַים אויף פּערד.
 200 אינדיאַנער, 1000 שוואַרצע און 3000 פּאָליסלייט יאָגן זיך
 נאָכן עקספּרעס-ציג. דער ציג ברעכט-אויף די בריק אויף מיסיסיפּי. עס
 פליט-פאַרביי אן אַערפּלאַן. זיי הענגען-זיך-אָן און פליען. דער אַעראָ-
 פלאַן ברענט. זיי פאַלן אַרײַן אין וואַסער. א געיעג. ביי די ברעגעס
 פון נאָרפּאָלק שווימען זיי אַרויס. א שיסעריי. טשאַרלי ליפ התגעט.
 נישט-ווילנדיג, א שניידער פון אַטלאַנטי-סיטי. ווערט אַרעסטירט.
 א טורמע. גערוכט. טויט-שטראָף. מען פירט אים צום עלעקטרויק-
 טשער. מען לאָזט אויף אים דעם עלעקטרישן שטראָם. זיין געליבטע
 פליט מיט לינדבערגן אין וואַשינגטאָן. דאָס ווייסע הויז. מיס רוט
 בעט באַגעדיגונג ביים פּרעזידענט. ער באַוויליגט. מיס רוט פליט
 מיט דער באַגעדיגונג און ראַטעוועט איר חתן אין דער לעצטער סע-
 קונדע. אויפשריפט: „אין אַכט יאָר אַרום“. זיי קושן זיך. דערביי
 שפּילן זיך 12 קינדערלעך און 7 היגער. דאָס בילד הייסט: „אין די
 פּלאַמען פון ליבע“, אָדער „רעדער עקספּרעס פון ליידנשאַפט“.

א דייטשער פילם.

א מאשינען-פאפריק פארשידענע אָפטיילונגען. ניסעריי, טאָ-
קעריי, שלויפעריי. מאשינען-לאַגער. אויפשריפט: „מייד אין דזשויר-
מעני“. פּאַרטעט פון הינדענבורג. מאַקס — אן אַרבעטער-מעכאַ-
ניקער. 5 א זייגער סיגנאַל פון דאַמף-פייפל. אַרבעטער גייען פון דער
אַרבעט. פיס גייען, גייען פיס. מאַסן-פּיס. טרעטן, גייען. מאַקס גייט
אויך... א גרויס וואַרן-הויז. פאַרשידענע אָפטיילונגען: וועש, מעבל,
געשיר, בגדים, פּיאנאָס. פּריויליין בערטא — א זאָקן-פאַרקויפערין. א
דירעקטאָר ליבט זיך אין איר. וויל איר געבן א קניפ. זי לאָזט זיך
נישט. 5 אזייגער. א גלאָק. מיידלעך גייען אַהיים. פיס גייען, גייען
פּיס. מאַסן-פּיס. בערטא גייט אויך. באַר „אַשינגער“. מאַסן-סצענע.
מען עסט וואַרשטלעך און מען טרינקט ביר. מאַקס און בערטא.
מאַקס גייט איר צו עסן א סך וואַרשטלעך. א ליבעס-סצענע. ער
קוקט אויף איר און זי אויף אים. פּרידריך-טראַסע. דער דירעקטאָר
וואַרטאָפּ בערטאָן. לייגט-פּאַר אַריינגיין מיט אים אין א באַר. זי
וויל נישט. ער זאָגט איר צו צו געבן א סך וואַרשטלעך. זי איז
מסכים. גייען אַריין אין א ביר-האַלע. מאַסן-סצענע. מען עסט
וואַרשטלעך. דער דירעקטאָר גייט בערטאָן א סך וואַרשטלעך.
קומט-אָן מאַקס, באַשליסט צו נעמען נקמה. דירעקטאָר און בערטא
אין אויטאָ. לונאַ-פאַרק. גייען אין א דאַנסינג. עסן וואַרשט און
טאַנצן. גייען אַרויס, זעצן זיך אויף א קאַרוועלע. נעמען זיך דרייען.
מאַקס גנבעט-זיך-אונטער, מאַכט קאַליע דעם מעכאַניזם פון דער
קאַרוועלע. דירעקטאָר און בערטא ווערן געהרגעט. מאַקס גייט. זיינע
פּיס גייען. פאַרצווייפלטע פּיס. א קניפּע. מאַקס קוקט מיט א טריבן
בליק. קוקט. טרינק ביר, עסט-זיך-איבער מיט וואַרשטלעך און
שטאַרפט. דער נאָמען פון פילד: „מאַסן-וואַרשט“, אָדער: „די מאַ-
שינען-ליבע“.

א רוסישער פילם.

אן אַרים צימער. ביכלעך. סעריאָזשאַ — א סטודענט. נאַטאַ-
שאַ — נייטאָרין. א ליבעס-סצענע: לעון צוזאַמען א בוך. אויפ-
שריפט: „די עקאָנאָמיש-סאַציאַלע פאַרעלטנישן און די פּראָדוק-
ט“

טיווע כחות פון פראָלעטאָריאַט אין כינע". אויפשריפט: „עי, אויכניעם!“ א רעוויזיע. 1 אָקאָלאָדאָטשני נאָדזיראַטעל, 23 זשאַנ דארמען און 48 וואָנסעס. סעריאָזשאַן פירט מען אַוועק, און נאַטאַשאַן ניט מען אַ געלן פאַספּאָרט. 100 מעטער סיביריאַנדישאַפּט. מען פירט אַ פאַרטייע אַרעסטאַנטען. גייען פיס, מענטשן-פּיס, פּערד-פּיס. סעריאָזשאַן גייט אויך. אויפשריפט: „עי, אויכניעם!“... פּעטער בורג. אַ קעלער. אַ געהיימע ויצונג. 30 באַבערדלמע פאַרשווינען מיט לאַנגע האָר, אין העמדלעך. נאַטאַשאַ רעדט, רופט. אויפשריפט: „עי, אויכניעם!“... מען גייט. גאַס. מאַסן-סצענע. 100 מענטשן מאַכן מיט די הענט — רעוואָלוציע. נאַטאַשאַ ווערט פּאָד-פּולקאָוויק פּון דער רויטער אַרמיי... קאַטאַהגע. סעריאָזשאַ האַקט אין שטיינער. מאַכט מיטן מויל. אויפשריפט: „עי, אויכניעם!“... אַמנעסטיע. אַ צוג. סעריאָזשאַ פּאָרט. אויפשריפט: „אהיים“. כאַרקאָוו. סעריאָזשאַ זוכט זיין נאַטאַשאַן. קאָן זי נישט געפינען. פאַרצווייפּלונג. ער טרעט אַרין אין דער רויטער אַרמיי און דערקענט אין דעם פּאָד-פּולקאָוו ניק זיין נאַטאַשאַן. לענינס פּאָרטרעט. זיי רעניסטירן זיך אין התנהד אַמט. אויפשריפט: „אין 10 יאָר אַרום“. אידיליע. סעריאָזשאַ אַרבעט אין סאָוונאַרכאָוו. נאַטאַשאַ — אין „נאַרפּראָדקאַם“. דערביי שפּילן זיך צוויי קינדער. איינס הייסט קאַמיונג. דאָס צווייטע: קאַמסאָמאָל. לענינס פּאָרטרעט. דאָס בילד הייסט אַומגעפּער: „די סאָוועטישע ליבע“, אָדער „דער רויטער אויפשטאַנד“.

אַ פּוילישער פּילם.

דאָס בילד הייסט: „דאָס געהיימניש פּון אַ מאַטשעוויקע“. „דאָס געהיימניש פּון אַן אַלטן קאַלאַש“, אָדער: „דאָס געהיימניש פּון אַ טראַמוויי-קאָנדוקטאָר“. אַ גוט אין סקענדינעוויצער פּאָוויאַט. אַן אַלטער גוט-באַזיצער מיט לאַנגע וואָנסעס. ער גייט אויף יאַגד. פּויערים און שיקסעס בויגן זיך אין באַגריסן. אויפשריפט: „דזיען דאָפּרי, יאַסנאַוועלמאָזשני פּאַניע!“... דער פּרויץ האָט אַ זון סטאַשעק און אַן אַדאַפּטירטע טאָכטער, פּאַננאַ סמורסאַרסקאַ. זיי ליבן זיך. פּאָרן, רייטן אויף פּערד. רזען-אַפּ און פּאָרן ווייטער, רייטן אויף פּערד. פּרילינג. פּאַננאַ סמורסאַרסקאַ אין אַ ווייס קליידל און אַ ביכל „מיצקעוויטש“ אונטערן אָרעם, רייסט בלאַמען. אַ האַנט. פּאָרן

רייטנדיג א דאָזעווער זינען־אונטערנאָנג אַ מייד. די פאַרליבטע
 שיפן זיך אויף אַ שיפל. ליבעס־סצענע. זעצן זיך אויפן ברעג מיידן.
 ליבעס־סצענע. דער אַלטער פרייז קומט־דאָן פון יאָגד. טרעפט זיי.
 טרייבט זיי אַרויס. פאַננא סמודסאַרסקאָ גייט אויף וויליאַנאָווער
 שאַסע, איז מתפלל ביי אַ וועג־סלופ מיט אַ הייליג בילד. נאָכדעם
 לויפט זי, אַ שטורס־ווינד. סטאַשעק לויפ־נאָך. וואַרשע. סקאַריי
 שוועסקים פאַרק. זיי זעצן זיך אויף אַ באַנק. אַ ליבעס־סצענע.
 אויאָזאָווער אַלעען. זיי זעצן זיך אויף אַ בענקעלע. אַ ליבעס־סצענע...
 מלחמה. סטאַשעק גייט אויפן פּראָנט. ווערט פאַרוואַנדעט. זי —
 אַ קראַנקען־שוועסטער. עס קומען באַלשעוויקעס. ווילן פאַנגען פאַנ־
 נאָ סמודסאַרסקאָ. נאָך דאָ באַווייזט זיך אַן עסקאַדראָן פּוילישע אָר
 לאַנער אויף פּערד, און דער עולם פאַטשט בראַוואָ.

אַ יודישער פּילם.

אַסתר־תּענית. אַ בית־עולם. מען זאָגט קדיש. אַ יתומה חוה
 חבורה און אַ חתן־בחור אין פּאות און אַ שפיציג בערדעלע — זלמן
 פיניע. ליבן זיך. זי פאַקט אים אויס אַ המ־טאַש. ער קנייפט דעם
 המ־טאַש און קוקט אויף אים מיט אַ חנדל. זי ציפט אים ביים ציגן
 בערדל און קוקט צוריק מיט אַ חנדל. זיי ליבן זיך. ער לייענט די
 מגילה (אַ פאַרגרעסערונג פון „וויזא“). זי שלאָגט המנען. אַ ליבעס־
 סצענע. זיי מאַכן אַ ראַטעוואַ הינטערן מרחץ. עס גייט פאַרביי אַ
 פרייז און פאַרליבט זיך אין חוה־דבורה: חתן־כלה אַנטלויפן אין אַ
 בויד קיין טשעכאַנאָוו. אַ קרעטשמע. אַ חתונה. 211 בערד שיטערע.
 געריכטע, ציגענע, געשוואַלענע און סתם בערד. 142 לאַנגע פּאות.
 150 שטריימלעך, ספּאַדיקעס און יאַרמילקעס. אַ שטאַט־משוגענער.
 שבע־ברכות. מען עסט לאַקשן. עס קומט אַריין דער פרייז זייער
 ביין. ער סטראַשעט מיט בלוט־בלבל. מען גיט אים עסן לאַקשן
 מיט קרעפלעך, ער ווערט אַ יידן־פריינט און קושט זיך מיטן שמש.
 מען מאַכט אים „מי שברך“ און מען עסט לאַקשן. עס קומט אַריין
 אַן אַמעריקאַנער פעטער. גיט זיי אַ מיליאָן דאָלאַר און מען פאַרט
 קיין אַמעריקע. אַ שיף אויפן ים. פּונוויטן „די סטאַטש אָף ליר
 בערטי“. דער נאָמען פון בילד: „דער פרייז אַלס סנדיק“, „די מלווד
 מלכה אין קרעטשמע“ אָדער „דער פאַן כאַנדריצקי עסט לאַקשן“.

אז איך האָב פיינט און קאָן נישט פארליידן און וויל נישט און האָב קיין געדולד נישט!

... אז מיר ווילט זיך נישט, למשל, צו פארנעמען זיך מיט דער פראגע וועגן „ליטעראטור־קריטיק“ און וועגן קריטיקער, ניט ער, דער קריטיקער, צו אלדע גוטע יאָר! און, איך וויל נישט ליינען די באַריכטן פון דער פעלקער־ליגע און וועגן די פויליש־ליטווישע אונ־טערהאַנדלונגען — און טוט מיר עפעס! איך פויל מיך אויפשניידן די בלעטער פון די נאָרוואַס אָנגעקומענע „ליטעראַרישע בלעטער“, אַ הויז דאָרט צום סוף, אפשר וועל איך טרעפן מיין נאָמען אין דער טראַגיק, און עס גלויסט זיך מיר נישט צו צאָלן מיטגלידס־אָפּצאָל פאַר מיין פאַריוו, פאַר די קראַנקע־קאַסעס, גמינע־עטאַטן, פאַר די אַסעקוראַנץ־געזעלשאַפטן, אין די אָרגאַניזאַציעס. און עס ווילט זיך מיר נישט שרייבן אָן אַן אַוואַנס, מיט אַן אַוואַנס און אַ פּשיטאַ שוין ווען איך האָב באַקומען דעם גאַנצן האַנאָראַר פּאַרווים. און עס ווילט זיך מיר נישט צאָלן קיין אַלטע תּובות און יונגע אויך נישט און איך האָב קיין געדולד נישט צו שטופּן אַ ספינקע אין אַ פּרוּשן אָנגעקראַכט מעלטן קאַלנער, און האָב פיינט אַ זאַלץ־מעסטל מיט פאַרשטאַפּטע לעכלעך. און האָב פיינט צו שמירן געפרוירענע פוטער אויף ווייכן ברויט, איך האָב פיינט, אז בשעת איך גיס מיי פון טשייניק, זאָל מיר אַרײַנפאַלן דאָס דעקל. און איך וויל נישט קויפן קיין „בליםל“ אז נאָט זאָל זיך מרחם זיין. און איך וויל נישט עסן ווענטאַרישעס עסן, און איך האָב פיינט צו שרייבן רעקאָמענדאַציע־בריוו, און איך וויל נישט ליינען וועגן קרויזס אין דער יידישער ליטעראַטור, און וויל נישט בייסקוטירן, צו די יידישע ליטעראַטור ניט באַרג־אַרײַף

אָדער באַהאַנדאַרפֿן, און איד פּויל מיך צו ענטפערן אויף אַנקעטעס, און איד וויל נישט אויפשטיין אין טראַמוויי און איבערלאָזן מיין פּלאַץ אַן אַלמער יידענע, און וויל נישט באַגלייטן אַ מיאוס מיידל אויף טשערניאַקאווסקע נאָס 12 אַזויגער פּיינאַכט און אַפּיל 10 אַזויגער פּייטאַג אויך נישט, און איד האָב פּיינט צו הערן, ווען מען פּרעגט מיך: „וואָס שרייב איד?" און „צי שרייב איד פּון שוּדה, צי פּון אַרטיקל?" און „צי איז דער טונקעלער מיין אמתער נאָמען, צי נאָר אַ פּסעוודאָנים, און אויב דאָס איז מיין פּסעוודאָנים — טאָ ווי איז מיין אַמתער נאָמען?"

איד האָב נישט ליב צו פּאָרן צום נאָרד־פּאָל און וויל נישט איבערשווימען דעם לאַמאַנש־קאַנאַל און וויל נישט פּליען מיט אַן אַעראַפּלאַן צו דער אינזל יאָוואַ, און נישט קיין מעקסיקע, און אַפּיל נישט קיין פּאַראַגוואַי, און וויל זיך נישט פּאָרן אין ווויסל און אַ פּראָסט פּון 36 גראַד צעלזיוס, און האָב פּיינט, אז אַ לאַקאָמאָטיוו טרעט מיך אָן אויפן פּוס, סכּנת־נפּשות, און איד האָב פּיינט צו דעבאַטירן, צי מיר האָבן אַ יידיש טעאַטער, און וואָס איז קונסט און וואָס איז שונד און וואָס איז אינטעליגענץ.

איד האָב פּיינט, אז ווען כּ'פּרעג „ווי שפּעט איז יעצט?" — זאָל מען מיר ענטפערן „ווי נעכטן אין דער צייט". און אז איד פּאַר שפּיל אין קאָרטן, זאָל מען מיך טרייסטן: „אייד גייט אין ליבע".

איד האָב פּיינט, אז מיין פּיל־פּעדער איז פּאַרטריקנט און קאָן נישט שרייבן, און איד מוז שאַקלען און פּאַרשפּריצן מייע ווייסע הויזן; איד האָב נישט קיין כּח צו לעזן דאָמען דאָלאַן און רייזפּעדערס נאָוועלן און ד"ר שיפּערס „געשיכטע פּון טעאַטער", און ראַבינדראַנט־טאַנגאַראַ, און נח פּרילוצקיס פּילאָלאָגיע, און די באַריכטן פּון יידישן וויסנשאַפּטלעכן אינסטיטוט, און דאָזענשטרייכס עקאָנאָמישע אַרטיקלען.

איד וויל נישט לערנען שפּראַכן דורך ראַדיאָ און הערן „קאָ" מוניקאָטי ראַליטישע" און לייענען די אַנאָנסן אויפן עקראַן אין קינאָ, און זיך דאַזירן מיט טעמפע „וּשילעט"־מעסערלעך, און האָב נישט קיין געדולד זיי צו שאַרפּן, און האָב פּיינט, אז דער דאַזירער רעדט אין מיה אַרזין וועגן פּאָליטיק, צירק, וואַלקעס, שרייפּעה

ספאָרט, טראַצקי, סיים, גרינבוים, סיראָטאָ, מוסאַליני, און איך האָב פיינט, אז מען שפארט מיר אַ קינד אויף די הענט און אז דאָס קינד רייסט מיר די בריילן.

איך האָב פיינט גיין מבקר-הולדזיין אַ הולד אויף „גריפע“ סוכאַטע, לאַנגער-אַנטצינדונג, קרעפס און אַנדערע קרענק. איך האָב פיינט אַ ציילינדער-הוט, וואַנדער-קינדער, נודניקעס, הינער-אויגן. איך האָב פיינט „קוטעראַל“, גומענע קראַנגס און „עספעראַנטאַ“. איך האָב פיינט, אז אַ דיכטער גראַמט מיר „הערץ“ מיט „שמערץ“, „היר מעל“ — „רדימעל“, „רוים“ — „טרוים“, און איך האָב פיינט די ווערטער: „בין-השמשות“, „דעמערונג“, „געשפענסט“, „ספאָנטאַן“, „נאַכטיגאַל“ און „אַנבעטראַכט“, און איך וויל נישט אויסטון מיין מאַנטל אין צוקערניע ביי דער שאַטניע, בפרט נאָך, אז דער דינער איז עלענאַנט און מיין מאַנטל איז אָפגעטראָגן און אָן אַ הענגער. און וויל נישט צאָלן קיין טרינקגעלט, און האָב פיינט, אז אַ מאַנס-ביל קוישט מיר, און איך האָב פיינט, אז מען רעדט מיט מיר און מען שפייט מיר אין פנים, און איך דאַרף מיר נאָך שעמען אָפצווישן. איך וויל נישט שטודירן איינשטיינס נייע טעאָריע, און די אַלטע אויך נישט, און איך האָב נישט ליב צו זוכן אַ וואָרט אין ווערטער-בוך. און טאָמער געפין איך שוין דאָס וואָרט, זאָל עס מיר אָפשיקן: „זע ווייטער“, און אז איך קום שוין צו דעם „ווייטער“, שיקט עס מיר אָפ: „זע צוריק“. וואָס בין איך עפעס, אַ פילקע, וואָס מען וואַרפט זיך מיט מיר? און איך האָב פיינט, אז מען שטעלט מיר אָפ אויף דער גאַס צו פאַררויכערן אַ פאַפיראַס, און אז אַ פרעמדער פאַרשוין זעצט-זיך צו צו מיין טישל אין דעסטאַראַן, און איך האָב פיינט, אז מען נדייעט מיר, און איך האָב פיינט צו גרדיען איך, און האָט מיר אַ גוטן!

א דאקטאָר דארף מען פאָלגן?

דער דאקטאָר צוויבאק האָט מיר געגעבן א זעץ אונטערן לע-
פעלע און געפרעגט:

— טוט וויי?

— געוויס, — האָב איך געענטפערט, — עס טוט וויי.

נאָכדעם האָט ער מיר געגעבן א קוועטש מיטן קנאָכן פון זיין
גראָבן פינגער צווישן דער זעקסטער און זיבעטער ריפ און ווידער
געפרעגט:

— טוט וויי?

— עס טוט וויי, — האָב איך געענטפערט מיט א פארקרימטן

קול...

— איר זענט קראַנק, איר זענט אַ הולד, אַ שטארקער הולד! —
האָט ער געזאָגט און געקוקט אויף מיר מיט אַ פאַר טרויעריקע
אויגן פון אַן אַקס פאַר דער שחיטה. — איר זענט ערשעפט. אַנגער-
שטרענגט געחוועזן... איר מוזט תיכרומיה פאָרן קיין אַטוואָצק
אויף גאַנצע צוויי וואָכן. אַ טאָג נישט ווייניגער. נישט אַרבעטן. נישט
אַנשטרענגען זיך. נישט אויפרעגן זיך. איר פארבאָט איך אפילו צו
לעזן. איר פארשטייט?

— איך וועל איך זאָגן דעם אמת, הער דאקטאָר, — האָב איך
געזאָגט, — איך בין אין אַזאַ לאַגע וואָס איך טאָר נאָר יעצט נישט
קרענקן: איך האָב אַ טאָר צו מאַכן איבער גאַליציען. 10 פאַרלעזונגען.
האָב איך צו האַלטן אין פאַרשידענע שטעט.

— איר ווילט הייסט עס, זיך נעמען דאָס לעבן, פאַגין זעלבסט-
מאָרד, טאָ וואָס באַדאַרפט איר האָבן אַ דאָקטאָר צו פאַררודיען

אים דעם קאָפּ? אַמער נעמט און שפּרינגט אַרויס פֿון פענסטער און —
אַראָפּ פֿון מאַרק!

— איך בין אָבער פֿאַרבונדן מיט מיין אימפּרעסאַריאָ מיט אַ
קאָנטראַקט, פּאַניע דאָקטאָר.

— אָבער, וואָס גייט מיר אָן אייער אימפּרעסאַריאָ מיט אייערע
קאָנטראַקטן. איך פרעגט דאָך ביי מיר אַן עצה פֿון אַ דאָקטאָר,
טאָ זאָגט אייך דער דאָקטאָר מיטן האַרבן וואָרט: תּיכּף־זמיד אַרויס־
פֿאַרן קיין אַטוואָצק. ווילט איר נישט — דאַרף מען נישט, וואָס
ווילט איר פֿון מיר האָבן?

— אָבער, דער דאָקטאָר, מיין אימפּרעסאַריאָ איז נישט קיין
דייכער מאַן, ער האָט געמאַכט קאָסטן, ער האָט געדונגען זאָלן, גע-
קלעפט אַפּישן, פֿלאַקאַטן, געדרוקט פּראָגראַמען, צעטיילט פּלאַג-
בלעטלעך, אין אַ סך שטעט זענען שוין די פּילעטן אויספאַרקויפּט.
איך אליין האָב שוין אַפּילו דעם פּאַן־פּילעט אין קעשענע, היינט 9
אַזוינער אָונט דאַרף איך אַרויספאַרן קיין לעמבערג, אַזאָ סקאַנדאַל,
אַזאָ היזק!

— און אַז איר וועט שטאַרבן אַנגעטוועגנס, ווי אַ הונג, —
איז בעסער? כּ'מיון, איר ווילט זיין אייער אייגענער מלאַך־המות.
טאָ זייט אייך געזונטערהייט און פֿאַרדרייט מיר נישט דעם קאָפּ!
איך נעם פֿון זיך אַראָפּ די גאַנצע אַחריות... איר וווינט דען, וואָס
מיט אייך איז? וואוּ איר האַלט אין דער וועלט? אַ ליאַדע מינוט
און...

— אָבער... —

— נישטאָ קיין „אָבער“. איר זאָלט אַרויסשלאָגן פֿון אייער קאָפּ
דעם גאַנצן טורנע מיט די שטעט, מיט גאַליציען, גייט עס צו אַלדע
דוחות! איר זאָלט תּיכּף אַרויספאַרן קיין אַטוואָצק! איר הערט?
און טאַקע די רגע, וואָרום נאָך אַביסל, וועט מען אייך דאַרפן פֿירן
אַהין אין אַ „פּאַנאַטאָויע־קעמטשל...“ פֿאַרשטאַנען?

— אַזאָ טורנע, אַזוי גוט אַרנאַניזירט, אַזוי גוט איינגעאָרדנט...
אַזאָ אומגליק! — האָב איך געקלאָגט ווי אַן אָבל.

— איבריגנס, דער טור וועט נישט אַנטלויפן, אויב גאַליציען
זײַל הערן אייערע חכמות, וועט זי עס הערן מיט צוויי וואָכן שפּע-

מער. עס וועט נישט אטמלויפן. דערווייל אָבער מוזט איר געזונט ווערן. איך וועל איך פארשרייבן צוויי רעצעפטן, און אַ דיעטע וועל איך איך פארשרייבן. נישט עסן קיין פלויש, נישט קיין קאלטע, נישט קיין הייסע, נישט טרינקען קיין שנאָפּס. עס איז פאַר איך סדהמות. גיין פרי שלאָפן. נישט עסן פאַרן שלאָף. עסט איר פאַרן שלאָף, קוילעט איר זיך אַוועק אָן אַ מעסער. און דער עיקר — דויען, דויען, דויען, וואָס מער ליגן אין בעט. איר טאָרט אַפילו נישט רעדן קיין סך... און אז איר וועט טון דאָס, וואָס איך זאָג איך, וועט איר זען, ווי איר וועט אויסזען אין צוויי וואָכן אַרום. איר וועט זיך אַליין נישט דערקענען. נו, זענט מיר געזונט. נעמט גלייך און פאַרט אַוועק קיין אַטוואָצק און געדענקט, וואָס איך זאָג איך אָן. אַריע!

דער דאָקטאָר איז אַוועק און איך בין געבליבן ליגן אין בעט. איך בין געלעגן און זייער אויפגערוקזאָס זיך צוגעהערט צו דעם איר גערלעכן צושטאַנד פון מיינע רמ"ח אברים ושם"ה גידים. ווי שפיר איך זיך? בין איך טאַקע חרב, ווי דער דאָקטאָר זאָגט? איז טאַקע אוממעגלעך, איך זאָל זיך מיט אָט דעם גופל מיינעם, ווי ער איז, זיך לאָזן אויף אַ טור? און אפשר? דאַכט זיך, אז איך וועל נאָך זיין בוכה צו פאַרן כאַטש אין איין שטאַט. לאַמיר זאָגן — קיין לעמבערג. גאָרעם וועלן מיר זען. וועל איך דאָרט קראַנק ווערן, וועל איך מיר, דאַכט זיך, לעגן אין אַ שפיטאַל. מען קאָן אין לעמבערג אויך קרענקען. למאי נפקא מינה? פראוון קאָן מען. ביז לעמבערג וועל איך נאָך האָבן כחות צו דערפאָרן, און דאָרט וועלן מיר זען.

ביני לביני האַרף מען איינפאַקן די זאַכן. לאַמיר זיין ברייט. מעכאַניש בין איך אַראָפּ פון בעט, איינגעפאַקט מיין טשעמאַד דאָן מיט די כתבים און צוריק זיך געלייגט אין בעט אַרײַן. געד לעגן אַ פאַר מינוט און ווידער אויפגעשטאַנען, דאָרכגעגאַנגען זיך איבערן צימער. געמאַכט אַ פאַר גימנאַסטישע באַוועגונגען. בין איך נאָך גענוג קרעפטיג? דאַכט זיך — יאָ.

האַלב ניין אַוויגער. ניין ניט אָפּ מיין ציג. עפעס ווי נישט

בערקנדיג, האָב איך גענומען מיין טישעמאָדאָן און נישט מערקנדיג זיך געלאָזט גיין. אַרײַן אין אַ טאַקסי און אָט בין איך שוין אױפֿן וואַקואַל. איך זײַ שוין אין וואַגאַן. איך פֿאַר.

אַ גאַנצע נאַכט האָב איך נישט געשלאָפֿן: נישט געווען קיין אָרט. די בײנער האָבן מיר געפֿראַכט, סכּנות־נפשות. איך האָב שוין אױנגעטלעך באַדאַרפט זײַן געשטאַרבן. נאָר איך לעב נאָך... אָט איז שוין לעמבערג. ווי פיל איך זיך? קאָן איך אַרויסגיין פֿון וואַגאַן? צי איך קאָן, צי איך קאָן נישט, פֿון וואַגאַן דאַרף מען אַרויס.

איך בין שוין אין האַטעל. איך האָב נאָך כּה אױסצופאַסן מײנע זאַכן. נאָר וואו זענען די רעצעפטן? איך וועל זיי דאָ באַשטעלן. על־כל־פֿנים זענען דאָך אין לעמבערג אױך פֿאַראַן אַפֿטיקן. מען קאָן זיך דאָ דערווייל קורירן מיט רעצעפטן. נישטאָ די רעצעפטן, משמעות פֿאַרגעסן זיי אײנזעהיים. מילא, וועלן מיר דערווייל זיך היילן מיט דער דיעטע.

געקומען מיין אױמפּרעסאַריאָ. ער רופֿט מיך אױף מיטאַגן. איך הער מיך אײן צו מיין אײנערלעכן קור־הברײאָות. האָב איך אַפּעטיט? וואָלט איך יעצט געגעסן? יאָ. דאַכט זיך, אז איך וואָלט יעצט געגעסן... מיר גײען אין רעסטיאָראַציע. מיט דער דיעטע אין דער פֿרעמד איז אַביסל שווערלעך. מילא, וועלן מיר די דיעטע פֿאַרבוניגן; עסן וואָס עס מאַכט זיך: פּיש — אײז פּיש, פּלייש — אײז פּלייש. אַביסעלע שנאַפּס. אַ בױפּשטעקס מיט ציבעלע, זױפּ מיט קניידלעך, פּאָדײַנג, שוואַרצע קאַווע. עס לאָזט זיך עסן... שטייט נור, ווי פיל איך זיך? רווקא נישקשה און אַביסל פֿרײלעך אױך. על־פּי דאַקטאָריע האָב איך שוין באַדאַרפט קריגן בױך־קרעמפֿן און שטאַרבן, נאָר איך לעב נאָך.

אין האַטעל זענען געקומען געסט. יונגע ליטעראַטן. זיי לײעד צען מיר זײערע דראַמען, פּאַעמען, נאָוועלן. איך טראָג עס אַלץ אײַ בר. משמעות איך בין נאָך גענוג שטאַרק... מען שלעפט מיך צו באַר זוכן אײנסטימזיעס. זיבן אײנסטימזיעס האָב איך באַזוכט. אין אײר גיגע האָב איך באַדאַרפט אױסהערן פֿאַריכטן און ענטפֿערן מיט רע־דעס. איך לעב נאָך.

אַוונטס. איך טו מיך אײבער אין מײנע אָוונט־קליידער, מען

גייט שוין מיך נעמען אין זאל אריין, און אָט בין איך שוין אויף
 דער בינע. איך ליינען, איין זאך, אַ צווייטע, אַ דריטע. צוויי שעה
 גאַכאַנאַנד ליינען איך. איך בין שוין פאַרשוויצט. ביים אַרויסגאַנג
 איז קאַלט. איך וועל מיך פאַרקילן. איך וועל זיכער כאַפֿן אַ לונגען-
 אַנטצינדונג און וועל שטאַרבן. שטאַרבן אין אַ פּרעמדער שטאַט.
 הער דאָקטאָר האָט געהאַט דעכט. אַ מצווה אויף מיר... איך פּרוּוו
 אַרײַנטויכן אין מיין אינווייניג. איך וויל קאַנטראָלירן מיין געד-
 ונטצושטאַנד, נאָר מען שלעפט מיך אויף אַ באַנקעט. מען האָט
 באַדאַרפט גאָר, אייגנטלעך, גיין שלאָפֿן. בין איך אַ גולן אויף זיך
 אַליין. איך זיי גאָר נאָך האַלבע נאַכט און מאַך לחיים, און עס דאַרע
 קישקע. און טרינק ביר, און האַלט דרשות, און הער-אויס אַנדערע
 דרשות. משמעות, איך בין שטאַרקער פון אייזן...

וועל איך איבערלעבן די נאַכט? איבערגעלעבט. באַגינען. מיין
 אימפּרעסאַריאָ וועקט מיך. מען דאַרף פּאַרן קיין סטאַניסלאַוואָוו.
 היינט אָונט דאַרף איך דאָרט האַלטן מיין פּאַרלעזונג. קיין אַנד-
 דער צוג איז דאָרט אין משך פֿון טאָג נישטאָ. מען מוז פּאַרן
 איצט. אין דרויסן פרענט אַ פּראָסט. פּהרר!... אין וואַגאָן איז
 קאַלט, נישט געהייצט. קוים וואָס מען שלעפט זיך. אין דרויסן איז אַ
 זאַווערזכע. דער צוג בלייבט שטיין אינמיטן פעלד... מיר איז
 קאַלט. איך פּריר, מיר שטייען צווישן שנייד-בערג. ס'הונגערט מיך.
 מיר שטייען אַ שעה, צוויי, דריי, פינף. מיין אימפּרעסאַריאָ פרענגט
 מיר פּוּד-ערנעץ אַ שטיקל פאַרשימלטן קאַלפּאַס, מיט אַ קוואַרט.
 קאַלט וואַסער. איך עס און פּריר און פּלאַץ פון אומגערוּלד און פון
 פאַרדרום.

אַ נס. אָונט-צו געקומען קיין סטאַניסלאַוואָוו. קוים באַווויזן
 זיך איבערצוטון, און לויף. איך בין שוין אין זאל און ליינען שוין
 ווייטער. צוויי שעה גאַכאַנאַנד ליינען איך. נאָכדעם ווידער אַ באַנקעט.
 ווידער שנאַפּס. הערינג'סאַלאַט, מאַיאָנעז, קאַלמע פּלייש, קליסקעס.
 ביר. ווידער נישט געשלאָפֿן. באַגינען ווידער געפּאַרן. געפּאַקט זיך.
 און געפּאַרן קיין קאַלאַמעאַ, פון קאַלאַמעאַ קיין סאַמבאָר, פון סאַמב-
 באָר קיין זאַטשעוו, קיין טשאַרטקאָוו, פון טשאַרטקאָוו קיין באַלזי-
 כאָוו, פון באַליכאָוו קיין סטרי — ניסען גיחגט געשלעפט זיך אויף

פארשנייטע וועגן, געשטאנען אין די פעלדער, געקראכן ציפוס איי
בער שנייבער, וואו געטאגט — נישט גענעכטיגט, נאכט און נאכט
זיך געריסן דעם גארנל, געשוויצט, געפרוירן...
און אָט אזוי אָפּגעפּלאַנט זיך צוויי וואָכן! געלויבט צו גאָב,
איבערגעקומען. געפּטרט דעם טורנע און געקומען אַהיים.

אַראָפּ פּון באַן און גיי אַהיים. איך גיי צו פּוס. יענעס פּיהל
איך, אז איך קאָן גיין ציפּוס. איך טראָג מיין טשעמאָדאָן און מאַר-
שיר האָפּערדיג איבער די הימישע גאַסן. און פּלוצלונג באַגען
איך — טרעפט וועמען? מיין האַקטאָר צוויבאַס. ער קומט מיר אַנט-
קעגן. זיין פנים צעשטראַלט זיך, ווי די זון אין פּרילינג. ער צעשפּרייט
די אַרעמס און פּאַלט צו מיר צו מיט אַזאַ גרוֹלע ווי אַ פּרוּדער צו
אַ צווייטן פּאַרלירענעם פּרוּדער:

— האַלף!! דאָס זענט איר?! פּונדאָנען קומט איר?! פּון
אַטוואָצק? האַ? — פּון אַטוואָצק. — האָב איך מיט אַראָנגעפּלאַזטע
אויגן פּנגבּה דורכגעשמאָלט אַן ענטפּער.

— פּון אַטוואָצק? נה, זעט איר! איר זענט גאָר אַן אַנדער
מענטש געוואָרן! זעט ניר, וואָס פּאַר אַ פּאַר פּיסקעס איר האָט באַ-
קומען! זעט ניר אַ פּאַר באַקן! אָט אזוי האָב איך לייב... ווילאָנג
זשע זענט איר דאָרט געווען אין דעם אַטוואָצק? צוויי וואָכן?
— צוויי וואָכן...

— אָט אזוי. דאָס פּאַרשטיי איך. און די רעצעפּטן מיינע גע-
נומען? און די ריעטע אויסגעפּיחט? האַ? אַלץ ווי עס דאַרף צו זיין?
— אַלץ ווי ס'דאַרף צו זיין.

— מאַלאַדיעץ! — האָט ער מיר געקלעפּעלט אויף די אַק-
סלען. — אָט אזוי איז גוט! זעט איר שוין, אז מען דאַרף פּאַלנן אַ
דאָקטאָר! האַ? איצט זענט איר אַ לייט! וואו וואָלט איר שוין יעצט
אָנגעשטעקט, ווען איר פּאַלנט מיך נישט? אַ דאָקטאָר דאַרף מען
פּאַלנן...
און אַ גליקעכער האָט ער מיר געדריקט די האַנט, זיך גע-
זענט און איז אַוועק.

דער פראָסט אַלס שדכן.

א ראמאן פון די גרויסע פּרעסט אין ווארשע,
אין 5 טיילן, מיט א פראלאג און עפילאג.

פּראָלאָג.

אַזוי איז שוין די טבע פון דער ליבע: דער וועמען מיר ליבן,
ליבט אונז נישט; און דעם, וואָס ליבט אונז, ליבן מיר נישט.
דאָס וועט אייך באַשטעטיגן יעדער אינטעליגענט און באַלע-
זענער מענטש, וואָס האָט זיך אָנגעלייענט מיט קאָפּ אַ סך ביכער
און ראַמאַנען.
דאָס נעמלעכע איז אייך געשען אין אונזער ראַמאַן, וואָס מיר
גייען אייך הערציילן.

ערשטער טייל.

משה-כאַצקעל דער קוילן-הענדלער, וועלכער איז פון נאָטור
אַליין אייך געווען שוואַרץ-הויטיג, און וועלכן מען האָט גערופן אין
געסל „דער שוואַרצער יונגערמאַנטישק“, איז געבעך אַ לענגערע
צייט אַרומגעגאַנגען נאָך מער פאַרהושכט און פאַרשוואַרצט, נישט
אַזוי פון דעם קוילן-שטויב, ווי פון אַן אומגליקלעכער ליבע.
שוין אַ יאָר צייט ווי משה-כאַצקעל איז פאַרליבט מיט די
פלאַמען פון העלישער ליבע אין דער אלמנה העניעדאָבע, וואָס
וואוינט אויף דעמוזעלפן געסל, וואו ער האָט זיין קוילן-סקלאָד.
העניעדאָבע אָבער האָט בשום-אופן נישט געוואָלט טיילן איר
דע ליבעס-געפילן מיט אונזער אומגליקלעכן ליבהאָבער משה-כאַצקעל.
— גענוג — האָט זי געזאָגט — איז פאַר מיר געווען מין ער.

שטער מאן פיניע, וועלכער איז אויך געווען גענוג שווארץ און ווערן
מען האָט גערופן אויפן גאַנצן געסל און אומגעגנט: „פיניע דער ברעך
נענדיגער פראַנעט“. איך וויל — זאָגט זי — איצט פאַרזוכן אַ מאַן
אַ העלן פלאַנדין.

און מהאיטעמא האָט זי געוואָרפן אַן אויג אויף דעם געגנט
איבערדיגן שכן, דעם סטאַליער נחמיה, וואָס האָט פאַרמאָגט אַ באָר
וועסן קאָפּ מיט אַ געלב־פאַרמעטיגען פליך און אַ פלאַמענדרויטע
באָרד, ווי זאַפראַן, וואָס האָט אויסגעזען, ווי די באָרד ביים „מלך
שעל“ פון קאַרטן.

נחמיה דער סטאַליער האָט אָבער, ווי דער שטייגער איז,
און ווי מיר האָבן שוין באַטאָנט אונזער געדאַנק ביים אַריינפיר, זיך
אַפילו נישט אומגעקוקט אויף דער ליבע צו אים מצד העניע־דאָבען.
ער האָט נאָר אויסגעקוקט אויף דער פאַרזעסענער מויד, די פרוכט
און סאָדעוואַסער־קרעמערין דבורה ליפּ, וועלכע האָט פון איר זיינע
זיך געליבט אין זעליג דעם לערער... און אזוי ווייטער, און אזוי
ווייטער...

אזוויאָרום האָבן מיר אויף דעם שטח פון דעם קליינעם פּשעך
ביערגעסל עטלעכע אומגליקלעכע ליבעס מיטאַמאָל.

צווייטער טייל.

און אזוי ווי מיר ווייסן, אז די ליידיגשאַפטלעכע ליבע ביי אַ
פּרוינעט איז שטאַרקער און ליידיגשאַפטלעכער ווי ביי אַ פלאַנדין,
זענען דעריבער די ליידיג ביי אונזער העלד (הויפט־העלד) משתד
כאַצקעל געווען גרויס און שרעקלעך.

וואָס האָט געבען אונזער אומגליקלעכער קוילן־הענדלער משתד
כאַצקעל נישט געטאָן, כדי צו געפינען חן און לייטזעליגקייט אין די
אויגן פון העניע־דאָבען!

אין איינעם פון זיינע פריוו צו איר האָט ער אַפילו געפרוּווט
זיך אויסדריקן מיט דעם אויסדרוק פון שלמת המלך אין שיר־השירים:
„אַל תראַנוני שאַני שחר־הורת“, איר זאָלמ, ליבע העניע־דאָבע, נישט
קוקן, וואָס איך בין שוואַרץ, ווייל „שופתני השמש“ — איך בין
פאַרשוואַרצט פון קוילן.

נאך דאָס האָט נישט געהאַלפּן.

ער האָט געפרוווט אַרײַנקומען צו איר, נאָך אַ גרינטלעכער מרחץ־אָפּוואַשונג... נאָך וויי, וויי: די הויט, פונקט ווי אַ שוואַרצן כאַראַקטער פון אַן אינטריגאַנט, קאָן מען מיט זייער נישט אָפּוואַשן! איז ער געקומען צו איר אין אַ שוואַרצן אַנצויג, האָט זיך דער שאַטן פון אַנצויג געלייגט אויפן פנים און זיין פנים איז געוואָרן נאָך טונג קעלער; איז ער געקומען אין אַ ווייסן אַנצויג פון „סירציטשא“, האָט זיך זיין פנים אָפּגעשלאָגן נאָך שוואַרצער. און עס איז נישט געווען קיין עצה צו פאַנגען דאָס האַרץ פון דערדאָזיגער קאַפּרזונער האַרט־געטיגער פּרויענצימער.

אָך, וויפיל מאָל משה־כאַצקעל האָט אין זיינע איינזאַמע נעכט געוויינט אויף זיין געלעגער און געבעטן גאָט, ער זאָל ווייזן אַ נס און ער זאָל דערזעקן אַ פונק פון ליבע אינם האַרץ פון העניעדראָבען צו אים, דעם אומגליקלעכן.

און ער פלעגט אויסלאָזן מיט יאוש:

— דאַכט זיך, אַז גאָט אַליין קאָן דאָ נישט העלפּן, וואָרום דאָס האַרץ פון דער פּרויענצימער איז ווי קיולשטיין.

דריטער טייל.

נאָך ווי קלאַג איז דאָס וואָרט אויף די ליפּן פון פאַלקס־מיל: „דער מענטש טראַכט, און גאָט לאַכט“.

גאָט האָט געטראַכט: וואַרט נאָך, משה־כאַצקעל, איך וועל דיך ווייזן, אַז איך קאָן אַליץ אויפטון. נישטאָ פאַר מיר קיין אומ־מעגלעכעס. און פונקט ווי איך האָב אַמאָל האַרט־געמאַכט דאָס האַרץ פון פּרעהן, אַזוי וועל איך ווייך־מאַכן דאָס האַרץ פון העניעדראָבען. און איך וועל אָנפילן איר האַרץ מיט ליבע צו דיך.

אַזוי האָט זיך געצויגן די לאַגע בין היינטיגן זיינטער. משה־כאַצקעל האָט שוין געווען פאַרלוירן די האַפּנונג, אַז העניעדראָבען זאָל ווערן זיין פּרוי. נאָך פּלוצלונג —

יעדער אינטעליגענטער און באַלעזענער מענטש ווייסט, אַז אין יעדן ראָמאַן איז פאַראַן אַ „פּלוצלונג“, אַזוי איז איך אין אונזער דאָס מאַן פאַראַן אַ „פּלוצלונג“.

פלוזילאנג האָט גאָט אַראָפּגעשיקט אויף דער וועלט, פון זיינע
דימלישע געזעלעטן, אַ כוואליע פון שרעקלעכע פּרעסס, מיט שניי
און זאווערדיכעס און ווינטן, וואָס האָבן אַרויסגערויפן אַ גרויסע פּאַניק
ביי דעם עלנדרען מענטשן. אַ מורא איז אָנגעפאלן אויף אלע לייבער
און אַ ציטערניש אויף אלע באַשעפענישן. דאָס וואַסער איז פאַר-
פרוירן געוואָרן, רעדן האָבן געפלאַצט. די גאַסן זענען געבליבן ליידיג
און אָפּגעשטאַרבן פון דורכגייער. די פּאַנען זענען געבליבן שטויב,
פאַרשאַטענע אונטער בערג שניי, דער האַנדל איז פאַרגליווערט גע-
וואָרן, קינדער זענען געפרוירן געוואָרן אין די וויגן. האַנדערטער
מאָיונטער מענטשן האָבן אויסגעשטרעקט זייערע פאַרחלשמע, דער
פרוירענע הענט נאָך אַביסל וואַרעם געקעכץ. אַן אויסראַטונג און
פאַרניכטונג איז געקומען אויף אלע אויערן און נעז.

און אלע הערצער זענען פול געוואָרן מיט יאוש און קעלט און
עס איז געקומען "כלו כל הקיצין".

פערטער טייל.

דאמאָלסט האָט די נאַטור געוואָלט, אַז העניערדאָבע זאָל קראַנק
לוערן אויף גריפע.

העניערדאָבע איז געלעגן אין בעט אין איר קאַלטן צימער, וואָס
איז געווען אָנגעפולט מיט אַזא קאַלמער אַטמאָספּערע, אַז ווען עס
זאָל דאָ געווען וואוינען אַ ווייסער בער פון נאָרד-פּאָל, וואָלט ער
אויך באַדאַרפט אויף זיך אַרויפּוואַרפן אַ פּוטער. פון איר מויל האָט
געשלאָגן אַ שרעקלעכע פאַרע און איר נאָז איז געווען פאַרקאַטערט
מיט אַ ריזן-קאַטער. דער פּעלרשער האָט געזאָגט, אַז מען דאַרף איר
שטעלן באַנקעס. נאָר וויי-וויי, ווי קאָן מען איר דען שטעלן באַנקעס
אין אַזא קאַלט זועמער, ווען אין שטוב איז כאַטש וועלף פאַרטרייב
און דאָס וואַסער איז פאַרפּרוירן און פון דעם ווינקל-אויבן לויפערט
אַרויס פלוז אַ שוואַרצע, קאַלטע, נישט קיין געהייצטע לאָך, וואָס
קוקט אויף דיר ווי אַן אַנציינערדיג מויל פון אַ סקעלעט.

דעמאָלט דעמאָלט (ווי איר באַמערקט, ליבע לעזער, איז אין
יערן דאָסאַן פאַראַן אַ "דעמאָלט"), דעמאָלט האָט אונזער משה

באצקעל, וועלכער האָט פֿון זיינע שכנים דעמעקטוווס געוואוסט דעם
עישטאנד פֿון זיין העניעדאָבע, גענומען און שטילענקער הייט אַרייַב־
געשיקט אַ זעקל קוילן זיין אומגליקלעך-געליבטער און קראַנקער הער
ניעדראָבען, צוזאמען מיט אַ פינטל טראַקענע קין.

דעמוזעלבן אָונט איז אוינער העלד געקומען מבקר-הולח־זיין
די קראַנקע העניעדאָבע אין איר וואַרעמער שטוב.

העניעדאָבע, הגם זי איז געלעגן אין געהאַקטע וואַונדן אונטער
דער לאַסט פֿון 24 געהאַקטע פּאַנקעס, האָט דאָך, ביים פּאַנגעגענען
איר דעטער און דיטער, זיס צוגעשמייכלט.

יאָ, זי האָט געשמייכלט, אין גרויסן אומדערטרעגלעכן פּראָסט,

ווען אינדערלופטן איז שוין קיין לופט נישט געווען, נאָר קאַלט־
שניידדיגע מעסערס, ווען אלע מענטשן אַרום האָבן אויסגעווען ווי
פּאַרוואַגלעטע לופט-פליער ביים נאָרד-פּאַל, האָט זי געשמייכלט; און
פאַר משה-כאַצקלען איז עס געווען, ווי אַ זיסער פּרילינג וואָלט אַראָפֿ־
גענידערט אויף דער וועלט און אַ ליכטיגע זון וואָלט זיך צעשטראַלט.
און פּרילינגס-האַפּטונגען האָבן זיך צעשפּילט אין זיין האַרצן.

און ווי יעדעס גליק, וואָס קומט אומדערוואַרטעט (יאָ, יעדעס
גליק קומט אומדערוואַרטעט), איז אויך משה-כאַצקעלס גליק גע-
קומען אומדערוואַרטעט.

העניעדאָבע האָט אַרויסגענומען איר האַנט פֿון אונטערן
קאַלדרע און אויסגעשטרעקט זי צו משה-כאַצקלען.

— נאָ, דאָ האָט איר, משה-כאַצקעל, מיין האַנט און מיין האַרץ.
זיי געהערן צו איר. איר זייט מיין רעטער. איר זייט דער נאָבעלער
און פּראַווער מאַן, וואָס איז ווערט פֿון מיר געליבט צו ווערן אויף
אימער און אייביג.

— אָבער ציוואָס זאָלט איר, העניעדאָבע, אַרויסנעמען די
האַנט פֿון אונטערן קאַלדרע? — האָט משה-כאַצקעל געזאָגט מיט
גרויס ליבשאַפט און צערטלעכקייט. — ווייסט איר דען נישט, אַז
ווען מען לינגט מיט געהאַקטע פּאַנקעס, דאַרף מען ליגן דאָס?

— אָבער איר קאָן מיר נישט באַהערשן, איר מוז איר אויס-
דריקן מיין דאַנק. — האָט העניעדאָבע געענטפּערט מיט איר כּשיר־
שמייכל.

צו משהדכאצקעלס עליק איז נישט געווען קיין עק, און אין זארגן האָט ער תפילה געטאָן: „גאָטעניו, טו אַ נס אין דיינע פרעסט און אָנהאַלטן! זאָלן זיי ברענען נאָך שטאַרקער און שטאַרקער. עפן אָפּ דיינע שפייבלער פון שניי און קעלטן, כדי איך זאָל מין העניע־דאָבען קאָנען שענקען נאָך קוילן און האַלץ. דו ווייסט דאָך, נאָטעניו, אַז נישט צוליב מין פרנסה וועגן בעט איד, איך וויל קיין פאַסעק נישט ציען פון מיינע קוילן, איך בין גרייט מיינע גאַנצע קוילן צו צעטיילן פאַר אַרימעלייט, פאַר די געפרוירענע און פאַר חלשטע. איך וויל אָבער דאָס האַרץ פון מין העניע־דאָבען אָנוואַ" דעמען און דערווערפן מיט אַ דעראָבערונג!"

פינפטער טייל.

און די פרעסט האָבן זיך געשטאַרקט און די שנייען זענען גע־פאַלן. אין ביי די קוילן־סקלאַדעס זענען געשטאַנען אָנאַנקעס מיט קללות און הריגות. עס האָט זיך געטון חושך... און בינליבני פלעגט זיך יעדן טאָג אונזער העניע־דאָבע פאַר קומען אַריינגעשיקט אַ זעקל קוילן פון משהדכאָצקלען, וועלכן זי פלעגט עמפאַנגען מיט גרויס ליבע, דאַנקבאַרקייט און צערמלעכקייט, ווי אַ הייסגעליבטע עמפאַנגט פון איר געליבטן נישט קיין שוואַרצע נאָר גרויסע, ליכטיגע פּריליאַנטן.

דער פּראָסט האָט געברענגט און ביי העניע־דאָבען האָבן די אויוונס זיך געהיצט אין קיך און אין עסצימער, און די פייערלעך האָבן געקנאַקט, ווי מען קנאַקט טערקישע נים... די גריפע אין אַוועק און איר האַרץ האָט זיך דערוואַרעמט פּויל מיט פּלאַמענדער לוי־בע צו איר אויסדערווילטן און מיט קוילן־געבענטשטן משהדכאָצקעל. אין אַ שיינעם אָוונט, ווען דער פּראָסט אין דרויסן האָט גע־גרייכט דרייאַן־דרייסיג גראַד, איז אין הויז ביי העניע־דאָבען פאַר געקומען די גליקלעכע הויפּת, אין אַלע צימערן איז געשטאַנען אַ לוי־בע וואַרעמקייט, אַ סך געסט זענען געקומען משמח זיין, און אַ סך געסט זענען געקומען סתם זיך אָנוואַרעמען, און אָנשטאַט דרשה געשאַנק האָט דער חתן אַליין געטיילט אַלעמען קוילשעך, קוילן און עס איז געווען ששון ושמחה.

ע פ י ל א ג .

און אז די נעסט זענען זיך צענאנגען און דאָס פאַרפאַלק איז
נעפליבן אַליין, האָבן זיי זיך צערמלעך, אַוועקגעזעצט פּוּי דעם וואָס
העמען אויוון.

נישט־קוקנדיג, וואָס דורך די פּערישגעפרוירענע פענסטער־שוויבן
האָט זיך אַרויסגעזען די פּייזע ווינטער־נאַכט מיט אירע שנייד־אָס
ווערזכעס, איז דאָך אין צימער געשטאַנען אַ ליבע וואַרעמקייט. דורך
דער אָפענער טיר פּון קיך האָט פּון ווינקל זיך אַרויסגעזען די גרויסע
הרובע קוילן, וואָס האָט אַזוי ליפלעך און זיס געשיינט מיט איר
שטראַלנדער שוואַרצקייט.

דאָן האָט דאָס גליקלעכע פאַרפאַלק האַרציג און האַניג־הורש
דיג געפירט פּאָלגנדען צארטן געשפרעך:

- וועסט מיך אייביג ליבן, מײן טייערע העניעדאָבע?
- אייביג, מײן טייערער.
- און אז דער פּראָסט וועט פּלאַצן?
- אפילו אז דער פּראָסט וועט פּלאַצן, וועל איך דײך אויך
ליבן.
- און אז אין הרויסן וועט וואַרעם ווערן?
- וועל איך דײך אויך ליבן.

* * *

ליבע לעזער! נאָמיר נישט שטערן זייער גליק. נאָמיר נישט זיין
קיין אוממענטשן, וואָרום פּלויז דער אוממענטש זוכט שמענדיג צו
שטערן דעם צווייטנס גליק.

פארוואָס ער פאָרט נישט אויף דאָטשע.

— און איך וועל היינטיגן זומער קיין דאָטשע נישט דינגען בשום־אופן נישט! און ווייסט איר פארוואָס? צוליב די גנבים, ימח שמם! ... איך פרעג אייך נאר, וואָס פאר אַ פאָרגעניגן האָט מען פון אַ דאָטשע. אז אויף יעדן שריט־אונט־טריט שוויפלט און גריבלט מיט גנבים; אז יעדע יגע ציטערט אויף דיר די הויט, מען זאָל דיר נישט באַנעמען פון קאָפּ ביז די פיס און איבערלאָזן, ווי די מאַמע האָט דיר געהאַט!

אזוי זאָגט צו מיר אַ יודל, זיצנדיג נעבן מיר אין קראַשינסקיס גאָרטן אויף אַ באַנק. אַ דאָר יודל מיט אַ ברוינעם סאָרהוט אין אַ גומענעם קאָלנער און גומענע מאַנזשעטן, וואָס בשעתן רעדן קלאַפן זיי סכנות־נפשות.

— מען שמועסט אַפילאָ, — האָט ער ווייטער געזאָגט, — אז עס זענען פאָראַן מדינות, וואו דער מין גנבים איז נישט בנמצא, וואו דו קאָנסט אַוועקלייגן אַ פעקל אינמיטן גאָס און קיינער וועט עס נישט אַוועקקעהנען. עס שטעקט ביי דיר אַ פלאַט צייטונג אין דיין פאָסט־קעסטל און קיינער וועט עס נישט אַרויסשלעפּן; מען שטעלט דיר אַוועק דעם פרישטיק ביי דער טיר און קיין איין שכן וועט עס נישט אויפנאַשן; דו האָסט דיר דיין געלע בייטל אין פּוּעם־קעשענע און קיינער וועט ביי דיר עס נישט אויסשניידן.

ווייס איך, איר גלויבט אין אַזעלכע זאַכן. איך גלויב נישט. און טאָמער זענען פאָראַן אַזעלכע מקומות, טאָ זאָל מען זיך דאָרטן פאָרן אויף דאָטשע־און זומער־וואוינטגען און זאָלן זיי דאָרטן כאַפן פּוּר־שע לופט און לאָזן זיך וואוילגיין אויף גאָטס־נאַמאר. איך וועל נישט

פאָרן אויסגעריסן ווערן. פאר מיר איז שוין גענוג פאר-איגאָריגע
דאָמטשע. די והגתר!

וואָס איז געווען פאר-איגאָרן זאָמער, ווילט איר וויסן? נאָר
נישט איז געווען. פאר-איגאָרן זאָמער, נישט היינט געדאָכט, בין איר
געווען א פּריץ — האָב איר יאָ געפראָוועט דאָמטשע. תיבה, ווי דעה
זאָמער האָט זיך געשטעלט, בין איר אַוועק אויף די דאָמטשע-ערטער,
אַרם וואַרשע, און האָב געהינגען אַ זאָמער-וואוינונג, און דוקא ביי
אַ סטרוזש אַ גנבן-זאָב און וואָס זיין ווייב איז אויך אַ גנבטע, און
וואָס זיינע קינדער זענען אויך גנבים. פאָרוואָס עפעס? פאר נאָר
נישט. ווייל, ראַשית, וואו וועט איר דאָ געפינען אַ סטרוזש, און איינגר
טימער פון אַן אַזוי-גערויפּענער דאָמטשע, וואָס איז נישט קיין גנב
און וואָס זיין ווייב איז נישט קיין גנבטע און וואָס זיינע קינדער זע
נען נישט קיין גנבים? והשנית, האָב איר על-פי שכל-הפּסיכאָלאָגיע
געטראַכט, אַז אַ סטרוזש אַ גנב וועט לכל-הפחות ביי זיינע אויגענע
שכנים נישט גנבענען.

הכלל, איר האָב זיך פאָזעצט אויף דאָמטשע. איז געוואָרן אַ פראַ
גע מיט מיינע זאָבן: צי זאָל איר מיינע זאָבן איבערלאָזן אין שטאָט,
אַדער אַריבערנעמען זיי אַהער אויף דאָמטשע? וואָרום, ווי איר קוקט
מיך אָן, בין איר אַ יידל אַ דאָרס און אַ גרויס דערצו, נאָר בעל-י
בתישקייט האָב איר פּונדעסטוועגן אַ היפש ביסל: אַ פּוטערל אויף
ציגענע פעל, אַ פאַראַסאָל, וואָס לייגט זיך צונויף אין אַ שטעקן מיט
אַ ביינעדיגער גאַלקע; צוויי פּערענעס: איינס מיינע און איינס, וואָס
איז מיר געפליבן פון מיין ווייב; אַ שרייבגעצייג פון מירמלשטיין
מיט אַ זייגער און אַ בראָנזעווען נאַפּאַלעאָן, ווי ער זיצט דייטער
דיג אויף אַ פּערד, מיט אַ פּאָר פאַסאָווע הויזן מיט טאַשמעס און
אַנדערע זאָבן.

תחילת האָב איר די זאָבן מיינע געוואָלט איבערלאָזן אין שטאָט,
וואָרום איר האָב זיך משער געווען: וויפאַלד די גנבים פאָרן אלע
אַוועק אויף די דאָמטשעס, דאָרף על-פי שכל די שטאָט פלייבן אָן
גנבים, קאָן מען דאָך די זאָבן זיכער איבערלאָזן אין שטאָט, נאָר
פאַלד האָב איר זיך דערמאָנט, אַז מיר האָבן, פּרוך-השם, דעמדאָזיגן
מין אַזוי פיל, אַז עס קלעקט אי פאַר דער שטאָט, אי פאַרן דאָרף.

אי פאר דער דאטשע, און אז מען קאן מיר אין שמאט אויך חתונה מאכן... האב איך גענומען די אלע זאכן און אריבערגעפעקלט אויף דאטשע... קודס'כל זאלן דאָרט די גנבים פלייבן מיט אַ נאָז... אז זיי וועלן דאָרט, אין שמאט, אויסברעכן די טיר און נישט טרעפן קיין זאכן, וועט זיי די נכפה טרעפן פאר פּוּשט, און דאָ דאָ אויף דער דאטשע, וועלן זיי ביי מיר, די גנבים, אויך קראפירן. ווייל דאָ וועל איך די זאכן מיינע אליין פילנעווען... ווייל איך האָב אַן אויגל, האָב איך, אַ ביסערע אויגל, און אַ גנב וועט זיך פון מיר נישט אויסבאהאלטן.

מאָלט אויך, אז פירנדיג די זאכן האָט מען מיר אַ העלפט צו גענעבעט — מחמת אונטערזעגס איז שווער איינצוהייטן זיך פון גנבים, — ווען דו זאָלסט זיין מיט צען קעפּ און טויזנט אויגן; אָבער אַ העלפט זאכן האָב איך געפראַכט... און אזוי האָב איך מיך פאַר זעצט מיט מזל אויף פרישער לופט און גענומען פראווען דאטשע. וואָס הייסט פראווען דאטשע? איז דער סדר, געמלעך, אזא

סדר:

קודס'כל האָב איך געלאָזט מאַכן שווערע לאָדנס צו די פענ-סטער מיט גראַטעס, און ריגלס מיט שלעסער צו די טירן... ווי נור אָוונט, פאַרבאַריקאָדיר איך די טירן מיט די מעפל, פאַרהאַק מיר און לאָרן און גלייך אַרײַן אין בעט און לייג זיך שלאָפן. דעם מירמעל-שטיינערנעם שרייב-געצייג מיט נאַפּאַלעאַנען לייג איך אונטער צו קאַפּנס; דעם פאַראַסאָל, וואָס לייגט זיך צונויף אין אַ שטעקן מיט אַ זילבערנער גאַלעק פון זילבערנעם העלפאַנטרביין, לייג איך אַוועק ביי דער זייט; די פאַסאָווע הויזן מיט די בדוינע טאַשמעס לייג איך צונויף און לייג עס אַוועק אונטערן מאַטראַץ. האָט עס אַ צוויי-ענדיגע מעלה: אי עס איז זיכער פון גנבים, אי זיי זענען שטענדיג די הויזן, געפרעסט מיט דעם אמתן שאַרפן קנייטש, זוי ערשט פון אונטערן פרעס-אויין. מחמת איך האָב, קיין עין-הרע, אַ האַרטן שלאָף, דעם פוטער מיט די ציגן-פעל לייג איך אַרויף אויף מיר און וויקל זיך איין מיט די פערענעס, און אזוי שלאָף איך.

מאָלט אויך, אז עס איז נישט געשלאָפן, נאָר געשוויצט, ווי גאַך אַ טיפּוס, און אין צימער איז דושנע, דערשטיקט צו ווערן.

וואָהים על-פי יושר האָט מען אויף דאָטשע געמענט שלאָפן ביי אַפענע פענסטער, אזוי הייסן דאָקטוירים, כדי עס זאָל אַרײַקומען אַביסל קלימאַט מיט אַטמאָספּער, און דאָ זענען גאָר די פענסטער פאַרהאַקט און פאַרשטעלט און פאַרדיגלט אויף זיבן שלעסער, ווייל מען דאַרף זיך היטן פון די גנבים.

מילא שלאָף איך נישט. דערפאַר איז דאָ אַן אַנדער מעלה: איך הער, ווי די גנבים גראַבלען ביי דער טיר, פאַרקען זיך ביי די לאַדן, — איז אַז איך דערהער דאָס, לויף איך אַראָפּ פון געלעגער. מאַד אַ געוואַלט, צעלויפן זיי זיך מיט בזיונות...

דאָס דעשט נאַכט שלאָף איך שוין במילא נישט: אַביסל פון שרעק, אַביסל פון צערדערונג; נאָר, ווי לאַנג, מ'שטיינס-געוואָנג, איז אַ זומער-נאַכט? קוקסט זיך נישט אַרום און עס איז שוין פרוי-מאָרגן, און אַז עס קומט דער זיסער, מתוהדיגער זומערדיגער פרוי-מאָרגן, עפן איך פאַנאָדער לאַדן, טיר און פענסטער, טראָג מיר אַרום דאָס צעלוינטע בעטל מיט דעם ליג-שטול, מיט דעם טיש, מיט די שטולן, מיט די מאַטראַצן, מיט די בענקלעך, מיט די קישנס, און צעלויג מיך בהרחבה אויף מיין ליג-שטול.

דער ליג-שטול שטייט ביי מיר שטענדיג אזוי, איך זאָל אויס-קומען מיטן פנים צו דער טיר. ליג איך און גיב מיר אַכטונג... עס ווילט זיך אַפילו כאַפן אַ חדימל — אַ גאַנצע נאַכט נישט געשלאַפן; נאָר אויף אַרלהכעים די גנבים שלאָף איך נישט, און היט, און נעב נישט אַראָפּ מיין אויג פון טיר... ס'איז נאָר נישט גוט, וואָס חוץ דער טיר זענען נאָך פאַרפאַן פענסטער און זיי זענען דוקא פון יענער זייט. ווי-זשע קאָן איך גלייכצייטיג אַכטונג געבן אי דאָ, אי דאָרט? איז איינס פון די ביי-דע: אָדער איך גיי מיר אַרום אַרום שטיבל, ווי אַ סאָלאַט אויף דער וואַך, אָדער איך פאַרשלאַג דאָס פענסטער מיט פרעטער אויף אַ גאַנץ זומער און — פטור אַן עסק! ווער זאָגט עס, אַז אַ דאָטשע-שטיבל דאַרף בכלל האָבן פענסטער?

אַביסל שווערלעך קומט מיר אַן מיטן מיטאָג: מיטאָג דאַרף מען דאָך גיין עסן אין אַ רעסטאָראַן אָדער אין אַ פענסיאָנאַט, איז דאָך די קשיא: וואָס טוט מען מיט דער שטוב, מיט די זאַכן און מיט די גנבים? האָב איך אַן עצח: איך טראָג אַרײַן דאָס גאַנצע

כל־יבית צוריק אין שטוב אַרײַן: די טישן מיט די שטולן, מיט די פעטלעך און מאַטראַצן, מיט די קישנס און די פּערענעס, מיט די איבעריגע כל־יבית, פּאַרשלים עס אלץ אַרום און פּאַררינגל, פּאַרמאַך די לָאָרנס און גיי מיר אויף מיטאַג. מאַלט איך, אז עס קריכט מיר נישט דער ביסן אין האַלז. וואָרום זוער ווייסט, צי די גנבים מאַכן מיר איצט נישט אין מיין וואוינונג דעם אמתן מחק? נאָר ווילאַנג עסט דען אַ מענטש? אָפּגעכאַפט דאָס עסן און לויף אַהיים. מינט איר, אז איך טרעה דאָ נישט קיין גנבים פּאַרנדיג זיך ביי די לָאָרן? מאַך איך אַ גוואַלט, און זיי אַנטלויפן מיט בזיונות... איצט ערשט עפן איך ווידער די לָאָרנס, מיט די פענסטער, מיט די טירן, טראָג ווידער אַרום דאָס גאַנצע כל־יבית, מיט די טישן, מיט די בענקלעך. מיט דעם ליג־שטול, מיט די מאַטראַצן, מיט די קישנס, מיט די פּע־רענעס, צעלייג זיך, ווי אַ גראַף, אויף דעם ליג־שטול און — הויט מיך פּון גנבים...

עס איז נאָר אַביסל אַ פּאַרדרום, וואָס מען קאָן זיך נישט פּאַרן! האָסט דאָ אַ טײַך, און אַ שיינעם טײַך, מיט מתייהרין וואַסער, רײַ נער קרישטאַל, און דו קאָנסט זיך נישט אויספּאַרן. וואָרום וועלכער משוגענער וועט זיך דאָס גיין פּאַרן און איבערלאָזן די זאַכן אויפן פּרעג, אז כּהר־עין קאָנסו בלייבן אָן תּהתּוּנים! וואָרום די גאַנצע געגנט פּרענט פּון גנבים און פּאַנדימן.

וועט איר דאָך פּרעגן: שפּאַצירן? אַ מענטש אויף אַ דאַמשע מזו דאָך אַמאָל גיין שפּאַצירן? ! מילא, פּאַרן, קאָן מען זיך נישט פּאַרן. זוי לאַנג איז דען דער זומער? אוי"ה נאָכן זומער וועסטו קומען אין שטאָט אַרײַן, וועסטו גיין אין אַ שווייץ־פּאַד. אָבער שפּאַצירן? וועלכער דאַמשניק גייט עס נישט אַביסל שפּאַצירן? ... וואָס־זשע מיינט איר, איז טאַקע בימער. איך וועל דאָך נישט גיין שפּאַצירן און איבערלאָזן די וואוינונג אויף הפּקר!

האָב איך איינמאָל איינגעשטעלט דאָס לעפּן. סוף זומער האָב איך גענומען און געמאַכט אַ שפּאַציר, פּאַרנאַכט איז עס געווען, אַ גאָט־געפּענטשטער פּאַרנאַכט, האָב איך געפּעטן דעם סטרוזש, געגעבן אים אַ פּאַר גילדן און געגאַנגען שפּאַצירן. ווי זאָגט מען, איבערנער געבן דעם גנב די שליסלען אין האַנט און, אַנב, די בעסטע הפּצים

האָב איך גענומען מיט זיך אין די קעשענעס אַרײַן. דעם זילבערנעם פּאַרטײַזאַר מיט דעם מאָנאַגראַם, דאָס זײַנערל, דעם פּאַראַסאָל, וואָס לײַגט זיך צונויף אין אַ שטעקל מיט דער זילבערנער גאַלדע פּון זילבערנעם העלפּאַנט-בײַן, און אַפּילו די שווערערע זאַכן האָב איך גענומען מיט זיך. דעם בראָנוענעם זײַגער מיט גאַפּאַלעאַנען, זײַן פּוטערל מיטן צײַגן-פעל, דעם מױרמעלשטײַנערנעם שרײַב-דע-צײַג, און בין מיר געגאַנגען... האָב איך מיך אָבער פּאַרטראַכט און בין פּאַרקראַכן אַפּײַסל ווײַטלעך פּון די דאַטשעס, זענען מיך באַפּאַלן אַ חברה גנבים און כּוּלִיגאַנעס, האָבן מיך באַנומען פּון קאַפּ בײַ די פּײַס, בײַ אַ שנירל אַפּילו... אַפּילו די הוויזן מיר אַראָפּגענומען. אַנשטאַט פּרײַשע לױפּט האָב איך געכאַפּט די אמתע פּרײַשע קלעפּ, קױם מיטן לעבן אַנטלאָפּן. אַ נס איז געווען, וואָס עס איז שוין גע-ווען פּינסטערלעך און איך האָב געקאַנט בלוז אין די אונטער-הוויזן דערשכמוגלען זיך אַהײַם צו מײַן דאַטשע.

לאָזט זיך אױס, אַז די וואױנונג איז אויך אויסגעלײַדיגט בײַ אַ ברעקל... גאַלע ווענט איבערגעלאָזט — און פּאַרטײַג!

אײַנגעטלעך, איז מיר ערשט דעמאָלט געקומען צום לעבן. ערשט דעמאָלט האָב איך אָנגעהויבן פּראַווען דאַטשע מיט אמתן קנאַס. וואָרום אױס! איצט האָב איך שוין נישט וואָס מורא צו האָבן פּאַר גנבים! וואָרום וואָס וועלן זײ איצט בײַ מיר נעמען? איצט, אַז זײ וועלן קומען, וועלן זײ האָבן די אמתע בײַוונות. אַ מצוה אױף זײ... נישטמער, עס איז געווען אַפּײַסל האַרטלעך צו שלאָפּן אױף דער גאַלער פּאַדלאָגע... נאָר, ווילאַנג האַלט דען אָן דער זומער? געענדיגט דער זומער, בין איך מיר אַרײַבערנעפּאַרן צוריק אין שטאַט אַרײַן און פּאַרטײַג! האָדע! אײַן מאָל אָפּגעקומען. אָבער מער וועט איר מיך אױף דאַטשע נישט פּאַרטרייבן מיט צען שטעקנס! אױס! איך פּאַר נישט!

מיין ווייב מצבט קראנק א דאקטאר.

(א סצענע)

פערזאנען:

א דאקטאר און מיין ווייב.

א קאפינעט ביים דאקטאר. עס קומט צוויי מיין ווייב.

מיין ווייב: גוט מאָרגן, הער דאָקטאָר!

דאָקטאָר: אַך גוט מאָרגן, גוט יאָר! זעצט זיך, מאַראַם. וואָס
פעלט אונז עפעס? אויף וואָס האָבן זי זיך צו קלאַגן, מאַראַם?

מיין ווייב: איך בין געקומען צו איר, ה' דאָקטאָר, איר זאָלט
מיר עפעס אויסגעפינען א קרענק.

דאָקטאָר: וואָס הייסט? איך זאָל אויסגעפינען א קרענק? האָט
איר ערגעץ א ווייטאָג?

מיין ווייב: אזוי ספעציעל פיהל איך נישט קיין ווייטאָג אין
ערגעץ נישט. נאָר עפעס מוז מען דאָך האָבן א קרענק — וויל

איך, אז איר זאָלט מיר עס אויסגעפינען. וואָרום די אלע אַנד־

דערע דאָקטאָרים זענען דאָך שווינדלעך, שאַנטאָזשיסטן, אויס־

וואַרפן; נעמען נור געלט, און קיין רעכט שטיקל קרענק קען

נען זיי נישט אויסגעפינען. אָבער, איר זענט דאָך אַן ער־

לעכער מענטש; איר וועט שוין עפעס אויסגעפינען א קרענק.

דאָקטאָר: וועלן מיר זען. (ער הערט זי אויס). אָפעטיט האָט איר?

מיין ווייב: אָבער טאָקע אַפּסאָליט גאָרנישט. איבערמאָרגן וועט

זיין פּאָקט דריי טעג, אז איך האָב אין מיין מויל גאָרנישט

נעהאָט.

דאָקטאָר: און היינט האָבן זי, מאַראַם, עפעס גענעסן?

מיין ווייב: ווייס איך — גאָרנישט מיט גאָרנישט: א פּאָר טאָר

דינקעם, א טעמארענירטן הערינג, א שטיק פיש, א פערטל
נעזנס, זופ, צימעס, קאמפאסט לעגאמינע און צוויי גלאז קאפ
קאפ. ווייטער — זאל איך דאס נעמען אפילו א לעס צו די
ליפן! איך זאג אייך, אז איך וועל אויסגיין מיט די כוהות.

דאָסטאָר: און איך געפין נישט קיין שום קרענק!
מײן ווייב: און איך זאג אייך, אז איר מוזט אויסגעפונען עפעס
אין מיר א קרענק!

דאָסטאָר: מנא... אז איר זאגט איך מוז — קאן איך אויסגע-
פונען. איך מײן, אז איר האָט א סך קרענק: לעמאטיזם, אט-
רעטיזם, געווראלגוע, צוקער, לוגנען־אַנצינדונג, בלינדע קישקע,
גרוםשאַלן, דיאבעטיקוס, סקלעראַזאָס, אינפלאַנציע, דיפּטע-
ריטוס, שקארלאַטינס, סטריקאָלואס־פערקוס, וסכאַטע...

מײן ווייב: אַמאָקס אַט! זעט איר? אז מען זוכט, געפינט מען...
איז וואוהין, א שטייגער, פאַרט מען אויף היינטיגן זומער?
דאָסטאָר: אזוי? אַט דאָ טוט אייך וויי? איך מײן, אז לויט
איינערע קרענק באַדארפט איר אויגנטלעך קיין ווייטע דיוועס
גאָר נישט האָבן. איר קאָנט, מאַדאָס, זיך דורכפאַרן דאָ אויף
א דאַטשע נעבן וואַרשע, אַריינפאַרן אין אַ פענסיאָנאַט און
זיך אויסרווען. אויסרווען די נערוון און פאַרטיג.

מײן ווייב: ערשטנס, וויל איך נישט רוען, איך וויל נישט זיין
אין קיין פענסיאָנאַט און וויל זיך נישט פאַשן. ווי אַ גאַנצ
כ׳וויל נישט ווערן דיק און קאַלע־מאַכן מיין פיגור, מיין קער-
פער־בוי, איך האָב די ריכטיגע ליניע מיט דער ריכטיגער טאַליע.
מיינע באַקאַנטע רופן מיר „פּוילישע ווענוס“. און אַנב, וואָס
האָב איך דאָ נישט געזען אַרום וואַרשע? דאָס ביסל זאַמד
און שטויב? נישטאָ צומאָל קיין טייכל, קיין רעסטער וואַלד.

דאָסטאָר: קאָן איך אייך רעקאָמענדירן דרוגנעניק, דאָרט האָט
איר אַ טייל, אַ וואַלד, אַ וואַלד־ערבאַרן סאַסנע־וואַלד.

מײן ווייב: וואָס־טויג מיר דרוגנעניק, און וועמען וועל איך דאָרט
זען? אַ פאַר ליטווישע יידלעך און אַלטע יידענעס? פאַר זיי
האָב איך געמאַכט מיינע מואַלעמן און אָנגענייט די קליידער
מיט די היט, מיט די מאַנטלען? צוליב דעם האָב איך אַ האַלב

יאָר געהאָרעוועט און געלאָפן צו שניידערס און מאָדיסטקעס צו
איד וואָלט וועלן, הער דאָקטאָר, איר זאָלט מיר נארטייען
עפעס אַן אויסלענדישן קוראַרט. נישקשה, מיין מאַן אַרבעט
נעבעד שווער און ביטער, מעג איד זיך פאַרניגען צו זיצן אין
אַן אויסלענדישן קוראַרט מיט אַן אַריסטאָקראַטישער געוועל־
שאַפט מיט שיק, מיט קולטוראַלטע מענטשן.

דאָקטאָר: איז דאָס גלייכסטע פאַר איד, מאַדאָם, צו פאַרן קיין
קאַרלסבאָד, מאַרינבאָד, פראַנציסבאָד, נירנבאָד, זויערבאָד,
וויילהעלמבאָד, באַדענבאָד ...

מיין זויב: זעט נאָך, ווי ער האָט זיך דאָס אַביסל צעבאָדעט!
וואו האָט איר דאָרט ים? און וואו האָט איר דאָרט אַ פּרעג
מיט אַ פּליאָזשע? איד מיט מיין פינגר אויף אַ פּליאָזשע
מאָך דאָך דעם אמתן פּראָד. איר קוקט נאָך אַן אַ טאַליע, איר
קוקט נאָך אַן אַ ליניע, איר קוקט נאָך אַן אַ פאַר היפּן! ...
שירשיר האָב איד דאָך היינטיגן ווינטער נישט געקראָגן דעם
שיינטיס־פּרייז אויף דעם וואָיאָזשן־באַל. מיניע באַקאָנטע
היפּן מיך „נימפע“ ... בפרט נאָך, ה' דאָקטאָר, ווען איר וואָלט
זויסן, וואָס פאַר אַ הערלעכן באַדע־קאָסטיום איד האָב באַר־
שטעלט אויף היינטיגן זומער. ער באַשטייט פון זעקס טיילן:
פון אַ לייבל פון סאַטינירטן זייד, פון אַ פאַר מייטקעס פון
טריקאָט, פון אַ פעלערינקע פון קרעפּ און אַ קרינאָלינקע פון קרע־
טאָן. ווייטער האָב איד באַשטעלט אַ פאַראַסאָלקע און אַ האַנטי־
בייטל פון בראַקאַטעל, אויסגעהאַפט מיט עקזאָטישע בלאַמען,
אויפן קאָפּ אַ בערעטל פון מאָזאַאישן לעדער און סאַנדאַלן אויך
פון דעמוועלבן קאָליר. און ווייסט איר, הער דאָקטאָר, וואָסער
מעלד דער קאָסטיום האָט? איר קאַנט פון דעם איין קאָסטיום
מאָכן עטלעכע פאַסאָנען, מחמת עס איז קאָסטיום „פאַסאָנדע־
קאַמבינאַציען“. איר נעמט אַראָפּ די קרינאָלינקע און לאָזט־איר
בער די פעלערינקע, האָט איר אַ נייעם פאַסאָן. איר נעמט אַראָפּ
דאָס לייבל, האָט איר אַ דריטן פאַסאָן. איר נעמט אַראָפּ די
מייטקעס ...

דאָקטאָר: וואונדערבאַר! וואונדערבאַר! מיט אזא באַד־קאָסטיום

מוזט איין פאָרן קיין אויסלאַנד אין אַן ערשט־קלאַסיגן קוראַרט.
איך מײַן, אז איר זאָלט פאָרן קיין צאַפּאַט ... ס'איז אַ וועלט־
קוראַרט ... ים, פּליאַזשע, קאַסינאָ ...

סײַן ווייב: אַ שיינער ים איז דאָרטן! — אַביסל טויטע וואַסער ...
היינט די געזעלשאַפט! אַמאָל איז עס אפשר געווען אַן אַרײַ-
סטאַקראַטישער קוראַרט, אָבער היינט האָט איר דאָרט די נאַנ-
צע נאַלעווקעס, גענשע־אַון דזשיקע־נאַס ... פאַרוואָס זאָלט איר
מיר נישט רעקאָמענדירן עפעס אַן אמתן אויסלענדישן זומער־
רעזאָרט מיט דעם אמתן ים מיט ווילדע כוואַליעס, מיט שטורם?
איר האָט דען אַ באַגריף, הער דאָקטאָר, ווי איך ליב שטורם
מיט כוואַליעס! איך בין דאָך אזאַ ברויזנדע נאַטור, אַ דעמאָד-
נישע פּרוי. מײַנע באַקאַנטע ראַפּן מיך „דעמאָן“. אָדער „וואַמ־
פּיר“.

דאָקטאָר: טאָ פאָרט קיין אַרדיניי, קיין אַסטענדע, ברייטען, קראַנץ,
שעווענינג, פאָרט קיין שטאַקהאַלם, פינלאַנד, שוועדן ...

סײַן ווייב: דאָס זענען דאָך אלץ נאָר־דימען. איך האָב פּיינט
די קאַלטע נאָר־דימען. זײַ און קוק אויפן הימל און וואַרט אויף
פּאַנאַדע! קוק־אויס אויף אַ שטיקל זון, ליג אויפן ברענדיס
בלאָ ווי אַ מילץ ... אויב ים, וויל איך אים און וואַרעמע לענ־
דער, עס זאָל ברענען, עס זאָל בראַטן, עס זאָל באַקן, וואַרום
איך, פאַר מײַן טעמפּעראַמענט, דאַרף האָבן פייער, פּלאַמען.
אין מײַנע אָדערן פּליסט הישפּאַניש בלוט. מײַנע באַקאַנטע
ראַפּן מיך „וועזווייס“ ... איר האָט מיך, הער דאָקטאָר, גע-
מענט אַנקוקן, ווען איך ווער אָפּגעברענט; מיט מײַן ברוינעם
לייב בין איך געגליבן צו אַ צײַגינערין. מײַנע באַקאַנטע ראַפּן
מיך „קלעאַפּאַטראַ“.

דאָקטאָר: טאָ פאָרט קיין אַבאַציע, קאַפּרי, סאַרדיניען, צו די טאַ-
איטיאַינזלען, קיין סאַרדאַקוסאַ אין שפּאַניען, קיין קאַרפּאַ-
סאַכאַריס אין אַפּריקע, קעמאַהאַמאַ פאַרט־דע־פּאַסאַל, קרע־
בענדע, קעמאַל־בעמבאַ, דאָרט אַהין אין די טראָפּישע לענדער.
סײַן ווייב: אַפּריקע גאָר? ווער קען רעדן אויף אַפּריקאַנישן לשון?
ווער קען רעדן אויף דער טראָפּישער שפּראַך? ווײַזווי וועל

איך קאָנען פֿלירטעווען, דאָמאַנסירן? איר, הער דאָקטאָר, גיט מיר בעסער עפעס אַ היימישן קוראָרט.
דאָקטאָר: טאָ פאָרט קיין טשעכאָטשינעק, נאַלענטשעו, באַסאָ, קאָזשימיעווש, מאָזוי, פּיאָסעטשנע, קאַטשע-דאָל.

מײן ווייב: וואָס? אין דידאָזיגע ערטער זאָל איך פאָרן? ווייסט איר, ווער עס פאָרט אין אַזעלכע ערטער? אַלע מאַרק-ווייבער, קיין איין אינטעליגענטער מענטש פאָרט נישט אַהין. מײן מאַנס שותפּס ווייב, העלענאַ קלאַפּצימעס, די געוועזענע שנייד-דערין, פאָרט אַהין. אַהין פאָרט די געוועזענע מילך-דיידענע פייטשע קלמנס, היינט איז זי שוין אַ מאַדאַם און הייסט פּע-ליציע קאַצעניאַמער. אַהין פאָרט די פּאַני האָניגטייליאָוואַ, אָט די, וואָס זאָגט אַז דער אַמעריקאַנער דייוויד סאַלאַמאָן האָט זיך אין איר איינגעליבט. סך-הכל איז ער אַזוי אַן אַמע-ריקאַנער, ווי איך בין אַ גובערנאַטאָר. סך-הכל איז ער געלעגן ביי מיר צו די פּיס, נאָר איך האָב אים געוויזן די טיר... הייסט איר מיר, איך זאָל פאָרן אין דידאָזיגע ערטער. איך זאָל שוואַרצן די אויגן פאַר באַקאַנטע און נישט קאָנען זאָגן, אַז איך בין געפאָרן קיין אויסלאַנד!... גיט מיר עפעס אַ קור-אַרט, וואָס זאָל ליגן זוייט פּונדאַנען, איך זאָל נישט אָנזען די פּאַסקודנע „ראָזשעס“, און טאַקע בערג אויך. איך האָב דאָך אַזוי ליב צון גיין אויף בערג!

דאָקטאָר: טאָ פאָרט קיין סיביר, קיין אַלאַסקאַ, צו די אַלטיאַיער בערג, צו די קאַרפּאַטן, צו די פּיאָרדען אין נאָרוועגיע, קריכט אויפן מאָנבלאַן, קלעטערט אויף די הימאַלאַיען. דאָרט וועט איר קיינעם נישט באַגעגענען. קריכט אויף די גלעטשערס, ריזן-בערג, פּיר-טויזנט מעטער הויך.

מײן ווייב: וואָס דאַרף איך אַזעלכע ריזן-בערג? איך זאָל אָנ-לעבן זיך אַ האַרץ-פעלער? איר ווילט, הער דאָקטאָר, נישט אַנדערש, אַז איך זאָל מיר אָפּצערן, פּאַרלירן מײן פּיגור און ווערן דאַר, ווי אַ טשוואָק? איך וועל נישט פאָרן צוליב אייער דע קאַפּרוזן. איך בעט אויך נאָר, אַז איר זאָלט מיר געבן אַ קוראָרט, וואו ס'זאָל זיין וואַלד און טאַקע ים אויך. אָבער אַ וואַ-

רימער ים מיט א זווילדער נאטור און קולטוראלנער געזעלשאפט.
עס זאל זיין קולטור, עלעגאנט, דאנסינג און אן פאקאנטע
פארשוינען. נאך אויב פאקאנטע, זאלן זיי זיין מיט, מיט, מיט...
דאקטאר (קלאס אז טיש און שרייט): מאדאם, פאָרט קיין האמבורג!
פאָרט קיין זעליבאזש! קיין ביאליסטאָק! קיין רינא דעזשאַ-
נייראָ, קיין האַנאָלוג! קיין ביאריץ! קיין גרעדקאלוואריא!
צו די הריהושך! צום נאָרד-פּאָל! צו אַלדי יחחות! צו...
צו... צו!...

(ער פאקומט א נערוון-אַטאק. מען מינטערט אים אַפּ מיט
צרויס מי.)

דאקטאר: (רעדט מיט א קרעכץ): נא איצט בין איך שוין אליין
קראנק. איצט, מאדאם, באדארפט איר שוין מיר נעבן אן
עצה, וואוהין צו פאָרן אויף ערהאָלונג.

פארהאנג.

איד פאָר אַהיים...

(רײַזע = מאַטיוו)

וואָס טויג מיר די „אויסלאַנדס“ די ווייטע,
די ים־בערער, גרויסע קוראַרטן? —
אַהיים וועל איך פאָרן קיין אַטוואַצק,
איך וועל מיך אַט'חיה'טען דאָרטן!

וואָס דאַרף איך די ווימער־קוראַרטן
אַסטענדע, ביאַהריץ און ניצע
מיט זייערע „פעסטן“ און „ספּאַהטן“? —
פאַר מיר איז אויך גוט פאַלעניצע...

אַהיים וועל איך פאָרן אויף דאַמשע,
קיין שווידער, מיכאַלין און וואַווער.
וואָס טויג מיר די לופט פון אַבאַציע?
עס שמעקט מיר דער היימישער אויר!

וואָס דאַרף איך נעפּלאַסטערטע וועגן,
פון פאַלמען געדריכטע אַלעיען?
זוער דאַרף די אַספּאַלטענע שטענען? —
וואָס פּעלט מיר לובלינער שאַסייען? ...

וואָס טויג מיר די לוקסוס־האַטעלן
מיט זייערע ווילדע קאַמפּאַרטן?
וואָס דאַרף איך די קליידער־מאָדעלן? —
איך פּייה אַזוי די אַלע קוואַרטן!

איך בענק נאָך מיין קליין פענס־אַנאַטל —
דעם זיסן אַטוואָצקער „גן־עדן“,
דאָרט גיי איך אַרום אין כאַלאַטל
בנעימות, אַזוי ווי ביים ווידן.

דאָרט פיר איך אַ פּלירטל אַ נעטן
מיט פּריילין גענעדעל־פּאַלבינע,
און עס מיר די הינער־קאַטלעטן,
פאַרבייס מיט אַ שטיק לענגאַמינע.

אַהיים וועל איך פאַרן קיין אַטוואָצע,
וואו ציגן שפּאַצירן און שפּילן,
וואו באַן־רויך און זאַמד־שטויב און וואַלקן
דאָרט לאָזן מחית זיך פּיהלן.

וואָס טויג מיר די פּלאַזשעס אין לידע,
ווענעדיג־פּרעטאָן, סאַנט־מאַריץ?
וואָס דאַרף איך קאַווקאַז און פּלאָרידע?
איך בין מיר אין שווידער אַ פּריץ!

מיין ליבער, מיין זיסער „שוויחעריק“!
נאָך דיר גיי איך אַזויס מיט די כּוחות;
פּוננױטן דיר זע איך געהעריג,
פּוננױטן פּאַרנעם איך די ריחות.

נאָך זע איך די וואַסערן דיינע,
וואָס גרייכן כּמעט צו די פּיאַטעס, —
און וויל מען דאָס גופּל אויסבאַדן,
דאַן מוז מען זיך באַדן אַליף ראַטעס... —

איך הער אויך דאס הוישן פון מוואלעם
ביי דיר נעבן אייזערנעם פריקל, —
אָ ליבער, אָ שיינער „שווידערעק“!
פיוט ווערט אַ באַזונדער אַרטיקל.

וואָס דאַרף איך די אַלפן אין ניווער,
די גראַטן אין אָפּגרונד אין שוואַרצן? —
די בערגעלעך מוסט ביי די הייזער
זייען רעדן פיל מער צו מיין האַרצן! :

ווער דאַרף די קאַסינאָס, רולעטקעס?
וואָס האָט עס ביי מיר פאַר אַ ווערדע?
אַהיים וועל איך פאַרן צו כאַפּן
אַ היימישע יידישע „דעחהע“.

אַהיים וועל איך פאַרן צו כאַפּן
אַ יידישליך-היימישע קערטל,
אַ פאַקער, אַ זאָלאָ, אַן אָקע
אין הערן אַ יידיש גלייכווערטל.

ווער דאַרף זיי, די גראַפן, באַראָנען,
די שטרענגע מאַנאַקל-מאַנאַטן,
די „פּייוון“, „זשורפּיקסן“, „באַן-מאַנען“ —
וואָס פעלט מיר אַ טאַנץ ביי לאַפּאַטאַן?

וואָס טויג מיר די „אויסלאַנרס“ די ווייטע,
די בעדער אין זומער-קוראָרטן? —
אַהיים וועל איך פאַרן קיין אַטוואָצק
און וועל מיר אַט'חיה'נען דאָרטן!

צוליב א „קוף“ און א „גימל“

כאפט מיך אנומעלט א באברילטער יונגעראמן אין א צוג, וואָס איז געגאנגען פֿון קאלזשין קיין וואַרשע, און האָט אויסגעגאָסן פֿאר מיר דאָס האַרץ אזוי צו אויסגיין:

— צוליב אַ זאוועסקע פֿון אַ דאָך איז חרוב געוואָרן די שמאַט בתּה, און צוליב אַ „קוף“ און אַ „גימל“ איז חרוב געוואָרן מיין גאַנצע קאַריערע — וויי איז מיר! ...

ער האָט אַ זיפּץ געטון מיט אַ זיפּץ פֿון גאַנצע דריי אַרשין און ווייטער געזאָגט:

— אַ דיכטער פֿין איך, גדליה פֿאַנטשיק הייס איך, איך שרייב לידער, פֿאַעמען, סאַנעטן און טריאַלעטן; וויל אָבער קיינער מיינע לידער נישט דרוקן. די טאָג־צייטונגען שיקן מיך אָפּ צו די זאַכד בלעטער; די וואָכן־בלעטער — צו די חודש־זשורנאַלן; די חודש־זשורנאַלן — צו די יערלעכע אַלמאַנאַכן; די יערלעכע אַלמאַנאַכן — צו די „איינמאַל־אין־אָיובלס“ — און קיינער וויל נישט דרוקן.

בלויז איין זשורנאַל איז פֿאַראַן, „דער יאָנגטלעכער וואַרציל“, וואָס וויל אָננעמען מיינע לידער. וויל אָבער דער רעדאַקטאָר, און איך זאָל אים באַצאָלן פֿאַרן פּלאַץ, וואָס איך פֿאַרנעם אין זיין זשורנאַל, פֿאַרן זאַץ און פֿאַפּיר און דרוק, אָדער איך זאָל אים צאָלן פֿון שוּד; נישט פּיל, 15 גראַשן פֿון שוּדה זאָל איך אים צאָלן. און אויב איך וויל, ס'זאָל גאָר גוט זיין, זאָגט ער, קאָן ער זיי, מיינע לידער, דרוקן פֿאַר אַן אַנאַנס און כ'זאָל אים צאָלן פֿער מילימעטער, 25 גראַשן אַ מילימעטער איינשפּאַלטיק, און 40 גראַשן צוויי

שפאלטיק. און מחמת עם איז א ליטערארישע זאך, לאָזט ער מיך אראפ 40 פראָצענט דאָבאָט.

סיין סך קאָן איך נישט צאָלן, שרייב איך דעריבער קורצע לידלעך, מיט שמאָלע שורות. איך מוז זיך פאסן קורץ, און זיך לאָזן דרוקן מיט קליינטשינקע אותיותלעך, מיט „פעטיט“, קוים וואָס מען קאָן ליענען; איך מוז אויסשניידן שורות, אַרויסוואַרפן ווער טער, און אַמאָל אויך אַתיוח.

א מעלה האָט עס, וואָס אַזוי-אַרום בין איך געוואָרן אַ דיכטער פּוטריסט און אימפרעסיאָניסט, מאָדערניסט, דאָדאָאיסט, און ווייס איך נאָך וואָס אַליין.

איך מיין, אז אַ סך דיכטער זענען אַזוי-אַרום געוואָרן מאָדערנע דיכטער. און איך, גאָט איז מיין ערות, איך וואָלט דוקא געשריבן לאַנגע לידער מיט לאַנגע שורות; פאַעמעס וואָלט איך געשריבן, לאַנגע פּערזן מיט אַ פאַרנעם, מיט אַ רחבות, ווייל איך האָב, דאַנקען גאָט, וואָס צו זאָגן. עס זענען פאַראַן געדאַנקען, עס איז פאַראַן פאַנטאַזיע, עספּרי, אַטעם, אינפּילדזונגס-קראַפט, אינ טוואַיציע; אַלץ איז פאַראַן. אַ גאַנצע „עליאָרע“ וואָלט איך אָנגע-שריבן, וואָרום זיין בין איך בעצם גאָר אַן עפיקער, אַ קלאַסיקער. גאָר גיי, זיי מוחל, שרייב קלאַסישע און דראַמאַטישע פאַעמעס און צאָל פון שורה... שײן וואָלט איך אויסגעזען... עס איז מיר נאָר אַ זואַנדער: וואוּ האָט געטהע גענומען אַזוי פיל געלט צו צאָלן פאַר זיין „פּאָסט“ פער שורה? און וואוּ האָט גענומען דאַנטע צו צאָלן פאַר זיין „געטלעכע קאָמערדיע“ יאָלס און אַנאָנס?

אפּשר האָבן זיי געקאָנט צאָלן; איך קאָן נישט. איך מוז דע-ריבער שרייבן קורצע לידער מיט קורצע שורות, און איך טאָר זיך אפּילו נישט דערלויבן אויף פאַסקעס אָדער פינטעלעך...

פּונדעסטוועגן, אויף-וויפּיל איך בין ביכולת, לאָז איך זיך קאָסטן. זײל וואָס? איך האָב מיר מיין חשבון: לאָמיד זיך לאָזן קאָסטן. זאָלן מיינע לידלעך זיך ווייזן אויף דער ליכטיגער וועלט. אַ דאָגה האָב איך, זאָלן זיי זיין אפּילו אין דער פאַרם פון „אַנאָנסן“. אָבער לאָמיר כאָטש ווערן אביסל פאַפּולער, וועט שײן זיין גוט, איך וועל אַתיויבן פּאָרן אויף פאַרלעגונגען און לעקציעס און רעמעראַטן.

און דאָס איז דער עיקר ... אלע פאָרן היינט אויף פאָרלעזונגען.
אויב חבר בענציע, וואָס האָט אָנגעשריבן אַ בריוו אין רעדאָקציע
וועגן „צויפראַכענעם פארקן ארום טריסקער בית-עולם“, פאָרט איצט
ארום מיט אַ פאָרטראַג וועגן „שפענגלערס אונטערנאָנג פון די מערב-
לענדער“, פאָרוואָס זאָל איך, אַ געבוירענער גייסטרייכער דיכטער
מיט געהאַנקען און מיט פאָנטאַזיע, מיט עספרי, מיט זאָפּט, מיט
לידנשאַפט און אָטעם, אינטואַציע און איינבלידונגס-קראַפט —
פאָרוואָס זאָל איך נישט פאָרפאַסן עפעס אַ לעקציע?

האָב איך מיר צונויפגעשטעלט אַ לעקציע, אַ וואונדערבארע
לעקציע, אויף דער טעמע: „די סינטעטישע דיאָפראַגמע פון דער
עראָטישער סופסטאַנץ און נאָך עפעס“. און טעזיסן האָב איך, שיינע
טעזיסן: „דער קונגל-טאָפּ פון פאָרט און פון היינטן“, „דער קדמון“,
„נקוע דערדוכער“ און „דאָס לאַך פון טינטער“, אָדער פאָרקערט;
„מענש, חיה און צוקערקאַטרל“; „וואו איז מיינ עלנבוגן?“ „טראַנס
און פאָטענץ“, פליגן אין נאָז“, „יוקים בעמבע“ און אַנדערע...

בין איך געזעסן און האָב געוואַרט, ביז אַ שטעטל, אָדער עפעס
אַ נעזעלשאַפט, וועט זיך מרחם זיין און מיר אויסשרייבן אויף אַ
פאָרלעזונג, ערשט אין קול ואין עונה, קיינער רופט זיך נישט אָפּ.
קיינער דאַרף מיר נישט, אַ מהומה אויף זיי, איך האָב שוין געהאַט
נאָך פאָרלויפן די האָפנונג אויף אַן איינלאָדונג.

ערשט דאָ-נישט-לאַנג באַקום איך אַ בריוו פון מיינעם אַ גוטן
פּרוּדער און אַ פאָרערער פון מיינ טאַלאַנט פון קאַלזשין, דוד פינ-
קעלשטיין, אז היות, ער ווילט יעצט צוליב זיינע מעל-געשעפטן (ער
איז אַ מעל-סוּחָה, איז ער) אין קאַלזשין, וויל ער ווערן מיינ אימ-
פּרעסאַריאָ און מיר איינאָרדנען דאָרטן אַן אָוונט, איך זאָל ליי-
ענען, הייסט עס, מיינ לעקציע מיט די טעזיסן. היינטיקן
פּרוּיטאָג זאָל איך קומען. דער זאָל איז שוין געוואָנען, די פּלאַקאַטן
צעהאַנגען, וועל איבערלייענען מיינ לעקציע, און מיר וועלן אײַ-
האַבן אי דעם מאָראַלישן, אי דעם מאַטעריעלן דעהפּאַלג...

צו מיינ שמחה איז נישט געווען קיין עס, אַ גאַנצע וואָך האָב
איך זיך מכין געווען, אויסגעלערנט מיינ לעקציע אויפן נאָרל, עס
זאָל גיין גלאַט ווי אַ וואַסער; איינגעשמוּדהרט פייס שפיגל די אלע

מאניערן און זשעסטן מיט דעם גאנצן פאמאס, וואָס זענען נויטיק פאַר אַן אמתן פרעלעגענט.

דעם גליקלעכן פרויטאָג האָב איך אויסגעפרעסט מיין אָנצאָג, גענומען די טעזיסן, אויסגעגעבן די לעצטע פאַר גילדן אויף אַ ביר לעט און הידאָ — קיין קאַלזשין...

איך בין געזעסן אין וואַגאָן, און קיינער איז צו מיר נישט געווען גלייך. איך האָב זיך נאָר געוואונדערט, וואָס די יידן, וואָס זענען געזעסן אזוי גלייכגילטיק אין וואַגאָן, האָבן גאָרנישט גערעדט וועגן מיין לעקציע. זיי האָבן גערעדט וועגן תבואות וועגן וועקסלען, שטייטערן, שידוכים, קרוינים, און דער שוואַרצער יאָר זוייט, וואָס נאָך; און קיינער האָט אפילו נישט דערמאָנט מיט אַ וואָרט וועגן מיין לעקציע...

מאָלט איך, אז איך האָב זיך שוין באַמיט, אז עס זאָל יאָ צאוואוסט ווערן וועגן וואָס איך פאַר, מחמת ווען דער קאָנדוקטאָר איז אַריינגעקומען צו קאָנטראָלירן די בילעטן, האָב איך אים געפרעגט אויפן קול: „פּראָשען פאַנאַ, ווען קומט דאָ דער צוג קיין קאַלזשין, איך זאָל, חלילה, נישט פאַרשפעטיקן, מחמת איך האָב דאָך היינט אַ לעקציע „וועגן די סינטעטישע דיאָפּראַגע פון דער עראָטישער סאָבסטאַנץ מיט נאָך עפעס“. האָט דער קאָנדוקטאָר אויסגעשטעלט אויף מיר אַ פאַר גרויסע אויגן און איך האָב געזען, אז עס האָט אויף אים געמאַכט אַ שטאַרקן רושם. נאָכדעם האָב איך זיך געווענדעט צו אַ יידן און האָב געזאָגט:

— זייט אזוי גוט, ר' ייד, און פאַרמאַכט די פענסטער, מחמת איך קאָן זיך נאָך צוגילן און ווערן הייזערדיק, און איך דאַרף נאָך היינט האַלטן אַ לעקציע אין קאַלזשין אויף דער טעמע: „די סינטעטישע דיאָפּראַגע פון דער עראָטישער סאָבסטאַנץ און נאָך עפעס“ — מיט טעזיסן.

האָב איך געזען, אז אויך אויף אים האָט עס געמאַכט אַ שטאַרקן איינדרוק. נאָכדעם האָב איך מיך געווענדעט צו דעם גאנצן וואַגאָן יידן און געזאָגט:

— זאגט מיר, — האָב איך געזאָגט, — ליבט יודן, וועט נישט
 דאָ געשען עפעס אַ קאָמאָדיאָן, חלילה... מחמת איך קאָן נאָך.
 חלילה, נישט קומען צו דער צייט קיין קאלאָשין, און איך דאַרף דאָרטן
 היינט אָונט האַלטן אַ רעפּעראַט אויף דער טעמע: „די סינטעטישע
 דיאָפּראַגע פֿון דער עראָטישער סובסטאַנץ און נאָך עפעס“ — מיט
 מעיויסן: „דער קאָנל־טאָפּ פֿון פּאַרנט און פֿון הינטן“, „נאָווע דער
 דוברע“, „דאָס לאַך פֿון טינטער“, אָדער פּאַרקערט; „מענש, חיה און
 צוקערקאַנדל“, „פּליגן אין נאָז“, „יוקים בעמבע“ און אַנדערע.
 האָב איך געזען, וואוּ אויך אויף די אַלע פּאַסאַזשירן האָט עס גע-
 מאַכט אַ שטאַרקן איינדרוק, און אַ גאַנצן וועג האָבן זיי געהאַלטן
 אין איין קוקן אויף מיר, שושקען זיך און שמייכלען און כּיכּיקען.
 מיר מיט אַ גרויס דרד־אַרץ.

אויפֿן באַן אין קאלאָשין האָב איך מיין אימפּרעסאַריאָ נישט
 געטראָפֿן, איז מיר געוואָרן קשה. בין איך אַרויס אויף דער נאַס,
 האָב געזוכט אויף אַלע וועגט אַן אַפּיש וועגן מיין רעפּעראַט — און
 נישט געפֿונען. וועגן אַלץ זענען געווען אַפּישן: וועגן אַ קינאָביילד
 מיט מאַקס לינדער און פּאַלאַ נעגרי, אַ סאַניטאַרע פּאַראָרדנאָנג
 פֿון סטאַראַסטע וועגן ריינקייט, אַ מעלדונג וועגן רעקרוטן צום נייעם
 פּרוּוויוו, וועגן אַ פּאַרזאַמלונג אין לייַד און שפּאַראַקאַסע; אָבער וועגן
 מיין פּאַרלעזונג נישט קיין איין וואָרט! איז מיר געוואָרן שטאַרק
 אויפֿפאַלנד. בין איך אַוועק זוכן מיין אימפּרעסאַריאָ, דוד פינקעל-
 שטיין; האָב איך אים געטראָפֿן אין אַ הויז צו וועטשערע, ווי ער
 עסט לאַקשן.

גיב איך אים אַ פרעג:

— נאָ?

ווייזט ער מיר אויפֿן וואַנט, אז איך זאָל וואַרטן, ביז ער
 וועט אַראָפּשלינגען די לאַקשן, מחמת ער קאָן זיך נאָך דערוועגן.
 שליסליך שליסט ער אַראָפּ דאָס לעצטע לעפל לאַקשן, ווישט
 אָפּ דאָס מויל מיטן טישטוך און זאָגט:

— נישטאָ קיין לעקציע!

— היתכן? — פרעג איך, און איך הער, אז עס פאַלן מיר

זיין די דמים.

ערקלערט ער מיר:

— מיט אייער לעקציע — זאגט ער — איז אַ מיאוסע געד-
שיכטע. איך בין גענאָנגען — זאָגט ער — אין דרוקעריי דרוקן די
אָפּישן, האָב אויסגעשטעלט אַן אָפּיש, אַז היינט, פּרײַטאָג, אַזוי און
אַזוי... נעמט דער דרוקער און פאַרריכט: נישט „פּרײַטאָג“, נאָר
„פּרײַטיק“. נישט קיין „גײמל“, נאָר מיט אַ „קוּף“. זאָג איך:
נישט „פּרײַטיק“ מיט אַ „קוּף“, נאָר „פּרײַטאָג“ מיט אַ „גײמל“, ווי
אַלע יידן שרײַבן. זאָגט ער: „מײַך גײט נישט אָן, ווי אַזוי אַלע יידן
שרײַבן. אונזער דרוקעריי איז אַ פּגוריסטישע דרוקעריי און מיר
האָבן אונזער אייגענע פּראָלעטאַרישע אַרטאָגראַפּיע: „פּרײַטיק“, מיט
אַ „קוּף“!

זאָג איך: די לעקציע איז פאַר אַלעמען, פאַר אַלע קלאַסן און
שיכטן פון פּאָלק. דער לעקטאָר, זאָג איך, איז דעכער פון אַלע פאַר-
טײַען און אַלע שטרייטיגקײטן. און די טעמע איז פאַר דער נאַנצער
מענשהייט, און איך וויל, אַז אַלע זאָלן פאַרשטיין.

זאָגט ער: אים גײט נישט אָן די אַלע בירגערלעכע יעלעמענטן,
און ער וועט נישט אָפּלאָזן פון זיין אַרטאָגראַפּיע, וואָס איז אויס-
געקעמפט מיט בלוט און שווייס פון פּראָלעטאַריאַט, און ער וועט
דרוקן „פּרײַטיק“ דוקא מיט אַ „קוּף“.

אַ וואָרט פאַר אַ וואָרט, האָב איך אים אָנגערופן „לאַבון“;
האַט ער מײַך אָנגערופן „בורזשו“; האָב איך אים אָנגערופן „האַר-
לאַדראַנעץ“; האַט ער מײַך אָנגערופן „לאַכודרע“. האָב איך אים
אָנגערופן „באַד-יונג“; האַט ער מײַך אָנגערופן „פּליאַסקעדיגע“ —
ביז מיר האָבן זיך צופאַטשט, און פון דעם אָפּיש איז גאָרנישט גע-
וואָרן. און אַר קיין אָפּישן זענען נישטאָ, לײענט מען נישט; און אַר
מען לײענט נישט, ווייס מען נישט, קומט קיין עולם נישט; און אַר
עס איז נישטאָ קיין עולם, איז נישטאָ קיין לעקציע. און — אַ גוטן
טאָג מיט דער קאַפּאַטע!

וואָס איז געווען דער סוף, ווילט איר וויסן? דער סוף איז גע-
ווען, אַז איך האָב געפּאַרנט ביי אים אויף אַ פּילעט און איך פאַר-
איצט צוריק קיין וואַרשע.

און ער האָט פאַרענדיקט מיט אַזאַ קורן, וואָס האָט געקאָנט לידן
אַ שטיין:

— איבער אַ זאוועסקע פּאָן אַ ראָד איז הרוב געוואָרן די שטאַט
בתוך און איבער אַ "קוף" און אַ "גימל" איז הרוב געוואָרן מיין
פאַרשער פּאָן אַ פּרעלעגענט... וויי איז מיר!

עס האָט זיך אים פאַרוואַלט טרינקען וויין

בונם קאפלאנטשיק, דער לערער פון פּאָטהאלטעריע, האָט געדעלט פון אַ טראַגיקן נישטאָ קיין בעסערער און איידעלערער געטראַנק, ווי וויין! — האָט ער געזאָגט. און ער איז טאָקע געווען דער גרויסער מבין אויך.

דאָס הייסט, אין תּוֹך גענומען, האָט ער קיין וויין נישט געדענקען פשוט דערפאר, וואָס אַ טראַגיק וויין איז זייער אַ מיינערער זיסן און נישט גאָך זיין קעשענע. נאָר על-פּירשכל האָט ער זייער גוט באַרשטאַנען דעם ענין פון טרינקען וויין.

דער שם, און בונם קאפלאנטשיק איז אַ גרויסער וויין-טרינקער און מבין, האָט זיך גענומען דערפון, וואָס ער האָט ליב געהאַט צו רעדן וועגן וויין און געבן צו פאַרשטיין די טעאָריע פון טרינקען וויין. געהאַלטן אַן עולם ומלואו פון די לענדער, וואו „מען באַדט זיך אין וויין“, זוי, למשל, בעסאַראַביע, הישפּאַניע און בידנאַשי. וואו, מען זאָגט, יעדער האָט אַ קעלערל מיט וויין, און וואו אָן וויין גייט מען נאָר צום טיש נישט.

ער האָט אויך ליב געהאַט צו רעדן וועגן פאַראַן ראַמשילדס וויין-קעלערן אין ראשון-לציון, וואו זוי מ'זאָגט, מען גיט יעדן איי-צעם, וואָס קומט אַהין אַרײַן, צו טרינקען וויין, זויפּיל דאָס האַרץ גלויבט און טאָקע ביחנם.

איצט האָט ער אַלץ געוואַרט, אַז נאָט זאָל אים צושיקן די געדענקעניש, ער זאָל קאָנען ערגעץ כאַפן דעם אמתן טראַגיק וויין.

און דעריבער, ווען ער האָט דערהערט, אַז זיין פּריינט יודל ביינזש האָט געפּנט אויף הייטיקן ערב-פּסח אַ וויין-קעלער אויף

דער פשעכבאנדע גאס, און טאקע דאָ הי אין וואַרשע, איז ער געוואָרן
טלא שמחת.

— איצט איז געקומען די צייט, איך זאָל מיך אָנטרינקען מיט
וויין, ווי אַ פּאַס. און זאָלן טאקע אלע זען, ווי אזוי מען דאַרף טרינק-
ען וויין.

וידעל־בייגוש איז זיינער אַ גוטער ידיד, און טאקע אַ פּונדעל
אויך, אַ ליטוואַק, און ער וועט אים קיין וויין נישט זשאַלעווען.
אמת, דער וידעל־בייגוש איז נישט דער גאַנצער בעל־הבית דאָרט
אין קעלער. ער האָט אַ שותף אַ פּוילישן ידיד. נאָר אז איין שותף
ווייל מכבד זיין אַ פּריינט, וועט דער צווייטער שותף דען שטערן?
האָט זיך פּאָס קאַפּלאַנטשיק גענומען מכּוֹר־זיין מאַכן אַ וויינט
זיין ידיד וידעל־בייגוש אין זיין וויין־קעלער אַריין.
ווען־זשע גייט מען?

אַמבעסטן וואָלט געווען נאָכמיטאָק, ווייל נאָכמיטאָק איז אַ
בלעזעלע וויין נאָר אַ פּחיר.

אזוי פאַרשטייט ער על־פי טעאָריע, און דער שכל איז מחייב:
נאָכמיטאָק ווילט זיך איבערהויפט אַ טרונק וואַסער. היינט מהדראָך,
אז וואַסער איז גוט, אַ פּשיטא שוין וויין!

ער לאָזט זיך גיין אין קעלער אַריין, זיין כּה־הרמיון צעשפּילט
זיך ביי אים אין זיין פּאַנטאַזיע הויבטאָן באַצייטנס צו מאָלן אים
איין תּענוג גרעסער פּון צווייטן: אָט זיצט ער שוין אים וויין־קעל-
לער, די גאַנצע לאַפט איז אָנגעזאַפט מיט די טייערע וויין־ריחות, און
זיין פּריינט, וידעל־בייגוש, גיסט אים אָן איין גלעזל וויין נאָך דעם
אַנדערן, און דוקא אַ טייער־גלאָז, מחמת אין אַ וויין־קעלער טרינקט
מען דאָס רוב וויין פּון אַ טייער־גלאָז. זיין פּריינט האַלט אין איין שעפּן
וויין פּון פּעסער, מען עפנט פּלעשער, מען מישט, מען גיסט, מען
מאַכט מוזיקות, און ער האַלט אין איין זאָפּן, ער גיסט ווי נישט־אינדזיך.
און ער רעדט און זאָגט מבינות, און אלע קאָנען זיך נאָרנישט אָנ-
הערן פּון זיינע קלאַגע מבינות און הספרות, און מ'וועט זיך וואַנדערן:
ווי קומט עס צו אזא פּשוטן מענטשן אזא געשמאַק אויף וויין?

און אזוי טראַכטנדיק, קומט ער אין קעלער אַריין, לאָזט זיך
אויף די קרומע טונקעלע טרעפּלעך, אַראָפּצוגיין אַ זייערע שטאַרקע

זוויינגערודך גיט אים א זעץ אין די נאָזלעכער, קיצלט אים אין האַלז
און צונויט אים אין אַלע אַמרים. דער גערוד פירט אים אין אַ צווייטן
מאָנקעלן קאַריקאַטור. ער איז שוין אין קעלער.

זיין פריינט, יודעל־בייגוש, א ייד מיט אַ בלאַס פנים, ווי אַ
דעמטעך, מיט אַן אָפגעשאַסענעם האַרטן קאַפּעליש, מיט אַ שוואַרץ
בערדל, ווי שוואַקס, און פון וועלכן עס האָט זיך געטראָגן אַ זוי-
ערער ריח פון עסיג, רוקט אים אונטער אַ צובראַכן בענקעלע:
— זיין, זיין, פונם.

— אַ דאַנק, וואָס זאָלסטו זיך ממריח זיין! — ענטפּערט פונם
זייער אידל.

ביי אַן אַלט פאַרפּלעקטן שרײַב־טיש, זיצט נאָך עפעס אַ ייד
מיט אַן עקשנותדיקער קאָפּערנער באָרד און מיט אונטערגעשוירענע
קמצינישע וואָנסען, אַ פּאָר גרויסע בלעכערנע ברוילן אויפן שפיץ נאָז,
דעכנט עפעס אויף פיינדלעך און שרײַבט אין אַ בוך, אונטערבראָמט
דיק עפעס אַ ניגון פון סליחות, קענטיק — דער שותף.
— אָט, מען גייט פאַרביי, — זאָגט פונם ווייטער, — האָב איך
מיר אַראָפּגעכאַפּט צו זען, וואָס די מאַכסט אין דיין נייעם ווייך-
געשעפט.

— וואָס הייסט „דיין געשעפט“? — הויבט־אויף דער רײטער
ייד זיין קאָפּ פון בוך און קוקט מיט כעס איבער די ברוילן. — ס'איז
אויב זער געשעפט!

— איך מײן טאַקע, א ייער געשעפט... פאַרריכט פונם.
— נישט צו פאַרזינדליקן, פאַראַן סחורה, — ענטפּערט יודעל־
בייגוש, — פרימא סחורה... נאָר קיין מרינקער זענען נישטאָ. יידן
זײסן דען, ווי צו מרינקען? מרינקען וויין, מײן פריינט, איז אַ
חכמה, ווי אַלע חכמות!

— אַ נאַאָקע, ווי אַלע נאַאָקעס, — גיט־צו פונם. — ס'איז
דען דאָ אַ גרוינט?

— אַזאַ רמשל, — ציט ווייטער יודעל־בייגוש, — מען גיסט
דיך אַן אַ גלעזל וויין, וואָס־זשע טוט אַ פּראָסטער הייזיקים? ער
שטימט־זיך דעם גלעזל אין מויל אריין און פאַרטיקט אָבער פע!

נישט אזוי טרינקט אַ מביזן. דער אמתער טרינקער, דער אמתער פיינד
שמעקער באַשמעקט עס.

— באַשמעקט עס, — איז פונם מסכים. — געוויס, מיר,
מבינים, פארשטייען דאָך, ווי צו טרינקען וויין. נישט מיט אַמאָל, נאָך
ביסלעכווייז: אַ קליין זופעלע און נאָך אַ זופעלע...)

— נאָכדעם באַלעקט ער עס.

— באַלעקט ער עס, — איז פונם מסכים.

— נאָכדעם צורייבט ער עס מיטן צינג און גומען. נאָכדעם
שפייט ער עס נאָך אויס! פארשטייט, אויסגעשפיגן און פארטיק. ער
דערשלינגט עס צימאָל נישט. טרי וואָס? כרי צו שפירן דעם אמת
טעם.)

פונם באַלעקט זיך און שפייט־אויס.

— געוויס, אויסגעשפיגן און פארטיק.

— און איך מיינ, אַז דער עיקר איז די נאָז און נישט דער
גומען. — זאָגט דער געלער שותף פון פוך אַרויס, פארביסן מיט
געצייילטע וועחטלעך, ווי אַ קמץ, וואָס ציילט געלט — דער אמתער
טרינקער דאַרף דעם גומען אויף כפרות... וואָרום דער אמתער
טרינקער נעמט נאָך דעם וויין נישט אין מויל אַרײַן... ער נעמט
אַ טראָפּ וויין און צורייבט עס אויף דער דלאָניע.. נאָכדעם טראָגט
ער אונטער די דלאָניע צו דער נאָז און שמעקט... אַ יאָ יונגערמאַן?
— געוויס, — איז פונם מסכים, — צערייבט עס אויף דער

דלאָניע, טראָגט עס אונטער צו דער נאָז און שמעקט.

— און איך זאָג, אַז נישט די נאָז שפילט דאָ אַ ראָליע, נאָך
דוקא דער גומען! — שפאַרט זיך דער ליטווישער שותף יודעל
פייניש. — ווי זאָגסטו, פונם?

— מען קאָן נישט זאָגן, — דער גומען שפילט אויך אַ ראָליע.
מען לעקט.

— און איך זאָג, אַז נישט דער גומען, נאָך דוקא די נאָז, —

זאָגט דער שותף, — מען שמעקט.

— אורדאי קאָן מען די נאָז נישט אוועקמאַכן, — שאַקלט כונם

אין דער זייט פון שותף, — מען שמעקט.

— זאָלט איר מיר מוחל זיין, ד' וואָלה, איר פאַרשטייט נעבעך
 נישט, וואָס איר רעדט! — זאָגט יודעל־ביינאָש.
 — איד פאַרשטיי נישט, און איר פאַרשטייט? ביי זעמען
 האָט איר זיך געלערנט מבינות אויף וויין? ביי אייערע ליטוואַקעס?
 — א ליטוואַק האָט מער געשמאַק פון איד.
 — אויף אַ רעטער.
 און איר זענט אַן עזות־מחוצפניק!
 — און איר זענט אַ פאַרד! שותף מיינער! געזען אַביסל?!
 — געפעלט אידך נישט מיין שותפות. — קאָנען מיר זיך
 צוגיין!

— איז צוגיין?!

— צוגיין!

— אויס!

— אן עק!

— שאַ, שאַ! ... — מישט זיך אַרײַן פונם אַ דערשאַקענער. —
 וואָס דאַרף מען זיך דאָ קריגן? פּע, אַ חרפה, פּנאָמנות, עלטערע
 מענטשן, מיזשבריקע, זאָלן זיך אַזוי אַמפּערן ... איד מיין, אַז בידע
 אברים זענען גוט ביי אַ גלעזל וויין: אי דער צינג, אי די גאָז, אי
 צום געקן, אי צום שמעקן ... פאַלגט מיר, מאַכט שלום און זאָל מען
 טרינקען לחיים.

— האָסטו געהערט? — גיט זיך דער געלער שותף אַלץ נישט
 אונטער. — אַז דער שכל איז מחייב, ואז דער עיקר איז דאָ די נאָז,
 וואָרום צו אַלעם ערשטן גייט דער הויש־הריח. אַזוי איז אין יעדן מאַכל,
 אַזוי איז אין יעדן געטראַנק. אַ ראיִה האָט איר: אָט, נעמט דאָס
 אמתע וויין־גלעזל, אַ באַקאַל, הייסט עס, ווי איז עס געמאַכט?
 אונטן שמאַל, אינמיטן פּרייט, און אויבן ווידער שמאַל. כדי וואָס?
 דער אַראָמאַט זאָל זיך נישט אויסוועפן, אָט קומטס נאָר אַהער.
 דער געלער שותף נעמט אַ קיילעכדיק גלעזל, גיסט עס אָן פּול
 מיט וויין פון פעסל און טראַגט־אונטער לייזער־אליהן אונטערן גאָז.
 — איר שמעקט?

— אַוואָ! עס שמעקט אַ ריח גרען. — זאָגט פונם און ווייץ
 נעמען דאָס גלעזל.

דער געלער שותף גיסט-אויס דאָס גלעזל וויין צוריק אין טאָס
צריין, שטעלט אַוועק דאָס ליידיקע גלעזל אויפן טיש און זאָגט וויי-
טער:

— איצט זעט איר שוין, אז גערעכט בין איך. דער עיקר איז
דאָ דער ריח.

— און איך זאָג מיינס, — עקשנט זיך יודעל-ביינזש, — אז
דער עיקר איז דער גומען.

— מילא, איר ווילט מיך איבערשפארן, איז דאָך נישט שייך.

זענט איר אַ ליטוואַק, אן עקשן, אן איינגעשפארטער אָקס!

— און איר זענט אַ פּערד, אַ פּוילישער פּערד!

— אַ פּערד בין איך, אז איך האָב מיט אַזאַ מנובל, אַ ליטוואַק.

געמאַכט שותפות!

— איך קאָן אייך אַרויסלאָזן פון שותפות.

— געמאַכט!

— אויס! שליסן מיר צו דאָס געשעפט!

— שליסן!

— שליסן!

— און טאַקע זאַר צו! תיבה ומיד!

— געפועלט!

דער געלער ייד פארמאַכט האַסטיק דאָס בוך. ר' ביינזש כאַפט

זיך פארשפילען די קעפלעך פון זיין קאַפּאַטע. נאָר כּונם מישט זיך

צריין אַ דערשראָקענער:

— שאַ, שאַ! ... זעט נאָר, וואָס דאָ טוט זיך, — דערט ער

מיט אַ פּאַרטריקנט, פּאַרשמאַכט קול, — עלטערע מענשן זאָלן זיך

קריגן! אַ חרפה, בנאמנות, פּע, נישט שוין... איך מוין, אז אַ

גוט ביסל וויין דאַרף אי שמעקן, אי ס'חאַרף זיין בעטעמט, אין פּלוג

גענומען, זענט איר ביידע גערעכט, אַזאַ יאָד אויף מיר, ווי איר זענט

גערעכט! איך בין אפילו אַ ווייטיקער מענש, נאָר מוין עצה — מאַכט

שלום און נאָמיר טרינקען לחיים...

— און אויב איר ווילט נאָר, — זאָגט דער שותף און קאַכט

זיך, — שפּילט דאָ אַ האַלע נישט ווי נאָז און נישט דער גומען, נאָז

נאָר דאָס אויער, דער חוש-השמיעה, וואָרום דער אמתער וויין זינגט

— אויב אזוי, איז נישט דער הוש-השמיעה, נאָר דער הוש-
הדראַיה, מחמת דער אמתער וויין שפּילט, — איז דער צווייטער שותף
מחולק.

— און איך זאָג, אז עס זינגט. מחמת וויין, להבדיל, איז ווי
מוזיק, נגינה. עס זינגט ווי אן אָהנעל, מיט אויבערשמע טענער און
אונטערשמע טענער; עס קלאַפט פון אויבן, עס קלאַפט פון אונטן.
ווי מיינט איר, יונגערמאַן?

— געוויס, עס קלאַפט פון אויבן, עס קלאַפט פון אונטן, —
שאַקלט פונם מיטן קאָפּ מיט גרויס הסכמת.

— און איך זאָג מיינס. דער אמתער וויין נישט עס זינגט,
נאָר עס שפּילט. אַדרבא, קום אַהער, פונם.

יודעל-בייגוש גיסט אים אָן פון פאַס אַ גלעזל וויין, טראַגט
אונטער פונמן אונטער די אויגן.

— די זעסט? קוק אויפן שיין, ווי עס שפּילט. האָ? עס חנדלט
זיך? עס קאַלירט זיך? האָ?

פונם ציט-אויס דעם האַלז, קוקט דורכן גלעזל און באַוואונט
דערט: אַי, אַי, אַי! ... פּש, פּש, פּש! ... — און ציט-אויס די
האַנט צום גלעזל.

יודעל-בייגוש גיסט צוריק דאָס גלעזל וויין אין פאַס אַריין און
טרייאַמפּירט:

— זעסט שוין? עס שפּילט. האָ?

— עס שפּילט, — איז מודה פונם און גיט אַ זיפּן.

— פאַר איך שפּילט עס, ווייל איר האָט אַ פאַרשטאַפּטן הוש-
השמיעה. פאַר דעם, וואָס האָט אַן איידעלן הוש-השמיעה, זינגט
עס. עס זינגט מיט אַלערליי נגינים. עס וויינט, עס קרעכצט. עס
רוישט, עס זינגט זמירות... ווי מיינט איר, יונגערמאַן?

— געוויס, — איז מסכים פונם — עס קרעכצט. עס רוישט,
עס וויינט. עס זינגט זמירות.

— פאַרדרייט איך אייער קאָפּ — כעסט זיך יודעל-בייגוש. —
„רוישט“, „זינגט“, „טאַנצט“. אַ נוט פּיסל וויין דאַרף וואַרימען.
און ווייטער נאָרנישט.

— נישט ווארעמען, נאָר פרישן — זענט דער טותן אויף צוילכהכעיס.

— נישט פרישן, נאָר ווארעמען אין בויך. ווי מיינסטו, בונם אַ [
— געוויס, ווארעמען אין בויך, — פאָטאָקעוועט פונם,
— און איך זאָג: פרישן ביים האַרצן, אַיָ, יונגע־מאָן?
— אודאי, יעס דאָרף פרישן ביים האַרצן אויך.
— זעט איר שוין! — וטריאָמפֿירט ידעל־ביינאָש. — ער כאַט

שטייט שוין מער פון איך.
— אייער פריינט ווייס, וויפיל איר, און איר, זוי אייער פריינט!
איר זענט בירדע לימוואַקעס. איר זענט מבינים אויף קאַרטאָפֿל.
אַבער נישט אויף וויין!

— און איר זענט אַ הצוה, און איר באַלידיקט מיין גאַסט!
— און איר זענט אַ בהמה בעזרת פֿערד!
— און איר זענט אַ פּוילישע הריפקע!
— און איר זענט אַ לימוואַק־חזיר!
— און איר זענט אַ גראָבער יונג! אַ פאַרד!
— איר זענט אַליין אַ פאַרד און אַ לאַיִדאַק!
— אַ לאַיִדאַק זענט איר!
— און אַלמער נגב! אַנזעצער!
— פאַר דעם וואָרט נגב וועט איר כאַפֿן פעטש!
— אַנג, זאָלן מיר טאַקע זען!
— ווייז איר טאַקע... באַז!
— פּוק! האַק! ליאַפּ!

עס ברעכט־אויס אַ מהומה... עס פליען פעטש, פלעשער, גלע־
זער, שטיקער באָרד, בענקלעך, קאַרקעס, סרום ועמורה...

און בונם איז בשלום אַרויס אויף דער גאַס, האָפֿן אים געפֿעלט:
צוויי פּאָדערשטע ציין, די לינקע וואָנסע און אַ שטיק אַרבעל. דער־
פאַר אַבער האָט ער געהאַט צוויי בייגלן אויפֿן קאַפּ, אַ געשוואַלענע
נאָז און אונטער־נעשלאָגענע אויגן.

ער איז געגאַנגען, האָט געשפּייט און געוואַרטשעט:
— וויין האָט זיך מיר פּאַרוואַקלט, צו אַלדע רוחות! ...
כאַלערע! ... אַ פּגירה טפּו! ...!

די רולעטקע

אָדער דער ייד מיט די סיסטעמען
(א צאָפּאָטער הומאָרעסקע)

צינויפגעפרעסט אין א שפאליער פון צעפלאמטע, צעפיבערטע, זשערנע און צעקאכטע מענשן, וואָס האָבן זיך געשטיקט ארום דעם רולעטקערטיש אין צאָפּאָט, האָב איך זיך געשטיקט אויך א צעפלאמטער, זשערנער, צעפיבערטער און א צעקאכטער.

איך האָב געהאלטן מיין לעצט איין - און איינציק פארבלייבן צווייגולדןביינדרל אין האַנט און געטון דריי זאכן מיטאמאָל: געטראַכט, געזאָרגט און געקראַצט זיך אונטער דער צווייטער פאה.

וואָס טוט מען איצט? זאָל איך אוועקשמעלן דאָס לעצטע ביינדרל און יוצא, פאַרשפּילן און אַראָפּ פון מאַרק... און אפשר... ווער ווייסט, וואָס פון דעמדאָזיקן איין-איינציקן לעצטן ביינדרל קאָן נאָך ווערן.. עס וואָלט געווען שוין, ווען איך שמעל אָט אויף אַ נומער און איך געווין, נאָכדעם כּפּל איך די סטאווקע און געווין ווידער, און אזוי כּסדר. איינע 10 מינוטן. מער דאַרף מען דאָך נישט. איין גליקליך פּערטל שעה! און איך ווער פּלוצלונג אַן עושר... ביי דעם טיש איז אַלץ מעגליך... אָבער אויף וועלכן נומער שמעלט מען? ווי ווייסט מען? ווי טרעפט מען?

— שמעלט אויף נומער 9, — גיט מיר עמיצער אַ פּרום-אַריין אין אויער.

איך גיב אַ קוק, אַ געל יידל מיט שימערע געלע האָר, אַ געלן וווייטראַק מיט געלע טאַשמעס, אַ פנים מיט געלע זומער-שפרענ-קעלעך און געלע שיך.

— שטעלט אויף נומער 9. — סודעט ער מיר ווידער אריין
אין אויער.

ווי פארהויבנאטיזירט פון א געהיימיספולן מיסטישן שפּאַרד,
תּאָב איך מיין לעצט ביינדרל אַ וואָרף געטון אויף נומער 9 און —
פאַרשפּילט!

איך האָב אַ וואָרף געטון וואוּף מיין יידל אַ היתכן־פּליס. דאָס
יידל האָט געגעבן אַ רייב זיין פאַרוואַקסענעם שטערן מיט זיין געל-
האַריקער האַנט און געזאָגט מיט זיין געלן קול, באַווייזנדיק אַ מויל
מיט געלע ציין:

— איר האָט פאַרשפּילט. ס'איז וואָר... דאָס סיסטעם אָבער,
פּאַנימאָיעטע לי ווי, איז ריכטיג. לויט מיין סיסטעם, האָט דער גר-
מער 9 געמוזט ערשט אַרויס... ווייל אויף וויפּיל איך שטוי דאָ און
צייל די „קופּסן“, איז שוין דער נומער 9 נישט אַרויס צוויי טענ-
מיט 5 שעה; און לויט מיין סיסטעם, זענען אַלע שאַנסן דערפּאַר,
פּאַנימאָיעטע לי ווי, ער זאָל אַרויס... מעגלעך, אַז ער זאָל נישט
אַרויס; אָבער דאָס סיסטעם איז ריכטיג... איך האָב אפּילה סאָפּ-
סטווענאַ גאַוואָריאַ, לויט דעם סיסטעם פאַרשפּילט אַ מאַיאָנטעק,
אָבער אַ סיסטעם איז עס... אַלץ בעסער, וויסן זי, איידער שפּילן
פּלינד, מעגלעך, אַז ווען איר וועט שפּילן פּלינד, סתּם אין דער
וועלט אַריין, וועט איר דוקא געווינען, נאָר דאָס וועט זיין קעגן
סיסטעם. פּאַנימאָיעטע לי? ... קומט, נאָכמיר זיך אַוועקזעצן אַט
דאָ, אויף דער קאַנאַפע, און איך וועל אייך דערקלערן מיינע סיס-
טעמען, וועט איר וויסן, וויאָזוי צו שפּילן, וואָרום שפּילן אָן סיס-
טעמען איז גאָר קיין סיסטעם נישט.

מיר האָבן זיך אַוועקגעזעצט אויף אַ זייטיקער קאַנאַפע, און
ער האָט גענומען אין מיר אַריינרעדן:

— וואָלן וויר זאָגן, צום ביישפּיל: עס איז דאָ אַ סיסטעם
פּון שפּילן גרויס און אַ סיסטעם פּון שפּילן קליין, איך האָלט נור
פּון שפּילן גרויס, איך, למזל, האָב געשפּילט גרויס, ביז איך בין
רויאַנירט געוואָרן, האָב איך געשפּילט קליין, בין איך ווידער רואַר-
נירט געוואָרן. פאַרוואָס? ווייל עס איז אַ מול־זאָר, אָבער זאָנסט
איז דאָס סיסטעם אַ סיסטעם! און נאָך אַ סיסטעם, מיין פּריינט,

איז פאראן: פראגראעס־סיסטעם. דזלעטקע האָט ליב פראַגראַעס, פראַג־
גראַעסירן. דאָפּלען די סטאַווקע. וואָרום, אַז זיי וועלן נישט „פאַ־
וואַרען“ די סטאַווקע, וועלן זיי קיינמאָל נישט אַרויס מיטן קרן.
מוזט איר זיך ראַטעווען, האַלטן אין איין שטעלן, ביז אין אַלץ
השישי אַרײַן, און דאָן — געווינט איר פאַר איין מאָל אָפּ אייער
גאַנצן פאַרלוסט מיט רײַז. פאַרלירט איר, איז טאַקע נישט גוט.
און ס'איז טאַקע פּלאַכע... פּאַנימאַיעטע לי ווי? —
ער האָט געווענאיש וואויסגעריבן זיין נאַסן שטערן מיט דער
האַנט און ווייטער גערעדט:

— איז ווידער דאָ אַן אנדער סיסטעם: גלייכגעוויכט, „ראַוו־
נאָוועסיע“. נישט רײַזיקירן, שפּילן וויינגעהאַלטן, אָסטראָזשנאָ. וואָר
לען וויד זאָגען, איר שפּילט אויף גלויבע שאַנסן. „מאַנק“ — „פאַס“,
„רויט“ — „שוואַרץ“, „אַס“ — „גראַד“. דאָן האָט איר דזועלבע
50 פּראָצענט שאַנסן, „פּיפּטי — פּיפּטי“; דעמאָלט דאַרפט
איר זיך האַלטן מיט דער באַנק און נישט גיין „קעגן באַנק“. פּאַלט
אין באַנק, למשל, כּסדר „רויט“, באַהאַרפט איר נאָך שטעלן אויף
„רויט“. אַי, וואָס — עס פּאַלט אַרויס שוואַרץ און איר האָט פאַר
שפּילט, איז קיינער נישט שולדיג. דערויף איז עס דאָך אַ שפּיל.
איר, למשל, האָב אויף דעם סיסטעם פאַרשפּילט. אָבער טאַקע מיאָס
פאַרשפּילט...

ער האָט ווידער גענאָמען רײַבן דעם שטערן, ווי ער וואָלט
וועלן אויפרודערן און אַרויכרופן פּון דאָרט דעם גרויסן אויסוואַל
סיסטעמען, וואָס ליגן דאָרט אויפן לאַגער, און האָט ווייטער געד
זאָגט:

— ווילט איר אָבער אַ סיסטעם „אַ נאַסטאַיאַשצײ“, אַ זיכער
דעם, אַן אויסגעפראַווטס, וואָס מען זאָל זיכער געווינען — איז דאָס
בעסטע דאָס פּאַ אָב אַ כּומאַנג־ס־סיסטעם. איר דאַרפט „איוואַשאַ־
יען“ דעם קראַפּיע, ווי ער וואַהפט דאָס שטיינדל. איינער האָט אַ
ווייטן קלאַפּ, קלאַפּט ער ביז צו די הויכע נומערן; אַ צווייטער
האַט אַ מיטלסטן קלאַפּ, קלאַפּט ער, וויסן זי, ביז צו די מיטלסטע
נומערן, און אַ דריטער האָט אַ נאָענטן קלאַפּ, קלאַפּט ער ביז צו
די פּאָדערשטע נומערן, אי טאַק דאַלשע, אי טאַק דאַלשע... שטוד

ל'ירט איר אויס דעם קלאפ פון קהופיע, מוזט איר געווינען. דאָס
איז אַ גאַלדן סיסטעם, אַ הונדערט־פּראָצענטיג זיכער סיסטעם. איר
האַב אפילו ביי דעם סיסטעם מיאוס אָפּגעשניטן, אַרויס גלי, ווי
די מאַמע האָט מיך געהאַט... ווייסט איר פאַרוואָס? ווייל צו
זאַמען מיטן שטייגערל דרייען זיך די ציפערן. מיליא, קאָן אַמאָל אויס
קומען, און אַ ווייטער קלאַפּ קאָן אַמאָל טרעפן אויף אַ פּאָדערשטן
ציפער און פאַרקערט, און וויבאַלד און דאָס שטייגערל דרייט זיך
און די ציפערן דרייען זיך און דאָס רערל דרייט זיך, און מען נישט
זיכער מיטן לעבן און מען דאַרף האָבן רחמים.

סיידן, זעט איר, מען זאָל שפּילן מיטן סיסטעם פון „אָפּנאַרן
גאָט“. קענט איר דאָס סיסטעם? עס איז, וויסן זי, אַ וואונדערבאַר
סיסטעם. געמלעך, איר האָט אין זינען איין נומער און שטעלט זיך
פּהסחהרעט, ווען עס דרייט זיך שוין, אויף אַן אַנדער נומער, איז דאָך
אַבער גאָט אַ צולעהכעיסניק, פאַלט אַרויס דוקא דער נומער, וואָס איר
האַלט פּכוּנה—און דער נומער, אויף וועלכן איר האָט געשטעלט, פאַלט
דוקא נישט אַרויס, וואָסדזשע טוט איר אַ צווייט מאָל? האַלט איר
פּכוּנה יענעם נומער און שטעלט זיך פּהסחהרעט דוקא אויף דעם
נומער. דאָ מוז שוין אַרויספאַלן אייער נומער, אַי, עס פאַלט נישט
אַרויס און איר פאַרשפּילט — דאָס איז שוין אַ גאָטזאַך. און ווי
זיגט מען אין טעאַטער: „אַקען גאָט קאָן מען קיין חכם נישט
זיין!“...
ער האָט אַרויסגענומען אַ געלע פאַטשיילע, אָפּגעווישט דעם

שווייס, אויסגעשניצט די נאָז און ווייטער גערעדט:
— ווילט איר זיך אָבער נישט פאַרלאָזן אויפן מזל, נאָר איר
ווילט זיכער געווינען, דאַן איז דאָ נאָך אַ סיסטעם: דאָס סיסטעם
פון „וויסן ווען אַוועקצוגיין פון טיש און אויפהערן שפּילן“. דאָס
איז זייער אַ וויכטיקע מעטאָדע. און וועט איר זיך האַלטן ביים
דאָזיקן סיסטעם, וועלן זי שטענדיק זיין אַ געוואונענער. ספּראַשי-
וואַיעטסי: ווי ווייסט מען עס? דערויף איז פאַרדאָן דאָס סיסטעם
פון אינטואַיציע. פון „נידן“. דער „נידן“ וועט איר שוין ריכטיג
אונטערזאָגן, ווען איר זאָלט שפּילן און ווען איר זאָלט אַוועקגיין.
מען דאַרף אָבער נישט פאַרנעסן, און עס זענען פאַרדאָן צוויי „נידן“:

א "נייד". וועלכן מען דארף פאלגן, און א "נייד", וואס מען דארף
טון פונקט פארקערט. וויזשע ווייסט מען, וועלכן "נייד" צו פאלגן
און וועלכן נישט? דערויף איז פארזאן א דריטער "נייד". — — —
זיין פנים איז שוין נישט געווען געל, נאָר גרין, ווי שפינאָק.
ער האָט האַסטיק געריבן דעם גאָסן שטערן און פאַרענדקט:
— אַנטשולדיקן זי, ביטע, עס האָט מיר, נישט פאַר איך
געראַכט, אויפגעריסן דער קאַפּ... קאָנט איר מיר פילייכט אויס-
פאַרגן אַ צוויי גילדן... איך האָרע עס האָבן, פאַנימאָיעטע לי ווי.
אויף אַ סטאַוקע... ספּאַסיבאָ!.. האַנקע!

* *
*

ווער איז ער, דער ייד?

מיינע פאקאנטע האָבן מיר דערקלערט:

דאָס איז אַ רוסישער עמיגראַנט. אַ פּכּוּדיגער וואַלד-סוּחַר,
און אַ גרויסער גביר. געקומען פון רוסלאַנד, האָט ער זיך פּאַזעצט
אין דאַנציג. געקויפט צוויי הייזער און אַ וויליע אין צאַפּאָט. האָט
אים פאַרמשעפעט די רולעטקע, און דער מענטש האָט אָנגעהויבן
שוין פאַלן ממטרדמטח... עס האָט אים אַריינגעשלעפט ווי עפעס אַ
כּוּשׁוּף. ער האָט פאַרשפּילט דאָס פּאַחמעגן, די הייזער, די וויליע
און אויז געוואָרן אַן אַרימאָן... איצט איז זיין באַשעפּטיגונג: ער
דרייט זיך אין קאַסינאָ ביי די רולעטקערמישן צווישן די שפּילער
און גיט עצות. טרעפט ער, שענקט אים דער געוויינער אַ מטבע;
און טרעפט ער נישט, איז נישט געפירלט... באַרגט ער סתּם אַ פּאַר
גילדן און פאַרשפּילט עס תּיכּף, ווי אַ שכּוּר. מערסטנטיילס דעהט
ער פון שפּיל-מעטאָדן און סיסטעמען. מענשן רופן אים "די געלע
געפּאַר" און מען האָט מורא מיט אים זיך צו טרעפּן, מחמת וועמען
ער כאַפּט, פאַרנודיעט ער מיט זיינע שפּיל-סיסטעמען...
אַ קרובּ פון דער רולעטקע.

קאָנפּערענצן

קאָנפּערענצן, קאָנפּערענצן,
אין די אלע שמעט אין פרענצן,
קאָמפּעטענצן אין אַגענצן —
קאָנפּערענצן!

אין די צענטרוםס, אויף די קרעסן,
נאָלע „זיאָרדן“ און קאָנטרעסן,
דק נעישובט זיך „געזעסן“ —
קאָנפּערענצן!

וואו אַ גלעקל, דאָרטן קלינגט עס
וואו אַ צינגל, דאָרטן זינגט עס,
וואו אַ געמוע, דאָרטן טרינקט עס —
קאָנפּערענצן!

אין די שמעטלעך, אין די כרמך,
אלע פראַנזשעס, אלע פאָכן,
אלע זאָכן, אלע מאַכן —
קאָנפּערענצן!

קינסטלעך, קעלנער, פאַציפיסטן,
ביזע שווינגערס, ציוניסטן,
פעסימיסטן, אַפּעריסטן —
קאָנפּערענצן!

שוסטער, מאלער, וואַיאַזשאָרן,
דיפּלאָמאַטן, דיריזשאָרן,
טוקערניס און פּראָפּעסאָרן —
קאָנפּערענצן!

זאָקן-שמריקער, נאַסן-קערער,
פּאַנקע-שטעלער, פּאַהישערער,
האַניג-קוועטשער, טענצל-לערער —
קאָנפּערענצן!

דאַמען-שניידער און חזנים,
פּאַבריקאַנטן און קבוצנים,
וויצן-שרייבער און קפּתנים —
קאָנפּערענצן!

מעצענאַטן, אַרבעטס-קלייבער,
דענקער און חחוסת-רייבער,
פּליטהניקעס, בערן-טרייבער —
קאָנפּערענצן!

אַלע קלאַסן און היעראַרכיעס,
שענע לייט און גרויסע פּאַרבעס,
יערערער מיט זיין הצטרות —
קאָנפּערענצן!

דאַרטן זיצט מען, דאַרטן קלערט מען,
גרויסע „חכמות“ דאַרטן הערט מען,
דאַרטן פּאַטשט מען, דאַרטן שטערט מען —
קאָנפּערענצן!

מזרח, מערב, חרום, צפון,
פון דער וועלט צונויפגעלאָפּן,
טוט מען גראַנערן און בלאָפּן -
קאָנפּערענצן!

האלט מען מויל אין ואויער אָפּן.
הערט מען זידלען, הערט מען שטראָפּן,
הערט מען שנאָרכן, זעט מען שלאָפּן —
קאָנפּערענצן!

אין מען שלעפט זיך מיט די רענצלען,
אין מען האַלט אין קאָנפּערענצלען,
טוט מען צייט אין געלט צוטערענצלען —
קאָנפּערענצן!

קאָנפּערענצן, פּערמאָנענצן,
קאָמפּעמענצן, אינטערווענצן,
דיפּערענצן, דאָס-און-יענצן —
קאָנפּערענצן!

דער גראַפאָמאַן

צו מיין באַנק, וואו איך בין געווען אין דער אלעיע פון קאר
פארק אין טשעכאָסלאַכע, האָט זיך צוגעהאַפּקעט אַ לאַמער, דאַרער,
בלאָסער יונגעראַן, אויף צוויי קוליעס. אויף זיין דאַרער ברוסט
האַט זיך געבאַמבלט אַ גרויסער אויסגעפונדענער שוואַרצער קראַ
וואַט, ווי אַ גרויסע פּלעדערמוז. ער האָט זיך אַראָפּגעלאָזן אויפן
באַנק, אַוועקגעלעגט די קוליעס ביי דער זייט און שווער אָפּגעוויפּצט:

— אַך, כאָ, כי... —

— וואָס זיפּאַט איר, יונגעראַן? — האָב איך געפרעגט.

— אַ, פון גליק זיפּן איר, פון גליק.

— פון גליק?

— יא, פון גליק... אָבער לאַמיר זיך פאַר אויך פאַרשטעלן...

איך האָב דעם כבוד...

ער האָט אָפּגעווישט זיין דאַרע האַנט אָן די הויזן (משמעוּת,
זי האָט געשוויצט), מיר זי דערלאַנגט וואו געזאָגט:

— מיכל יוסף וואָראַבויטישיק... שריפטשטעלער און דעקאַ-

דענט.

— זייער אָנגענעם, — האָב איך געענטפּערט. — אָבער וואָס

פאַר אַ גליק האָט איר געטראָפּן, וואָס איר זיפּצט אזוי?

— מײן נאַמען איז געדרוקט... צום צווייטן מאַל איז מײן

נאַמען געדרוקט אין אַ זשורנאַל...

ער האָט ארויסגענומען די קורליסטע און צווישן די געדרוקטע
בעמען פון אלע קורגעסט האָט ער מיר געוויזן געדרוקט: מיכל

צופה וואָראָכטייטיק, שרופטשמעלער און דעקארענט. מעפלירטע צי-
טערן „נאָלדענער שנאָבל“.

— איז דאָס אַ גליק? — האָב איך אים אָנגעקוקט פאַר
וואונדערט.

— אפשר פאַר אייך נישט, נאָר פאַר מיר, אַ שרופטשמעלער.
אַ דעקארענט איז עס אַ גליק. אפשר פעלט ביי אייך דער חוש צו
וועלן זען אייער נאָמען געהרוקט. ביי מיר אָבער איז עס פאַרזאָן.
עס איז אַ מין זעקסטער חוש, אָבער ער איז דאָ... אַ תאוה אזא.
עס איז אַ נאָרישקייט? אָבער וועלכע תאוה איז אַ חכמה?
און וואָס איז סנאָה און אויפגרוכט? זענען עס קליגערע לייחנ-
שאפטן?

פאַרפאלן, אזוי איז שוין די נאָטור פון מענשן. יעדער האָט
זיך זיין ליידנשאפט, און איך בין געבענשט אָדער פאַרשאַלטן מיט
אַם אזא ליידנשאפט: איך וויל זען מיין נאָמען געהרוקט.
עס איז ביי מיר אזא הונגער, אַ פיזישער הונגער, אַ דראַנג.
אַ פרענענדער דרשט, און מיט טויזנט וואַסערן וועט איר עס נישט
פאַרלעשן.

איך בין שוין צוליב דעם אפילו אַ שרויבער געוואָרן.
איך האָב געפרוווט שיקן מיינע ווערק אין די דעראַקציעס. נאָר
צע פעק האָב איך זיי געשיקט: פּראָזע, פּאָעזיע, פּאָעזיע אין פּראָזע.
און פּראָזע אין פּאָעזיע, קאָרעספּאָנדענצן, „שטימען פון פּאָלס“.
„בריה אין דעראַקציע“, וויצן, גראַמען. קיין זאך האָט מען נישט גע-
וואַלט דרוקן, ימח שמם!

איך האָב געשיקט פּראָיעקטן און פּלענער, זוי צו ראַטעווען דאָס
יידישע פּאָלס, ווי צו לעזן די אַרבעטער-פּראָגע, זוי צו באַפעסטיקן
דעם וועלט-שלום, זוי צו פאַרלעשן די וואַלקאָנישע בערג, ווי אויסד-
צומיידן ערדציטעחניש; וועגן הייראָט און פּאַמיליען-גלוק — מען
האָט נישט געוואַלט דרוקן.

איך האָב געפרוווט איבערשרייבן פּרעמדע ווערק פון פּרץ,
שלום-עליכם, ריוון, געמיינט, מען וועט זיך נישט כאַפּן און איך
וועל דורכשמוגלען מיין נאָמען, — האָט מען עס אויך נישט גע-
דרוקט.

און ביי אונז אין שמעטל אין קארטון (איך בין א קארטונער,
 בין איך) לאבן אלע פון מיר מיט איראָניע און סארקאזם:
 — „מיכל יוסף, פארוואָס דרוקט מען נישט דיינע זאכן?“
 — „מיכל יוסף, היינט האָסטו שוין געקריגן צווייגעשיקט דוין
 מאַנסקריפט?“
 — „מיכל יוסף, היינט האָט מען דיר צווייגעשיקט דוין האָר-
 גאַראַר?“

דאָס לעבן איז מיר נמאס געוואָרן.

איך בין גרייט געווען צו פאָגין זעלבסטמאָרד, פאָראי צו
 אונטערוואַרפן זיך אונטער אַ טראַמוויי, סמען זיך, אָבי אלעמען אויף
 צופיקעניש זאָל מיין נאָמען זיין געדרוקט אין די בלעטער. איך האָב
 געוואָלט וואַרפן אַ פאָמבע און טאָקע אין ערגעץ אַ רעדאַקציע; איך
 האָב געוואָלט אַ קלויסטער אונטערצינדן, אַזוי ווי מיין קאַלענע הער-
 דאָסטאַט, וועלכער האָט אויך, מסתמא ווי איך, געהאַט די גרויסע
 מאַניע צו זען זיין נאָמען געדרוקט אין די צייטונגסבלעטער.
 איך וועל אייך זאָגן דעם אמת: טיילמאָל האָט זיך אין מיר
 דערוועקט אַ פאַרלאַנג צו דערשטיקן מיין אייגענע כלה (איך האָב
 אַ כלה, האָב איך), כדי מיין נאָמען זאָל דערזען די ליכטיגע וועלט...
 צי איך האָב ליב מיין כלה? געוויס האָב איך זי ליב! ליבע איז
 טאָקע אַ שטאַרק געפיהל, „שטאַרקער ווי דער טויט איז די ליבע“.
 אָבער נאָך שטאַרקער, ווי די ליבע, איז די ליבע צו זען דעם איי-
 גענעם נאָמען געדרוקט.

איך האָב געלאָזט פיל מאָל דרוקן וויזיט-קאַרטן מיט מיין גע-
 דרוקטן נאָמען: מיכל יוסף וואַראַבייטשיק, שריפטשמעלער און דע-
 קאַדענטן; געטיילט דיראַזיקע וויזיט-קאַרטן אויף דעכטס און אויף
 לינסס; נאָכדעם האָב איך צווייגעלאָזט אַ צווייטע אויפלאַגע פֿון
 מיניע וויזיט-קאַרטן און ווידער געטיילט — און אַ הריטוע אַ פער-
 טע... נאָכדעם האָב איך זיך געלאָזט מאַכן אַ גומי-שטעמפל מיט
 מיין נאָמען און געלעגט חתימות אויף אַלץ, וואָס איז נאָר גע-
 קומען אונטערן האַנט — אויף די טישן, אויף די ווענט, אויף די
 פייכער, אָבער וואָס איז עס דען פאַר אַ פאַפּרידינגונג? דאָס פאַוואַסיט-
 זיין, אַז יעדער קאָן דרוקן אַזעלכע קאַרטן און יעדער קאָן זיך באַ-

שטעלן אזא שטעמפל, האָט מיר אפילו די אַרימע אילוזיע אויך צו-
שטערט.

מינע כתבים האָב איך פיל מאָל געגעבן איבערצושרייבן אויף
העקטאָגראַפן, אויף שרייב־מאַשינען, געגעבן צו אַ סופּר, ער זאָל
זיי אויסדרוקן מיט געכתבטע אותיות. יאָ, עס איז געווען אַ שטיקל
אילוזיע פון געדרוקטן וואָרט און פון געדרוקטן נאָמען. אָבער טאָקע
נישט מער ווי אַן אילוזיע. די ווירקלעכקייט אָבער איז געווען קעגן
מיר און האָט מיין ליידנשאַפט נישט געשטימלט.

די מאַניע האָט מיך געפייניקט, געפלאָגט; איך האָב פאַר-
לוירן דעם אַפעטיט. דער שלאָף האָט זיך פון מיר אָפּגעטאָן; איך
בין אויסגעגאַנגען, ווי אַ ליכט, ביז איך בין קראַנק געוואָרן.
אונזערע דאָקטוירים האָבן נישט געקאָנט פאַרשטיין מיין קרענק.
און פונדאָנען זאָלן זיי פאַרשטיין אזא קרענק? אז אין די מעדי-
צינישע ביכער איז ביי זיי מסתמא אזא קרענק נישט פאַראַן.
האָבן זיי מיר, די דאָקטוירים, געהייסן פאַרן קיין וואַרשע צו
אַ פראַפעסאָר.

בין איך, פאַרשטייט זיך, געפאַרן קיין וואַרשע. נאַטירלעך.
נישט צו קיין פראַפעסאָר. — וואָרום וואָס קאָן מיר אַ פראַפעסאָר
העלפן? — נאָר איך בין געפאַרן צו די רעדאַקטאָרן און צו די פאַר-
לעגער, אַ פּאָהיבעל אויף זיי! ... זיי קאָנען מיר העלפן; זיי קאָנען
מיך געזונט־מאַכן ...

נאָר די גולנים האָבן נישט געוואָלט מיך דרוקן. וואָס זאָגן
זיי: איך זאָל צוגערשט ווערן באַרימט, דערנאָך וועלן זיי מיך דרוקן.
טענה איך: אַז איר וועט מיך דרוקן, וועל איך ווערן באַרימט.
האָבן מיר זיך אָט אזוי געדונגען, ווי יענער מלמד מיט זיין קו.
דער מלמד האָט געטענהט: גיב מילך, וועל איך דיר געבן היי — און
די קו האָט געטענהט: גיב היי, וועל איך דיר געבן מילך.
האָבן זיי זיך אזוי לאַנג געדונגען, ביז די קו האָט אויסגעצויגן
די פיס און איז אַוועקגעפּגרט, און עס איז געוואָרן אויס קו און אויס
מילך.

איך האָב מורא, אַז מיט מיר וועט געשען דערזעלבער מורל.
דאָס ייִדישע פּאָלק וועט פאַרלוירן אי דעם דיכטער, אי זיינע ווערק.

ביי איך אזוי איבער די ווארשעווער גאסן אנטמוישט, פאר-
ביטערט און פארטראכט אין דיראזיקע מחשבות... ערשט פלוצ-
צלונג

און דא גיבן מיר א שפראנגהאיער, כדי מיין דערציילונג זאל
טרעגן די שענע ליטערארישע פאָרם און מאַכן דעם געהעריקן עפעקט:
אז איך האָב זיך אויפגעכאַפט אין בעט אין אַ ווייסן צימער,
איז נעבן מיר געזעסן אַ קראַנקען־שוועסטער און האָט געזאָגט:
"ווען מען האָט אייך אַרויסגעשלעפט פון אונטערן אויטאָמאָביל,
ביל, איז ביי אייך געווען צופראַכן צוויי זשעפרעס און אַ פּוס...
אַבער עס איז שוין אויס סכּנה איר וועט פלייבן לעבן. אלע צייטונגען
האַבן וועגן דעם געשריבן. איר זעט?"
זי האָט מיר דערלאָנגט אַ צייטונג און עס האָט מיר געגעבן
אַ זעץ אין קאָפּ אַריין פון שמחה. אין צייטונג איז געשטאַנען:

אויטאָ-וואַקאַנאַליע

"נעכטן איז אַן אויטאָמאָביל אַרויפגעפאַרן אויף אַ פּראָווינצער
יונגענטאָן, וואָס איז געקומען פון קאַהמאַז-בעריאַזע. לויט דער וויי-
זיט־קאַרטע, וואָס מען האָט ביי אים געפאָגען, הייסט ער מיכל יוסף
וואַראָביטשיק, אַ שריפטשטעלער דעקאָרענאַט, וואָס איז, וואַרשיינ-
לעך געקומען אַהער צוליב ליטעראַרישע ענינים. אין אַ באַוואַוסט-
לאַזן צושטאַנד האָט מען אים אָפּגעפירט אין שטאַטישן שפּיטאַל".
מיינע אויגן האָבן אויפגעלאָיכט. איך האָב געוואָלט אַראָפּ-
שפּרינגען פון בעט און כאַפּן די קראַנקען־שוועסטער טאַנצן. נאָר
דער ווייטאַג אין די אַברים און די פאַרגיפּטעוועטע פּוס האָבן מיך
צאָריקע־האַלטן און כ'בין געבליבן ליגן פאַרגאַפּט פון יסורים און
גליק.

— מיין נאָמען איז געהוקט! ענדלעך!

איך האָב געבעטן די קראַנקען־שוועסטער און פאַר די לעצטע
געלט האָט זי מיר אויסגעקויפט הונדערט שטיק פון אלע צייטונגען.
איך האָב זיי אַריינגענומען צו מיר אין בעט, געליענט און פון טרוים

פריד בין איד אינגיבן געקומען צו מיין געזונט און ארויס פון שפי-
טאל געזונט און פריש אויף — קיליעס.
אט אזוי בין איד באגליקט געווארן. אפשר ווילט איד עט
לעבע פון די גאנצער וואו מיין נאמען איז געדרוקט? ... איד סאן
איד געבן עטלעכע נומערן. . איד קאנט עס טיילן צווישן אייערע
באקאנטע ... נא זייט מיר געזונט! ...

*

דער יוגערמאן איז אויפגעשטאנען, אונטערשפארהט זיין צו-
בראכענעם קערפער מיט די צוויי קיליעס, און אוועקגעהאפּקעט מיט
א פרוילעך, גליקלעך גענגעל.

דער צייטונגס-פארקויפער

(א קאָמיש בילדל)

איך קענט דאָס שטעטלע וועמפעלריזש? דאָס איז אַ קאר-
פארט, אַ קליינער קאר-פארט אין באַליציע, אויף וועלכן מען זאָגט:
ער האָט 60 פראָצענט יידן; דאָס איבעריקע — יידענס.
אַבער אלץ, וואָס מען דארף, איז דאָ פאָראַן: פענסיאָנאַטן, אַ
טייך, אַ באַדאַנשטאַלט, שולעכל, להבדיל אַ קלויסטער, אַ וואַלד
און אויך אַ שפּאַצירגעסל, אַ פראָמינאַדע פאַר קורגעסל.
אויף דעמאָזיקן פראָמינאַדע-געסל געפינען זיך די געשעפטן,
שטענדיקע, זוי אויך צוגערייזטע, ספעציעל אויפן זומער-סעזאָן.
צווישן אלע געשעפטן געפינט זיך אויך אַ צייטונגס-קערעמל
מיט אַ לייביבליאָטעק צוזאַמען.
אינווייניק אין דעם צייטונגס-געוועלבל שטייט דער צייטונגס-
פארקויפער, בענטצע דרייער, אַ ייד מיט אַ שוואַרץ-אַפגעסמאלעט
בערל און נאַקעטן קאַפּ, פלינקע אויגלעך, ער שטייט אָנגעשפּאַרט
מיט די הענט אויף דעם טיש מיט צייטונגען, ווי איינער, וואָס
קלויבט זיך האַלטן אַ שאַרפע רעדע, און וואַרט אויף קונדן.
צווישן די אלע צייטונגען זעען זיך אַרויס אַממייסטן „דער
געכטיגער טאָג“, דער „ספּאַדיק“, „די כאַליעווע“, „דער ענבער“,
„נאַש דזוואַנעק“ און אַנד.
— קאָן מען דאָ באַקומען פיכער צו לעזן? — האָב איך גער-
פּרענט, אַריינקומענדיק אין קרעמל.
— אַך, ווי דען! געוויס, אַט דאָ זייט מוחל, גייט צו די

פּאָליצעס. דאָ האָט איר, קיין עין־חרע, אַן אויסוואַל פֿון ביכער, אינ־
טענהאַציאָנאַל, זאָג איך, פֿון פּויגל־מילך! נאַטור־וויסנשאַפֿט,
העכסט־אינטערעסאַנטע דאָמאַנען, קאָסמאָליטיום און אַנדערע קריי־
טיקעס און דיאַגנאָזן.

איך בין צוגעגאַנגען צו דער הינטערשטער וואַנט מיט אירע
צוויי פּאָליצעס ביכלעך און האָב גענומען נישטערן.

דורך דער זומערדיק־אָפּענער גאַס־טיר איז אַרײַנגעקומען אַ
פּאַרשויך, אַ ריקלעכער ייד, אין אַן אַלפּאַנענער מאַרינאַרקע, אַ קייד
לעכדיק קאַפּעליוש, אַן אויסגעצוואַנגן־פּיערקאַנטיג בערדל, גלייכע
קײלעכדיקע פּיס, מיט אַ היפּשן שירעם אונטער פּאַכװע. ער האָט
אַרויפגעזעצט אַ פּאַר ברילן אויפן שפּײַץ נאָז, באַטראַכט דעם טיש
מיט די צײַטונגען און געזאָגט:

— אַ „נעכטיקן טאָג“.

— אַ „נעכטיקן טאָג“, — האָט דער צײַטונגס־פּאַרקויפּער זיך
צעוויינט פאַר שמחה: — אָט האָט איר עס... דערהער איך, אַז
עמיצער בעט אַ „נעכטיקן טאָג“, ווער איך מלא־שמחה, וואָרום איך
ווייס, אַז איך האָב צו טון מיט אַ מענשן, וואָס האָט אַ שטאַנד
פונקט מיט אַ דיאַגנאָז. איר זענט אַ צײַניסט?

— יאָ, איך בין אַ צײַני.

— איך בין אויך אַ צײַני, אַ פאַרברענטער צײַניסט, אַ „צײַני
גלחב“, וואָס מען רופּט. און דערפאַר לײען איך נאָר דעם „נעכטיקן
טאָג“. וואָרום דאָס, פאַרשטייען זי מיר, איז אַ ריכטיקע בלאַט
צײַטונג מיט אַ שטעלונג און מיט אַ דיאַגנאָז!... עס איז דאָך
נישט דער „ספּאַדיק“, וואָס איז אַבסטינענט, „אי נאָס אי וואָס“...
נעמט די אַרטיקלען פֿון „נעכטיקן טאָג“ — יעדעס אַרטיקל איז אַ
באַמבע! היינט דער גרינבוים! — ס'איז שוין איינמאָל אַ פאַטריאַט.
זײַן שטאַנדפּונקט מיט זײַן דיאַגנאָז! דאָס איך נישט ד"ר רייך פֿון
„ספּאַדיק“... בכלל האַלט איך נישט פֿון „ספּאַדיק“, פֿון דער „כאָ־
ליעווע“, זאָלט איר מיר אַנטשיאַדיקן, מיט איר אַמוז און פּאַסקאַד
סטווע... מען קאָן דאָך עס אין האַנט נישט נעמען!... און פֿון
אַסימילאַטאָרישן „נאַש דוואַנעק“.. זאָל איך עס אייך אײַטוויקלען?
אַדער איר וועט עס אַזוי נעמען? אַרײַע! לַהַתְּרַאוּת באַר־יִשְׂרָאֵל!

דער ייד גייט ארויס.

באלד קומט אריין א פרישער פארשוין, א לאנגער דארער ייד
אין א לאנגער קאפאטע מיט א בכבודיקן שפאלט פון הינטן, מיט
א חסיד'יש קליין היטעל אויפן קאפ. א לאנגע שמאלע בארד.

— דעם „ספאָדיק“!

— דעם „ספאָדיק“? שוין, די הנע, איר קריגט, — צעמענצלע
זיך דער צייטונגס-פארקויפער און רייבט פון שמחה די הענט. — איר
לייענט, הייסט עס, דעם „ספאָדיק“?

— יאָ, איר בין א „ספאָדיק“-לעזער, — זאָגט דער קונד מיט
א שטימ, וואָס איז אויך, דאכט'זיך, איגעווייניק פארוואקסן, ווי
זיין פנים.

— האָט איר דאָך מיינ געשמאק, מיט מיינ פאָליטישער
ליניע, מיט מיינ דיאָגנאָז, איר בין אויך א לעזער פון „ספאָדיק“
און א שמארקער לעזער; מחמת איר אליין בין א פארפרענטער
„אומפארטייאישער מענטש“. די אמתע שרייבער האָט דער „ספאָד-
דיק“. יעדער זאָגט זיך דאָרט ארויס זיין שטאנדהפונקט און זיין דיאָ-
גנאָז. ווילסטו, האָסטו דאָרט א זאָ דיאָגנאָז; ווילסטו — אן אנדערן
דיאָגנאָז. פרייע ליבע! און די אמתע ידיעות האָט אויך דער „ספאָד-
דיק“. מעג איר, למשל, איבערלייענען אלע צייטונגען, נאָר איר
האָב נאָך נישט געלייענט דעם „ספאָדיק“, בין איר עפעס נישט-
דאָסיג, עפעס בין איר נישט זאָט... א ווערטעלע צו זאָגן, דעם
„ספאָדיקס“ שרייבער! זוי צעקויען דאָך איר יעדעס וואָרט און
לעגן איר אריין אין מויל. וס'איז נישט דער פארטייאישער „נעכ-
טיקער טאָג“ מיט זיין ציוניסטיש קרעמעלע, מיט זיין הילצערנער
עבר, אָדער דער לאַבוזעוואַטער „עגבער“, און נישט דער מאַשעק,
דער „נאָש דזוואַנעק“, וואָס זייט אַסימילאַציע; אָדער „די כאַליעווע“
מיט איר ניבול־פה, מיט איר „מאַניקווישיסקע“. פע! ... זאָל איר
עס 'איר אַיינווילקען, אָדער איר וועט עס נעמען אזוי? נו, האָט
מיר א גוטן און גייט געזונטערהייט, און זאָל זיין אַהדות ביי יידן,
אמן סלה!

עס קומט אריין א יונגערמאַן אָן א היטל, אין ווייסע הויזן,
מיט א לאַנגער נאָז.

— א! דויען דאָפּרי, פּאַניע שמענדיקאָן! — כאַפּטווידאָן
 אונזער צייטונגס־פּאַרקויפּער און לויפט אים זאַנטקעגן. — „נאַש
 דוואָנעק“? אָוושעם. פּאַן יעסט יעדיני קולטוראַלני טשלאַוויעק ז’
 דיאַגנאָזעם! פּאַן נייע טשיזמאַ אָד זשאַרגאַני? יאָ טיזש! פּאַן נייע
 לוביע שמאַנצעסוואָו? יאָ טיזש... פּראָשען פּאַנאַ, טען „נאַש
 דוואָנעק“ נייע יעסט דלויאַ קאַפּאַטיאַזשעני, אַ דלויאַ פּאַסטעמפּיע.
 טאָ דלויאַ, פּראָשען פּאַנאַ, שוויאַטלאָ, אי ציוויליאַציע, אי נאַר
 ציאַנאַליזמוס טיזש. פּאַן כצע וויעריטש, קעדי בענדזשע „שערעמ
 נאַסטיע אוב טאַמוז“? טו יעסט; קעדי מאַמי „אַדנאַוויט קושענזוי
 צאַ“? טו יעסט. טו פּישאַן ז’ „ראַבינאַטאַ“. טאַקי קאַוואַלקי פּיערשאַ
 קלאַסאַ! ... פּראָשען פּאַנאַ, טען „נאַש דוואָנעק“ יעסט וויעלסי
 פּאַטריאַטאַ; אי באַהדוֹף וויקסמאַלצאַני אָרנאַן. טאָ נייע יעסט
 „וומשעראַישי דויען“ אי „ספּאַדיק“... טופּו! זאַפּאַקאַוואַט, פּאַניע,
 צי פּאַן שעבי טאַק וועזשמיע? .. דאָווידזעניאַ! מאַיע אושאַנאַ
 וואַניע!

דער יונגערמאַן איז אַרויס, און עס קומט אַרײַן אַ פּרישער
 פּאַרשױן מיט אַ ביינערדיק, שלעכט־ראַזירט פּנים; אַ וועלאַסיפּער
 היטל אויפן קאַפּ. בלוי־אַדערדיקע, האַרטע הענט, מיט אַ סענקאַר
 וואַטן שטעקל און אַן אָפּגעטראַגענער בעל־מלאַכהשער מאַרינאַרקע.
 ער פרעגט:

— צי האָט איר אַן „עגבער“?

— אַן „עגבער“! — האָט דער צייטונגס־פּאַרקויפּער איבער
 געחזרט, ווי מיט אַ פּאַראַיבל. — אַ שיינע שאַלע, איך מוז איך
 זאָגן, פּאַני חבר... איר זענט דאָך מסתמא אַ בונדאָוועץ, אַ יאָ?
 — יאָ.

— בין איך טאַקע איך אַ פּאַרברענטער בונדאָוועץ, — זאָגט
 דער צייטונגס־פּאַרקויפּער, — און דוקט אַרײַן אַ יד! אַט אַזוי...
 חבריש, יאָ... אַז דאָס איינציקע שטיקל נחמח איז דאָס, וואָס איך
 האַלט דעם „עגבער“, די איינציקע ערלעכע, נישט־פּאַרקויפּטע אַר
 בעטער־צייטונג מיט דעם פּראָלעטאַרישן דיאַגנאָז. וואָרום די גאַנצע
 פרעסע איז דאָך ביי אונז אַ פּאַרקויפּטע. וועט איר דאָך פרעגן ווי
 קומט צו מיר דיראַזיקע בירעגערלעכע פרעסע? דער בלוי־שוואַרצער

„נעכטיקער טאָג“ מיט זיין צייטנישטיש קרעמל, און אָט דער געלער
 „ספּאָדיק“ מיט זיינע שונד־ראַמאַנען און אָט דאָס גאַסן־בלעטל מיט
 דעם אַסימילאַטאָרישן „נאַש דוואַנעק“ מיט דער גאַסן־סמאַטע „די
 כאַליעווע“ מיט איר „מאַניקוּזשיסמקע“? איז, וואָס זאָל מען טון,
 חבר? די ביטערע פרנסה... מיר וועלן זיי אָבער באַקעמפן! נאָר
 פּליעוואַט! ומיר פּאַדאַרפן נאָר היטן אונזער דיאַנאַז: „קויפן, לעזן
 און פאַרשפּרייטן דעם „ענבער“ — און ווייטער גאָרנישט!... זאָל
 איך אייך אים איינלעגן? אָדער איר וועט עס נעמען אזוי? אַדיע,
 חבר. מיין סאַציאַליסטישן גראַס! אַדיע, עס לעבע!

דער פאַרשוין גייט אַרויס, און עס קומט אַרײַן אַ נײַער פּאַרד
 שױן, אַ פּיער־קאַנטיק האַרט גופל אויף אַ שטייפן קאַרצן האַלז,
 דאָס פנים מיט קלייען; אַ פּלאַטשיק־געווענטענער קאַשקעט אַרויפ־
 גערוקט אויפן פּאַטילניצע; רויע הענט, אַ רויע נאָז, גראַבע,
 קאַרצע, עטוואָס אויסגעהרײטע פיס מיט די שפיצן פינגער אינעם
 ווייניק, ער גיט אַ שמעק די האַנט אין דער הויזן־קעשענע, גיט זיך
 אַ שטעל אַוועק באַקום און טוט אַ פרעג:

— האָט עמיץ „די כאַליעווע“?

— הע, הע, הע! „די כאַליעווע“? נאָך ווי! טאָמער איז פאַראַן
 אַ ריכטיקע פּלאַטצײַטונג מיט דער ריכטיקער סענסאַציע און די־
 גנאָז — זאָל איך עס נישט האָבן? עס איז שוין ווייניק אַ „קוריער“.
 ווי זאָגט עמיץ?

— זאָל יאָך שוין האָבן אזאַ יאָער! — זאָגט דער קונה.

— אַ קוריער דאַרף האָבן גוטע שטיקעלעך און ווייטער
 גאַרניש. — רעדט ווייטער דער צייטונגס־פאַרקויפער. — צו
 וואָס טויגן מיר די אַלע יאָלדישע פּלעטער, דער „נעכטיקער
 טאָג“, מיט דעם „ספּאָדיק“, מיט דעם יענמיליגענטישן „נאַש דוואַן־
 נעק“ — אַ פייער זוכט זיי! דו גיב ומיר דעם ריכטיקן דיאַנאַז,
 קאַרצן און שאַרף, און חרײַ מיר נישט קיין ספּאָדיק! און דאָס אמתע
 שטיקעלע נייעס געפינט מען טאַקע דאָ, בײַ אונז, אין „די כאַ־
 ליעווע“! ווי זאָגט עמיץ, ר' פעטער? די „מאַניקוּזשיסמקע“, וואָ?
 איר ווייסט, ווער עס שרייבט עס?

— עם מוז שוין זיין איינמאל א יאט א שרייבאר! ... א
פיער זוכט אים! ...
— און די מעשה מיט „רוזשקע די געלע“? הע, הע, הע! א
פעט שטיקעלע.

דער קונט באצאלט, כאפט א „כאליעווע“ און פארשווינדט.
די באוועגונג אויף דער גאס וואקסט. די שפאצירשעה דער
מדייכט איר העכסטן פונקט. דאס צייטונגסגעוועלבל ווערט אנטעד
פילט מיט פארשירענע קונדן. און אט שטייען שוין ביים טיש א
ריי פערזאנען. מען פאדערט: ווער — א „נעסטיקן טאג“, ווער —
א „ספאדיק“, ווער — א „נאש דוואָנעק“, ווער — אן „עגבער“,
ווער — א „כאליעווע“. דער צייטונגספארקויפער ווארפט זיך אין
אלע זייטן, ווי אין אן עפילעפטישע קרענק. צו דעם, צו יענעם, און
דרט אן אויפהער, שנעל, געדיכט. די צונג גייט, ווי אויף רעדלעך:
— „ספאדיק“? זייער גוט. די בעסטע צייטונג ... נישט קיין
פארטייקרעמעלע ... איר לייענט אויך דעם ראָמאַן פון די דריי
שמערנדלעך? איך אויך ... ווי געפעלט אויך? מאַקס איז דאָך
א פשוטער פרויעןהענדלער. הע! דאָס האָט ער פאַרפירט דעגרי
נען, ווא, ווא! ... איך אויך. אַדיע ... גייט געזונטערהייט: ...
א חבר! כהאבע די ערע! ... איך מיט אויך לייענען נאר דעם
„עגבער“. אויך בין אַ פראַלעטאַריאַט. איר האַלט נישט פון פאַרטייקר
קרעמלעך און שוּנדראָמאַנען? — איך אויך. ווי? און אויך, פער
טער, וואָס געבן? א „כאליעווע“? עהע! איר ווילט „אדאי וויסן,
וואָס הערט זיך מיט דעם ווייבעלע ... ניין? איר ווילט גאָר א „נעכ
טיקן טאָג“? פשעפראַשאַם! שאַלאָם! איר זענט א מענש מיט א
שטאַנדפונקט און אַ דיאַגנאָז. — איך אויך ... איך בין דער גרעס
טער סימפּאַטיקער פון ציוניזם, וואָס, איר לירט נישט די לאַפּוועם
פון „עגבער“? מײן טענה ... להחחאות! איין מינוטקעלע, יאָר
נערמאַן. איר באַקומט אייער „כאליעווע“. ווי לאַנג דעכנען זיי, אלע
צייטונגען, ביז זיי וועלן אָבטאַקן אזא שטיקל נייעס! לייענט, אויף
מישקאוועס, אַט דאָס שטיקעלע. „דאָס ווייבעלע פון דאַנסינג“ און
„אַט וועט מען אים פיצקען“. הע, הע, הע! ... א! א! קאַמו יא
ווידוע? מאַיע אויפאַנוואַניע! „נאש דוואָנעק“? האַלאָ! דאַבושע.

עו'טעי סווילי... טו פאן ימא קולטאר, אי ציוויליזאציע, אי דיאנאָנאָ.
ביע פראַווראָ? דאָווידזעניאָ!... וואָס? אַ „ספּאַדעק“? בלויו דעם
דאָמאָן איבערלייענען? 30 גראָשן. איז היינט אַ קאָפיטל, די פינד
בער צו לעקן!... ווי געפעלט אײך? רעגינע לאָזט זיך נאָך אלץ
נישט שענדן... מאַקס שמויסט זי, און זי לאָזט זיך נישט... אײך
אײך... שאלאָם! זאַשטיט! מאַיע אושאַנאָוואַניע!...
זיין פנים איז געווען רויט; דער פליך — נאָס פון שווייס;
דער האַלז האָט שוין געטריקנט, און אײך האָב געטראַכט:
צייטונגס־פאַרקויפּעריי איז אײך נישט קיין לייכטע פרנסה.

א מיטל העגן אלע קרענק

(ס ק ע ט ש)

א פטייקער פיגולקע-מאכער — א פיערקאנטיק מענשל, א שיינענדיכטיק פנימל פון א פאנאפטיקום. א קליין בלאנד-בערדל, ווי א ווירל פון א הערינג. כיטרע אויגעלעך, רויטע פערקאטערטע נאז, ווי א פאמיראָר. טראַגט א ווייס כאַלאַטל. אויפן קאָפּ אַ רונדער פליך, אַרומגעווימט מיט געקרויזלטע הערלעך.

רעניגא — זיין צווייב — העלפט אים אין דער ארבעט.

דאָקטאָר קאַנעגיסער — אַ פליכעוואַ-טער, פייכלדיקער, מיט צוויי האַלבע בעהדלעך. טראַגט אַ פוטער מיט אַ קליינעם רענצל.

אַהוואָקאָט פּיסקטלאַכהמאָן — אַ רירעוודיקער פאַרשוין. אַ לענגלעך פנים מיט אַ שמאַ-לער טרוקענער נאָז אָן נאָזלעכער. אַ סמאָד-בערדל. אין קורצן מאַנטל. פון אונטערן מאַנטל זעט זיך אַ פראַק. אין האַנט אַ טעקע. אויפן קאָפּ אַ הויבע שוועלעלעך.

רעדאָקטאָר טינטעלטיינטלער — אַ לאַנגער, אַ דאַרער, לאַנגע פיס ומיט אַ טשוּפּרינע אויפן קאָפּ. פענסנע-גלעזער אויף אַ לאַנגער נאָז. אַן אָפּנער טראַגענער „בערבער“-מאַנטל. פּלע קעשענעס מיט ציי-

טאגנען, אונטער דער פאכווע צייטונגען און אין האנט
צייטונגען. דירעוודיק. כאפט זיך אלע וויילע פאר די
ברילן. אינגאנצן אן האר.

אין אפטייקראם דער אפטייקער שטייט ביים
קאנטאָר־טיש און צוגיסט עפעס אין פלעשעלעך. מישט,
שטויסט, זייט, קארקעוועט, קלעפט עטיקעטן, וויקלט,
פאסט. רעגינא דינט ואים צו דער האנט. אויפן וואנט
א פלאקאט: „קוקעריקאן“.

א פטייקער: נו, און איצט, רעגינא, דערלאנג מיר אביסל
„אקווארע־פאמפע“.

רעגינא: וואס הייסט דאָס?

א פטייקער: ס'הייסט, פשוט וואסער פון וואַדאָטשאַנג.

רעגינא: גוט.

א פטייקער: און איצט „קיבעיקום לאַקריציום“.

רעגינא: וואס הייסט דאָס?

א פטייקער: ווייסט נאָך אלץ נישט? אזוי לאַנג ווי דו אַר
בעסטט אין פארמאקאָלאָגיע? אביסל זאלץ הייסט עס. און איצט
צוויי גראם „קאלכטשעמער־פּעריקום“.

רעגינא: וואס איז עס?

א פטייקער: אביסל קאלץ... נו, אויסגעצייכנט. איך מיינ,
אז מיט מיין נייער ערפינדונג „קוקעריקאן“ וועלן מיר אייננעמען
א וועלט... מען דארף נאר בעטן גאָט אויף א שלעכט וועטער,
מענטשן זאלן זיך פארקילן און עס זאל ווערן א גריפע־עפיהעמיע און
אינפלוענציע, אַ כאַלערע...
רעגינא: געלויבט צו גאָט, א הינטיש וועטער! אלע זענען
פארקאטערט, וואו אַ נאָז — דאָרט אַ קאטאר; דאָס וועטער זאל
נאר אזוי אָנהאַלטן...
א פטייקער: ווער דארף דען קאטאר! אבי עס זאל נור
זיין קרענק. מיין מיטל איז גוט צו אלע קרענק און חולאתן...
(ניסט.) דערווייל האָב איך גאָר אליין דעם בעסטן קאטאר. שוין צוויי
טעג, אז ער מאַטערט מיך. מפּוּי, צום טייוול! — אפּטשי!...
רעגינא: א מצוה אויף דיר, האָסטו נישט געזאָלט שמעקן

פון דאזיקן מיטל דיינעם; א געווינטער קאן דערפון קריגן א קאטאר.
אפט ייקער: א פאסקוידנער קאטאר! גיב א נאז-טיכל.
רעגיינא: וואו זאל איך דיר נעמען נאז-טיכלעך? אלע ציד
מערן זענען דאך פול מיט דיינע נאסע נאז-טיכלעך...
אפט ייקער: גיב מיר א האנט-טאך. א ליילעך; גיב מיר,
וואס דו ווילסט. — אפטשי...
(עס לויפט אריין א פערסאפעטער דאקטאר מיט א רענצל).

דאקטאר: אפטשי!... גוט-מארגן. א שיינע געשיכטע:
ציי הייל יענעם, און אליין גיסט דיר פון דער נאז, ווי פון א רינע.
אפטשי... דער פאציענט קאן צו דיר האבן דעם אמתן צוטורי, אז
ער זעט, ווי דו אליין קאנסט אפילו דיין אייגענעם קאטאר נישט
אויסהיילן, אפשר האט איר, פאניע אפטייקער, פארט עפעס א מיטל
צום קאטאר?

אפט ייקער: ער, פאניע דאקטאזשע! מיר ווייסן דאך, אז
עס איז קיין דופק נישטאָ. אז אי איך, דער אפטייקער, און אי איר,
דער דאקטאר, קאָנען דעם קראַנקען נור העלפן קרעכען...
דאקטאר (באמערקט אויף דער וואנט דעם פלאקאט מיט
דער אויפשריפט „קוקעריקאן“): „קוקעריקאן!“ וואס איז דאס?
אפט ייקער: דאס איז מיינס אן ערפינדונג טאקע געגן נאז-
קאטאר. העהעהע...
דאקטאר: העלפט עס טאקע?

אפט ייקער: ווייס איך? כערבע! אויך ווייסט דאך, ווי מען
זאגט א ווערטל: אן א מיטל געדויערט א קאטאר דריי וואָכן, און
מיט א מיטל געדויערט ער 21 טעג... מיר וועט עס אפשר יא
העלפן... און אויב איר ווילט, פאניע דאקטאזשע.. קאן עס אויך
אויך העלפן...
דאקטאר: כדומה נאפשיקלאר?

אפט ייקער: פשוט אויב איר וואָלט נור געוואָלט, קאָנען
מיר ביידע געהאָלפן ווערן... ווי זאגט מען ביי אונז א ווערטל:
„לעבן און שמעהבען לאַסען“... זאל אונז אזוי גאָט צושיקן ביידע
די גוטע קרעכט, ווי מיר קאָנען געהאָלפן ווערן.
דאקטאר: אהא... איז וואָס באַדאַרף איך טון?

אפט ייקער: איר באדארפט טון דאָס, וואָס איך טו פאר
איך. איך רעקאָמענדיר איך פאָציענטען, באדארפט איר אייערע
פאָציענטן רעקאָמענדירן מיין מיטל.
דאָקטאָר: אַהאַ! — נה און... כמה? (ווייזט ווי מען
ציילט געלט).

אפט ייקער: וויפיל ווילט איר? א הונדערטער איז גענוג?
דאָקטאָר: אביסל ווייניגלעך. גה מילא... מ'וועט שוין...
וויזשע הויסט דאָס מיטל?
אפט ייקער: "קורקעריקאָן".

דאָקטאָר: איז וואָס באדארף איך טון?
אפט ייקער: קודסכל באדארפט איר מיר אָנשרייבן אַ באַר-
שטעטיקונגסבריוו, אז איר אָנערקענט מיין מיטל. אָט נאָט איך אַ
טינטראַויל-פּעדער און גייט אַהין צו יענעם טישל און שרייבט מיר
אָן דעמאָזיקן דאָקומענט.

דאָקטאָר: איז וואָס זאָל איך שרייבן?
אפט ייקער: איך דאַרף איך לערנען, וואָס צו שרייבן?
שרייבט: "איך, דאָקטאָר קאנעניסער, האָב צוואַנציג יאָר געפראַוונט
דעם מיטל "קאָמפּראַטיקאָן", וואָס איז נאָרוואָס ערפונדן געוואָרן
דורך דעם מאַניסטער-פאַרקמאַציע פיגולקע-מאַכער און דעהרגרייכט די
בלענדסטער רעזולטאַטן אויף דעם געביט פון אַלע קרענק, ווי, למשל,
סקלעראָז, היפּנאָז, דיאַגנאָז, אפּלאָז, סאַכאַרמיני מאָראָז... און
שרייבט-אונטער אייער נאָמען. ווען איר וועט מיר פאַרטיגמאַכן
דעם דאָקומענט, באַקומט אים דעם שיינעם האָנאָראַר און האָנאָראַר...
נאָר געדענקט — קיינער זאָל נישט וויסן, אז איר קריגט פון מיר
פּראָצענטער מיט געזאַלט... שאַ..."

דאָקטאָר: נה, געוויס. חס וחלילה!... אפּטשי!
אפט ייקער: צו געזונט! — אפּטשי!...
דאָקטאָר: צו לעבן! אפּטשי!
אפט ייקער: צו לאַנגע יאָר. און זאָל זיין מיט מול.
(דער דאָקטאָר גייט אוועק צו אַ זייטיקן טישל
און זעצט זיך שרייבן. עס לויפט אַריין דער אַרוואַקאָסט).
אַר וואָקאָט: צו אַלדי שוואַרץ-יאָר, גוטמאָרגן! איך דאַרף

לויפן איבער די געריכטן, פראצעסן, דעפארטאמענטן, און דא האסטו
 אין מיטן דריינען הינעראויגן! ניי, זיי אן אהוואקאט, האלט א רעדע
 מיט הינעראויגן! ומאך אן איינדרוק אויף די ריכטער און די געד
 שוואוירענע און אויפן פראקוראָר, מיט הינעראויגן — טפּו! ..
 אפשר האָט איר עפעס אַ שטיקל מיטל געגן הינעראויגן, פאניע
 פיגולקעמאכער? א פראשעק, א שמירעכץ? דער רוח ווייסט, וואָס! ...
 א פּט ייקער; פאראן, פאניע מעצענאזשע פּיסקמלאַהמאָן.
 געוויס איז פאראן, איר זעט אַט דאָס? „קוקעריקאָן“, א וואונדער
 באַדער מיטל. אין ומשך פון דריי וואָכן זאָלט איר געבן פון דעמאָ-
 זיקן וואָסער איין שמעק, העכסטנס צוויי שמעק — און אין איין מענד
 לעת האָט איר פון אייערע הינעראויגן קיין זכר נישט. אַט האָט
 איינער ביי מיר יענע לואך געקויפט א פלעשל „קוקעריקאָן“, האָט
 ער מיט איין טראָפן גענצליך אויסגעהיילט זיין שלעפע קישקע, און
 יעצט האָט ער באַשטעלט גאנצע 20 פלעשלעך. ווי מיינט איר,
 הער דאָקטאָר?

א דרוואָקאט: וואָס פאַר אַ שלעפע קישקע? איך רעד פון
 הינעראויגן.

דאָקטאָר (רויסט זיך אָפּ פון זיין שרייבן, קומט צו): וואָס?
 הינעראויגן? נו, דאָס איז דאָך קלאָר, צו וואָס איז אַזוינס הינע-
 אויגן? דער מאָגן ליגט ביי אייך אַ ביסל צירטיף, די לעבער צירקום,
 און די מילץ צירטויך. מילא, ווירקט עס אויף די דריזן און עס דופט
 ארויס הינעראויגן. נעמט איר אָבער פון דעם וואָסער ...

א פּט ייקער: איין שמעק, און שוין, אויס קאטאר! וואָס
 דאַרפט איר מער? נעכטן איז ביי מיר געווען אַ פאַציענט מיט אַזאַ
 בויך און מיט אַזאַ גוז, האָט ער געגעבן איין שמעק — און דער בויך
 איז אזוי אַראָפּגעפאלן, אַז מען האָט אים באַדאַרפט אויפהויבן.
 א דרוואָקאט: וואָס פאַר אַ בויך, ווען בויך? איך רעד פון
 הינעראויגן.

א פּט ייקער: פישעפראשאס, איך מיין הינעראויגן, און דא
 הינעראויגן, אַרטיסיקעס.

א דרוואָקאט: און איך גלויב נישט אין אייערע מיטלען, עס
 וועט נישט העלפן!

א פ מ י י ק ע ר : און אז נישט העלפן, איז וואָס? אָבער קאליער
מאָכן וועט עס נישט.

א ד ו ו אָ ק א ט : מיטל־שמיטל... אייערע אלע מיטלען זענען
א בלאָה! ס'איז א שווינדל, א שאַנטאָזש!... איר באַשווינדלט די
נאַטיווע געזעלשאַפט! מ'דאַרף אייך אלעמען איבערגעבן צום פּראָ-
קוראַר, אין סיביר דאַרף מען אייך פאַרשיקן!

ד אָ ק ט אָ ר : וואָס רעדט איר! דערדאָזיקער פּרעפּאַראַט (פּוינט
זיך אָן צום אַפּטייקער, אונטערשטעלנדיק דאָס וואַיער) ... ווי הייסט
עס? (רעד אַפּטייקער ענטפּערט: „קוקעריקאָן“) ... ע... ע... :—
„קוקעריקאָן“ איז פּרעפּאַרירט גאָר אויף אַנדערע פּרינציפּן; וואָרום
לויט די לעצטע מעדיצינישע אויספּאַרשינגען, וואָס זענען געמאַכט
געוואָרן פאַר די לעצטע צוויי טעג, איז איצט קלאָר, אז דער פּרינציפּ
פון אַ הינעראַויג איז די דיאַפּראָגמעס פון דער קאַטאַרפּלאָזמע; און
אַזוי ווי די מילץ ליגט ביי אייך אַ ביסל קרום, די לעבער צוהויך,
דער מאָגן צו מיר, איז אַט מיט דעם פּרעפּאַראַט... וואָס... ע—ע...
אַ-אַ-פּיטשי!...

א ד ו ו אָ ק א ט : אַט זע איך דאָך, אז איר האָט אַ וואַושנעם
קאַטאַר! און איר קאַנט פון אים אַליין נישט פטור ווערן, טאָ וואָס
האַקט איר אַ משייניק! ? איר זענט אַ שווינדלער. צום פּראָקוראַר!
אויף קאַטאַרגע דאַרף מען אייך פאַרשיקן! טויט־שטראַף דאַרף מען
אייך געבן!... הענגען! שיסן דאַרף מען אייך!

א פ מ י י ק ע ר : ווייס איך, עט... מע... (שטופט אַוועק דעם
דאָקטאָר, וועלכער גייט צוריק אין ווינקל שרייבן). פאַניע מעצענאַר
שע, קורץ און בינדיג. וואָס טויג אייך טויט־שטראַף, הענגען, שיסן...
אַימער הערט זיך איין: איר ווילט, אז דאָס מיטל זאָל אייך העלפן?
זועט עס אייך זיכער העלפן. אויב נישט צו הינעראַויגן, איז צו
דער קעשענע... אויף די הינעראַויגן קאַנט איר אייך אַנטון אַ
פּאַר ברילן.. מיר וועלן שמועסן געשעפט. איך דאַרף דאָך אייך
נישט אַריינגעבן קיין פינגער אין מויל.... איר זענט דאָך עפעס
אַ פּראַווניק!

א ד ו ו אָ ק א ט : איך פאַרשטיי נישט...

א פט ייקער: וואָס פאַרשטייט איר דאָ נישט? איר שרייבט
מיר נור אָן אַ פּריוועלע, און איר וועט צו דעם עסק נישט דערלעגן...
אדוואָקאַט: וואָס פאַר אַ פּריוועלע?
א פט ייקער: אַ דאַנק־פּריוועלע, אַז איר האָט געהאַט הינער־
אויגן, און מיין פּרעפּאַראַט האָט אייך געהאַלפּן.
אדוואָקאַט: אַהאַ... נה, און וויפּיל?
א פט ייקער: אַ פּופּציקער אַיז גענוג?
אדוואָקאַט: אַביסל ווייניגלעך... נה, מיטאַ...
א פט ייקער: טאָ נאַט אייך אַ פּעדער מיט פּאַפּיר און שרייבט.
(זעצט אים אַוועק ביי אַ זייטיקן טישל).

אדוואָקאַט: איז וואָס זאָל אייך שרייבן?
א פט ייקער: שרייבט, אַז איר, געשוואוירענער אדוואָקאַט
פּיסקמלאַכמאַן, האָב יאָרן לאַנג געליטן פּון מיינע כּראַנישע היר
נעראַויגן און פּון בראַנכיטי־גרוטשאַלן, שווערע קרענק, אַדמשיסקעס,
האַרץ־קוועטשעניש, בויך־דרייעניש, שלעפּע־קישקע, קלעפּטאַמאַניע,
פּערפּעטום מאַפּילי א. ד. גל., פּון וואָס אייך בין אַריינגעפאַלן אין
אַ שטאַרקן פּעסימיזם; נאָר זינט אייך האָב אָנגעהויבן צו באַנוצן
דאָס גלענצנדע פּאַטענטירטע מיטל פּון פּאַרימטן מאַניסט־פּאַר
מאַציע פיגולקין, וואָס איז אָנערקענט געוואָרן דורך דער וואַרשע־
ווער קאָנסערוואַטאָריע און פּאַטענטירט געוואָרן דורך דעם דע־
פּאַרטאַמענט פּון צאָלאַמט, זענען די הינער־אויגן פּון די פּיס אָב־
גענומען מיט די הענד... און אייך האָב צוריק באַקומען מיין לעבנס־
הומאָר און מיין גלייכגעוויכט אין די פּיס... נאָר געדענקט — דאָס
בלייבט אַ סעקרעט. קיינער טאָר דערפּון נישט וויסן, און איבער
הויפט יענער (ווייזט אַוּפּן דאָקטאָר) טאָר נישט וויסן, אַז איר
קריגט באַצאָלט.

אדוואָקאַט: נו געוויס, פאַר וועמען האַלט איר מיך? אייך
בין דאָך עפעס אַ פּראַוויק.
א פט ייקער: נו איז גוט, אַפּטשי! (טרעט אים אָן אויפן
הינער־אויג).

אדוואָקאַט: אַי, אַי! גייט שוין אַוועק; איר האָט דאָך
מיר אָנגעטראָטן אויפן גרעסטן הינער־אויג.

(עס לויפט אריין דער רעדאקטאָר טינטעל־טינטעלמאָן).

אַפטייקער: אַ, טשעשטי, פאָנו רעדאקטאָראָווי!

רעדאקטאָר: איך פארשטיי נישט! איז דאָ אַ מעדיצינער
נישע וויסנשאַפט, צו איז נישטאָ קיין מעדיצינישע וויסנשאַפט?
עפעס זענען דאָך דאָ, צו אַלדי שוואַרץ יאָה, אוניווערזיטעטן מיט
קליניקס, מיט פרויזערה, מיט כיראָמאָנטן, מיט קאָליגראַפן, מיט
אַפטייקן, מיט קלויזמעס, מיט באַנקעס, מיט שטראַלן, מיט פרויז־
גארטלען, און קיין פיצל מיטל צו האַר־וואַקסן איז נישטאָ און
נישטאָ... עס איז שוין דער קאָפּ ביי מיר גאַלע, ווי אַ קני, אז איך
ווייס שוין נישט באַלד, ביז וואַנען איינצוואַשן זיך; אז איך ווייס
נישט, וואו עס ענדיגט זיך דאָס פנים און וואו עס הויבט־זיך־אָן דער
קאָפּ... און דאָ בין איך נאָך געוואָרן אַ חתן... און מיין כלה וויל
נור, איך זאָל האָבן לאַקאָנעס — אַ שרייבער, זאָגט זי, מוז האָבן
האַר. זי וויל, זאָגט זי, גלעטן מיינע לאַקאָנעס. גיב איר לאַקאָנעס.
אז ביי מיר איז אַ קאָפּ, ווי אַ לבנה. שוין־זשע איז נישטאָ קיין
מיטל צו האַר־וואַקסן? נישט קיין סך, נאָר אַביסעלע האַר מעג דאָך
אַ מענש האָבן.

אַפטייקער: מאַלט אייך, פאָניע רעדאקטאָר, און מיר האָבן
יאָ אַ מיטל צו האַר־וואַקסן. קומט אַהער, איר זעט דאָס? אַט פון
דאָזיקן פלעשעלע נעמט איר אַ פאָר טראָפּן און רייבט־אויין דעם
קאָפּ, און — פּיוט! אויס מיט די הינער־אויגן! געווען הינער־
אויגן, נישטאָ קיין הינער־אויגן!

רעדאקטאָר: וואָס פאַר אַ הינער־אויגן, איך רעד וועגן
האַר רעד איך!

אַפטייקער: אַט־אַט־אַט! טאָקע וועגן די האַר! איר האָט
דען אַ בעסער מיטל צו פאַרניכטן דאָס האַריקע געוויקס? עס פאַר
ניכטעט דאָך צוזאַמען מיט די וואַרצלען. אַט איז ביי מיר נעכטן
געווען אַ יידענע, האָט זי געהאַט אַזש אַ בערדל, האָט זי אַדאָנק
דעמאָזיקן מיטל, געקריגן אַ גלאַטיק פנים, ווי אַ שפּיגל, קיין פיצל
האַר.

רעדאקטאָר: וואָס דערציילט איר מיר פאַר אַ מעשיות

מיט א יידענע! איך דארף יא האָר. איך האָב א פליך, האָב איך.
א באַרוועסן קאָפּ.

א פּט ייקער: אַט־אַט־אַט! דערדאָזיקער פרעפּאַראַט וועט
איך מאַכן, אז עס זאָל וואַקסן האָר. וואָרום אזא דערפּינדונג איז
עס: ביי א פּאַרוואַקסענעם מאַכט עס אויסקריכן די האָר, און ביי
א פליכעוואַטן מאַכט עס וואַקסן די האָר... אַט, איר זעט ביי מיר:
דער גאַנצער קאָפּ איז ביי מיר געווען איין גרויסער פליך, האָב
איך אַט דאָ מיט מיין פרעפּאַראַט אָנגעשמירט, איז ביי מיר די
גרויע האָר געוואָרן שוואַרץ. אזא פּרעפּאַראַט איז עס: איר האָט
גרויע האָר, ווערן זיי ביי איך מאַמענטאַל שוואַרץ.

רעד אַקט אָר: אָבער וואָס פּלוידערט איר — שוואַרץ, גרוי,
אז איך האָב גאָר קיין האָר נישט!

א פּט ייקער: זאָג איך דאָך, איר וועט שוין קריגן האָר,
איר וועט קריגן... שאַט, לאָמיר הערן, וואָס וועט זאָגן אונזער
באַרימטער אַהוואַקאָט פּיסקמלאַכמאַן וואָן אונזער גרויסער פּראָפּע-
סאָר ד"ר קאַנעגיסער. ביטע, פּאַנאָוויע! (זיי קומען צו).

דאָקטאָר: וואָס, א פליך? נו, דאָס איז דאָך קלאָר. דער
פּרינציפּ איז פשוט. די מילך לינט ביי איך צוזיקרונג, די לעבער
צירטיף, דער מאָגן צוזחויך, ממילא ווירקט עס אויף דער דיא-
פּראָנע פון די דריזן פון דער קאטערפּליאַזמע, און פון דער קאטער-
פּליאַזמע אויף די האָר, איז א—אַפּטשי!... (טרעט־אָן דעם אַד-
וואַקאָט אויפן הינער־אויג).

אַדוואַקאַט: אי, אי, אי!... גאַנץ געוויס. דער קאַרפּוס
דעליקטי, וואָס רופּט אַרײַן דעם פאַרס מאַזשאַר, מוז ווירקן, אז
די האָר זאָלן וואַקסן.

א פּט ייקער: אַלץ הייסט וואַקסן! אין צוויי טעג באַקומט
איר א טשוּפּרינע, לאַקאַנעס, א שמשון־הנפור וועט איר ווערן. איר
זויסט דען, וואָס פאַר א מיטל דאָס איז? יענע וואָך האָט ביי
אונז אײַנער געקויפט אַט דעם „קוקעריקאָן“, איז ביינאַכט
האַט ער, באַגיסנדיק דעם קאָפּ, אַביסל פּאַהגאַסן אויף זײַן העמד,
איז דאָס העמד אויף מאַרגן געוואָרן — א פּעלץ! ווי וואָר איך
לעב. אַפּטשי!

אדוואקאט: וואס דארפט איר מער, נעמט אן אויסגעקראָן
זכענע באַרשט און באַגיסט מיט אַט דעם וואַסערל — און איר האָט
צוריק אַ נייע באַרשט מיט חזיר-האַר!

דאָקטאָר: אַפּטשי! דעריבער איז אַט דער פּרעפּאַראַט (צום
אַפּטייקער: ווי הייסט עס? דער אַפּטייקער ענטפּערט אים אויפן
אויפער: „קוקעריקאָן“) „קוקעריקאָן“... אַפּטשי!..

אַפּטייקער: אמת גענאָסן!... וואָס איז באַשטעטיקט געד
וואָרן דורך דער קאָמוסיע אַפּעלאַציע און פּאַטענטירט פּון דעפּאַר-
טאַמענט... אַפּטשי!

אדוואקאט: פון סענדושע סליעדטשי און אַקסיליום אַקאַד
דעמיקום יודאיקום... אַפּטשי!..

דערדאקטאָר: אָבער וואָס האָט איר זיך צעניסט און צעד
פירכעט! עט, לאָזט געמאך. די גאַנצע מעשה איז אַ שווינדל! איר
באַשווינדלט דאָס פּאָלק!... מען דאַרף אלעמען באַשרייבן אויפן
בלאַט. אזוי באַשרייבן, אז איר זאָלט פאַרוואָגן אַ צענטן — נישט
צו באַשווינדלען די אַרימע מאַסן... איר זענט אַ באַנדע מאַרעוויד
כערס! שאַנטאַזשיסטן!

אַפּטייקער: אָבער לאָזט געמאך... (שטופט דעם דאָקטאָר
און אדוואקאט צו זייערע טישלעך). עך, פּאַניע טינטעלמינטעלמאַן!
וואָס גייט איך אָן: פּאָלק, שמאַלק... אַמער, איר זענט דאָך עפעס
אַ גוטער ברודער און אַ שרייבער דערצו און אַן אינטעליגענטער
כמענט! באַדאַרפט איר דאָך שטיצן די וויסנשאַפט... טאָ זענט נישט
קיין יאָר אין קאַפּעליוש... איר ווילט אַ האַלב-טויז פּוּלס-זייה?..
דערדאקטאָר: זייה? מ'נע... ווער זאָגט זיך עס אָפּ פּון
זייה?...

אַפּטייקער: און אַ פּלאַש קעלניש וואַסער ווילט איר?
דערדאקטאָר: מהיכרתי! ווער זאָגט זיך עס אָפּ פּון
קעלניש וואַסער?

אַפּטייקער: (באַשפּריצט טינטעלמאַנען מיט קעלניש וואַ-
סער): איר הערט, ווי ס'שמעקט? טאָ זענט אזוי גוט, גוטער ברוד
דער, און שרייבט-אָן אַ קנאַקעדיגע נאָטיץ פאַר די צייטונגען וועגן
מיין נייער דערפינדונג.

דער דאקטאָר: נה, נה, מילא... וואָס טוט מען נישט פאַר
זיך וויסנשאפט...

אפט ייקער: ואיז וואָס וועט איר שרייבן?

דער דאקטאָר: איך וועל שוין וויסן, וואָס צו שרייבן; איר
דארפט מיך נישט לערנען. איך בין אן אלטער צייטונגסמענטש. איך
וועל שרייבן... (דעקלאַמירט): אז קיין איין וויסנשאפט האָט לעצטנס
נישט געמאַכט אזעלכע פאַרשריט, ווי די מעדיצין. יעדן טאָג פאַר-
ווייזט זי וואונדער. מען היילט שוין שווינדזוכט, קרעפס, ציין-
ווייטאָג, מערדן, גריפע, שלעפעדיקישקע. דאָס אַלץ ווערט באַקעמפט.
און אפילו אזא שרעקלעכע בייטש פון דער מענשהייט, ווי אַ פליך,
איז שוין אויך באַקעמפט געוואָרן אראַנק דעם נייעם פאַטענטירטן מיטל.
פון באַוואוסטן אַפטייקער דאָקטאָר פיגולקין, וואָס הייסט מיטן נאָם
מען... ווי הייסט עס? ...

אפט ייקער: „קוקעריקאָן“.

דער דאקטאָר: „קוקעריקאָן“.

אפט ייקער: וואָס מען באַקומט אין אַלע אַפטייקן און אין
אַלע אַפּטעטשנע סקלאַרעם, שפייזגעוועלכער און צייטונגספאַר-
קויפער.

דער דאקטאָר: וואָס מען באַקומט אין אַלע אַפטייקן און
אין אַלע אַפּטעטשנע סקלאַרעם, שפייזגעוועלכער און צייטונגס-
פאַרקויפער, און פון וואָס די האָר וואַקסן, ווי אויף הויזן, און
קריכן-אויס, ווי ביי אַן אַלטע קליאַטשע, און וואָס מאַכט פון ווייסע
האַר — שוואַרץ, פון שוואַרץ — ווייס, געל, גרין, בלו...
אפט ייקער: אָט אזוי זענט איר אַ לייט! ... און איצט
נעמט אַ טינט-און-פּעדער און שרייבט מיר אָן די נאָטיץ... נאָר
זעט, אַז קיינער זאָל דערפון נישט געוואוינד ווערן, אז איר נעמט
דערפאַר אַ מתנה. שא, שטיל...

דער דאקטאָר: געוויס; פאַר וועמען האַלט איר מיך? איך

בין דאָך עפעס אַ דערדאקטאָר...

אפט ייקער: איז גוט. גייט שרייבט-אָן די נאָטיץ. איך וועל
שוין דאָס באַזאָרגן אין די צייטונגען. (שטופט אים אוועק צו אַ
דריט' טישל).

(אלע דרײ זענען ופארטיפט בײ די מישלעך אין זייער שרױפן.
דער אפטייקער שטייט הינטערן קאנטארטיש און רױבט די הענט
פאר פאהגעניגן. די דרײ פארשוניען שטייען אויף פון זייערע מישן
און טראגן זאגנער דעם אפטייקער זייערע אָנגעשריבענע שרױפטן).

דאָקטאָר: ביטע!

אדוואַקאַט: ביטע!

דער אַקטאָר: ביטע!

אפטייקער: איך דאַנק אייך זייער, מױנע הערן, פאַר דעם
גרויסן אינטערעס, וואָס איך האָט אַהױסגעוויזן צו דער וויסנשאַפט
און צו מײן אַנטדעקונג. איך האָב, אַז איר האָט עס געטון אויס
לױטער אידעלע און הומאַניטאַרע מאָטיוון. איך וויל אייך אַפילו
נישט פאַרלעגן קײן מאַטעריעלן האַנאַראַר, אַט דעם אומווירדיגן
מעטאַל, וואָס מען רופט געלט, ווײל דאָס וואַלט אייך פאַלידיגט
ביז אין די טיפּענישן פון אייער נשמה. נישט וואָר?

אַלע: געוויס, געוויס... חלילה, חלילה, מיר האָבן עס נישט
געטון פאַר געלט.

אפטייקער: איך האָב געוואוסט. נאָר לאָמיר האָבן דאָס
גליק צו מאַכן אַ קלײנע מחסה. לאָזט מיר אייך שענקען טאַקע מײן
דאָזיקן פרעפאַחאַט, מײן רעחפּינדונג „קוקעריקאָן“, די פּרוכט פון
מײן דערפּינדונגס־גױסט. זאָל יעדער פון אייך האָבן אַ פּלעשל „קוקער־
ריקאָן“, זאָל עס בײ אייך שטיין אויפן טיש, און זאָל עס זײן אַ
רעקלאַמע פאַר דער מענשהייט צום גונסטן פאַר איר געזונט און
זוואוילשטאַנד. „האַמאַ סאַנאַ און קאַרפּאָראַ סאַנאַ“.
(די דרײ נעמען צו די פּלעשלעך, דאַנקען און גײען אַהױס
טרויעריק).

אפטייקער (אויפגעלעבט, נעמט זיך צו דער ארבעט מיט
קוראזש, רופט דאָס ווייב): רעגנאַ! רעגנאַ! אהער, צו דער ארבעט!
(רעגנאַ לויפט אַרײן). נאָ, גיכער! קאַלכעמערעפּעריקום, אַקוואידע־
וואַדאַטשאַנגום! לאַקריי־קײבעריקום! ...

(פאַרהאַנג).

א זעלטענע ביבליאָטעק

איך האָב דאָך שוין געזען עפעס ביבליאָטעקן אין מיין לעבן. איך האָב געזען די גרויסע ביבליאָטעק אין לעווען, די נאציאָנאַל־ביבליאָטעק אין פאַריז, וואָס כ'זאָגט אויף איר, אז אויב כ'זאָל אויסלעגן די ביכער אין איין שוהה, וועט עס פאַרנעמען פון פאַריז ביז מאַרסעל. איך האָב געזען די קעניגלעכע ביבליאָטעק אין בערלין, וואו בלויז די איינע קאטאָלאָגן בילדן אַ באַזונדערע ביבליאָטעק; די ביבליאָטעק ביים בריטישן מוזעאום — הכלל, איך האָב געזען אַ סך ביבליאָטעקן, נאָר אזאַ ביבליאָטעק, ווי אינם שטעטל הוישע־נאָווקע, והאָב איך נאָך אין־ערגעץ נישט געזען.

איינמאָל, ווען איך בין געווען אויף אַ פאַרלעזונג אין דער דאָזיקער הוישע־נאָווקע, האָט מען מיך אַריינגעפירט אין דער אַרטי־גער פאָלקס־ביבליאָטעק — און שוין ביים ערשטן אַרבערטערטן די שוועל בין איך געבליבן שטיין פאַרהדוּשט און געפלעפט, ווי פאַר דעם גרעסטן בייזוואונדער.

אַרום די ווענט האָבן זיך, ווי אין יערער ביבליאָטעק, געצויגן עטלעכע שטאָק לאַנגע רייען פּאָליצעס, נאָר אויף די פּאָליצעס איז קיין איין בוך נישט געווען, אָבער לחלוטין נישט. זאָלט איר זאָגן — אַ זכר־בּוֹן אַ בוך. גאָלע לעדיגע פּאָליצעס, ווי אין אַ שניט־קראָם נאָך אַ באַנקראָט. פאַרשטויבטע מיט שפינוועפּס, וואו איינציגע פליגן האָבן זיך געצאָפּלט אינדערמיט.

ביי דער ביבליאָטעק איז אויך געווען אַ לעזע־זאַל מיט אַ גרויסן, לאַנגן טיש פאַר צייטונגען און זשורנאַלן, נאָר אויך דאָ איז קיין איין צייטונג און קיין סימן פון אַ זשורנאַל אויפן טיש

נישט געווען. א לאנגער, לעדיגער, מיט טינט-פאפאלעקטער טיש און
ווייטער גארנישט.

ביזעלכע לעדיגקייט און וויסע פוסקייט איז אויך געווען
אויף די ווענט. קיין איין בילד, קיין איין פארטרעט און קיין איין
פאטאגראפיע פון וועלכעס-איז שרייבער אָדער דיכטער אָדער אפילו
פאָלקספירער, ווי עס פירט זיך אין אנדערע ביבליאָטעקן, איז נישט
געווען צו געפינען. נאקעמע, באַרוועסע ווענט!

איך האָב געקוועטשט מיט די פלייצעס.
ביים טיש איז געשטאַנען אַ דאַרער אויסגעצויגענער יונגער
מאַן מיט אַ פּאַר גרויסע ברילן. ער האָט מיר באַמערקט און גע-
וואָנט:

— איך זע, איר באַוואונדערט אונזער זעלמענע קולטור-אַ-
שטאַלט, מוז איך אייך דערציילן און אויפקלערן די סבות, פאַר-
וואָס אונזער ביבליאָטעק האָט אזאַ פעסימיסטיש אויסזען. אָבער
צירעשט לאַמיד זיך פאַר אייך פאַרשטעלן: זרחא ציפקין, קול-
טורפריינט און ביבליאָטעקאַר פון דער היגער ביבליאָטעק.

— זייער אָנגענעם, איך בין טשעקאווע צו הערן.
— שוין לאַנג — האָט ער אָנגעהויבן מיט אַ הויך לשון —
אַז אונזער שטעטל האָט זיך גענויטיגט אין אַ קולטור-פאַקטאָר אין
דער נעשטאַלט פון אַ פּאָלקס-ביבליאָטעק. דאָס האָבן פאַרשטאַנען
אַלע אונזערע טוער, פאַרטייען און אנדערע שיכטן פון פּאָלק. וואָרום
אונזער שטעטל איז געוונקען און טובלט זיך אין אַ פינסטערער
קאָניונקטור; און כדי אַרײַנצופרענגען אַ שטראַל פון ליכטיגקייט אין
אונזער פינסטערער קאָניונקטור, האָבן אַלע איינשטימיג באַשלאָסן
צו עפענען אַ קולטור-פאַקטאָר, ד. ה. אַ פּאָלקס-ביבליאָטעק.
איז אָבער אונזער שטעטל קליין און אונזערע פאַרטייען זענען
קליין, און קיין איין פאַרטיי איז נישט אין געגנשטאַנד אַליין צו
עפענען אויף אירע אַחריות אַן אייגן ליטעראַטור-צענטער.
נאָר אזוי ווי אַלע זענען אין דער טיפּסטער איבערצייגונגס-
קראַפט, אַז די עלעמענטן פון ליכטיגקייט און קולטור זענען אַ נויט
ווערדיגקייט אין אונזער פינסטערער קאָניונקטור, זענען אַלע אונט-
זערע פאַרטייען איינגעזאַנגען אויף אַ קאָמפּראָמיטאַציע און פאַר-

שלאסן מיט נעמיינזאמען אנטאגאניזם צו גרינדן א ביבליאטעק, מיט
אן אייסנזאל פון ביכער, צייטונגען און פּעריאָדן, וואָס זאָל באַפּרײַ
דיין די פּסיכאָלאָגישע הצטרכות פון אונזער נייטיקן אויסזען.
האָט מען צונויפגעזאַמלט געלט און מען האָט אויסגעשריבן פּרײַ
כער, זשורנאַל, צייטונגען און פּעריאָדן פון אלע אונזערע וועלט
אַנשיאונגען און פּראָגראַמען.

און פּאַרטערטן מיט פּאַטאַגראַפיעס האָבן מיר צוהאַנגען אויף
די ווענט. אלערליי פּאַרטערטן און בילדער, יעדע פּאַרטיי מיט אירע
פירער און אירע אָלאָגוע, און עס איז געשאַפן געוואָרן אַ גאָר שיינע
ביבליאָטעק, אַ רייכע ביבליאָטעק, מען קאָן זאָגן, פון אַלגעמלעכע
מאַסשטאַב, און אַ שילד האָבן מיר אָנגעשלאָגן אויף דער טיר:
"די ביבליאָטעק פון "ליכטיגן שטראַל" אין הישענאָוקע" — און
פּאַרטייג. זאָל דאָס פּאַלק גיין און ווערן באַלעזן און זיך אָננעמען
מיט קולטור און אינטעליגענץ, און זאָל די מענשהייט ווערן פּאַר
ליטיש דייף.

אַ קורצע צייט איז געווען גאָר נישט שלעכט. אונזער שטאָט
איז געווען גרויס אויף איר קולטור־פּאַקטאָר און איר "ליכטיגן
שטראַל".

נאָר פּלוצלינג האָבן מיר אָנגעהויבן צו פּאַמערקן, אז די קיל־
טור־אחצרות פון דער ביבליאָטעק הויבן־אָן צו פּאַרשווינדן, זיי הויבן־
אָן צו זינקען, זוי אין וואַסער אַרײַן. די פּאַליצעס ווערן לויזער און
שיטערער, פון די טישן ווערן געלם צייטונגען און זשורנאַלן און
ווערן ערגעץ איינגעזונקען. מיט איין וואָרט, עס ווערט אַ רעזיגנאַ
ציע פון אונזער גאַנצער ביבליאָטעק, און דער "ליכטיגער שטראַל"
ווערט אויסגעלאָשן.

מיר האָבן געפרווט אָנקלעפן אַ וואָרנונג אויף די ווענט, אז
מיר בעטן די חשובע חברים־גנבים, וואָס האָבן צופעליג אוועקגע־
גנבעט די ביכער און די זשורנאַלן, זיי זאָלן עס צוריק פּרענגען.
מיר האָבן געפרווט אויף יעדן ביכל און אויסנאָבע אוועקלעגן אַ
שטעמפל: "דאָס דאָזיגע בוך איז געגנבעט אין ביבליאָטעק דער
"ליכטיגער שטראַל". נאָר עס האָט נישט געהאַלפן. די ביכער און
די זשורנאַלן און די צייטונגען האָבן געהאַלטן אין איין פּאַרשווינדן.

פונקט ווי געשפענסטער וואָלטן דאָ געארבעט. דאָס, וואָס אייער
אויג זעט, איז געוואָרן פון אינזער ביבליאָטעק.

— וואָס־זשע איז פאָרט אזוינס געשען?

— וואָס איז דאָס פאָרט אזוינס געווען, ווילט איר וויסן?

עס איז געשען פראָסט־פשוט אזא געשעעניש:

אינזערע פארטייען, היגס זיי זענען סאָלידאריש און קאָסמאָד
פאָליטיש אין גרינדן דעם קולטור־פאָקטאָר, ד. ה. אינזער ביבליאָ
טעק, האָבן זיי דאָך אויף דער אַרענע פון דעם באָדן פון אינזער
ביבליאָטעק געפירט זייער אומאויפהערלעכן קלאַסן־קאָמף און פאר
טויר־שטרייטיגקייטן. נעמלעך, יעדע פארטיי האָט נישט געקאָנט פאר
טראָגן די אָנוועזטהייט פון די ביכער און זשורנאַלן ופון איר געגנער,
און אזוי האָט יעדע פארטיי בשתיקה גענומען אויסרוימען די ליטע
ראַטור פון דער אַנדערער פארטיי.

— דהיינו?

— דהיינו, דער „פונד“ האָט נישט געקאָנט פארטראָגן די

ביכער פון די ציוניסטן, — האָבן די ציוניסטן נישט געקאָנט פאר
טראָגן די ביכער פון „פונד“; דער „פונד“ האָט, למשל, אוועק
געלקחנט די ביכער פון הערצל, ליליענבלאָם, אהר־העם, וואָס פאר
פונקטערן דאָס באַוואוסטזיין פון די אַרבייטער־מאַסן, — זענען גע
קומען די ציוניסטן און האָבן בשתיקה אוועקגעגנבעט די פונקטישע
ביכער מיט דער גאַנצער סאַציאַליסטישער אַגיטאַציאָנס־לעראַטור
פון מאַרקס, לאַסאַל, באַקונין, אַסיפ דימאָוו, קאַזשדאַן, א. ליטוואַק,
קוויטסקי, וואָס פארליקענען די נאַציאָנאַלע געפיהלן. זענען געקומען
די יידישיסטן און האָבן אוועקגעגנבעט די העברעאישע ביכער, זענען
געקומען די העברעאישטן און אוועקגעגנבעט די יידישיסטישע פיר
כער. זענען געקומען די אַרטאָדאָקסן מיט דער „אגודה“ אין דער
שפיץ און האָבן אוועקגעגנבעט זייערע ביידינס ביכער, צולענט אַ
פיער און פארברענט זיי אויף אַ שייט־הויפן פון דער אינקוויר
זיציאָן. אזוי־ארום זענען מיר געבליבן אָן איין בוך, בלויז מיט לע
דיגע פאָליצעס.

דאָסזעלבע איז מיט די צייטונגען: האָט אַ ציוניסט אוועקגע
שלעפט פון טיש די „פאָלקס־צייטונג“, איז געקומען אַ פונדיסט און

צוגעלעקחנט פון טיש די „ציוניסטישע פלעטער“; זענען זיי ביידע געקומען און אוועקגעשלעפט דאס „יודישע טאגעבלאט“, זענען גע- קומען די „פעצעקעס“ און צוגעשלעפט דעם אָרגאַן פון אַרבעטער- יוגנט „פּרוייהייט“, זענען געקומען די מיטגלידער פון אַרבעטער-יוגנט און אָפּגערוימט דעם אָרגאַן פון די צעירי-ציון „דער נייער וועג“. זענען געקומען די חברים פון „יוגנט-בונד“ און באַזייטיגט „די יודישע שטימע“ — דעם אָרגאַן פון די „פּועלי אַגודת-ישראל“. זענען געקומען די רעוויזיאַניסטן און אוועקגעשלעפט דעם בונדיסטישן „וועקער“, זענען געקומען די קאָמוניסטן און אוועקגענומען אַלע זשורנאַלן מיט אַלע צייטונגען — און אַ סוף, אַן עקל! אַזוי-אַרום האָבן מיר געהאַט דעם אמתן חר-גדיא. ומען האָט אַזוי לאַנג גע- שלעפט איינער ביים אנדערן זיין אָרגאַן, ביז מיר אַלע זענען גע- בליבן גאָר אָן אָרגאַנען.

דאָסזעלבע אויך מיט די ווענט:

אויך דאָ האָט זיך אָפּגעשפּילט די הינטער-קוליסן-דעמאָנאָגיע. גנבעט אַראָפּ דער יידישיסט ביאַליקס פּאַרטרעט, קומט אַ העברע- איסט און גנבעט אַראָפּ פרצן מיט אַשן, קומט אַ דריטער און שלעפט אַראָפּ זיי ביידן און הענגט אויף מעדעמען מיט מאַרקסן; קומט אַ פּועל-ציון און גנבעט אַראָפּ אַלע פּאַרטרעטן און הענגט- אויף זרובלן מיט לעווין, קומט אַן אַלגעמיינער ציוניסט און שלעפט אַראָפּ זרובלן און הענגט-אויף באַלפורן מיט חיים ווייצמאַן, קומט אַן עת-לְבַנְתָּנִיק און הענגט-אויף לואי מאַרשאַל; קומט אַן עלהמשי- מרניק און רייסט אַראָפּ לואי מאַרשאַל און הענגט אויף פּאַדל'י- שעווסקינ; קומט אַ רעוויזיאַניסט און רייסט אַראָפּ באַלפורן מיט חיים ווייצמאַנען און הענגט-אויף זשאַבאָטינסקי מיט טרוימפּעלדאָרן; קומט אַ קאָמוניסט, רייסט זיי אַלעמען אַראָפּ און הענגט-אויף ליט- וואַקאָווס שוועסטער; קומט אַ פּאַלקיסט און רייסט אַראָפּ לימוואַד- קאָווס שוועסטער און הענגט אויף ביבערן מיט ווערימקרויטן.

אָט אַזוי האָט מען געהאַלטן אין איין רייסן פּאַרטרעטן, ביז אויך די ווענט זענען געבליבן חרוב און וויסט.

און איצט האָבן מיר דאָס, וואָס איר זעט — אַ שלאַכטיסעלד- אפּילו קיין סימן נישט געלאָזן.

אן אויסטערלישע ביבליאָטעק! ...
ער האָט אָפגעווישט זיין נאָסן שטערן און געענדיקט:
— אז מען וויל, מיין פריינט, איז עס אַ סימבאָליזם אויף
דעם גאַנצן יידישן פּאָלק, אויף זיין לעבן און שאַפן בכלל... אָך.
כאַכאָ! ...
ער איז אַנטשוויגן געוואָרן. אין קליינעם שטיבל מיט די לעד-
רינע פּאָליצעס איז געשטאַנען אַ טויטע שטילקייט. פּלויז אַ גרויסע
פּליג האָט געהורזשעט אין ווינקל פון אַ ברויכניגער שויב...
11/11/11

אַלטער וויין

איך געדענק נישט גענוי, צי דאָס איז געווען עהערנעכטן, אָדער אויפן פּערטן שטאָק — ומיר זענען געווען אויף אַ שמחה. אינזער פּריינט לייזער־אליה דער וואַלד־סוחר האָט געפּראָוועט זיין גאָלדענע חתונה.

מיר האָבן זיך פּאַרזאַמעלט, קיין־עין הרע, אַ היבשער עולם פּון איינגעלאָדענע געסט. עס זענען געווען חשובע „געסט“, און אינטעליגענטן, און אוידעלע לייט, און וואַיאַזשאַרן, און סוחרים, און פּאַפּריקאַנטן, און טאַקע פּאַרמעגלעכע מענשן אויך.

צווישן די געסט איז געווען אויך דער צייטונגס־שרייבער ה' פּלידערמאַן, וואָס מיט זיין טיעפּער אינטואַיציע און זיין גייסטיגער „נאָז“ דערשמעקט ער שטענדיק אַ סעחה און קומט צו באַשרייבן און צו „פּאַרזוכן“.

אויף אים זאָגט מען טאַקע, אז ער איז ביי אַ טיש גאָר אַ וואַזשנער — עסער.

דער טיש איז געווען אויסגעשטעלט, ווי די שענסטע פּאַנאָרָאַמע. כל־טוב — אייגענע, ווי אויך מיטגעברענגטע פּון די געסט. קאַלט און וואַרים עסנוואַרג פּון כל הַמינים. גרויסע אַרכיטעקטאָר־נישע טאָרטן מיט כלערליי אָרנאַמענטן פּון אַלערליי סטילן ביי די זייטן און מיט געשניצטע „שטיל־לעבענס“ פּון אויבן. אַ פּאַרשייטע און אוממאָראַלישע גאַנז איז געלעגן מיטן בויך אַרויף. אויף שמאַלע פּאַלומיקעס, וואָס אויף יעדן פּון זיי איז געווען בולט אויסגעמאַלט אַ פּישל אָדער אַ הערינג. זענען געלעגן אמת'ע נאַטור־טרייע הערינג־באַפּוצט מיט עסיג און ציבעלעס. דאָ און דאָרט זענען געשטאַנען

לאנגע אויסגעצויגענע פלעשער און ביי די זייטן בייביגע קורצע קארטאפּקעס פּאַטראָן-פּאַטאַשאַנס.

דער בעל-שמהה אליין, ליווער-אליה, אן אויפגעראמטער, שיר בענדיגער ייה מיט א פארשוויצטן שטערן, האָט זיך בגלופין מתעסק געווען ארום די געסט און געהאלטן אין איין מינטערן:

— נאָר נישט אָפּלאָזן זיך, רבותי! נאָר נישט אָפּלאָזן זיך. איר, ר' חיים, נעמט נאָך אַ דריט שטיקעלע פּיש, און איר, פּאַניע, נאָך אַ פּערטן עפל, און איר, הער פּינקעלשטיין, גיסט אייך אַן אַ זעקסט גלעזעלע וויין...

עטלעך, ווען דער גאַנצער עולם איז שוין געווען דערוואַרימט און צעווינגט פון גרויס נחת און זאַטקייט, איז אויפגעשטאַנען דער לאָהזער רייזנדר משה לייב טומאַרקין, אן עלטערער מאן, וואָס צוליב זיין גרויקייט האָט מען שוין נישט געקאַנט דערקענען, אז ער איז אַמאָל געווען אַ געלער, און אָננעמענדיג אַ חשובע פּאַזע, האָט ער אויסגערופּן מיט גרויס פּייערלעכקייט:

— און איצט, מיין ליבער פּריינט ליווער-אליה און אלע מינע טייערע אָנווענדער, זעל איך אייך אונטערטראָגן אַ מערקווירדיקן סיוּפּרין.

דערבײַ האָט ער אַרויסגעשלעפּט פון זיין אונטער-פּאַלע-באַד העלטעניש אַ קויטיג-גרויע און שטאַרק פאַרבלאָטיגטע פּלאַש און אַוועקגעשטעלט אויפן סאַמע מיטן טיש מיט אַזאַ ווירדע, ווי מען שטעלט אַוועק אַ געהויבענעם דרשודגעשאַנק פון אַ גאָר רייכן מחותן.

— דאָס, מינע טייערע פּריינט, — האָט ער ווייטער געזאָגט — איז אַן אַלט פּלעשל וויין, וואָס איך האָב עס בירושה פון מיין זידן, עליו השלום, וועלכער האָט זיינער צייט באַקומען עס במתנה פון די אַלטע דאָדזיווילס, מיט וועלכע מיין זידע האָט געפירט די גרויסע געשעפטן. אויף וויפיל איך געדענק, האָט מיין זידע דער ציילט אַז דעמדאָויקן וויין האָבן די ראָדזיווילס באַקומען אַלס גע-שאַנק פון ריי שפּאַנישע קעלערן פון קאָרדאָוואַ פּין איינעם אַ קאַר דינאַל, וואָס האָט געלעבט אין 17-טן יאָרהונדערט. און ווער ווייסט, צי שוין דעמאָלט איז דער וויין נישט אַלט געווען אַ פּאַר הונדערט יאָר. און ווען אַזאַ פּלעשעלע וויין שטייט זיך אָפּ פּאַמעלעכל אַ

4-5 הונדערט יאָרלעך, מוז עס זיין אַ וויין, וואָס כ'מיין עפעס... און איצט, צו דעם גרויסן יאָס טוב פון מיין טייערן פריינט לייזער אליה, וויל איך אוועקשענקען אָט דאָס פלעשעלע און זאָלן מיר טאָקע אַלע פאַרוזכן דעם טעם גרעדן.

צו אַלעם ערשטן וועלן מיר געבן פאַרוזכן אַ גלעזעלע אונזער התנחשמתה, דעם בעל־הבית אַליין. יעמוד! ...

מען האָט אָנגעגאָסן אַ גלעזעלע דעם בעל־הבית. דער בעל־בית האָט דערלאָנגט אַ קליינעם זליוק, פאַרגלאָצט אַן אויגל, אויפֿ־געוויבן אַ פינגער אין־דער־לופטן און זיך פאַרגאַנגען:

— אַי, אַי, אַי! אַ בחור! אַי, הפלא! דאָס איז דאָס ביסל וויין! זו תורה וזה שכרה! פש, פש, פש! ...

— און איצט — האָט דער לאָדער רייזער אויסגערופן, ווי אַ גבאי, וואָס טיילט פסוקים פון „אתה הראית“ — איצט וועלן מיר אָנגיסן אַ גלעזעלע אונזער ליבן גאָסט דעם פּאָן הענריק, אונז זער פּאָן הענריק גייט אַרײַן צו פּריצים, ער וועט אינז שוין זאָגן די אמתע מבינות.

פּאָן הענריק, אַ סוחר מיט אַן אויסזען פון אַ פּוילישן שלאַכ־טשיץ, האָט אָנגעשטעלט דאָס גלעזל געגן דער שיין און געזאָגט: — נו, יאָ, ומען זעט גלייך, אַז עס איז נישט קיין געוויינלעכער וויין. דער קאָליר! אָט דער געבראַכענער רעגנבווג־קאָליר ווייזט אינז, דאָס מיר האָבן פאַר זיך גאָר אַן אַלטן וויין, זאָ צו זאָגען — פּראָהיסטאָרישן וויין.

ער האָט פאַרוזכט, פאַלעקט זיך און שטאַרק זיך פאַסמאָ־קעוועט.

— און איצט — האָט דער רייזער ווייטער גערעדט — וועלן מיר אָנגיסן אַ גלעזעלע אונזער גאָסט סאַלאַמאָן קלאָץ, איר, פּאַניע סאַלאַמאָן, זענט דאָך אַן אַפּטער אַריינגייער אין די ווייך קעלערלעך, — זאָגט זיי, אַדרבה, וואָס דאָס איז פאַר אַ וויין. דער סאַלאַמאָן האָט מיט גרויס פאַרויכטיגקייט צוגעטראָגן דאָס גלעזעלע צום טיול, אַ לעק געטון מיט דער צונג, צעריבן עס אָן גומען און געזאָגט מיט געציילטע ווערטער: — איר וויינט, מיינע פריינט, — וואָס איך וועל אייך זאָגן?

רעדראָזיקער וויין דערמאָנט דעם אַלטן פּאַרטוגעזישן פּאַרטאָ, און אויב איר ווילט, איז עס גענוי ווי דער אַלט־פּראַנצויזישער באָרדאָ און אפשר טאָקע דער סאַמע „שאַטאָ פעליקאַנט“ אָדער „שאַטאָ באַנאַטעל“ פון די געגנדן פון קאַסטיליע, אָדער, לכולהפּחות, פון די קאַרסיקווענער קעלערן, אויף דער אינזל ליסאַבאָן.

— און איצט וועלן מיר הערן, וואָס עס וועט זאָגן די פרעסע. אַנה פּאַניע קאַרעספּאַנדענט!

דער שרייבער האָט אויסגעטרונקען דאָס גאַנצע גלעזל, געבעטן, מען זאָל אים אָנגיסן נאָך אַ גלעזל, מחמת פון איין גלעזל קאָן מען נישט באַשטימען דעם טעם. איבערקערנדיג דאָס צווייטע גלעזל, האָט דער צייטונגס־שרייבער געזאָגט:

— איך מײן, אז עס איז אַ גוט ביסל וויין. פונקט אזא וויין האָב איך דאָ־נישט־לאַנג געטרונקען אויף אַ ראַאויט אין מליכה־פּאַ־לאַץ, וואָס איז געגעבן געוואָרן לכבוד דעם אַפּגאַניסטאַנישן קעניג אַמאַנולאַה, אויך דאָרט האָט מען אונז מכבד געווען מיט אַט אזא וויין, וואָס האָט געשמעקט ומיט דורות און מיט יאָר־הונדערטער, מען קאָן זאָגן, מיט דער רענעסאַנס־עפּאָכע.

דער בוכהאַלטער טעמקין האָט אַריינגעקערט אַ גלעזל און איז תיכף אַריינגעפאַלן אין גרויס התפעלות:

— אָט דאָס הייסט אַ קאַפעטשקע! אַי, אַי, אַי, ווי עס וואַ־דימט! טע, טע, טע! ...

— אַיאָ, עס וואַדימט? — גיט־צו דער לאָדזער רייזנדער היץ און פּינקלט מיט זיינע יונגע אויגעלעך. — אַלץ הייסט, עס וואַ־דימט! עס ציגעמט דאָך אַלע גלידער, בנאמנות!

— עס לאָזט זיך טרינקען? — כאַפּט־אונטער נאָך איינער. — און נאָמ־עס קאָן מען זיך פון אָרט נישט אויפהויבן, כע, כע, כע, — זאָגט אַ צווייטער.

— עס איז נישט קיין וויין, נאָך אַ גנב!

— אַ ממזר פון אַ וויין!

— אַוואַ! אַוואַ! ...

מען האָט געטשמאַקעט מיט די ציינגער, גערופן אין די דלאַ־פּיעס, געמיניקעט, און געאַכצעט, געשמעקט, און איינער דעם אַנדערן

האָט געזוכט איבערצושטייגן מיט מבינות, התפעלות און עקסטאז.
ענדלעך, ווען די התפעלות איז געשטאנען אין דער לופט אזוי
גערדיקט, כאָטש נעם און שנייד עס מיט אַ מעסער, האָט פּלוצלינג
דער קליינער שמואליקל אויסגעשריגן אויפן קול:
— טאַטע, גיב מיר אָט דאָס פּאַפּירל, וואָס איז אָנגעקלעפּט
אינמער דער קויטיגער פּלאַש.

אַלעמענס אויגן האָבן אַ שאָס געטון צום עטיקעטל, וואָס איז
זוי פאַרגעסענערהייט, פאַרבליבן אָנגעקלעפּט אויפן דנאָ פון דער
דיסטאָרישער פּלאַש, און איינער האָט תּיכּה איבערגעלייענט בקול
רם:

„וויין־האַנדל ופּון געברידער ראָסעלפּוראַק עט זין, וואַרשע, פּראַנ־
צישקאַנסקאָ 77“.

האָט איר אַמאָל געזען די פאַרימטע קאָמעדיע „רעוויזאָר“?
געדענקט איר די שטומע סצענע פון לעצטן אַקט, ווען די אַלע
העלדן בלייבן שטיין איבערראַשט און פאַרגאַפּיעט פון דער פּלוצ־
לינגער בשוּחה: „דער רעוויזאָר פאַרט!“?
אָט אזוי אומגעפּער זענען די אַלע געסט געבליבן זיצן געפּלעגט
אין פּריטשמעליעט. בלויז דער וואַיאזשאָר איז געלם געוואָרן.

דער טונקעלער פארן ריכטער-טריבונאל

דאָס לעצטע וואָרט פון באַשולדיקטן

דעם 27 כסליו 1929 איז דער טונקעלער געשטאנען פאר אַ טריבונאל פון קרימינאליטיכטער, ווי אַן אָנגעקלאָגטער אין דער-מאָרדן אַ מענש.

דער באַשולדיגונגס-ראַקט האָט געלויטעט: „דעם 13 יולי פון יאָר 1929 האָט דער טונקעלער, פּאָרנדיג פון אַטוואָצק קיין וואַרשע, אָנגעכאַפּט אַ מענשן פאַרן גאַרגל און אַרויסגעוואָרפן אים דורכן פענסטער פון לויפנדיגן ציג. דער מענש איז אַרונטערגעפאלן אונטער די רעדער. די רעדער האָבן דעם מענש אָפּגעשניטן דעם קאַפּ. פון וואָס דער מענש איז געשטאָרבן אויף טויט“.

און אָט, וואָס דער טונקעלער האָט געזאָגט אין זיין לעצטן וואָרט:

„הויכווירדיגער טריבונאל!

איך האָב דערמאָרדעט אַ מענש. איך האָב אומגעבראַכט אַ לעבעדיג מענשלעך לעבן פון דער וועלט. יא, ס'איז אמת, איך בין אַ מערדער! איך בין באַגאַנגען אַ נישט-עטישע טאַט. אָבער צי בין איך אַ מערדער? אַ, ניין, ניין, ניין!!! (אזוי האָט דער טונד-קעלער געזאָגט — דריי מאָל „ניין“). איך בין דאָך אזוי ווייט פון מערדערישע אינסטינקטן. צי פיהל איך דען נישט מיט אַלע מיינע הוישים דעם הייליגן ווערט פון אַ מענשלעך לעבן, אפילו פון אַ פאַר-לענער? בין איך נישט דער ערשטער, וואָס אַנטלויפט מיט גרויס-אימפּעט פאַר אַן אָנקומענדיגן קוריער-ציג? איך, וואָס איך ציטער-

פאר א צוקערנע "באָמבע" אין האָב מורא צו עסן אַ שאַקאַלאַראָוו
רעוואָלווער, איך, וואָס ווען איך בין אַ יונ מיט אַ ביקס, וואַלט איך
אַליין פאר זיך מורא געהאַט; איך, וואָס איך האָס אזוי פּלוט, וואָס
אַנטלויה, וואו דער פּעפּער וואַקסט, פאר אַ פּלוטיגן קרוב, אויב
ער איז אַ פּלוטיגער אַרימאַן, — איך האָב דערמאָרדעט אַ מענש!
מיט מיינע צאַרטע, בלאַסע, פּלוט-אַרעמע הענט האָב איך פּלוט
פאַרנאָסן! ...

דער פּראָקוראָר האָט דאָ געזאָגט, אז איך האָב געהרגעט נישט
איינ מענש, נאָר אַ גאַנצן טיפּ, אַ קאַטעגאָריע. יא, ס'איז אמת. איך
האָב געהרגעט אַ מענש, וואָס זיין נאָמען איז לעגיאָן! ...

איך האָב דערמאָרדעט איין מענש, אָבער אין זיין פּערזאָן
האָב איך דערמאָרדעט אַ גאַנצן קלאַס הוצפּהדיגע נורניקעס, אומ-
טאַקטיש-פּאַנאַלע פּאַשעפּענישן. איך האָב דערהרגעט די פּאַרקער
פּערזאָנ פּון בטול-פּאַמיליאַרישע און קנעפּל-שפּאַקעפּלדיגע פּאַרשוי-
גען, וואָר דערקומטשען דעם אַרימען יידישן שרייבער ביזן ביין אַריין.
יא, דאָס איז געווען דער לעצטער טראָפּן, וואָס האָט אָנגעפּילט
די מאַס. און דאָן, אין יענער פּאַטאַלער רגע, האָט מיין געדולד
געפּלאַצט. און עס איז געשען דאָס, וואָס האָט באַדאַרפט געשען."

דער טונקעלער האָט אַראָפּגעלאָזן זיין איידעלן קאָפּ, פאַרבראַכן
זיינע צאַרטע, באַטישעל-פּינגער, אַביסל געשוויגן און ווייטער גע-
דערט:

"יענער טאָג איז ביי מיר געווען אַ פּאַטאַלער טאָג. אין יענעם
טאָג האָט מיך דער פּאַרשוי פּאַרפּאָלגט, גאַרפּאָלגט, ווי אַ בייזער
שאַטן.

אין יענעם טאָג בין איך אַנטלאָפּן פּון יענעם נורניק, און בין
אַוועקגעפאַרן אין אַ הינטערשטאַטישן פענסיאָנאַט. נאָר שוין ביי
מיין ערשטן אַריבערטערטן די שוועל פּון וואַנאַן, האָט ער מיך פאַר-
געזעט, דערהאַזיקער פּאַרשוי, און אַ זאָג געטון:

— הע, פּאַניע טונקעלער, איר פּאַרט שוין ווידער אויף דאָ
טשע צו קלויבן מאַטעריאַל צו באַשרייבן... עס וועט שוין ווידער
זיין אַ קריטיקע... הע,

איך האָב געמאַכט האַרץ און געשוויגן. בין אַריבער אין אַ צווייטן
וואַגן און מיט נסים דערפאַרן צו מײן דאַטשע-אַרט.
איך בין געגאַנגען מיט דער ברייטער אַלייע, אויף אַ באַנק אין
געזעסן אַ פּריילעכע קאַמפּאַניע, בחורים מיט מיידלעך, די בחורים
האַבן דערציילט וויצן, און די מיידלעך האָבן קוויטשיג געלאַכט. און
פּלוצלינג האָט איינער, אַ בחור, וואָס הייסט מאַניק, אויסגעשריגן:
— פּאַנאַוויע! אַסטראָזשניע! מאַרגן וועלן מיר זיין אַרױפֿן
„קוריער“.

— נייעך פאַן מניע אַפּישע, ווענדעט זיך צו מיר אַ מיידל,
וואָס הייסט סאַלטשע.
— נייעך אָן לעפּיעי מניע אַפּישע; יא יעסטעם טשעקאַווי
טיפּ! — זאָגט אַ בחור, וואָס הייסט מייעטשיסלאָוו.
— אָן נאַס ווויסטקיך אַפּישע! — כאַפּטאַונטער אַ מיידל,
זאָגט הייסט פּראַנטשע.

— האָ, האָ, האָ! ... האָ, האָ, האָ! ...
איך האָב אַ קוק געטון. דאָס איז געזעסן יענער פּאַרשױן
אין פּאַרשידענע געשטאַלטן. איך האָב מיך געלאָזט לויפֿן און בין
אַריינגעפאַלן אין פענסיאָנאַט „די געלע פּיש“.
עס איז געווען מיטאַגרייט. איך זען מיך צום טיש. נעבן מיר
זיצט אַ יודל, וואָס זעטאַוים, ווי אַ געלעך. ער איז זייער אויפֿ־
געלעגט, דאָס יודל. ער זיצט בױ אַ טעלער גענוג. די בעקלעך
פּלאַמען.

— גאַספּאַדאַ! — זאָגט דער יוד, קייענדיק אַ גענוענע פּול־
קע. — מאַרגן וועט מען אָנז אַפּיסעווען אין די גאַזעטן.
— כאַצאַפּ זאָל ער מיר ניסט אַפּיסעווען, — ענטפּערט אים
זיין ווייב, אַ שוואַרצע ליטווישע יידענע מיט אַ יבערדל.
— באַסרייבט, באַסרייבט זי, פּאַניע טונקעלעך, מײן ווייב!
איך האָב ווידער דערקענט יענעם פּאַרשױן. איך גיב זיך אַ רױס
פּון טיש און גיי אַרויס אין דרויסן. איך שפּאַציר איבער אַן אָפּגע־
לעגטער סטעזשקע. איך רויכער האַסטיג, נערווען. אַקעגן קומט אָן
אַן אינטעליגענטע פּרייליך, מחמת זי טראַגט בירלן און אַ „וואַלני
זשאַרט“.

איך באגריס זי, זי באגריסט מיך און זאגט:
— היי, זיי זענען שוין ווידער געקומען אונז צו באשרייבן.
זיי שרייבן דאָמאָנען אויך? שמעלן זי מיך אַרײַן אין אינס דאָמאָן
אַלס „באַהאַטערקע“. מײַנע באַקאַנטע זאָגן, אז איך בין אַ וואַפּיר.
יאָ דאָס איז ווידער יענער פאַרשױן. איצט איז ער אַן אײַך
טעליגענטע פּרײַלין און טראָגט ברילן. איך האָב מיר געלאָזן לױפֿן
און פאַרלאָפֿן אין אַ צוקערניע.
ביים צווייטן טישל זענען געזעסן דרײַ פאַרשױן בײַ טײַ מיט
משאַסטעס.

דער יונגערמאַן ווענדעט זיך צו מיר פון צווייטן טישל:
— אײך האָט שױן עפעס אויסגעטראַכט אַ גוט שטיקעלע אויף
מאַרגן, האָ? מיר וועלן שױן האָפֿן מאָרגן צו לײַענען.
— זאָל אונז דער טונקעלער אײַבערלײַענען איצט, וואָס ער
וועט מאָרגן דרוקן, וועט אונז זײַן פאַרשפּאַרט צו קױפֿן אַ צײַטונג.
זאָגט אַ גרויסע, ומגושמדיגע דאַמע, וואָס איז געפּוּיט ווי אַ קאַזױאַנע
געפּוּירע מיט באַלקאַנען.
— וואָס רעדט אײך, פּאַני באַלבינאַ, — ענטפּערט אײך אַ
צווייטע דאַרהױכע דאַמע, וואָס איז אין קעגנזאַץ געפּוּיט, ווי אַ
הימל־קראַצער מיט פּראַמונגעס, — אז דער פּאַן טונקעלער וועט דיר
יעצט אײַבערלײַענען, וועסטו דאָך מאָרגן נישט קױפֿן די צײַטונג, טאָ?
פּונדזאַנען וועט דער רעדאַקטאָר לעבן?
— טאָ לאָמיר זיך צוגנופּלעגן און אָפּצאלן דעם טונקעלן פּאַר
דער צײַטונג, — כאַפּט־אונטער דער יונגערמאַן.
דאָס איז ער — מײַן פאַרשױן. אײך דערקען אײַם. אײך לױף
אַרויס אויף דער גאַס. עס פאַרהאַלט מיך אַ ייד מיט צוויי צעקעמטע
האַלבע בערר, ווי בײַ אַ מעל־קרעמער. ער גיט אַ פּאַטש אין פּלײַצע
און זאָגט:

— אַך, אַ שאַד! האָב אײך געהאַט פאַר אײך אַ שטיקעלע.
הערט אײך, טאַקע נאָר צו באשרייבן... שטייט נאָר... אַרויסגעלאָפֿן
פון קאַפּ... אַ שאַד, וואָס אײך געפּינט זיך נישט שטענדיג בײַ מיר
אונטער דער האַנט. אָפּט פּאַלן מיר אײַן אַזעלכע גוטע שטיקעלעך!...
נאָר אײך פאַרגעס... דער קאַפּ איז פאַרדרייט... מען איז דאָך נישט

אזעלכע לעדיגדייער, ווי איר. שטייט נאָר... איך וועל מיך דער-
מאָנען...

איך לאָז אים שטיין און לויף ווייטער. עס קומט מיר אַנטקעגן
אַ פליכשוואַטער פּויכניגער ייד מיט אַ גוידער און פּירט אונטערן האַנט
אַ נידעריגע דיקע יידענע, ווי אַן איבערגעבונדן קישן.
— אוי, אַרנאָלד, ער וועט אונז פאַשרייבן! — זאָגט זי מיט
אַ פאַלצעט.

— און איך האָב נישט מורא, — זאָגט דער מאַן מיט אַ פאַס. —
אַרבת, האַקט מיך אַריין אין אַייער פּלאַט. האַקט מיך אַריין. איך
האָב, נאָט צו דאַנקען, געענדיגט מיין נאַרפּוּדאָווקע אויף זשימע 9.
האַקט מיך אַריין אַמאָל און זאָלן לאַקאַטאַרן וויסן. און האַקט אַריין
די לאַקאַטאַרן אויך. אַ פּאַהיבעל אויף זיי!
איך לויף צוריק אין פּענסיאָנאַט אַריין.

אויפן שוועל פּאַהאַלט מיך אַ יונגערמאַן מיט אַ פּליישיגער
נאָז, ער גיט מיר אַ שטיפּערישן קיצל אונטערן בויך און מאַכט:
— איך זע, עס איז מיר טונקל געוואָרן פאַר די אויגן.
הי, הי, הי! ... היינט וועט איר מוזן פּריילעך מאַכן. היינט וועט איר
אונז מוזן לייענען אייערע שמואַנצעס

— כ'לעבן, אַרדאי! אַבי מיר האָבן געמיינט, אַז דער טונ-
קעלער וועט זיין דאָ, וועט ער אונז פּראַווען די „קאָמעדיע“. כ'לעבן,
דאָ איז אזוי נורדע. עס קאָסט 22 זלאָטעס אַ טאָג — און גאַרנישט!
איך האָב זיי געוואָלט וואַרפן עפעס אין קאָפּ אַריין, נאָר איך
האָב אונטערן האַנט נישט געפונען קיין קליין קישעלע, האָב איך
מיך איינגעהאַלטן און זיך געלאָזן לויפן צום באַן.

קיין טיי האָב איך נישט געטרונקען, קיין אָונטברויט נישט
געגעסן. איך האָב דערפיהלט אַ שטאַרקן דורשט, ביז איך אויפן וועג
אַריינגעלאָפן אין אַ רעסטאָראַציע און געבעטן געבן מיר אַ גלאָז
ביר.

— אַרדאי טונקעלן ביר ווילט איר דאָר. וואָס? הי, הי,
הי! — מאַכט דער קעלנער מיט אַ קלוג אויגל. — דער טונקעלער
דאַרף טרינקען טונקעלן ביר. הע, הע, הע!

ער איז ווידער דאָ, דער פּאַרשוין מיינער, איצט איז ער נאָר
אַ קעלנער. איך האָב אים געוואָלט וואַרפֿן דאָס גלאַז ביר. נאָר איך
האָב מורא געהאַט, עס זאָל אים נישט שאַטן, און כ'בין אַרויס-
געלאָפֿן און געקומען צום באַן.

איך האָב מיר אַריינגעכאַפּט אין וואַנגאָן, אין אַ באַזונדער קופּע.
אין וואַנגאָן איז געווען פּינסטער, אינגאַנצן אָפּגעשלאָסן. פון בידע
זייטן זענען קיין טירן נישט געווען. איצט בין איך זיכער, מיין
"פאַרשוין" וועט מיך דאָ נישט פאַרפּאָלגן.

נאָר פּלוצלינג, אויף דער נאָענטסטער סטאַציע, דוקט זיך אַריין
עפעס אַ יידל אין אַ קליין היטעלע און מיט אַ שוואַרץ בערדל, קוקט
זיך-אויף מיר אין פנים און זאָגט:

— הי, הי, הי. איך זע פּאַראַוים, דאָ איז אזוי טונקל — דער
טונקעלער איז דאָ. זימש הוישך... טונקל איז נישט העל, און העל
איז נישט טונקל. דער טונקעלער דאַרף פּאַרן אין אַ טונקעלן וואַנגאָן.
הי, הי, הי... מען דאַרף זיי באַשרייבן, די באַן-אַדמיניסטראַציע. זיי
זאָלן געבן ליכט... שטעלט זיי, פּאַניע טונקעלער, אַרויף אויפן פּלאַט...
זאָל טאַקע זיין אורזות מאַופֿל אמר ויהי... עס איז מיר באַשערט
צו האָבן אַ פּריילעכן וועג... הע, הע, הע... איר זעט, איר זאָגט
גאָרנישט און איך לאָך שוין... זאָגט עפעס, כ'לעבן... נאָר מאַכט
נישט פון מיר קיין חוזק. נאָר באַשרייבט מיך נישט; און טאַמער
וועט איר מיך באַשרייבן, פאַדאַרפט איר מיר צאָלן אַ העלפט האַנגאָד-
ראַר. הי, הי, הי! ...

דאָס איז ער, אין דער פּינסטער האָב איך אים דערקענט. דאָס
איז ער! איך ווייס נישט, פון וואַנען האָבן זיך צו מיר גענומען
כחות. איך האָב אָנגעכאַפּט מיין פאַרשוין פאַרן גאָרגל און אַרויס-
געוואַרפֿן דורכן פּענסטער..."

דער טונקעלער איז אַנטשוויגן געוואָרן. עס איז געווען קענ-
טיג, אַז אַ ים לייך און פאַרצווייפּלונג האָט געפּייניגט זיין ריינע
נשמה.

אין זאל האָט זיך געהערט אַ שטיף כליפּש יי. דער פּראָקוראָר
און אפילו די פּאָליציאַנטן האָבן געווישט די אויגן.
און דער טונקעלער פּאַרענדיגט:
"מיינע הערן, איך האָב דערמאָרדעט אַ מענש, יענעם "מענש"
האָב איך דערמאָרדעט. איצט טוט מיט מיר, וואָס איך ווילט. מײַן
גורל איז אין אייערע הענט... איך האָב געענדיגט"

דער טריבונאל האָט אים פּריינגעשפּראַכן.

גנבה, גנבה איבעראַלעס!

(א ה י מ ן)

וואו יא פאַלק און א מדינת.
וואו א חסרה און א גלינע,
א סאַלאָן, צי א מליטה —
גנבה!

אין די אַמטן, אין די ביוראָס,
אויף די בוידעמס און קאָנורעס,
צרות צרורות פון די שצורעס —
גנבה!

גנבעט סטאַשעק,
גנבעט חיים,
גנבעט יאַנעק
און אפרים...
אַך, די קלעפּיגע
יודים!
ס'איז א גזר
מן השמים —
און איך גנבע,
און דו גנבעסט,
און ער גנבעט,
און זי גנבעט —
גנבה!

פינאנסיסטן און באנקירער,
פערער-שמירער, רעדלזפירער,
רעוועדירער און קאסירער —
גנבה!

וואו א גבאי, א בעל-טובה,
צי א מלווה, צי א לווה,
צי א זכר, א נקבה, —
גנבה!

גנבעט זאשע,
גנבעט ביילע,
גנבעט וואנדע,
גנבעט קיילע,
פון דער פישקע,
פון פאטשיילע,
אז עס גנבעט זיך
במילא...
און איך גנבע,
און די גנבעסט,
און ער גנבעט,
און זי גנבעט, —
גנבה!

און די חברות און פארטייען,
אויף די פאנען און טראמוואיען,
ביי די קאסעס, אין די רייען, —
גנבה!

רעכטע, לינקע, פרייע, פרומע,
דוקנס גלייכע, דוקנס קרומע,
צי מיט קרושה, צי מיט טוכטאה, —
גנבה!

דעפוטאטן, דיפלאמאטן,
דעמאקראטן, קאנסולאטן,
זאָל אַ רוז אין זייער טאַטן -
גנבה!

גנבעט זיגמונד,
גנבעט ניסעל,
גנבעט וואַצלאָוו,
גנבעט זיסעל,
זוער אַ סך
און ווער אַביסל...
אַלע פון דער
קהל'שער שויסל,
און דו גנבעסט,
און ער גנבעט,
און איד, גנבע,
און זיי גנבעט -
גנבה!

ווייבער קענען שווייגן

א סצענע אין איין אקט

פארשויען:

מנשה.

ציפע — זיין ווייב.

א שטילער ווינקל אין א ווילע אויף א דאטשע-ארט. פרייטאג-צו-נאכטס; פונדערווייטנס, צווישן די בויער, זעט זיך א שטיקל הויז מיט באלויכטענע פענסטער. אן אויסגעשטערנטער, ריינער הימל. פולע לבנה. קיין פיצל ווינט. די בויער טונקלען זיך שטיל און זאפטליק. א באנק. עס קומט מנשה, א פארושכט יידל, א נאלאנמער רייקערמער פון די נאלעווקעס, נאר-וואס אפגענעסן וועטשערע. קוקט זיך ארום שמעקט די לאפט.

מנשה: א-א! א מחיה! עס שמעקט... אזוי שטיל, אזוי דואיק... וואזשנע!.. מ'עט זיך דאָ כאַפן טאַקע אַ הר־אַפעט... מ'מען כאַפן... מ'פאַסט צו זאָגן... אַ נאַנצע וואָך איז מען דאָך, ווי דער רשע, אין גיהנום... וועקסלען, פאַראַטקעס, „זאָיענמשעס“ מיט צאָלונגען... צרות ווי האַלץ. מ'מען רוען, אַ פאַר מינוט מ'מען... (זעצט זיך אַוועק און איז זיך מכין צו רוען). מיין ציפה זאָל נור נישט אַרויסקומען... כאַטש פינף מינוט זאָל זי מיר לאָזן אַליין... (פויזע). זי איז אַ פאַר עטניצע, מיין ווייב ציפת. זי האָט „נאַפאַרן“ פון פאַעזיע... זי איז אַ יענטעליגענטקע... פאַרנעמט זיך מיט זואַלקענעס און כמאַרעס... אין אַזאַ נאַכט מיט אַזאַ נאַטור, — ווער ווייסט, וואָס פאַר אַ „נאַפאַר“ זי קאָן נאָך קריגן... מ'קאַצט קומט! זי איז דאָ... ציפה (באָווייזט זיך, קוקט זיך אַרום, רעדט פאַרחלוטט):

וואס פאר א געמלעכע נאטור... וואס פאר אן אנטציקנדע "פשר
דארע"...

מנשה (פאר זיך): עם האט מיך שוין געטראפן.

ציפה: אין אזא נאכט איז דאך אזוי גוט צו זיצן אויף דער
שנים פון דער נאטור און שווייגן, שווייגן... א יא, מנשהנירלעכן?
מנשה: געוויס, טייבעלע מיינס, שווייגן...

ציפה: זעסטו מנשהניר דו זאגסט אויך דאסזעלבע: שווייגן.
אין אזא אונט איז נאך גוט צו שווייגן און שמעקן די מעלאנכאלישע
נאטור, חלמען און שווייגן. א יא, דו ביזט מיט מיר איינשטימיג?
מנשה: געוויס, טייבעלע מיינס. געוויס, ציפהניר קרוין. נאך
שווייגן...

ציפה: זעסטו שוין, אז דיין ווייבעלע איז נישט אבי ווער.
דיין ווייבעלע איז געגליכן צו א צארטער מאנדאלינע מיט סטראנעס;
זי פארשטייט, אז אין אזא אונט פארדארף מען שווייגן... ווי זאגט
מיין באקאנטער פאעט כאטשערייקין: "די שטערן רעדן איר
בער צום אנדרן און שווייגן. די פוימער רוישן און שווייגן,
די זשאפעס קוואקען און שווייגן, די הינט פילן און שווייגן, די
פערד הירושען און שווייגן", טאך פארדארפן דאך מיר, מענטשן, אודאי
שווייגן, נישט אזוי?

מנשה: געוויס, טייעריקע מיינע. שווייגן, נאך שווייגן.
שווייג טאקע א ביסעלע... שווייגן.

ציפה: איך שווייג דאך. וואָרען? איך וועל אפשר רעדן, אין
אזא מעלאנכאלישער זומער-לאנדסמאנשאפט? געלויבט צו גאט, דו
האסט א ווייבעלע, וואָס וואו דו זאָלסט זי נישט אָנרירן, קלינגט
ביי איר א פאָעטישע סטראַנקע. קאָנסט זיך אויף איר פארלאָזן. זי
פיהלסט מיט איר מעלאנכאליע; אז מען דארף שווייגן, שווייגט זי...
מענסט דאנקען גאט, וואָס ער האָט דיר צוגעשיקט אזא ווייב, וואָס
שווייגט, אן אנדער ווייב וואָלט דיר איצט אָנגערעדט א פולן קאָפּ,
וועגן מואַלעטן, וועגן קליידער מיט מערעושיקעס, מיט דושאָמפערס,
מיט קרינאָלינעס, אָדער זי וואָלט דיר דערציילט פליאָטקעס וועגן
אונזער שכנה פאָני קלעמאָן, וואָס ווערט פארפאלן אלע וויילע
מיט דעם איריאָט טאנציפּיסל אין וואַלד... זי זאָגט...

מנשה: נט! אבער שווייג; אדרבה, דו זאגסט אז דו שווייגסט — און דו טאר אקאמטשען, ווי א נאנז.

ציפיה: ווער, איך? טאר אקאמטשען, ווי א נאנז? אוי, קרוי געלעך מיינע! סך-הכל ביזטו דאך איינשטימיג מיט מיר: איך זאג אז אין אזא אונט באדארף מען שווייגן, און דו זאגסט אויך, אז אין אזא אונט באדארף מען צו שווייגן, דאס הייסט מיר ביידע זאגן, אז מען דארף שווייגן; טא הערשט דאך צווישן אונז די גאנצע פילדארמאניע און פאמיליען-גליק, טא וואס-זשע רעדסטו?

מנשה: איך רעד נישט, דו רעדסט!

ציפיה: ווער רעדט? איך רעד?

מנשה: ניין, איך רעד?

ציפיה: אוי, קרוינעלעך מיינע! איך רעד! איך וועל רעדן אין אזא מעלאנכאלישער נאטור-וויסנשאפט! סך-הכל בין איך גער ווען די ערשטע, וואס האט ארויסגעזאגט דעם פאעטישן געדאנק, אז אין אזא אונט באדארף מען צו שווייגן, שמעקן די אטמאספער מיט דעם קלימאט און שווייגן... אחרת, זאג דו שוין אליין, ווער האט דער ערשטער געזאגט, אז מען דארף שווייגן? איך, צו דו? מנשה: דו דו, אבער ווער שוין אביסל אנטשווייגן, נעס-אין א ביסעלע שטומעניש.

ציפיה: נעם דו איין שטומעניש! וואס געהערט אביסל? דו ביזט א כאס! א גראפע ברויאה, ביי דיר איז רעכט צו רעדן אין אזא מעלאנכאלישן אונט און צושטערן די געטלעכע אידילע... אומגליקלעכע פרוי, וואס איך בין! איך, א צאחט וועזן, באדארף איינשטיין ביי א מאן אזא כאס, אז אויסוואוהר, וואס האט נישט קיין ברעקל סטרוגע פאר אן אידילע... הלואי, וואלט איך בעסער חתונה געהאט מיט מיין באקאנטן פאעט כאטשערדייקן, וואלט איך א סך גליקלעכער געווען. ער האט דאך מיך געליבט מיט דער ליבע פון קאנווארסיע! „א ספינסק“, „א ספינסק“, — האט ער געזאגט — בין איך, דו ווייסט דאך אפילו נישט, וואס דאס איז „א ספינסק“...

מנשה: פארוואס זאל איך נישט וויסן? דאס איז, דוכט זיך, א מארקע פון הייזן-קנעפלעך, צו פון שעלקעס.

ציפּה: הויזן־קנעפלעך! מער ווייסטו נישט. ספינסק — דאָס איז אַ רעטעניש, אַ געהיימיש... איך בין אַ סוד! פאַר שטייט?...

מנשה: ווער? דו הייסט עס, קענסט האַלטן אַ סוד?! נאָ געוויס, אַ יידענע מיט אַ סוד!

ציפּה: און נאָך האָט ער מיך גערופֿן: „פּעריפּעריע“. נישט אַנדערש, ווי אַ „פּעריפּעריע“, — זאָגט ער, — בין איך. אויף די הענט וואָלט ער דאָך מיך געטהאָגן. אויף דער שוים פּון די האָרדי זאָנטן וואָלט איך מיט אים געשוועבט... (וויינט).

מנשה: הער שוין אויף, בהמה דול! וואָס האָסטו זיך צו פּלאַנכעט, דו „פּעריפּעריע“, ווי דו הייסט דאָרטן...

ציפּה: ווי זאָל איך נישט וויינען, און גאָט האָט מיר צוגע־שיקט אַ מאַן אַ געשפּענסט, אַן אַ ווידער־קול, אַ מענש אַן אַ פּרעקל סטרוגע, אַ קרעמער, וואָס ווייסט נישט מער, ווי זיינע העמער, סקארפּעטן און וועקסלען... וואָס ווייסט אפילו נישט, ווי מען מאַכט אַן אידיליע.

מנשה: פּע, דו רעדסט שוין געמיינע רייד... מיר האָבן נאָך אזאָ לאַנגע נאכט...

ציפּה: נישט קיין געמיינע רייד. אידיליע איז אַ פּאַעטישע זאך. אַ מעלאַנכאָלישע זאך.

מנשה: וואָס פאַר אַן אידיליע, שמיליע! פּון וואַנען זאָל איך וויסן, ווי מען מאַכט אַן אידיליע? גענוג, און איך מאַך מיט דער נשמה, מאַך איך אַ גאַנצע וואָך... שאַ, אַרדבה. זאָג מיר, ווי מאַכט מען אַן אידיליע, וועל איך מאַכן... לאַמיר פּרוּוו, אַרדבה... נו, ווייז, ווי?

ציפּה (נאָך אַלץ פּאַרוויינט): אָט אזוי אַ זעץ זיך. לערן־זיך צו אַן מיר... טאָלירן־צו צו מיר, אָט אזוי אַ... נו איצט קוט אויף דער לבנה, און זיפּל. מנשה: (זיפּצט).

ציפּה: נו און איצט נעם־אָן מעלאַנכאָליע אויפֿן פּנים און זאָג...

מנשה: כּוּהא לחמא עניא...

ציפיה: וואָס פאַר אַ הגדה אויף דיין קאָפּ ... זאָג, וואָס
איך זאָג: די בלאַסע לבנה, זי קיצלט די פאַרחלומטע וואָלקענעס...
מנשה: דו בלאַסע לבנה, זי קיצלט די פאַרחלומטע וואָלקע
צעם אונטערן פאַכווע...
ציפיה: איך זעפּ דעם זויס פון דעם הימל־געצעלט...
מנשה: וואָס זופסטו! ... הער נאָר אַ מאכל. —

ציפיה: זאָלן אונזערע הערצער קלאפן מיט מעלאַנכאָליע פון
לבנה־בלאַסקייט און שוויגן.

מנשה: אָבער אַ סוף זאָל עס נעמען! שוויגן! שוויגן! רעדט
פון שוויגן — און האַלט אין איין רעדן! ... — פאַרמאך דיין
פאַנטאַן מיט דייע פאַעזיעס, פערופעריע, ספינסק, קאָנטראַבאַס!
מאַנדאַלינאַ מיט סטרונגעס.

ציפיה: אַ מכה! אַ קרענק! דו ווילסט נישט אַנדערש נאָר
מיך פּראָוואַצירן, איך זאָל רעדן, וויל איך דוקא נישט! דו ווילסט,
אַז ביי דיין ווייב זאָלן פּלאַצן אירע מעלאַנכאָלישע סטרונגקעס און
זי זאָל רעדן. — דוקא נישט! — איך וועל איינהאַלטן מיין אַטעם־
ציג און וועל שוויגן! ... פּגור! נעם־איין אַ מית־המשונה, אָבער איך
וועל שוויגן. די נכפה וועסטו באַקומען, אָבער איך וועל שוויגן! —
דיר אויף צוועצעניש! דיר אויף צופיקעניש, וועל איך שוויגן!
שוויגן, שוויגן און שוויגן! ... ווי זינגט מיין טייערער פאַעט
באַטשע־הריוקין:

(דעקלאַמירט פאַעטיש, צוערשט שטילער, שטייל, נאָכדעם אַלץ
שטורמישער און שטורמישער):

עס ליגט זיך די וועלט אינם הדויהי

אין הרימל און רג.

עס פלינדערן, פלינדערן שטערן.

מען ווייסט נישט אַוואָ.

עס קוקט די לבנה פאַריאַכמערט

אַהערצו־צורצו.

מען הערט נישט פון בלימל קיין הירושען,

קיין „נו“ און קיין „טפּרג“,

קיין „מיו“ און קיין „הוי“ און קיין „טפּרג“.

און קיין טפרו" און קיין "נו" און קיין "בו" ...
מנשח (אויפגעבראכט): תו! נו! טפרו! געוואלד! ... יידן!
ראמשוועט! דא—מע—וועט! גע—ווא—אלד! ...
(עס קומען צולויפן פון אלע זייטן סטרוזשעס מיט בעזימער.
ראמשניקעס מיט שטעקנס, פייערלעשער; א מדהומה קולות):

- וואו ברענט?!
- ווער ברענט?!
- באנדיטן?!
- וואו באנדיטן?!
- וואו? וואס? ווער? דא?

(א סומאטאכע. — סארהאנג).

דער פרומער רעדאקטאָר, זיין טרייער סעקרעטאַר און דאס רעאַגירטע ליד

אין רעדאקציע פון „פּאָפּוליאַטער קאָפּעליאָש“ אין אָננעקומען
א ליד פון דיכטער ביבולקע. דאָס איז געווען א שטימאנגס-ליד, וואָס
האָט זיך געלייענט אזוי:

אין אָונט-שיין

געדענקסטו, גאָרן מיידל מיין,
ווי מיר געטוליעט זענען שטיל
געזעסן זיך ביים אלטן מיל,
אין טונקעל־ראָזן אָונט־שיין
געקושט האָב איך דאָן היים און לאַנג
די אויגן דייענע צוויי,
און עפעס האָט גענאָגט אַ וויי,
און עפעס איז געוועזן פּאָנג...
געקלאַנגען האָט דער אָונט־נלאָק
זיין אָונט־תּפּלה לאַנגזאַם, מיר,
און איך געשעפּטשעט האָב דיר שטיל,
מיט בענקשאַפט פּול, מיין לעבנס־ליד.
דו האָסט געקלאַמערט צו מיין פּרוסט
זיך זינדיג היים.
און איך געטוליעט האָב מיין קאַפּ
ביי כּיר אין שוים.

* * *

דער שער־רעדאקטאָר איז אין רעדאקציע דאָמאָלס גראָד נישט
זעווען. דער סעקרעטאַר, הערר פּראָפּנציער, האָט איבערגעלייענט דאָס
ליד, און אַ טיפּע זאָרג האָט אַרויסגעכאַפּט זיין גאַנץ וועזן. ער האָט
נאָכאַמאָל איבערגעלייענט דאָס ליד, און ווידער אַמאָל — און ענד־
ליך, אַ פאַרצווייפּלטער, אַ פאַרלוירענער און אַן אומגליקלעכער, אַ
כאַפּ געטון דאָס טעלעפּאָן־רערל און אָנגעקלוינגען:

— האַלאָ! צענטראַלע? ביטע 78-23! האַלאָ! איז דאָס נאָמער
23-78? ביטע צו בעטן דעם רעדאקטאָר! האַלאָ! האָס זענט איד.
רעדאקטאָר? דאָס רעד איד, אייער סעקרעטאַר פאַן פּראָפּנציער.
ס'איז דאָ אַ ליד!

— וואווע? איד הער נישט.

— אַ ליד! אַ געדיכט פאַר אינזער צייטונג, דער פּאָפּוליאַטער
קאַפּעליוש״.

— אַ ליד? ס'אַר'א ליד?

— אַ ליד. אַ פּאָעזיע־ליד פון פּאָעט ביבולקע.

— וועגן שטייערן?

— ניין.

— וועגן חמשה־עשר בשבט?

— ניין.

— וועגן דער גמילת־חסדים־קאָסע אין פּוּליאַווע?

— ניין.

— טאָ וואָס פאַר אַ ליד?

— אַ ליד וועגן אַ ליבע.

— ליבע נאָר! ... וואָס פאַר אַ ליובקע? ..

— אַ ליבע צווישן אַ פּהור מיט אַ מיידל.

— פּע! נישט דרוקן!

— אָבער, הער רעדאקטאָר, דער פּאַסקוּדניאַק האָט שוין אָבער

זעכאַפּט צוויי אַוואַנסן. מען מוז אים אָפּהרוקן.

— טאָ זאָל מען אים אָפּהרוקן, דעם אַוואַנסן־כאַפּער, און פאַר־

זאַפּט זאָל ער ווערן! נאָר מען מוז דאָס ליד אַביסעלע רעדאגירן.

פּאַפּראַווען.

— ער וועט דאָך זיין ביזן דער פּאַסקוּדניאַק. ער איז דאָך

משוגענער. אז מען פארהיכט זיינס א לידל, פאכט ער גוואלטן.
דו מען וואלט אים געקוילעט די קאפאמע.

— א קליידביסעלע וועלן מיר אים פארהיכטן. ס'שארט נישט.
נישט קיין סך. וואס זענען מיר — פאנדערס? מיר פארשטייען זיך
אויך אויף פאשווי. נא לייענט מיר איבער.
— דירכן טעלעפאן?

— יא, דירכן טעלעפאן. נאך דייטלעך, וויראזשנע! ווארט ביי
ווארט.

— גוט, הער רעדאקטאָר, איך לייען. „אָונטשויין“...

— וואוע? איך הער נישט.

— „אָונטשויין“. דאָס איז אַ קאָפּ אַזאַ צום ליד.

— ער מוז אוראי מיינען פאונאסטלעך, בין-השמשות. טאָ
שרייבט-צו אין קלאמערן „בין מנחה למעריב“! אויפגעשריבן?
לעזט ווייטער.

— איצט הויבט-זיך-אָן דאָס ליד גופא. „גערענקסטו, גאָלדן
מיידל מיין“...

— וואָס מיידל?

— „גאָלדן מיידל“.

— ווער זאָגט עס?

— דער בחור זאָגט עס.

— וואָס טוט דער בחור

— ער טוט גאָרנישט. ער זאָגט.

— וואָס זאָגט ער?

— „גאָלדן מיידל מיין“.

— מעקט אויס. שרייבט בעסער „כלה“. וואָס פאָר אַ פנים האָט

עס — מיידל-שמיידל! ... און אפשר זאָלן מיר אינגאנצן פארבייטן

די נקבה אויף אַ זכר! שרייבט „שוואַגער“. „גאָלדן שוואַגער מיין“...

אויפגעשריבן?

— יאָ.

— און ניט-צו „נפתלי“. זאָל ער הייסן נפתלי, דער שוואַגער.

קלינגענדער נאָמען ... אויפגעשריבן? ... לעזט ווייטער.

— „ווי מיר געטאָליעט“ ..

— געמאליעט — וואָס? וואָס הייסט געמאליעט? ווער צו ווער
מען האָט זיך געמאליעט? אַ שוואַגער מיט אַ שוואַגער זאָלן זיך טר
ליען? הלשות! מעקטראַויס.
— וואָס דען-זשע זאָלן זיי טון?
— שרייבט „זיי זענען געזעסן“; מאַטשקא-זאָפיטאַיאַ...
ווייטער.

— „געזעסן אין אָונטדקיל ביים אלטן מיל“...
— קיין אנדער אָרט האָבן זיי שוין נישט געפונען וואו צו
זיצן? און וועלכער משוגענער זיצט עס אין אָונטדקיל ביי אַן אל-
טער מיל? מען קאָן האָך נאָך, חלילה וחם, כאָפּן אַ פאַרפילונג, אַ
קדחת.

— טאָ וואו דען זאָלן זיי זיצן?
— זאָלן זיי זיצן אויפן סמאָטשע-סקווער. אויפגעשריבן?
מאָטשקא-זאָפיטאַיאַ... ווייטער.

— „איך האָב געקושט“...
— וואָרטס נאָך. ווער געקושט? און וואו געקושט?
— „אין דיניע אויגן“.

— אין די אויגן נאָך? פּע, הלשות! וואָס וועלן עפעס פּליצלונג
צוויי שוואַגערס זיך אוועקזעצן קויצעניד-מוצעניד אויף סמאָטשע-סקווער
און פּהאַנדאָן-פּריי זיך נעמען שמאַצקען?

— ווי-דען-זשע זאָל איך דאָ שרייבן?
— שרייבט, אַז זיי האָבן געקושט די מזוזה.
— וואו האָט איר דאָ אויף סמאָטשע-סקווער מזוזות.

— טאָ זאָלן זיי מחדש זיין די לבנה... ווייטער.
— „געקלונגען האָט דער קלויסטער-גלאָק“...
— וואָס „גלאָק“?

— דער „קלויסטער-גלאָק“...
— וואָס טוט דער קלויסטער-גלאָק?
— וואָס זאָל טון אַ קלויסטער-גלאָק? ער קלינגט.

— מעקטראַויס. ווי קומט אַ קלויסטער-גלאָק אין „פּאַפּליאַ
טער קאַפּעליש“?
— וואָס-דען-זשע זאָל קלינגען?

— נעמט בעסער א יודישע זאך ... לאַמיר זאָגן ... מען האָט
געבלאָזן שופּר. עס האָט געגראַנערט דער גראַנער. ס'איז יודישלעך.
— אָבער, פּאָניע רעדאָקטאָרושע, עס איז דאָך נישט אום
פּאָרס אין נישט אום ראַש־השנה — עס איז דאָך אין אַ פּשוטן פּראָסטן
מיטוואָך־פּאַרנאָכט.

— טאָ ווייסט איר וואָס? שרייבט, אז עס האָט געקלוינגען דאָס
בלעקן פון פענסיאָנאַט אין געהופּן צו מיטאָג. מנאָגאָטאָטישע...
דריי פּינטעלעך.

— עס איז דאָך פּאַרנאָכט!

— טאָ זאָל זיין צו קאָלאַציע, און שרייבט צו אין קלאַמערן
"וויעטשערע". — אויפגעשריבן? ... מאָטשקאָדזשאַפיטאָיאַ ... וויי-
טער. יא, מחשבותן, אז איר דערמאָנט שוין אַ "פענסיאָנאַט", טאָ
ניט צו "פענסיאָנאַט ווענעציע", פון לייבע זאַלקינד, און זאָל זאָל-
קינד האָבן אַ שאַנס, און שרייבט צו די גאַס — ציגל-גאַס נומער 17.
— עס איז דאָך נישט צום גראַס? פּאַרנעסט נישט, אז דאָס
ליד איז געשריבן אין גראַמען, און דער פּאַסקוּדניאַק, דער דיכטער,
איז קאַפּאַבעל הרגענען אַ טאַטן פּאַר אַ גראַס.

— גראַס־שטראַס, אַ גרויס אומגליק! מעג זיין אַן גראַמען, לאַד
מיר זאָגן — ווייסע פּערזן... ווייטער!

— „געקלאַמערט זיך צום פּרוסט“...

— וואָס פּרוסט? נאָכאַמאָל!

— פּרוסט...

— וואָס האָט מען געטאָן מיט דער פּרוסט?

— מען האָט זיך געקלאַמערט.

— ווער צו וועמען?

— נישט קענטיג.

— מסתמא ער צו איר פּרוסט, דער פּאַסקוּדניאַק! מעקט

אויס — הלשחת! ...

— וואָס־דען־זשע זאָל איך שרייבן?

— שרייבט, אז מען האָט דערלאָנגט צו וועטשערע פּרוסט

בראַטן. ברוסט־בראַטן אין „געזונפּיסלעך“. אויפגעשריבן?

— אויפגעשריבן,

— און גיטצו אין קלאמערן „א מאכל אזא“ צוגעגעבן?
 — צוגעגעבן.
 — און גיטצו „מיט אן אנערקע“: וועט מען נישט חושד זיין,
 אז דאס איז פרוסט פון א נקמה, נאָר אַ פרויסט־בראָטן. סאָמשיקאָ
 זאָפּיטאָיאַ. נה און איצט גענוג. איר קאָנט שוין פאַרענדיקן די פאַס־
 קורסטווע. איבעריקנס, פאַראַן נאָך?
 — פאַראַן.
 — עפעס פעטס?
 — דאָכט זיך, פעטס.
 — סאָ לייענט אויף טשיקאָוואָסט.
 — „און אויך געלעגט מיין קאָפּ ביי דיר אין שוים“...
 — ווער אין וועמענס שוים?
 — אויב איר האָב נישט קיין טעות, פאַניע ווערעאַקטאָר, איז
 דאָס זי אין זיין שוים.
 — און איר בין זיך משעה, אז ער — אין איר שוים. דאָס
 לעגט זיך מער אויפן שוים... מיין איר שכל. נאָר מעקט אויס...
 פאַסקוואַסטוואָ. און ענדיקט, וואו איר האָב איר געהייסן, און
 גשרויבט־אונטער אַ באַמערקונג פון דער ווערעאַקציע, אז מיר דרוקן
 דאָס ליד אויפן סמך פון פּרייער דיסקוסיע. און מער זאָל מען
 אים נישט געבן קיין אַוואַנסן, דעם לאַכודרע!

אויף צומאָרגנס איז אין דער צייטונג „דער פּאָפּוליאַטער קאָ-
 פעליש“ אָפּגעהוקט געוואָרן דאָס פּאָלגנדע ליד:

אָונט-שיין, אין קלאַמערן בין מנחה למעריב, אָדער בין-השמשות

פּאָעטיש ליד.

געדענקסטו, גאָלדענער שוואַגער נפתלי,

ווי מיר געזעסן זענען

אויף סמאָטשע-סקווער,

געקושט די לבנה

און מקדש געווען די מזוזות.

טאטשקאזאפיטאזיא.

געקלונגען האָט דאָס גלעקל

פון „האַטעל ווענעציע“

ציגלאָס נומער 17.

פון לייבע זאלקינד.

אין געווען צו קאלאציע (וועטשערע).

מען האָט דערלאָנג ברוסט־פראַטן.

אַ מאַכל אזא אין גענוענע פיסלעך.

מיט אַן אויגערקע און מנאָגאַטאַמיש

און מיר האָבן זיך געקלאַמערט

אין געמאכט פרוסט־פראַטן.

אין גענוענע פיסלעך.

מיט אַן אויגערקע.

זאַטשקאזאפיטאזיא...

אַנמערקונג פון דער רעדאַקציע: מיר דרוקן דאָסראַזיקע ליד

אויפן סמך פון פרייער דיסקוסיע.

תחתונים למעלה ועליונים למטה אָדער די מאַכט פון געלט

א וואַרשעווער ראָמאַן פון די שלעכטע צייטן אין פּוילן

קלײנע הקדמה

דער לעצטער שווערער קרויס האָט, ווי באַוואוסט, אָנגעמאַכט אַ חורבן אויף אלע געביטן פון עקאָנאָמישן לעבן. גרויסע סוחרים און פינאַנסיסטן ליגן ארצה. בלויו איין קלאַס איז יעצט נתעלה עוואָרף, און דאָס איז: דער שרייבער און צייטונגס־מענש. ער איז יעצט אין די גרויסע פּערערן. פאַרוואָס דאָס איז אזוי ווייסט מען נישט. עקאָנאָמיקער זאָגן, אז אין אַ שלעכטער און ביטערער צייט פון קרויס און קראַך לייזט מען אַממערסטן פאַר סיגאַרעטן, בראַנפן און צייטונגען; מתמת עם איז נישטאָ, וואָס צו טון — טוט מען און מען טרינקט און מען רויבערט און מען ליענט צייטונגען. און נאָך אזעלכע מיאוסע זאַכן. נאָר ווי עם זאָל נישט זיין — איז הוקא אין אזא צייט דער שרייבער אויפן פּערד! און אָט אויף דעם גרונט פון דערדאָזיקער געשאַפענער עקאָנאָמישער לאַגע איז געגרינדעט געװאָרן דערדאָזיקער ראָמאַן, וואָס מיר גייען אייך יעצט צו שרייבן.

דער ראָמאַן גומא

געווען איז עס אזוי: די טאָכטער פון טרויקאָטאָושי, גומא און לערער־פאַבריקאַנט זיגמונד פּופקאָ האָט זיך איינגעליבט אין דעם גרויס־אינדוסטריעלער און פינאַנצ־ראַט, פרעזעס פון „צאַרעס־ראַט“ פּוילן, אַקציען־געזעלשאַפט און גענעראַל־דירעקטאָר פון ווידעאָ-און ווידעווער מאַנופאַקטאָר.

צוליב דעמדאָזיקן געשעעניש האָט זיך אין דער פאמיליע פונד
אַ געטון הושך.

דער פאָטער האָט געשפּרייזט אַרום עסמיש אין זיין מאָרגן
באַלאַט, פאַרלענט די הענט אויף הינטן, געביסן די ליפן און גע-
דערט אין בייזן גרימצאָרן:

— היה לא תהיה! אזא זאך איז נישט געהערט געוואָרן זינט
די וועלט שטייט! אזא הפקות, אזא צולאָזנקייט! א טאָכטער
זאָל נאָר גיין קעגן טאַטער-מאַמע! א ליבקע ווילט זיך איר פירן,
און מיט וועמען — מיט עפעס א פאַבריקאַנט, א פרעזעס פון אן אַקט
ציע-געזעלשאַפט... וואָס זאָגסטו, הא, כיענע? — האָט ער זיך
געווענדט צום ווייב, בלייבנדיק שטיין קעגן איר מיט פאַרלענטע
הענט, אויסשטעלנדיק דעם בויך, ווי דאָרט וואָלט געווען אויסגע-
מאַלט א גרויסער פראַגע-צייכן. — הא? א שענע טאָכטער האָסטו
ביר אויסגעהאָדעוועט!

— איך האָב אויסגעהאָדעוועט? ... א'איז מייין טאָכטער, ווי
דיין טאָכטער! — קלאַנט דאָס ווייב.
— ניין, דו ביזט שולדיק! דו האָסט אויף איר אזוי אַכטונג
געגעבן.

— אוי, קרוינעלעך מיינע! מייין שולד! געהערט אביסל?
— אָבער וואו איז זי, די מרשעת, די פאַרשייטע מויד? זאָל זי
ארוינגקומען. קאַראַלינאַ, קאַראַלינאַ!

עס איז אַריינגעקומען די טאָכטער,

— וואָס ווידער?

— ווילסט נאָך אַלץ נישט אוועקוואַרפן דיין פאַבריקאַנט, דיין
גענעראַל-דירעקטאָר, הא?

— איך האָב אים ליב, טאַטע!

— האָסט אים ליב — האָט דער טאַטע געדאָנערט — און אונד
פאַרמינסטערסטו די אויגן! א פינאַנסיסט נאָר? א קבצנאַק, א
פליטהניק, א דירעקטאָר-שמעקטאָר... זעסט דאָך ביי אים געשוואַלן
זוערן פאַר הינגער, וועסטו ביי אים!

און דאָ שטייט אונד פאָר א גאַלדענער שהן מיט דעם ציר
טאָנגס-מיטאַרבעטער פון „גרינעס פייער“, נאָכע פּענדאַלעטער. א

מענש א גביר, אן אדיר, א מיליאָנשטשיק פון אַוודאי 300 דאָלאַרן!
ער שרייבט אויף די בלעטער, שרייבט ער — אין „בלעכערנעם גראַד
גער“, אין „רויטן פיפערנאָמער“... און וואו נישט? ער איז טאָך
א „פאָעטיק“ אויך. קאָן שרייבן לידער מיט גראַמען אויך. אַזאַ
שידוך מאַכט זיך דיר, א שמאַלעגרוב. און דו — גאַרנישט. האָסטו
זיך איינגעליאַפּעט אין, ווייס איך האָרט, א גרויס־אינדוסטריעלער
א האַלאָהראַנען, וואָס די האָר אין קאָפּ זענען נישט זיינע. מען קאָן
דאָך פון בושע שטאַרבן!

— יאָ, טאַטע, — רעדט די טאָכטער, — אָבער וואָס זאָל איך
טון? איך האָב אים ליב. איך קאָן נישט הייראַטן אויס געלט, נאָר
אויס ליבע. איך דאַרף נישט קיין רייכטום, איך דאַרף נישט קיין
געלט. אָ, פאָטער! לאָז מיך הייראַטן מיין אויסדערווילטן אַריימען
פינאַנסיסט און לאָמיד מיט אים גליקלעך זיין.

— גליקלעך־שמיקלעך! — קאָכט זיך דער טאַטע, — און אז
דו וועסט שוין גליקלעך זיין, איז וואָס? אז דו האָסט נישט קיין
געלט! זאָג שוין דו איר. כּיענע! זאָג שוין דו! — אַפּעלירט דער
פאָטער צום ווייב.

— אַוודאי, איז דער טאַטע גערעכט, טאָכטערשי! — רעדט
די מוטער ווייכע רייד. — פאַרנעסט, אַפנים, ווער מיר זענען. דיין
פאָטער איז, וויי מיר, פלוז אַ טריקאַטאָזש, גומיר און לעדער
פאַפּריקאַנט. און פון דער גאַנצער משפּחה אינגערער איז נישטאָ.
ווער זאָל אונז צעהילף קומען. זאָל גאָט נישט שטראַפּן פאַר די רייד: —
א משפּחה פון לויטער סוחרים. דיין פראַדער איז אַ וואַלד־הענדלער;
דיין פעטער אַ תּבואה־ליפּעראַנט; אַ שוועסטער־קינד — אַ באַנקיר.
און דאָ שיקט אונז גאָט צו אַן איידעם אַ שרייבער — ווילסטו
נישט. עס פאַרהייסט דיר, טאָמער וועלן מיר האָבן, ביי וועמען צו
כאַפּן אַ גמילות־חסד אַמאָל. אָך, כאָ, כאָ... האָסטו קיין החמנות
נישט אויף טאַטע־טאַטע.

— אַ גזלנטע! אַ רוצח־מע! — וואַרפט אַריין דער טאַטע מיט
רוגזת. — פון דער דירה וועט מען אונז עקסמיסיאָנירן. דער חלף
ליבט אויפן האַלז. איך שטיי פאַר אַ באַנקראַט...
— דער שדכן זאָגט, טאָכטער־שילעבן — זאָגט די מוטער ווייב

טער, — אז דער חתן דער שרייבער וועט דיך אָפּגילטן, ער וועט אויף
דיין נאָמען אָפּשרייבן זיין וויליע אין פּאַלעניצע, זיי שרייב־מאַשין...
— ער וועט אונז די פּאַפּריקן לאָזן — העלפֿט־צו דער פּאַ-
טער — ער וועט אונז אויף די פּיס שטעלן. ביי אזא עושר איז דאָך
נישט שייך. פאַר אים זענען דאָך יאָפּן אלע טירן, הן אין טעאַטער,
הן אין קינאָ, הן אין ראַפּינאַט, הן אויף אלע באַנקעטן. אין זיין זכות
וועט די מאַמע אַמאָל פּאַרזוכן אַ שטיקל ייִדיש טעאַטער, אָדער ער
וועט אונז אַמאָל נעמען אויף אַ באַנקעט. זאָל טאַקע אַ מריקאָמאָזש-
גומיר און לעדער־פּאַפּריקאַנט אויך אַמאָל פּאַרזוכן דעם מעם פּון אַ
וועטשערע! ...

— אָבער, מאַמעשי, וואָס זאָל איך טון, אז איך האָב אים
נישט ליב? איך האָב דאָך עפעס אויך אַ האַרץ. מאַמעשי, — וויינט
די טאָכטער און פּאַל־ט־צו צו דער מוטער, — וואָס קאָן איך העלפֿן?
אַט האָט מיין חבּרע אירענאָ, דעם שריפּט־זעצערס טאָכטער, זיך
איינגעליבט אין אַ דאָקטאָר־מעדיצין, און אינווער שכן זעליג דעם
מלכּים טאָכטער האָט זיך איינגעליבט אין אַן אינווענער מיט אַ
דיפּלאָם — און פּונדעסטוועגן גאָרנישט: די עלטערן האָבן נישט
געשטערט. אָרימקייט איז נישט קיין שאַנדע. וואָס זאָל מען טון, אז
די ליבע איז שטאַרקער פּון טויט!

— איר זענט אלע גולנים! נישט קיין טעכטער, נאָר רוצחים! —
שרייט דער פּאָטער. — איר האָט נישט קיין רחמנות אויף עלטערן...
מיר וועלן זיך אַ מעשה אָנטון! פּון פּערטן שטאַק וועל איך שפּרינגען!
דיין מוטער איז שוין פּון עגמת־נפש קראַנק געוואָרן...

— נו, געוויס, טאָכטער מינע, גאַנצע נעכט פּאַרגיס איך
טרערן. מיר טוט וויי דאָס האַרץ פאַר אייך ביידן. פאַר דיר און פאַר
דיין טאַטן. ער גייט דאָך אַרום. נעבעך, שוואַרץ ווי די ערד. און די
קאָנסט אונז ראַטעווען.

די ביידע פּרויען ליגן אויף די העלזער און וויינען.

— נו, טאָכטער־שילעבן, זיי אַ גוטע טאָכטער און האָב חתונה
מיט דעם שרייבער פּון „גרינעם פּייפּער“. לאָמיר כאָטש שטאַרבן אויף
דעם אייגענעם בעט. נאָמיר כאָטש אויף דער עלטערן האָבן פּון די
אַ שטיקל נחת. אַיִאָ, טאָכטער־שילעבן!

— יאָ, מוטער! — כליפעט די טאָכטער. — איר פארלאַנגט
פון מיר אַ קרבן. מילא, זאָל איך זיין אַ קרבן אויף דעם מזבח פון
ליבע!

* * *

יענעם אָונט איז די אומגליקלעכע קאראַלינע געזעסן אין
איר אויסגעליידיקטן (דאָס מעפל — רעקווזיט פון קאָמאָרניק) בר
דואַר און האָט געשריבן אַ פריוו צו דעם גרויס־אינדוסטריעלער
אַדאָלף קרויקע:

„עוויגליכער און הימל־געשעצטער אַדאָלף!
„איך שרייב דיר דעם פריוו, און קוואַלן פון טרערן פליסן פון
מיינע אויגן און מאַכן נאָס דעם ווייסן פאַפיר. מיינע טרערן זענען
געזאַלצן, ווי דער ים.

„מיר מוזן זיך שוידן. יאָ טייערער אַדאָלף, אזוי וויל דער שיק
זאָל. מיינע עלטערן צווינגען מיר צו הייראַטן דעם שרייבער־מיליאַר־
גער נאַכע פּען־האַלבער פון „גרינעם פייפער“. מיינע עלטערן זענען
פאַנאַטיש און פאַרקעכטע צום גאַלדענעם קאַלב, און איך בין אַ
צורשוואַך פּויגעלע, אז איך זאָל קאַנען גיין קעגן זייער ווילן. דערצו
שטייען זיי איבער אַ טיפן אָפּגרונט און איך מוז זיי רעטן, רעטן...
„מיר מוזן זיך שוידן. מיר מוזן ארויסרייסן פון הערצן אונזער
שטערבנדע ליבע. אַ הימעל! גיב און קרעפטן צו פאַרנעסן. אַדיע,
טייערער אַדאָלף, און זאָל דיר נאָט געבן מער גליק אין דיין שיק
זאָל! פאַרציייע, פאַרציייע מיר, אַדיע!
„דיין אימער ליכטער און אויף עוויג אומגליקלעכע קאראַלינאַ.“

* * *

אין אייניקע וואָכן אַרום איז אַרום דער טלאָמאַצקער שול גע
שטאַנען אַ גרויסער געהראַנג פון מענשן. פאַלציאַנטן האָבן גע
טריבן.

דאָרט איז יעצט די חתונה פון פּריילין קאראַלינאַ מיט דעם
שרייבער פון „גרינעם פייפער“ נאַכע פּען־האַלבער. לענגראַויס דער
נאָס האָבן זיך געצויגן לאַנגע רייען פּריוואַטע אויטאָמאָבילן און

טאקסווקעס אין דראָזשקעס, פון וועלכע מען האָט געזען אַרויסקד
מען גרויסארטיקע געסט פון חתנם צד, אַדירים, גבירים, און די סמעד
טענע פון דער געזעלשאפט: זשורנאליסטן, רעפארטערן, קאָרעקטאָרן;
צווישן זיי — דיכטער, וויצן־שרייבער, זעצער, שיק־ינגלעך פון דער
דאָקציעס, צייטונגס־פארקויפער, צינקאָגראַפן, צייטונגס־פאָטאָגראַפ
פיסטן און אנדערע מיליאָרדערן פון דער פינאַנצן־וועלט. מענשן
האָבן זיך געשטיקט און געשטופט: זיך געהויבן אויף די שפיץ פינגער
אַנצווקוקן חתן־כלה און געשמועסט נישט נאָר אָן קנאה:

— אַוואָ! וואָס פאַר אַ גליק אַ מייַדל האָט געטראָפן!

— נאָך דער חתונה זאָגט מען, פאָרן זיי אַוועק אויף אַ לוסט

דייזע קיין עניפּטן און מראָזע.

— די באַנצע פאַמיליע פון דער כלחם צד האָט ער אויסגע־

קלייבט, ווי די גראַפן.

— אַ שמאַלץ־גרוב!

— שייך אַ שמאַלץ־גרוב! אַ גאַלד גרוב.

די חתונה איז געפראָוועט געוואָרן מיט גרויס פאַמפע אין די
גרויסע זאַלן פונם שרייבער־פאַריין אויף דעם חתנם חשבון. דער
חתן האָט אויך געלאָזט מאַכן אַ וויעמשערע פאַר אַרימע־לייט, צו
וועלכער ס'זענען געקומען פאַבריקאַנטן, סוחרים, באַנקירן און אנדער
דע פינאַנטיסטן.

אין דערזעלבער צייט, ווען אין די אַפאַרטאַמענטן פונם שריי־
בער־פאַריין איז פאַרגעקומען די גרויסע האַכצייט, און שאַמפאַן און
סינאַלקאָ האָט זיך געגאַסן ווי וואַסער, איז אויף פיעטריקאָווער גאַס
אין לאָדז געבן אַ פאַפּריק געשטאַנען אַ צעהודערט רעדל מיט
מענשן, און אַ „פאַנאַטאָויע־קארעטע אינדערמיט:

דער גרויס־אינדוסטריעלער אַראָלף קרויקע איז אַראָפּגעשפּרונג
גען פון איינעם פון זיינע נישט־הויכערנדיקע קוימענס און איז גע־
הרגעט געוואָרן.

מענשן האָבן געמורמלט:

— אַ קרבן פון שלעכטע צייטן... קרויזים!...

בלויז איך מיט אייך, ליבע לעווער, ווייסן, אַז האָס איז אַ קרבן

פון אַן אומגליקלעכער ליבע.

מלאוס אריינגעפאלז

אוינמאל, א פרויטאג פרי, באגענט מיך מיין באקאנטער סוחר, זינמאנה, דער זייהפאבריקאנט, א געפאקטער פארשוין מיט א גלאז-קוילעכדיק פול געלפלעך פנים, ווי א שטיק זייה, און זאגט מיר מיט זיין גבירישן הוסטעלע:

— אפשר איז א סכחא, כי, אז איר, פאניע טו, זאלט צו מיר היינט ארויפקומען מיט אייער הומאָר און סאטירע אויף שבתדיקע פיש, כי, כי; היינט איז פרויטאג, וועלן מיר עסן א שבתדיקע וועטשער רע. לכבוד איך וועל איך אוינלאָרן משפחה. עס וועט זיין מיין מחוגת דער דאָזאָה, און מיין נייער איידעם דער דאָקטאָר און נאָך עטלעכע געסט און קרובים, וועט איר אונז פרוילעך מאַכן. איר וועט דער-צוילן אייערע וויצלעך און פראווען די קאָמעדיע, כי, כי, קומט איר? בין איך דאָך א מענש מיט האָנאָר און אַמביציע, האָב איך געוואָלט אים מאַכן אין טאַטן אַרײַן און שיקן אים צו אַלדע שוואַרץ יאָר, — האָב איך זיך דערמאָנט אָן די שבתדיקע פיש און האָב גע-ענטפערט:

— נאָך, מיטן גרעסטן פאָרגעניגן.
אכט אזויגער אין אַוונט בין איך שוין געווען ביי מיין באקאנטן גביר מיט מיין הומאָר און סאטירע און מיט מיין שטארקן אַפער טיט, דער גרויסער טיש איז געשטאַנען אָנגעלאָרן מיט אַ שפע פון פרויטאָג-צירנאכטסדיקע מאכלים: קוילעטשן, משקאות פון כלזהמינים און גרויסע פּכבדיקע פּאַלומיסקעס שמעקעדיקע פיש: געפילטע נישטגעפילטע, זיסע, געפעפערטע...
ארום טיש איז געווען משפחה. אסימילירטע יודן, ארויסטאָ

קרמל אין האָרביקע ווייסע גאָרסן אין גלאַנציקע פליכעס, פשוטע
"יידן אין יארמולקעס, הסודישע היטעלעך און קאפּעליושן; ווייבער
דעקאָלירטע מיט צירונג און אין שיימלען; יונגע שילער און סתם-
געסט. איך האָב געוואָלט זיין דער טשוואַק פון היינטיקן מאָלצייט:
אַ שרייבער! אַ הומאַריסט!

דאָס הויפטרגעשפרעך האָט זיך געדרייט אַרום „זשאַרגאַנאָוע“
צייטונגען, שרייבער און, דער עיקר, אַרום דער צייטונג, אין וועל-
כער איך בין אַ מיטאַרבעטער.

ציליב מיין כבוד וועגן איז דידאַזיקע צייטונג היינט אויפ-
געקויפט געוואָרן אין עטלעכע עקזעמפלאַרן און אוימישנע צולעגנט
געווען אין פאַרשידענע אָנזעשוודיקע ערטער, ווי שטיקלעך פרויט
פאַר בדיקת־חמץ...

אַלעמענס אויגן זענען געווען געווענדט צו מיר.

אַפילו די פרויען און שול־קינדער, וואָס פאַרשטייען נישט
קיין איין וואָרט יידיש, האָבן אויך געקוקט אויף מיר מיט נייגער-
קייט און אָבשיי, ווייל מען האָט זיי דערציילט, אז איך בין אַ „זשאַר-
גאַנאָאָוער“ שרייבער, אַ הומאַריסט און מיט אַ סך זויציקע „שטיקלעך“.
האָט מען געקוקט אויף מיר, ווי מיר אַליין אין די קינדער־יאָרן
האָבן געקוקט אויף אַ ירושלמי־ייד, וואָס פלעגט פאַרבלאַנדזשן אַמאָל
צו אונז אין שטוב אַרײַן.

איינער פון די געסט, אַ פאַרשוין מיט אַ פול, פליישיק פנים,
האָט געמינען פאַר טויטיק איבערצורעציילן אַ גאַנצן וויץ, וואָס
ער האָט אַרויסגעלייגענט פון מיין צייטונג, און אַלע האָבן זיך ממש
געקאמטשעט פון געלעכטער.

אין האַרצן האָב איך אַפילו געוואוסט, אז דער וויץ איז נישט
מיינער, נאָר אַן אַנדערנס און איז גראָד געווען געדרוקט אין אַן
אַנדערער צייטונג, וואָס איך האָב צו ואיר גאָר קיין שייכות נישט.
איך האָב זיך אָבער געמאכט כלא־ידע און אַראָפּגעשלאָנגען די שכתים
מיט דער לאַקשן־יויך.

איצט איז געקומען מיין דיי און איך האָב אויסגעפראַכט גאַנצע
זעקס געקליבענע וויצן, וואָס איך האָב צוגעגרייט ספּעציעל פאַר
דעמאָזיקן מאָלצייט־וועגן, און איך האָב געהאַט גרויס בייפאַל.

פאר די פרויען און קינדער האָבן די מאַנובילן געמוזט איבער
זעצן מיינע וויצן אויף פּויליש און מען האָט שטארק געלאַכט און
מ'איז געווען זייער באַגייסטערט

— ער קען ושוין איינמאַל אַרײַנזאָגן אַ ווייץ!

— און פּונדזאָנען נעמט זיך דאָס צו אַ מענשן אזאַ קאָפּ?

— עס איז דאָך אַ גאָטזאָך, אַ מתנה פּון גאָט.

די יענע יידישע געסט האָבן זיך געפּיהלט גאָר גוט, זיי אויף
זייערע אַ שמחה; האָבן גערעדט דרייַסט יידיש, געוויזן גרויס בקיאות
אין יידישע וויצן בכלל און אין מיינע שאַפּונגען בפרט. אזוי אַז די
איבעריקע גוֹיאישע יידן האָבן זיי שטארק מוקא געווען און זיך גע-
מיט אויך אַרויסצוווייזן גרויס אינטערעס פאַר דער „זשאַרגאַנווער“
ליטעראַטור.

און איינער אַ פּליכעוואַטער האַרער פאַרשוין, שטאַרק באַוואָנסט,
ווי אַ פּוילישער שלאַכטישין, האָט שטאַרק גערעדט וועגן „דבּוק“
פּון אַנדזשיי מאַרעק און „גאַלעס“ פּון „מירלאַ עפּראַט“.

איינער פּון די געסט וואָס איז געווען גאָר באַגייסטערט פּון
מיר און מיין זשעני, האָט זיך געווערט צו מיר מיט אַ פאַרשנדיגן
פּליקל און געזאָגט:

— זאָגט מיר, פּאַניע ט, איר זאָלט מיר גאָר זאָגן דעם אמת.
איך בין חושד, אַז דער וואַגנערפאַרער דאָמאַן, וואָס דרוקט זיך
אין אייער צייטונג, „אויף זיבן שלעסער“ איז אייער מלאכה און
די „חרדי שטענדלעך“, וואָס איר שרייבט זיך אונטער — דאָס
זייט איר; וואָס, אַיִאָ, איך האָב געטראָפּן?

נאָט איז מיין עדות, אַז דערדאָזיקער דאָמאַן געהערט נישט
צו מיין פּערער. איך האָב אָבער שטאַרק געוואָלט, אַז מען זאָל
מיינען, אַז דער דאָמאַן איז מיינער.

האָב איך אַראָפּגעלאָזט די אויגן און מיט אַ פאַרלעגן שמייכע-
לע געזאָגט: „ניין“; אָבער דאָס איז געווען אזאַ „ניין“, וואָס דער
טייטש זאָל זיין „יאָ“. ווי איינער זאָגט: מען האָט מיך געכאַפט
ביי דער האַנט, איז מיר אַפּיסל נישט אָנגענעם, ווייל איך בין באַד-
שיידן.

— אַהאַ! — האָט דער פּרעגער טריאומפּירט, שטודירנדיק

מיין שמייכעלע. — וואָס האָב איך געוואָנט? מיך וועט מען נישט
נארן. איך האָב גלייך געוואואָנט, אז דאָס איז זיין מלאכה. איך בין
א פסיכאָלאָגישער מענש.

איך האָב נישט געקאָנט ביישטיין דעם נסיון און האָב זיך
„מחזה“ געווען.

— יא, דער ראָמאַן „אויף זיבן שלעסער“ איז מיינער.
א כוואליע פון באוואונדערונג האָט זיך הירכגעטראָגן איבער
דער גאַנצער געזעלשאַפט. עס איז געווען קענטיק, אז דערדאָזיקער
ראָמאַן איז דאָ שטאַרק פאַפּולער און ווערט שטאַרק געלעזן פון אַ
נחוסן טייל פון דער געזעלשאַפט.

— אזוי, איז עס אייער ראָמאַן? אָווא! — זאָגט דער בעל-
הבית מיט זיין גבירישן הויסטעלע, און איז צופרידן, וואָס אין זיין
הויז איז געשען אזא סענסאַציע.

— און איך האָב שוין לאַנג געוואוינט, אז דאָס איז זיינס אַ
שטיקל אַרבעט! — גיטראַז אַ געל יודל.

— און פּונדאָנען נעמט זיך דאָס צו אַ מענשן אזוי פיל
קאַפּ? — באַמערקט דער בעל־הבית.

— נאָך אַ שטיקעלע גענוג אפּשר? — רוקט מיר אונטער
די בעל־הביתטע אַ נייע פּאַרציע גענוג.

— מיט כּרײַן, — זאָגט אַ צווייטע דאַמע מיט אַ סך צירונג.
און רוקט מיר אונטער דעם כּרײַן.

— און אפּשר אַ שטיקעלע אינדיטשקע?

— אָבער גיט אים אַ גאַפל! גיכער, אַ גאַפל פאַרן הומאַריסט!

— וועלכן קאַמפּאַט עסט איר? — פּרעגט די עלטערע מאַכט

טער מיט די גרויסע צייגניגער-אוידינגלעך. — זאָל דער הערר עסן
דעם אינדיק מיט קאַמפּאַט.

— און פאַרטרינקען מיט אַביסעלע וויין. צו פלייש איז גוט

אַביסעלע וויין, גיסט אים אָן אַ גלעזעלע טאַקויער! — באַפעלט
דער כּחותן דער דאָזער.

— און פּונדאָנען נעמט זיך דאָס ביי אַ מענשן אזוי פיל

קאַפּ?!... — פּרעגט דער בעל־הבית ווידער.

— עס איז דאָך אַ גאַט־זאָך, — ערקלערט אים אַ צווייטער.

— אַ גאַס מתנה! — גיט צו אַ דריטער.

— איך פארשטיי גארנישט, פאניע ט., — זאָגט אַ גאָסט מיט אַ לאַנגער נאָז און קורצזיכטיקע אויגן, שטופנדיק דעם גאַפל אין אַנגערקע, — פארוואָס איר באַהאַלט דאָ אייער נאָמען און איר שוויבטרויך־אונטער מיט, „הררי שטערנדלעך“. אויף אַלע אייערע שמאַטעס שרייבט איר אונטער אייער אמתן נאָמען, און אונטער אַזאַ וואונדערבאַרן ראָמאַן שרייבט איר אונטער „הררי שטערנדלעך“.

— מסתמא ווייסט ער, וואָס ער טוט! — פאַרענטפערט מיר דער בעל־הבית. — אַ שרייבער ווייס, וואָס ער טוט, עס מוז זיין אַ סוד דערביי. אין יעדן פאַך איז דאָ אַ סוד. עלעזי אין זיידמאַכן איז אויך דאָ אַ סוד.

איך האָב נאָך אַלץ געהאַלטן אַראָפּגעלאָזט די אויגן מיט אַ באַשיידן שמייכלע און געריבן אַ פּולקע געזונט.

— שאַ, שאַ! פאַנאוויע! איצט קאָן מען דאָך וויסן, וואָס עס זועט זיין מיט דעם „באַהאַטער“ מאָניעק! — רופט אויס מיט טריר אומזאָ אַ ווייבל מיט אַ געלן שייטל. — דער מאַכער אַליין איז דאָ, זועט ער אינז דערציילן.

דאָ איז מיר געוואָרן ביטער.

— מאָניעק, — זאָג איך, — מאָניעק... זועט זיך... ע... אַ... איינליבן...!

— ווידער אויטליבן! — וואונדערט זיך אַ צווייטע דאָמע. — ער האָט זיך דאָך ישוין איינמאָל איינגעליבט.

— וועט ער זיך אַ צווייט מאָל אויטליבן... — זאָג איך און קאָן נישט אויפהויבן די אויגן.

— אין וועמען? — פּרעגן עטלעכע שטימען מיטאַמאָל.

— אין... אין... דער העלדין.

— וועלכע העלדין? פאַראַן צוויי העלדינס. סטעפּטשע און אַנקע.

— דאָס איז איינס און דיוועלכע, — זאָג איך און ראַטשוע מיר, זוי אַ טרינקענדיקער אָן אַ שטרוי, — אַנקע און סטעפּטשע איז איין פּערוואָן.

— וואָס הייסט איין פּערוואָן? — פּראָטעסטירט אַ יונג בחורל

מיט א קליין חסידיש הימלעך. — איר שרייבט דאך אליין, אז זיי
פארברענגען און רעדן צווישן זיך!

— אנטשולדיגט, — זאג איך, — דאס איז אזא דאפלטער
טיפ. עס איז איין פערזאן, וואס דערט מיט זיך אליין. דאס איז א
פאמאלאגישער טיפ.

— מניא! — קוועטשט א שווארצער יונגערמאן מיט די
פלייצעס.

— און פון מאניעקן האט איר געמאכט א נעגער? הא? דער
זעלבסטמאָרד איז געווען א פאלשער זעלבסטמאָרד! — ווייזט ארויס
פקיאות א יונג פרויליך.

— געוויס, געוויס, — זאג איך, — א פאלשער זעלבסטמאָרד.
דער סם איז קיין סם נישט געווען.

— וואסער סם? — וואונדערט זיך די יודענע אין שייטל.
— אנטשולדיגט, — זאג איך, — דער רעוואָלווער האט זיך
פארהאקט.

— וואס פאר א רעוואָלווער? — פראַטעסטירט דאס געלע
שייטל. — ער האט זיך דאך גאר דערטראַנקן אין ווייכסל.

— נה, יא, פריער האט ער זיך דערטראַנקען און נאָכדעם זיך
געסמט און נאָכדעם האט ער זיך געשאַסן פון א רעוואָלווער

— מניא! — זאגט דער הערר מיט דער געצוואַנגענער באַרד.

— און וואס וועט זיין מיט יאקובן? — פרעגט א נייע ראַ-

בע. — אט מיט דעם יונגען שוואַרץ?

— ער וועט שענדן, — עטטפער איך.

— ווידער שענדן? — כאַפּט־אָנגטער דאָס יונגע חסידישע

בחורל. — וועמען וועט ער איצט שענדן?

— ע... ע... יאקובן. — זאג איך און איך הער, ווי עס

פלאַמט מיר אן אויער

— כא, כא, כא! — צעלאַכט זיך דאָס בחורל.

— מניא! — מאַכט דער הער מיט רעדן געצוואַנגענער באַרד.

— נה, נה! — העלפט אים נאָך איינער — לאַמיר רעדן וועגן

פּרוילעכערע זאכן וואָס הערט זיך עפעס מיט דער פּאַרטיע זיין?

— איר וועט אונז אַנטשולדיגן, — זאָגט צו מיר א נאַסט מיט

שטעבעדיגע אויגעלעך, — איר אליין שרייבט און איר ווייסט נישט
 וואס קומטפאר אין דאָמאָן!
 — איך בין חושד, פאָנאָויע, — רופט זיך אָפּ דאָס געלע.
 ידל, — אז דאָס איז עפעס אַ שווינדל. דער דאָמאָן איז נישט זיינער.
 — איך האָב אויך אזאַ ווייטרוק, — גיטצו דאָס ווייבל אין
 געלן שייטל.
 אַ טויטע אַנמוישמע שטילקייט האָט אַ ווילע באַהערשט דעם
 גאַנצן טיש. אפילו דער קלאַנג פון לעפל־גאָפּל איז פאַרשטומט גע-
 וואָרן.
 עמיצער האָט אוועקגענומען דאָס פּלעשל וויין, וואָס איז געשטאַ-
 נען נעבן מיר. די וואַזע מיט אויבס, וואָס איז די גאַנצע צייט גע-
 שטאַנען פונקט אַנטקעגן מיר, ואיז אוועקגערוימט געוואָרן ערגעץ
 אויף אַ צווייטן עק טיש.
 צום קאָמפּאָט האָט מיר אויסגעפּעלט אַ לעפעלע. איך האָב
 געהוסט און געהוסט, נאָר קיינער האָט זיך נישט אוּמגעקוקט צו
 מיר.
 דער עולם איז אויפגעשטאַנען פון טיש. די עלטערע האָבן שוין
 גערעדט וועגן געשעפט; די יונגערע — וועגן ספּאָרט. די מיידלעך
 האָבן געזונגען לידלעך פון „אַנאַנס“, און איך בין געבליבן פאַר-
 לאָזט פון גאָט און פון מענשן.
 שטיל, ווי אַ ננב, האָב איך זיך אַרויסגענוכעט און בין אוועק.
 דעם גאַנצן וועג האָב איך זיך אליין געגריזשעט:
 — דער טייוול האָט מיך געשטופּט! צוואַס האָב איך דאָס
 געדאַרפט? צוואַס?...

הָאָב אִיר עס אַביסל געהאַט א קאַנצערט!

דערציילט פון מענדל דעם פרויען-הערשער, קונסט-קריטיקער
און עסטעט.

— פּונוואָנען קומט צו מיר א געשוואָלענע פּאַק און א בלוי
אויג? און פּאַרוואָס עפעס גראָד פון דער רעכטער זייט? — איז
ערשטנס, דערפאַר ווייל מיין ווייב איז א געלינקטע; און צווייטנס,
הָאָב איך די נאַסט זיך אַביסל צעווערטלט מיט מיין ווייב סעווערינאַ.
וואָס איז געשען פאַר א געשיכטע? גאַרנישט איז געשען; קיין
געשיכטע.

דאָ אַנוועלט איז צו אַונז וואָס שטאַט אָנגעפאַרן א פאַרימטער
הונ פון ביאַליסטאָק, פּערעלע סאַלאָווייטשיק, א זינגער פון ערנסטע
אָפּערעס, ראַפּסאָדיעס, רעטיטיטאַטיוון און יידישע פּאַלקס-לידער.

א דיכלעכער נידעריקער פאַרשוין, אויף קורצע, קיילעכדיקע פּיס
און לחלוטין אָן אַ האַלז. דאָס הייסט, אַ האַלז אויף זינגען האָט ער,
נאָר אַ האַלז צו ווייזן זיך פאַר לייטן האָט ער נישט. טראָגט אַ פּראַק
מיט אַ פּיקיענער וועסט און פּכבודיקן פּליך, ווי אַ האַלענדישער
קעז, אין סאַמע אַנדערוואַכן. פון צייט צו צייט לאָזט ער אַרויס צוויי
אָפּנערסענע קלאַנגען: „מי“, „מאַ“. דאָס פּרוּבירט ער די ריינקייט פון
זיין „כלי“. איין קלאַנג „מי“ זאָגט ער מיט אַ פּאַס, און דעם צווייטן
קלאַנג „מאַ“ זאָגט ער מיט אַ סאַפּראַן. און אז ער רעדט, דערט ער
אויך מיט צוויי שטימען, מיט אַ פּאַס און מיט אַ סאַפּראַן. רוטיש
רעדט ער מיט אַ פּאַס, און יידיש מיט אַ סאַפּראַן. אַווי, למשל, קאָנט
איר הערן אין איין פּראַזע ביידיע לשונות און ביידיע שטימען:

— מאי אימפרעסאריא סוואָלאַטש! — הויבט ער אָן מיט אַ געדיכטן באַס, ווי עס פאַסט פאַר דער רוישישער שפּראַך; און אין דערוועלבער סעקונדע פאַרענדיגט ער מיט אַ קוויטשיגן סאָפּראַנל.
ווי אַ קריי פון אַ יונגען הענדל:

— אַ מזור, אַ רוח אין זיין געפּגרטן טאַטן אַרין!
אַרער:

— (מיט אַ גראַבן באַס): אָן מגיע אָפּיעשטשאַל דערושאַט נאָ זוסיאָס גאַטאָוואָס (און תּיכּה מיט אַ דינעם קולכל), און יעצט דאַרף איך אַליין קויפּן אַ שטיקל ווערינג!

ער איז געקומען אַהער צו געבן אַ דריי קאַנצערטן. זיין ערשטער קאַנצערט וועט זיין אין פּאַמפּאָדורטעאַטער אויף פּשעכאַדניע גאַס. בין איך דאָך עפעס אויך אַ שרייבער, אַ קאָנסטריקטער און אַן עסטעט, האָב איך מיך גענומען גרייטן צום קאַנצערט.

יענעם פּרימאָרנן האָב איך געגעבן אַ טאַפּ וועם דופּק ביי מיין ווייב סעווערינג, צו זי איז אַ בעלגוטע צו גיין אויפן קאַנצערט. זאָגט זי, אַז זי האָט נישט, וואָס אַנצוטון. זאָג איך: „סטייטש, וואָס איז מיטן גראַנאַט-קלייד?“ זאָגט זי: „אין דעם גראַנאַט-קלייד זע איך אויס דאַר, ווי אַ שטעקן.“ זאָג איך: „און וואָס איז מיטן שוואַרצן קלייד?“ זאָגט זי, אַז אינעם שוואַרצן קלייד איז זי ריק, ווי אַ פאַס. זאָג איך: „און וואָס איז מיטן ברוינעם קלייד?“ זאָגט זי, אַז אינעם ברוינעם קלייד זעט זי אויס אַן אַלטע יידענע. זאָג איך: „און וואָס איז מיטן גרינעם קלייד?“ זאָגט זי, אַז אינעם גרינעם קלייד זעט זי אויס, ווי אַ געווענולטער הערינג. זאָג איך: און וואָס איז מיטן נייעם פּאַפּעליאַטן-קלייד, וואָס דו נייסט איצט?“ זאָגט זי, אַז דאָס נייע פּאַפּעליאַטע קלייד איז נאָך נישט פאַרטיק, און אַז דאָס דאַרף זי טאַקע היינט אָונט פאַרן צו איר שניידערין אויף דער „לעמבערגער פאַרשטאַט“. זי האָט מיט איר שניידערין אַ שאַרפּן סכסוך: די שניידערין האָט איבערגעפירט אַ קלייד, קאַליע געמאַכט דריי מעטער קרעפּדוואַרדזשעט, צוויי מעטער קרעפּ-רעשיג און אַ מעטער מאַראַקען, אַחוץ אונטערשלאַק. ס'איז נישט קיין קלייד, נישט קיין מאַרע און נישט קיין פאַסאָן... דאָס קלייד האָט געדאַרפט זיין אַ קאַמפּינאַציע מיט פּראָקאַט פּון

אויבן און מיט אַ "קלאַש" פון אונטן, פליסירט פון רעכטס און פאר
ריסן פון לינקס. צום סוף האָט זי איר געמאַכט מיט אַ "טאָניק"
פון פאַרנט און מיט אַ "בוה" פון אויבן, "געפּוירט" פון רעכטס און
פאַרטיסן פון הינטן...

פאַרלאַנגט מיין ווייב, אַז די שניידערין זאָל איר אָפּקויפן
צוריק די סחורה מיט די אַלע מאַטעריאַלן; ווייל יענע נישט. האָט
מיין ווייב זי אָנגערופן "טאַנדעטניצע". האָט יענע צוריק אָנגערופן
מיין ווייב "מרשעט". האָט מיין ווייב זי אָנגערופן "גן-עדן-פּויגל".
האָט יענע מיין ווייב אָנגערופן "ווערימדיקער באַקסער"; און דאָס
אַלץ, זאָגט מיר מיין ווייב, איז, ווייל זי האָט אַ מאַן ווי איר, אַן
אויסוואַרף און אַ מערזאוועץ און אַ פּאָדלעץ, וואָס שאַנעוועט נישט
זיין ווייב, דערלויבן זיך אַנדערע אויך זי גרינגשעצן און אָנרופן
"ווערימדיקער באַקסער". אָבער אַז איר וואָלט נישט געווען זיין אַזא
פּאָדלער מאַן, אַזא אויסוואַרף און אַזא מערזאוועץ, וואָלט איר פאַר
דאַרפט היינט אָונט אַ שפּיי טון אויפן קאַנצערט און פּאָרן מיט איר
צו דער שניידערין און מאַכן איר דאָרטן שוואַרץ-שבת און צע-
פּראַסקען איר די פּאַסקודנע פּיסקעס, און אָנגעבן אין געריכט — און
זאָל יענע וויסן, ווי אָנצורופן אַ פּהוי פון אַ שרייבער און אַן עסטעט
"ווערעמדיקער באַקסער"! אַזא דריאַן! אַזא כאַלערע! אַזא גן-
עדן-פּויגל!

קירץ: פון דעם גאַנצן פּומון האָב איר אויסגעפּונען דאָס ווייב
טיקסטע, אַז מיין ווייב וועט היינט אויפן קאַנצערט נישט זיין, און
איר קאָן היינט שמיאַלע (זיכער, אָן געפאַר) גיין אויפן קאַנצערט
און מיטנעמען מיין מיידל, פּרויליין צעלענצינאַ.

מיין טייערע צעלענצינאַ! זי איז אַ מאַדיסטין. שוין אַ פּאָר
וואָכן, אַז איר בין אין איר פּאַרליבט מיט אַ צערטליכער ליבע. איר
האָב זיך איר אָנגעגעבן אַלס פּחור, אַלס קאַוואַליער. און שוין איז
זי, מיין צעלענצינאַ, וואָס נאָר אַזא קונסט-קריטיקער און עסטעט, ווי
איר, קאָן עס אָפּשאַצן; הויך און דאַר און שלאַט און שוואַרץ, מיט
אַ געווענולט פנים, אירע געצויילטע און זעלטענע האָר טראַגט זי
פאַרקעמט אַרויף מיט אַ קופּקעלע. טראַגט אַ פּלאַזע מיט ביינערנע
קנעפלעך, צוגעשפּילעט פּיו צום האַל, און אַ לאַנג שוואַרץ קלייד.

פון אונטער וועלכן עס שטארטישן אפער א פאָר גרויסע שיד נאָמער
...12

היינט וועל איך זיין גליקלעך ... און אויך זי, מיין טייערע,
וועט זיין גליקלעך צו זען, וואָס פאָר אַ כבוד מען גיט דאָפּ מיר, דעם
קונסט־קריטיקער און עסטעט אויף אַ קאָנצערט.

אין טעאָטער „פאָמפאָרד“ איז געווען יום־טובֿיק און ליב
טיק, ווי אויף אַ חתונה. דער גרויסער געלער פאָרטעפיאָן איז שוין
געשטאָנען אויף דער עסטראַדע און מיט זיין ברייטן רוקן הבנעהריק
געוואָרט, ווי ער וואָלט זאָגן: „נאָט, שפּילט אויף מיר, וואָס איר
ווילט; מעג זיין וואָנער, שניאָר און אפילו הענעך קאָנס קאָמ
פאָזיציעס!“ ...

איך און מיין צעלענצינא זענען מיר זיך געזעסן, ווי אַ צד
זיפגעוואַקסענער צווילינג, אויף אונזערע פלעצער און צערטלעך גע-
שמועסט האַרציקע רייד וועגן אייביקער ליבע, שענהייט, האַרמאָניע,
טרייהייט, עסטעטיק און אַנדערע ענלעכע זאכן. אירע שאַרסקע צע-
שטאָכענע פינגער האָבן צערטלעך גענלעט מייע הענט, ווי מיט אַ
ריבאָייזן.

פלוצלינג איז מיין ופליק געפאלן צו דער טיר צו, און ווי אַ שטיק
האַרץ זואַלט זיך ביי מיר אָפגעשפאָלטן און איז אַריינגעפאלן טיף
אין סאַמע בויך אַרײַן.
מיין ווייב איז אַריינגעקומען.

מען דאַרף נישט זיין קיין פיזיאָנאָמיסט צו דערקענען אויף
מיין ווייבס פנים קריגס־צושטאַנד, פּרטי נאָך איך, דער אויסגע-
פּרובירטער מאַן און נאָך אַ קונסט־קריטיקער און עסטעט, האָב
תיכף דערשמעקט, אַז עס ישמעקט מיט פּלווער, אַ נס איז געווען:
איך האָב באַצייטנס באַמערקט, אַז זי האָט מיך נישט באַמערקט...
— אַנטשולדיקט מיר, מיין טייערע! — האָב איך גיך אײַנגע-
רוימט מיין מידל אויפן אויער. — איך מוז דאָ אַביסל אַכטונג געבן
אויפן זאַל. איך בין אײַנער פון דעם קאָמיטעט, וואָס דאַרף האַלט
אָרדנונג! — און בין אַוועקגעלאָפן צו מיין ווייב.

מיין ווייבס פנים האָט וממש געשאָסן מיט בליצן. די ליפן אירע
זאָבן זיך געביסן ביז בלוט.

— ביזט גאָר דאָ, מיין טייערע? — האָב איך געזאָגט מיט אַ
זווייסקייט פון צעלאָזענעם פוטער מיט האָניג.

— „דאָ, דאָ“, איריגאָט! — האָט מיין ווייב אַרויסגעשיפעט,
זוי אַ קעסל. — זעסט דאָך אז איך בין דאָ. איך בין געווען ביי דער
שניידערין, האָב איך זי נישט געטראַפן אין דער היים, די מכשפה.
זי באַהאַלט זיך אויס, די אויסוואַרפניצע. בין איך געקומען אַהער,
די זאָלסט מיר העלפן זי אויפזוכן, די פאַסקודסטווא, און איר אָפּ
שפילן די אמתע חתונה. די שכנים זאָגן, אז זי געפינט זיך אָדער
ביי איר פרודער זלמן־ליפ, דער קוילן־טרעגער אין מאַקאָטאָוו, אָדער
ביי איר פעטער ומאַטיע פעחדגנב אין זאָליבאָזש, וואָס האָט פאָר־
קע וואָך געשאַגן דריי פייער־לעשער. אָבער שוין די מינוט זאָלן
מיר פאָרן אַהין און מאַכן פון איר קרעפל־פלייש!

גאָר פלוצים איז זי געבליבן שטיין געפלעבט, איר בליק איז
געפאלן אַהינצו, וואו מיין מוילד איז געזעסן.

— זי איז דאָ! זי איז דאָ! דער גרעך־פויגל! — האָט מיין
זווייב זיך צעצאָפלט, ווי אין פיבער. — די רגע זאָלסט צוגיין צו
איר און אַרויסרייסן איר די אויגן, אירע פאַרשיווע באַקן זאָלסטו
איר צעפראַסקען... אָדער זי זאָל די מינוט אָפגעבן דאָס געלט פאַרן
קלייד, אָדער זי זאָל דאָ, פאַר אַלעמען אין די אויגן, צוריקציען
דאָס וואָרט „ווערימדיקער באַקסער“. אז נישט, זאָלסטו פון איר מאַכן
אַ באַרג אש!

— אָבער... אָבער... מיין טייערע, — האָב איך געשטאַמלט
און מיין פנים אין שפיגל האָט אויסגעזען, אז אַ שענערן לעגט מען
אין סבר.

און באַלד איז מיין ווייב געשטאַנען מיט געקלאַמערטע פּוסיסן
נעבן מיין צעלענינג און געקוויטשעט נישט מיט איר קויל:

— די ביזט גאָר דאָ, די טאַנרעטניצע, די גרעך־פויגל! וואָס
טוסטו דאָ? האָ? באַהאַלט זיך אויס! איך וועל דיר פּונדאָנען —
איך האָב פאַר אַיך קיין מורא נישט! — האָט מיין מוילד
זיך גענעבן אַ שטעל־אוועק, ווי לאַנג זי איז. — איך בין דאָ מיט

מיין חתן; ער איז דא א גרעסערער מאכער פון איך! ער איז דא
איינער פון קאמיטעט!

— דיין חתן? ווער איז דא דיין חתן?

— אָט, ער! — האָט דאָס מיידל אָנגעוויזן אויף מיר מיט

שטאַלץ און טראַומה.

— ער? ער מיין מאן איז דיין חתן? קינדערלעך! כא, כא,

כא! — האָט זיך מיין ווייב צעלאַכט מיט א היסטעריש געלעכטער.

— אויער מאן? אי, א שלאַק האָט מיך געטראָפן! — האָט

מיין מיידל פאַרבראַכן די הענט. — ער זאָגט דאָך, אז ער איז א

פחוד! א א פינסטערע וויסטע מהומה זאָל קומען אויף זיין קאַפּ.

אויף זיינע הענט און פיס!

און מיין געליבטע האָט זיך עם אַרויפגעוואָרפן אויף מיר:

— דו שווינדלער! דו אַלפאַנס! ליידאַק! הולטאַי! אומשול-

דיקע פרויען ווילסטו פאַרפירן? איך וועל דערציילן מייע ברודער,

וועט מען דיר ...!

— אַתוים קום. די מינוט זאָלסטו מיר גיין אַתוים! — האָט

מיין ווייב געזאכמערט און זיך אַרויפגעוואָרפן אויף מיר פון דער

אַנדער זייט. — אַתוים זאָלסטו מיר גיין! די הגע, די סעקונדע!

דו מערזאוועני! דו אויסוואַרף, דו מיידלניק! ...!

דער אויטאָמאָביל האָט אונז געפירט אַתוים. איך בין געוועסן-

ווי א פאַרמשפּטער, מיט אן אַנגערוקטן קאַפעליוש און האָב געשוויגן.

מיין ווייב האָט אויך געשוויגן, און שטיל איז געווען אין אויטאָמאָביל.

שטיל, ווי פאַר א שטורעם. איך האָב געוואוסט, אז אין דער הויב

זוארט אויף מיר דער אמתער קאַנצערם.

פארטישט די יוצרות

מיין שיין באקאנט פרייליך טאָבטשע פייניקט מיך שוין אַ לעני
נערע צייט, איך זאָל זי אַריינפירן אין דעם שרייבער־קרויז און באַ
קענען זיין מיט ליטעראַטור און קינסטלער.

— עס מוז דאָך זיין זייער אַן אינטערעסאַנטער „נאַרד“

כיט אַ סך ווערק און „ווערשעס“ פון די שרייבער אין זי שוין
באַקאַנט. דער שוואַגער לייענט איר אַלע שבת די „קושיווע לוסטראַ“
אויפן „דזשענניק“, איצט וויל זי קענען די אויטאָרן. היינט — האָט
זי געהערט — איז אין ליטעראַטור־פאַרזיין אַ „ליטעראַצעי פּיאַנטעק“,
זאָל איך זי מיטגעמען אַביסל אויף דער זאַפּאווע.

— איך וועל אָבער נישט קאָנען מיט איך זיך פאַרנעמען. —

האָב איך איר געזאָגט. — איך בין היינט דער הויפט־אַרדנער פון
אַוונט. איך וועל זיין זייער באַשעפטיקט.

— דאָס שאַדט נישט. איר וועט מיך באַקענען מיט אייערע

קאַלעגן, און איך וועל ישרין אַליין מיט זיי זיך „זאַפּאווען“.
געפועלט.

דער באַדינג איז געווען, איך זאָל זי באַקענען מיט דריי טיפן

שרייבער: מיט אַ לירישן דיכטער, מיט אַ פּחיילעכן הומאָריסט און
פעסימיסטישן דענקער.

דעמעלעבן אַוונט האָב איך זי מיטגענומען אין ליטעראַטור־פאַ
רזיין אויפן „פּאַמיליען־אַוונט“. און אויף אַ פּאַמיליען־אַוונט פון שריי
בער איז, ווי באַוואוסט, פאַר אַן אַרדנער פאַרזיין זייער אַ סך אַר
בעט: ער דאַרף אַכטאַנג געבן, און אַלץ זאָל זיין אין דער בעסטער
אַרדנונג. די מיטגלידער, ווי אויך די איינגעלאַדענע געסט, זאָלן

נישט אַרײַנקומען אין זאָל אין די מאַנטלען און קאַלאַשן; מען זאָל
נישט וואַרפן קיין פּאַפּיראַסן-קערטלעך און אַש וואַיפן טישטיך, און
ביים לעסן זאָל מען נישט וואַחפן קיין הערײַנגעבײַנדלעך און קיין
פּיסטאַשקעס-שאַלעכץ אויף דער פּאָדלעגע. נישט שרײַבן קיין געד
מײַנע רײד, אויף די ווענט, נישט קײַנפּן די דאַמען, מען זאָל נישט
זשניצן די נאָז אין די פּאַחהנגען. מיט איין וואָרמ, ס'איז פּאַראַן
זײער אַ סך אַרבעט פאַר אַ מענשן, וואָס איז כּמונה צו האַלטן אַרד
צוגע, אויף אַ פּאַרוויילונגס-אַונט בײַ ליטעראַטן.

האַב אײך, ביים אַרײַנקומען מיט פּרײַלין טאַבטשע אויף אײַך
זער אָונט, זי תּיכּף צוגעפּירט צו אַ קאַלעגע, כדי אײך זאָל גלײַך ווערן
פּרוי און קאַנען צוטראַען צו מײן שווערע, פּאַראַנטוואָרטלעכע
אַױפּגאַבע.

אײך האָב זיי פּאַרגעשטעלט:

— פּרײַלין טאַבטשע טײַהקעלעכט און קאַלעגע מנחם זײער
קרויט, אַ פּרײַלעכער מענש, אײַנזער בעסטער הומאַריסט און גײסט
דײַכער ווי צלער, אײך וועט האָבן אַן אמת, גענוס מיט אים צו פאַר
פּרענגען.

און צום קאַלעגע האָב אײך אַזוי געזאָגט:

— אײך גיב אײך אײבער, קאַלעגע, אויף אײער אַחריות מײן
פּאַקאַנטע און ווײַלט זי, ווי אײך קענט.

אין אײלעניש האָב אײך פּאַרטײַשט די יוצרות, וואָרום דער
קאַלעגע זײַהקרויט איז גאָר נישט קיין הומאַריסט, ער איז גאָר פּאַר
וואַוסט, אַלס פּעסמיסט און מיסטיקער. זעלטן, ווען מען באַגעגנט
אַ שמויכל אויף זײַנע לײפּן, פון קיין וויצן האַלט ער נישט, און ווען
מען דערצײלט אים אַ ווייץ, אַנטשולדיקט ער זיך בזה הלשון:

— פּאַרצײען זי מײך, וואָס אײך לאָך נישט, אײך פּיין אַ פּעד
סימיסט און אַן אײַנזאַמער מענש.

דײַדן דערט ער געצײלטע ווערטער און פּראַזן פון טיפּע מיס-
טישע אמתן, ווי למשל: „אַלץ איז דעלאַטיוו“; „דאָס לעבן איז ווי
אַ דינער-אײַג“; „פּײַנטאַ לאַ קאַמעדיע“; „שערשע לאַ פּאַס“;
דער וועלט איז אַ יאַמערטאַל“, וכדומה אַזעלכע פּראַזן.

זײַהקרויט נישט קוקנדיק אויף זײַן אײַנזאַמקײט און הבל-

הבלימדוקער וועלט באנעמונג, איז דאך געווען צופרידן צו האָבן זעבן זיך אַ סימפאטיש מיידל, זוי טאָבמשע, מיט וועלכער ער זעט זיך קאָנען טיילן אין זיין „געזאמיווער“ וועלט־דאָשוואַנג.

— איר וועט זיך וואונדערן, פריילין, — האָט ער געזאָגט מיט אַ שטים ווי פון אַ קבר — וואָס איך, אַן איינזאמער מענש, געפֿין זיך האָ אויף אַט דער פּאַרווילונג; דאָס טו איך, ווייל דער איינ־זאמער מענש פּיהלט זיך צווישן אַ מאַסע נאָך פּיל איינזאמער, און וואָס מער איינזאמער כּ/פּיהל זיך, אַלץ מער לעב איך זיך אויס אין מיין וויינזאמקייט.

— כאַט־כאַט! — האָט זיך דאָס מיידל צולאָכט מיט אַ קלינגליק געלעכטער. — ס'איז קאָמיש.

— אַנטשולדיקט, פריילין, — האָט ער צו איר אויסגע־דרייט דעם קאָפּ מיט אַ ציטרענענער מינע: — דאָס איז נישט קיין קאָמוז, דאָס איז דער טרויעריקער פּסיכאָלאָגישער אמת פון דער גרויער ווירקלעכקייט, וואָס גרעניצט זיך מיט דעם אייביק־מעטאָ־פּיזישן און מיסטישן טראַגזום פון מענשלעכן דאַזיין.

— כאַ, כאַ, כאַ! — האָט דאָס מיידל אויסגעשאָסן מיט נאָך אַ הילכיקערן געלעכטער: — איר זענט אַ וואונדערלעכער קאָ־טיקער. איר זאָגט די גרעסטע וויצן און איר לאַכט אפּ'יך נישט, טשאַפּלין איז אויך אזוי. אַלע גרויסע קאָמיקער זענען אזוי. די אַרזי מוסע לאַכט, און זיי אַליין נישט. כאַט־כאַט!

זויערקרויט האָט געקוקט אויף איר מיט אַ פּאָר קיילעכדיקע צושראָקענע אויגן־ווייסלעך און געוועמט מיט די פּלייצעס.

עטלעך האָט ער זיך אויפגעהויבן פון אַרט אָן שום אַנטשול־דיקונג און איז צוגעלאָפּן צו מיר מיט אַ ווילדער רציוחה.

— וואָס איז דאָס? האַ? וואָס פאַר אַ מיידל האָסטו מיר אָנ־געמשעפעט? זי איז אַ גערירטע פּון זינען, אַ חסר־דעהניצע, צי וואָס? טוט און לאַכט. וואָס איך זאָג, לאַכט זי: כאַט־כאַט און כּי־כּי־כּי! ... וואָס איז דאָס? האָסט געמאַכט מיט מיר אַ שפּאַס. גראַד מיר, דעם איינזאמען פּעסימיסט, האָסט אָנגעשיקט אַזאַ לייכטזיניק לאַכעדיק באַשעפעניש! אַ שיינער חבר פּיוטו! פאַר אַזאַ חזק פּיוטו זוערס, מען זאָל דיר די האַנט נישט געבן!

איך בין צוגעלאָפֿן צו מיין טאָבטשען, געכאַפּט פֿאַר דער האַנט.
צוגעפֿירט זי צו אַן אַנדער וווינקעל און פֿאַהגעשטעלט זי פֿאַר אַ
נייעם קאָלעגע:

— פֿריליין טאָבטשע טירקעלטיוב און קאָלעגע זשאַמע לאַכ-
מאַן, גרויסער לירישער דיכטער, מיסטישער דענקער, זינגער פֿון
דעמערונג און געשפּענסטעה, — זייט באַקאַנט... איך האָב, פֿריי-
לין, אַז די געזעלשאַפֿט פֿון אַונזער דיכטער וועט איך זיין העכסט
אינטערעסאַנט, ער וועט איך פֿאַרשאַפֿן דעם אמתן נייטימין גענוג.
אין איילעניש האָב איך איך דאָ ווידער פֿאַרפֿלאַנטערט די
ניצרות. קאָלעגע לאַכמאַן איז גחאַד באַקאַנט אַלס הומאַריסט און
פֿרילעכער לאַגדאון־לעבער. מיט זיינע וויצן און לאַסטיקע פֿלוידע-
דייען איז ער שטאַרק נושאַדחן ביי דעם „שיינעם געשלעכט“.

דערזעענדיק דאָס שיינע מיידל ביי דער זייט, האָט ער זיך
ערשט צולאָזט. מיט דעם גאַנצן הומאַריסטישן פּאַנאַזש אין גרויס-
אימפּעט, צוערשט האָט ער איר אויסגעבראַכט אַ פֿאַר קאָמישע פֿאַר-
דאַרְאַקסן. אַז די פֿאַרדאַרְאַקסן האָבן נישט געמאַכט דעם געהערדיקן
דושם, האָט ער איר דערציילט צוויי נייעסטע קאַבאַרעטראַנעקראַטן
וועגן אַ שוויגער און וועגן אַ פֿאַרדאַטענעם מאַן.

דאָס מיידל איז געזעסן זייער טחועריק מיט אַן אַרפֿאַגעלאָזטן
קאָפּ, ווי אַן אַבל גאָך אַ גרויסער אכידה.

דערזען, אַז דאָס מיידל רעאַגירט נישט אויף זיינע אַנעקדאָטן,
האָט אַונזער הומאַריסט זיך אונטערגעגאַרטלט מיט גרויס טאַלענט
און שאַרפֿן חיתוך־הדיבור און מיט אַ וואַונדערלעכער אינטערפּרע-
טאַציע איבערגעגעבן צוויי נייע שאַרפע וויצן.

דאָס מיידל איז נאָך אַלץ געזעסן שטיל און טחועריק, ווי זי
וואָלט פֿאַרנעמען אַ זייער טחועריקע בשורה.

— איר זענט שלעכט געשטימט, פֿריליין, — האָט לאַכמאַן גע-
זאָגט מיט דעווינגאַציע.

— אייערע ווערטער וועקן אין מיר טיפּע מעלאַנכאָליע.
לאַכמאַן האָט מן־הצד אָנגעקוקט זיין מאַרנע באַקאַנטע, איר
פֿראַפּיל האָט אויסגעזען, ווי זי וואָלט אויפגעגעסן אַ טויז ציטרינען,
געמאַראַנירט אין עסיג, ער האָט זיך געהויבט אויף זיין אָרט אַ

פארלוירענער און צומישטער. אפגעווישט די גרויסע טראפנס שוויים פון שטערן, האָט ער גענומען דערציילן זיין פעסטן ווייז פון זיין רעפערטואַר: אַ קאַלאַסאַלער ווייז אַ צוויידייטיקער, וואָס קאָן דירן דעם גרעסטן מרהשחורהניק. ער האָט אָבער נישט געענדיקט, מחמת ער האָט דערזען, אז ער רעדט צו אַ טויבער וואַנט. דאָס מיידל איז געווען העכסט טרויעריק און האָט געקוקט אויף די שפיצן פון אידע פאַנטאַפּל.

ער האָט זיך אַ ריס געטון פון אָרט, ווי אַ שלאַנג וואָלט אים אַ בים געטון, און מיט אַ בייזער ווילדקייט, וואָס עס איז שווער געווען צו גלויבן אויף אזאָ לוסטיקן גוטמוטיקן מענשן, ווי ער, האָט ער זיך אַ וואָרף געטון צו מיר:

— וואָס פאַר אַ מיידל האָסטו עס מיר אונטערגעשיקט? — אַ מעלאַנכאָלישקע, אַ מרהשחורהניצע, צי וואָס, דער רוח וויים! אין אַ משוגעיםזחזיון דאַרף מען דאָך זי אוועקשיקן, אין דער אָפּטיילונג פאַר שווערע מעלאַנכאָליקער! האָסטו עס מיר געטון אויף צו ליבבעים!? חוץ מאַכסטו פון מיר, איך וויל דיך נישט קענען מער! טפּו!...

איך בין אין דער גיך צוגעלאָפּן צו מיין מיידל און צוגויפּנער פירט זי מיט אַ דריטן באַקאַנטן, מלך שטודקאַץ.

— דאָ האָט איר, פּריילין, אַ טראַגישע פיגור, אַ בייראַגניסט, דיכטער פון טראַגזיום און מענשלעכע טרערן, מיר רופן אים דער ניער האַמלעט. און דאָס איז פּריילין טאַבטשע טורקעלטיוב, אַן אינטער ליגענט מיידל. זייט באַקאַנט און וויללט איך.

ווידער פאַרביטן די יוצרות, מלך שטודקאַץ איז נישט געווען נישט קיין דיכטער, נישט קיין טראַגישע נאַטור, נישט קיין האַמלעט לעט און נישט קיין בייראַגניסט, נאָר אַ באַקאַנטער טוער, אַראַטאַר און פירער פון דער רעכטער פּראַקציע פון לינקען אָפּנויג פון דעכטן אָפּגעשפּאַלטענעם פּליגל פון די לינקע „פּועלי-ציון“.

אַ דערפרייטער, האָט ער זיך אָנגעכאַפט אָן זיין ניער פאַר קאַנטער: אַט דאָ וועט ער זוימן זיין גרויסן רעדער-טאַלאַנט, זיין עראַדיציע, ער איז גליקלעך צו געבן אזאָ שיינ מיידל זיין אַגיטאַציע, און נאָך גליקלעכער וועט ער זיין, ווען ער וועט צוציען אזאָ סימפּאַ-

טישן מיטגליד צו זיין רעכטער פראקציע פון לינקן אָפּטויג פון רעכטן
אָפּגעשפּאַלטענעם פּליגל פון די לינקע פעצעקעס.

אין ער האָט אזוי געזאָגט:

— איך מײן, פּרײלין, אז אזא סימפּאַטישער מענטש, ווי איר,
באַרדאָפּט גערענקן די גרונד־הנחות פון חבר, באַראַכאָוו זועגן דער
סאַציאַלער פּראָטאַפּלאָזמע אין צענטראַפּונקט אין אנדערע פּאַסטור
לאַטאָ, וואָס גײען אויפן טראַקט פון פּאַאָפּעריוואַציע אין לומפּן
פּראָלעטאַריאָציע...

דאָס מײדל האָט אַ שווערן זיפּן געטון.

— וואָס איז מיט אײך? — האָט דער פּראָלעטאַרישער פירער

דערשטאַקן געפרעגט. — וואָס זיפּט איר, פּרײלין?

— עס איז דאָך אזוי טראַגיש...

— וואָס איז טראַגיש?

— אַט דאָס, וואָס איר רעדט.

— וואָס רעד אײך? איך רעד, אז ווייל די פּרײטע מאַסן ווערן

קאָלעקטיוו ארויסגעשטויסן פון דער פּראָלעטאַריאָציע און מוזן זוכן
נייע טעריטאָריעס פון זייער רעזאָרװאַטער, דעריבער מוז יעדער
באַוואַסטוויניקער אינדווידוואַל געהערן צו דער רעכטער פּראַקציע
פון לינקן אָפּטויג פון רעכטן אָפּגעשפּאַלטענעם פּליגל פון די לינקע
פעצעקעס און — — — — —

דאָס מײדל האָט היסטעריש געכליפּעט, פון אירע אויגן זענען

געפאלן גרויסע טרערן־טראַפּנס, ווי באַב.

— צו אַלדע רוחות! — האָט ער זיך אַ רײס געטון פון אָרט

און זיך אַרויפגעוואָרפן אויף מיר:

— וואָס פאַר אַ קלאַג־מוטער האָסטו אויף מיר אָנגעשיקט! אַ

היסטעריטשקע, צי וואָס? איך בין דיר מחל דײן מתנה! געזען
אַכײסל? געפונען פון וועמען צו שפּאַסן, פון מיר גאָר! גיי דיר צו
אַלדע רוחות מיט דינע באַקאַנטע איטאַיינעם!

דער סוף איז געווען, אז אויך דאָס מײדל איז צוגעלאָפּן צו מיר

און זיך אַרויפגעוואָרפן אויף מיר מיט אַ ויצעקו:

— אַ שיינער פּשוואַטשעל זענט איר מײנער! וואוּהין האָט

איר מיך אַרײנגעפירט, וואוּהין? שײנע מענטשן זענען אײערע קאָלעגן!

שיינע דוּשענטעלמענער! יעדער איינער לאָזט מיך דאָ איבער און
לויפט אַוועק! אזוי באַגייט מען זיך מיט אַ דאַמע? כאַמעס זענט
ציר, נישט קיין דוּשענטעלמענער! און איר אַליין זענט אויך אַ
קרעטיק, אז איר האָט מיך באַקענט מיט אַזעלכע פאַסקורניאַקעס!
און נאָך שרייבער, אידעאָליסטן! טפו!

אזוי אַרום האָב איך אין איין אָונט פאַרלוירן דריי קאַלעגן און
מיין שוין פאַקאנט פרויליך טאַבמאַשע... |

פון טאפעט צום גט

אנגעהויבן האָט זיך עס פון די טאפעטן.
דאָס יונגע פאַרפאַלק יאַקוב און זינא טאַלאַלי האָבן באַשלאָסן
אויסצוטאַפעטירן זייער וואוינונג.
שוין דערעסן די קאַלטע צומאַלטע פאַרביגע ווענר, שוין צייט,
מען זאָל זיי אויסקלעפן מיט שיינע לייטישע טאפעטן.
טאפעטן מאַכט אַ שטוב שטויבישער, היימלעכער.
באַשלאָסן, איז יאַקוב אַוועקגעגאַנגען אין טאפעטן־געשעפט פון
גערירדער היימי קרופניק". דאָ האָט מען אים אַוועקגעזעצט, ווי
אַ קיסר, אויף אַ ווייכן היספּאַטעל און גענומען אים ווייזן טאַ-
פעטן פון כל המינים:
גרינע, בלויע, געלע, רויטע, מיט פאַרשידענע פויגל, קוויטן,
אַרנאַמענטן, פאַסן, המן־טאַשן, חיות, בוימער, זיגזאַגן און גאַך פיל
אַנדערע.
יאַקוב איז זייער חשיבותדיג געזעסן אויף זיין שטול, גער-
שטאַמלט מיט זיינע קאַרצזיכטיגע אויגן, געקוקט דורך דער פויסט,
געזאַגט מבינות, געקליבן, אָפּגעוואָרפן, פראַקירט, ביז ענדלעך האָט
ער זיך אָפּגעשטעלט אויף אַ זייער שיינעם טאפעט.
דער טאפעט איז געווען געקעסטלט אין צוקער־לעקעכער, צווישן
יערן צוקער־לעקעך איז געווען אויסגעמאַלט אַ וואַזע מיט בלומען,
אויף וועלכער עס איז געשטאַנען אַ געל־גריין־בלויער פאַפּוגיי און
האָט געפיקט.
אויסגעקליבן די טאפעטן, האָט יאַקוב געהייסן צו שיקן אַהיים
20 דאָלקעס און אַ גוטן טאפעטיאַזש אַ בעל־מלאכת.

אז זינא, זיין ווייב, האט דערוען די טאפעטן, וואס דער מאן
דאָט אויסגעקליבן, האָט זי פארבראָכן די הענט, פארשנורעוועט די
העפארטע ליפן און געזאָגט:

— כל־זמן איך לעב, וועל איך אין מיין שטוב אַזעלכע טאָד
פעטן נישט לאָזן קלעפן. אַזעלכע טאפעטן האָט מען געקלעפט ביי
מיין עלטער־באָבען, אָבער נישט איצט, ווען מיר האָבן אַ נאָוואָד
משעסנע צייט מיט מאָדערנער קולטור. אויב די האָסט נישט קיין
געשמאַק פֿון אַ סטיליאָווען מענש, וועל איך אליין מוזן גיין אויס־
קלויבן אַ מוסטער פֿון טאפעטן.
דערנאָך האָט זי צוגעגעבן:

— אז מען שיקט אַ גולדס אַיבער די קראָמען...

אין אַ וויילע אַרום איז שוין זינא אליין געזעסן אין דעמוזעלבן
טאפעטן־געשעפט פֿון „געברידער קרופניק“, געזעסן אויף דעמוזעלבן
פּאָטעל און געקליבן אַ טאפעט נאָך איר געשמאַק.

— עפעס מאָדערנעס, עפעקטיוונעס! — האָט זי געבעטן, —
איך בין אַן עקסצענטריטשנע פּתוי און קאָן זיך פארניגען צו וואוינען
אין אַ צימער מיט עקסצענטריטשנע טאפעטן.

ענדלעך האָט זי זיך געשטעלט אויף אַ העכסט מאָדערנעם טאָד־
פעט. דער טאפעט האָט אויסגעזען, אַ שטייגער, ווי מען וואָלט נעמען
10 קעץ, איינטונקען זייערע פיסלעך אין פארשידענע פארבן און
הויסן זיי טאַנצן אַ בלעקבאָטאָם; דעחפֿון איז אַרויסגעקומען אַ וואונד־
דערבארע מישענינע מיט פארשידענע געשמאַלטן און פיגורן; אז
מען וויל, קאָן מען דאָ געפינען „לונג־אונד־לעבערס“, „סאַמאָוואָרן“,
„ווינד־מילן“, „פּייער־לעשער מיט קישקעס“, „קאַטשקעס“, „הענער“,
„צילינדערהייט“ א. ד. גל.

אז מען האָט געבראַכט די טאפעטן אַהיים און יאַקוב האָט עס
דערוען, האָט ער געזאָגט צו זיין ווייב, מיט געציילטע ווערטער,
וואָס זענען געווען פֿול מיט סאַרקאַזם און גאַל:

— איבער מיין טרופ וועט מען אַריבערגיין, אָבער איך וועל
אַזעלכע טאפעטן אין מיין הויז נישט דוקן!
האָט דאָס ווייב געזאָגט:

— אז באדאי די וועלט זאל אונטערגיין, וועלן פלייבן נור
אירע טאפעטן!
האָט ער געזאָגט:
— אויב אין אנדערע זאכן איז ער נאָכגיביג, וועט ער היינט
טיגס מאָל איר נישט נאָכגעבן כחוט־השעחה! קלעפן וועט מען
איינע טאפעטן!
זאָגט זי:
— פון דינע טאפעטן שלאָגט גרין און גאל. דו ביזט אן אלט־
פרענקישער שמאגענע! ...
זאָגט ער:
— און דינע טאפעטן זענען משוגע אויף טויט — און איך
ווייל נישט משוגע ווערן!
זאָגט זי:
— ווער משוגע פאר אלע יידן און פאר מיר אויך!
זאָגט ער:
— און דו ווער די כפרה פאר מיר און פאר כל־ישראל!
האָט מען זיך אזוי לאַנג געאַמפערט, ביז עס איז געפליבן צו
פרעגן מכינות ביי לייטן: ס'מען הערן, וואָס זיי וועלן זאָגן.
נאָכמיטאָג האָט מען געשיקט רופן דעם שכן פון קעגנאיבער,
נחמן־דוד ציפקין, דעם לערער פון קאליגראַפיע, אזא מענש האָט
זיכער אַ געשמאַק אין אַ טאפעט.
מאָן און ווייב האָבן פאר אים אויפגעוויקלט און דעמאָנסטרירט
יערער באַזונדער זייערע טאפעטן און געפרעגט אין איין קול:
— אַ נה פאָניע ציפקין, לאָמיר הערן פון איך אַ מיינונג.
נחמן־דוד האָט פאַרקנייטשט דעם שטערן, אָנגעשטעלט איין
האַנט איבער די אויגן, ווי אַ דאַשעק, און געזאָגט:
— אוראי איז אָט דער טאפעט מיט דעם פאָפּוני פיל שענער.
עס איז דאָך אַ לעבעדיגער פאָפּוני, ווי איך בין אַ ייד! היינט די
וואַזע מיט די בלאַזען! ס'איז דאָך מיט דער האַנט אָנצונעמען. עס
שמעקט דאָך!
— אַהא! זעסטו שוין?! — טריאומפירט יאָקוב.
— טכו! — האָט זינא אויסגעשפּיגן, — זאָלט איר מיר כּוּחַ

זיין. איר פארשטייט, וויפיל מיין שלימאזאָרע, און מיין שלימאז-
זאָרע — וויפיל איר! איר זענט ביידע פינסטערע, וויסמע, אלט-
מאָדישע קאָליקעס און ווילדע זאַצאָפּאַנצעס! מיר וועלן בעסער אַרײַנ-
רופן די מאַדאַם קאַץ. זי איז אַ פּאַסטעמפּאָווע מיט אַריסטאָקראַט-
טישע זאַפּאַטריווואַניעס.

אָוונטס איז אַרײַנגעקומען אַ נידעריגע פרוי, מיט אַ גרין־בלאָנד-
געפאַרבטן אַלאַגאַרסאָן־קאַפּ, מיט שטאַרק אָנגעפּודערטע און גע-
פאַרבטע באָקן און מיט רױטע שאַרלאַך־ליפּן און אונטערגעשטירמע
אויגן, ווי מיט בלויע רעדער. מאַן און ווייב האָבן ווידער אַייפּנע-
וויקלט זייערע טאַפּעטן אויף דער וואַנט און געפּרעגט:

— זאָגן זי נור, פּאַני קאַץ, לעבן זאָלן זי: אין וועלכע טאַפּעטן
גוסטירן זי צום בעסטן?

די מאַדאַם קאַץ האָט אָנגעשטעלט איר לאָרנעט, באַטראַכט און
געזאָגט:

— געוויס איז אַט דער טאַפּעט מיט די קאַפּרינע פּלעקן שע-
נער. עס איז די אמתע קאַקאָפּאַניע.

— אַהאַ! — טריאומפּירט זי. — נו? וואָס וועסטו איצט
זאָגן, גוסטאָוויק מיינער?

— מאַדאַם קאַץ איז משגגע, ווי דא און דו — ווי מאַדאַם קאַץ!
איר זענט ביידע גערירט אויפן „בוידעם“. קאַקאָפּאַניעס איז ביי
איך דאָרט אין קאַפּ און נישט קיין געהירן!

אַזוי ווי די שטימען האָבן זיך דאָ צוטיילט, איז געבליבן איינ-
צולאָרן אַ פינפטן פאַרשוין, אַ בורר, דעם שכן בערנאַרד קענדעל,
זייער אַן אָנגעזעענער שכן, אַן איידעלער מענש און אַ גרויסער אינ-
טעליגענט, מחמת ער האַלט אַן אַפּטייק־סקלאַר.

צומאָרגנס איז געקומען דער שכן בערנאַרד.
מאַן און ווייב צעוויקלען ווידער די טאַפּעטן אויף דער וואַנט
און רעדן:

— נו, זאָגט, פּאַניע בערנאַרד, — ווענדעט זיך זינא, —
דעם טאַפּעט האָב איך אויסגעקליבן און יענעם מיטן פּאַפּאָגיי האָט
ער, מיין שלימ־מזל, אויסגעקליבן. איר מיין, אַז איר זענט אַ פּאַ-
סטעמפּאָווער מענש און אַן אינטעליגענטער פּאַסטעמפּאָוועץ. טאָ

וועלכער פון די טאפעטן געפעלט אייך? א יאָ, מיינער? א יאָ.
עס איז עקסצענטריטישנע?
— געוויס, געוויס! — איז מסכים דער שכן בערנארד. —
עס איז דאָך העכסט עקסצענטריטישנע.
— אָבער, פּאַניע בערנארד, — טענהט דער מאן, — ווי-אזוי
קאָן מען גאָר זיצן אין א שטוב, וואָס איז פאַרקלעפט מיט אזא שטאַ-
ראָווידלע? מען קאָן דאָך משוגגע ווערן! א גאַנץ לעבן זאָל איך
קוקן אויף אַט די אָנגעשמירטע געל-גרינע המן-טאַשן און לונג-אונד
לעבערס?
— איך מיין, איר זענט גערעכט, — זאָגט פּאַן בערנארד.
— און איך זאָל קוקן א גאַנץ לעבן אויף אַט דעם פּאַפּוגיי?
טענהט זינא. — דאָס איז אויך פּונקט מיין היים, ווי זיינע. ווי
מעג דאָס א מענש זיין אזא עגאָאיסט? איך וועל דאָך אַנטלויפן
פון דאַנען! בין איך נישט גערעכט, פּאַניע בערנארד?
— פּאַני מאַ ראַציע, — שאַקלט פּאַן בערנארד מיטן קאָפּ
אין דער זייט פון דער פרוי.
— טאָ זאָגט איר, פּאַניע בערנארד, אז אויב זי וויל פון די
טאָפעטן אַנטלויפן, איז עס טאַקע א פּלאַן וואָס גיכער אויסצוקלעפּן
די שטוב דוקא מיט מיין טאָפעט!
— טאָ זאָגט אים, פּאַניע בערנארד, אז ווילאָנג קרענקט ער,
ווילאָנג איך וועל נישט אַנטלויפן! און טאָפעטירן וועט מען, אים
אויף צוזעצעניש, מיינע טאָפעטן, נישט זיינע! א מענש מיט א
געשמאַק!
— טאָ זאָגט איר, פּאַניע בערנארד, אז מסתמא האָב איך נישט
קיין געשמאַק, אז איך האָב געקאָנט אויסקלויבן אזא מצואת פאר
א ווייב...
— טאָ זאָגט אים, פּאַניע בערנארד, אז אויב אים געפעלט
נישט, קאָנען מיר זיך נאָך היינט גען.
— טאָ זאָגט איר, פּאַניע בערנארד, אז גוט. איך בין שוין
מסכים!
— טאָ זאָגט אים, פּאַניע בערנארד, אז איך בין אויך מסכים...

— טאָ זאָגט איר, פאָניע בערנארד, אז מיר קאָנען שוין גיין
צום רב!

— און טאָקע שוין!

— די מינוט!

— שאַ, שאַ, — מישט זיך אַרײַן דער שכן בערנארד, — עס
איז דאָך אַ חרפה פאַר לײטן, איבער טאַפּעטן זיך גטן! אַ מער זאָל
מען זיך צוגויפּרעדן און קומען צו אַ קאָמפּרימענטי, ווייסט איר
נאָר וואָס? לאָמיר גיין אַלע צוזאַמען אין טאַפּעטן-געשעפט און לאָ-
מיר אויסקלויבן אזאָ סאָרט טאַפּעט, וואָס זאָל שטימען מיט אייער
בידנאָס געשמעקע, גוט?

— גוט, — איז יאַקוב מסכים, — אָבער נחמד'דיג ציפּקין
זאָל מיטגיין.

— גוט, באַשטייט זינאָ, — נאָר איך וויל, אז די מאַדאַם
קאָץ זאָל איך מיט אונז מיטגיין.

— גוט, גייען מיר אַלע.

אין אַ ווײַלע אַרום זיצן שוין אַלע פינף אין טאַפּעטן-געשעפט
פון די „געברידער הוימי קרופּניק“ — אַלע אין רײ מיט די רוקנס
צו דער גאַס און מיט די פּנימער אינעוועניג, דער בעלזשפּיט אַליין
מיט אַלע אָנגעשטעלטע באַדינען דעם עולם, האַלקעס וואַרפן זיך
ארויף און אַראָפּ, וויקלן זיך אויף, פּונאַנרער און צו, שפּרייטן זיך
איבער די ווענט אָן אַ שיעור און אָן אַן אויפהער, אז עס שווינדלט
און ווימלט פאַר די אויגן, געלע, גרינע, רויטע, בלויע, הויט-גרינע,
בלוי-געלע, געל-גריין-וויאַלעטע, פּאַפּוליאַטע-ראָזע... נאָר קיין איין
טאַפּעט אזאָ, און אַלע זאָלן מושוח ווערן, איז נישט געווען, יאַקוב
איז געבליבן שטיין בײַ אַ טאַפּעט, וואָס איז צומאָלט מיט גרינע
פּרימער, מיט בלויע פּויגעלעך, וואָס שפּילן זיך צווישן די צווייגלעך,
זינאָ, דאַקענן, איז געבליבן שטיין אויף אַ טאַפּעט מיט רויטע פּוראַ-
קעס, וואָס הענגען אויף גרינע אָנגעבלאָזענע קעלפּערנע מאָגנס.

די מאַדאַם קאָץ באַשטייט אויף דעם טאַפּעט פּון פּרוי זינאָ;
נאָר פּתנאי, אז די פּוראַקעס זאָלן זיין פּאַפּוליאַטע-בלוי מיט אַ גאַל-
דענעם פּאַס פּון אויבן און אַ מירמלשטיינערנער פּואַזעריע אונטן.

אויף דעם זאגט דער שכן נחמדות ציפיקין, דער לערער פון סאלי-
גראפיע:

— פע! אזעלכע טאפעטן הענגט מען אין קארירדאן. בעסער
איז דער טאפעט פון ציגל-קאליר מיט די גאלדענע היטהערלעך, וואס
זענען אויס ווי ראצעמאָרע; נאָר דער שלאַס האַרף זיין אַ טרינער
מיט גאלדענע שפּרינגעלעך...

זאָגט יאָקוב, אז אזא טאפעט פאסט גאָר אין אַ רעסטאָראַן,
אַבער נישט אין אַ שטוב, וואו מען וואוינט.

זאָגט דער שכן בערנארד פון סקלאַד אפטעמטשני, אז אלע טא-
פעטן זענען שיין; מען האַרף נאָר דערצו אַ דויטע ראַם מיט זילבערע
לייסטן אַרומגעשלאָגן.

איז יאָקוב מסכים, אז גאלדענע היטהערלעך זענען ווייטער שיין, עס
זאָלן אָבער דערצו צוגעגעבן ווערן אַ פּאַר פּויגלען, לכולהפתוח, אַ
פלעדערמוז, אָדער אַ פּאַולע.

ווייל אָבער זינט נישט דערן פון קיין שום פּויגלען און פלע-
דערמוז; זי וויל נור די טאפעטן מיט די קעלבערנע מאָגנס, מחמת
עס איז אַריגינעל און העכסט עקסצענטריטישע.
זאָגט יאָקוב:

— פאסקורטווע! עס שלאָגט צו דער גאל!

זאָגט זינט, אז דוקא, ווייל ער וויל, ווייל זי נישט.

זאָגט יאָקוב, אז דוקא, ווייל זי וויל, ווייל ער נישט.

די אַנגעשטעלטע אַרבעטן אויף אלע כלים, מען האָט שוין אַנ-
געוואָרפן פּערג מיט טאפעטן; מען הענגט, מען קאָמפּינירט, אזא
טאפעט מיט אזא ראַם, אזא ראַם מיט אַ שלאַס, אזא שלאַס מיט
אזא גוימס.

ענדלעך איז געבליבן, מען זאָל צושיקן אַהיים צו עטלעכע דאָל-
קעס טאפעטן פון אלע סאַרטן און פון אלע מוסטערן מיט אַלערליי
שלאַסן, פאַסן און ראַמען, און מען זועט שוין זען. מען וועט שוין
דערן, וואָס מענטשן וועלן זאָגן.

די וואוינונג פון דעם פאָרפּאָלק יאָקוב און זינא טאַלאַלי
איז פול מיט טאַפּעטן, פּוינקט ווי אַ טאַפּעט־געשעפט. די טירן
זענען אָפּן. מענשן גייען אַרײַן, מענשן גייען אַרויס. מאַן און ווייב
וויקלען טאַפּעטן, ווייזן זיי, לעגן זיי אויס אויף די ווענט; מענשן
זיצן אַרום אויף שטולן, שטייען ביי די זייטן און זאָגן מבינות;
איצט גייען שוין סתם מענשן פון דער גאַס. אויפן הויף, ווי אויף
די טרעפּ, אַשטײען דערלעך מענשן, ווי נעבן אַ שטוב מיט אַ מת;
מען אַמפּערט זיך, אַמען קריגט זיך און מען איז אויך דאָ אײַנגעטיילט
אַויס באַרשידענע דעות:

די שכנים פון דער אָפּזײַנע רעכטס האַלטן פון דעם טאַפּעט
מיט דער פּלעדערמוז; דאַקען די שכנים פון פּאַרנט האַלטן, און
דער טאַפּעט מיט די ראַצעמאַרענע פּאַסן איז שענער; די שכנים
אָבער פון איבערן גאַס האַלטן, אַז נור די טאַפּעטן מיט די בוימער
זענען פּאַסיגער...

אַרבעטער, קלעפּער שלאָגן-אַפּ די שוועלן, ווילן שוין נעמען
קלעפּן, קאָכן פּאַפּ, זענען גרויט זיך צו נעמען צו דער אַרבעט. אַט
ווילן זיי נעמען אין האַנט אַ טאַפּעט, רייסט זיי אַרויס דער בעל-
הבית; נעמען זיי זיך צו אַ צווייטן טאַפּעט, רייסט זיי פון האַנט
אַרויס די בעל-הביתמע. נעמען זיי קלעפּן אַ חרימן טאַפּעט, רייסט
זיי פון האַנט אַרויס סתם אַ שכנה, צי אַ קרוב.

— וואָס? איר ווילט קוילענען? — קוילעט! אָבער אזא
טאַפּעט וועלן מיר ביי אונזער שכן נישט לאָזן אויסקלעפּן!
בײַן שפּעט אין דער נאַכט טראָגן זיך פון דאָרט געוואַלדן.
מענשן קלויבן זיך ביי די טירן און פּענסטער.
— מיין טויט, אָהער דיין טויט! איך וועל נישט דערלאָזן
אזא טאַפּעט!

— און איך וועל נישט דערלאָזן דיין שמאַראַווידלע!
— און איך וועל נישט דערלאָזן אזא דאַם!
— איך בין דיין מאַן און איך האָב די דעה!
— און דו וועסט זיך ביי מיר אויסריכטן אַ ביטערן סוף.
אָבער אויספירן וועל איך! איך בין אַ ווייב, צי נישט קיין ווייב?
זיך וויל דוקא נור דעם שלאָק!

- פיוט אליין א שלאק!
- און דו פיוט א וואריאט, א קרעטין, אן אידראט!
- מעפעלט דיר נישט, מאָ קאָנען מיר גיין צום רב.
- געפועלט! צום רב!
- אָוושעם!
- און מאַקע אָוושעם אַדרבה!

פאָריגן דינסטאָג איז דאָס פאָרפאָלק געווען אין ראַבינאָט און
 זאָט זיך מיט ומל גענט.
 די צייטונגען האָבן געפראַכט די כראָניק אונטער פאָלגנדן טעפּל
 זיין דוקא אין גראַמען:
 „צוליב אַ טאָפעט האָט זיך אַ פאָרפאָלק גענט“

דאָס פאַרשפּילטע ווייב

(א מיין באַלאַדע)

אַמאָל איז געווען אַ מאַרקיו אין אַ לאַנד,
און אויך אַ באַראָן איז געווען.
זיי האָבן אין קאָרטן געשפּילט זאַלבּענאַנד,
געשפּילט מיט האַזאַרד און מיט ברען.

דעם ערשטן ז'געגאַנגען פון טיר און פון טויר,
עס האָט אים דאָס מזל געשפּילט;
דעם צווייטן איז געבעך געגאַנגען קאַפוּיה —
ער האָט זיין פאַרמעגן פאַרשפּילט.

פאַרשפּילט זיינע גיטער, זיין גוטס און זיין געלט,
פאַרשפּילט זיינע רינדער און שאָף;
די פעלדער און וועלדער אין קאָן אלץ געשטעלט —
פאַרשפּילט אלץ פון אַלף ביז תיו.

פאַרשפּילט זיינע צירונג, תכשיטים פון לייב,
דעם קעלער דעם אַלטן מיט וויין;
און ענדלעך — דאָס יונגע און בילדשיינע ווייב,
ווי זי אויך אַ חפץ וואָלט זיין...

אינקורצן, אוועק איז אַ צייט נישט קיין סך,י

ער גייט, דער מארקיו, אום פארצאגט.
עה נעמט דאן דאָס ווייב — די געוואוינענע זאך,
ער גייט צום באראן און ער זאגט:

— אָ ליבער, אָ טרייער, אָ זיסער באראן,
איך להאָב דיר דיין ווייב אָפגעבראָכט.
אָ, נעם זיך דיין אוצער, דיין גאלדענע פּאָן, —
זי האָט מיר אַ גיהנום געמאַכט!

ער שאַקלט דעם קאָפּ, דער באראן, נאָר אויף „ניין“
און ענטפערט געלאַסן און זיס:
— דו האָסט זי געוואוינען, אַצינד איז זי דיין,
אָ, טייערער, ליבער מארקיו!

עס פלייבט דער מארקיו אָטגעלאָרן מיט צער,
מיט זאָרג און מיט אַנגסטן אין פליג.
ער זאָגט צום באראן: — אָ, גנעדונגער האַר,
איך גיב דאָס געוויינס דיר צוריק.

דאָ זאָגט דער באראן אים געלאַסן און שטיל,
און שמייכלט אַ שמייכל אַ דינס:
— איך דאַנק דיר, מארקיו; נאָר אַ שפּיל איז אַ שפּיל...
איך דאַרף נישט צוריק מײן געווינס.

דאָ קלערט ער און קלערט, דער מארקיו, וואָס צו טאָן,
און פאַלט אויף אַ גלענצענדיגן פאַל:
— איך וועל דיר, אָ ליבער, אָ טרייער באראן,
דיר צוגעבן מײן קאַפיטאַל!

דאָך האַרטנעקיג שטייט דער באראן אויף זײן שטעל,
נישט אָפּווענדן אים אויף קײן פאַל:
— איך דאַנק דיר, מארקיו, פאַר דיין נאָבעלעך זעל,
בײן מוחל דיר דיין קאַפיטאַל!..

דער אמעריקאנער

אין רעדאקציע פון דער „בעלער וואָדאָקאָאָטשקע“ איז אַרײַנגע-
קומען אַ פאַרשויף, אַ פּרײַטלעכער, מיט אַ פּוֹל פּנים, גלאַט און סגור-
זירטע באַקן, גרויסע ברילן אויף הער פּלאַטשיקער נאָז, אין אַ קאַסט
זאָם פּוֹל אַ נישט-דינגן שניט, אַ העמד פּוֹל פּרעמד-אַרטיגן קאַליר אין
שיך פּוֹל אַ נישט-אַינזעריקן פּאַסאַן.

ער איז אַרײַן, האָט זיך פּאַהעשטעלט פּאַרן רעדאָקטאָר און גע-
זאָגט:

— איך האָב די ערע: מיסטער האַרי זילבערמאַן, קלאָקמייקער
פּוֹל פּילאַחעלפּיע פּאַ. איך בין געקומען, איר זאָלט אויפשטעלן אויפן
„פּייפּער“, אז איך, האַרי זילבערמאַן, קלאָקמייקער, מאַנטפּאַקטשווער
פּוֹל פּילאַדעלפּיע פּאַ, בין געקומען קיין וואַרשע און קיין יוראָפּ צו
שטודירן און באַטראַכטן דאָס לעבן פּוֹל מיינע אַרײַמע ברודער, פּוֹל
מײַן לײַהנדען פּאַלע, ייחנטום אין גנאָסן.

— לײַדער, קאָנען מיר אזא אַרטיקל נישט געבן, — ענטפּערט
דער רעדאָקטאָר. — מיר גיבן בלויז גאַטצן וועגן פּראָמינענטע פּער-
זענלעכקייטן, אין אײַער גאַמען איז אײַנז נישט באַקאַנט.

— געווער מײַנד, — זאָגט דער אמעריקאנער, — איך בין אויך
אַ באַרימטע פּערזענלעכקייט פּיי אײַנז אין פּילאַחעלפּיע פּאַ און אַ
גרויסער יידן-פּרײַנט. איך בין משערמאַן פּוֹל דער „יאָנג-מען-הרוס-
סאַסיטי“, פּרעזידענט פּוֹל דער חסחה, וואַכלאַקאַקעס-דאַנשי-טריסק“,
פּוֹל 7, מעמבער פּוֹל דער לאַדזש „הושענטום קונדעמאָרײַנס-אַסאַ-
סיאַישאַן“. פּאַר מײַן אַוועקפאַרן קיין יוראָפּ האָבן מיר מײַנע טרייט
קער לאַנדסלײַט געמאַכט אַ מעמאָריאַל-אַוונט מיט אַ באַנקעט, אַט

האָט איר אַן אַרטיקל אויפן פייפער, דער „טריסקער לאַנדסמאַן“, מיט
מיין פיקטשור, ווי איך האָלט דעם באַקאַל און זאָג אַ ספּיטש.
— יאָ — זאָגט דער רעדאַקטאָר, — פאַר אינו איז עס אָבער
נאָך נישט גענוג. אַט ווען עס זאָל אַהער קומען דער פּרעזידענט רוד-
וועלט, אָדער עדיסאָן, אָדער אַן אַנדער פּילאַנטראָפּ, וואָסן מיר גע-
געבן אַ נאָטיץ.

דער אַמעריקאַנער איז אָבער נישט אָפּגעשטאַנען:
— אפּשר דאַרף יעס שפּעס קאַסטן. בין איך גרויס ... ביוזעס
איז ביוזעס. אַ פאַר דאָלאַר שפּילט נישט קיין ראַליע, אָבי עס זאָל
זיין גערהוקט. איך דאַרף עס נישט אזוי פאַר מיר, ווי פאַר מיינע
לאַנדסלייט פון פּילאַדעלפּיע. יעס שפּילט נישט קיין ראַליע. איך קאָן
אויסקויפּן פּינע הינדערט שטיקלעך פון אייער „פּיפּער“ און אוועק
שיקן קיין פּילאַדעלפּיע. איך וועל צוגיין צו אַ פּיפּער-סטענד (ציי-
מונגס-קיאָסק) און וועל זאָגן צו דעם ניקסדפייפּער-באָי: ועי, באָי!
וויפּיל האָסטו פון די פּיפּערס: טויזנט? צוויי טויזנט? גיב אַהער,
ענה דאַטס אָל!

דער רעדאַקטאָר האָט זיך אַ קווענקל געמון, האָט אוועקגעלעגט
די פּענער הינטערן אייער און געזאָגט:

— מנאָ! אויב איר זאָגט אז איר זענט אַ פּראָמינענטע פּער-
זאָן און אַ גרויסער יידן-פּריינט, זענען מיר איך גרויס צו געבן אַ
פּלאַץ אין אַהנזער פאַרשפּרייטסטער „וואָדאַקאַטשקע“. מיר קאָנען
דאָס אָבער געבן נאָר אַלס אַנאָנס.

— אַלס אזווערטייזמענט, הייסט עס?

— יאָ, ביי איך הייסט עס אזווערטייזמענט; ביי אונז —
אַנאָנס. און דאָס וועט איך קאַסטן 50 דאָלאַר. מסכים?

— אָ, יעס! שפּילט אַ ראַליע!

באַקומענדיק דעם משעק אויף 50 דאָלאַר, האָט דער רעדאַקטאָר
אָפּגעשיקט דעם אַמעריקאַנער צום סעקרעטאַר. דער סעקרעטאַר, נאָר-
קומענדיק במתנה פון אַמעריקאַנער זיין פּול-פּעדער, האָט אים איבער-
געשיקט צו דעם שרייבער, וואָס דאַרף צוגיפּשטעלן די נאָטיץ; דער
שרייבער האָט פון זיין זייט באַקומען במתנה צוויי אַמעריקאַנער
קראַונאַטן; איך די איפּעריקע אַרבעטער און אָנגעשטעלטע, אזש ביי

צו דעם שיקריאנגל, האָב אלע באַקומען צו האַוואַנערסיגאַר, געפאַסט
אין גלעזערנע רערלעך.
— איך וועל איך נישט זשאַלעווען קיין מתנות, — האָט גע-
זאָגט דער אַמעריקאַנער, — נאָר מאַכט אַ גוטן רושאַב.
דער עסק איז געראָטן.

אויף מאַרגען באַגינגען איז אויף די שפּאַלטן פּון דער „געלער
וואַדאַקאַטשקע“ געווען געדרוקט פּאַלגנדיקע אַנאַנס אין דער פּאַרם
פּון אַ נאָמיז:
„אַ חשובער גאַסט אין רעדאַקציע פּון דער „געלער וואַדאַ-
קאַטשקע“.

עסכטן האָט ביי אונז אין רעדאַקציע געוויילט אין פּאַרבראַכט
אין אַ גאַסטרעיאַן געשפּרעך דער באַוואויסטער געוועלשאַפטלעכער
מוזער יידנפּריינט, פּילאַטראַפּ פּון פּילאַדעלפּיע פּאַ. ער איז געקומען
קיין יוראַפּ צו שטאָדירן זיינע אַרומע ברודער, ווי אויך האָט גאַנצע
לייחנדע יידנטום, דער פּאַרשויז שיינט צו זיין אַ סימפּאַטישער מאַן,
(ווי איר זעט דאָ אויפן פּאַרטורעט, וואָס מיר גיבן דאָ) מיט אַן אַפּע-
נער האַנט, וואָס קלייפט פּאַר זיינע אַרומע ברודער אין די גלות
לענדער. ער וואוינט אין האַטעל „ווענעציע“, דריטער שטאַק, נר-
מער 280“.

זומאַרגנס באַגינגען, ווען דער אַמעריקאַנער גאַסט איז נאָך געלעבן
און געשלאָפּן אין בעט, האָט עמיז אַנגעקלאַפט אין טיר.
דער אַמעריקאַנער איז אַראָפּגעקראַכן פּון בעט, האָט אַרויפגע-
גאַפט דעם שלאָף-ראַק און געעפנט די טיר.
אויף דער שוועל האָט זיך באַוויזן אַ דאַר יידל אין אַ טאַפּאַטע,
אין אַ קליין חסידיש היטעלע, מיט אַ שמאָל פּנימל, ווי אַ געוואַלעשענע
אומערקע, אין ברילן אויף אַן אויסגעטריקנטער נאָז. פּון אונטן דעם
דאָזיקן פּנימל האָט זיך געבאַמבלט אַ שמאָל שיטער בערדל, ווי אַן
אַפּגעניצטער ראַזיר-פּענזל.

— הערשל! — האָט האָס יידל אויסגעשריען מיט אַ פּרייד, וואָס איז אזוי איבערגעגאנגען אין אַ קרעץ פון אַ הענדל. — הערשל! הערשל הערשל הערשל הערשל! אָבער פּונקט ווי נעכטן! איך וואָלט דורך הערשל קענט אַן אָפּגעשינדענעם.

— ווער זענט איר, ליבער ייד? — האָט הצרי געפרעגט מיט טרוים צערטלעכקייט, ווי עס פּאַסט פאַר אַן אַמעדיקאַטער, וואָס קומט צו פּאַרשן די מזויעריקע לאַגע פון ליידנדן יידנטום.

— דו דערקענסט מיך נישט? איך, לוייצחק, דיין מלמד פון טריסק, האָסט שוין פּאַרנעסן? געדרענקסט, ווי איך האָב דך געקאַט טשוועט, אַי פּינטו געווען אַ שוויגען! איצט אָבער פּינטו אַ מיליאָנ-שטשיק, האָ? איך אָבער האָב דך גלייך דערקענט, אזוי ווי איך האָב נאר דערזען דיין פּאַרטערט אויפן פּלאַטצייטאָנג.

האַרין האָט זיך זייער געוואָלט זאָגן דעם ייד: גייט איך צו אַלדע רחנות און לאָזט מיך שלאָפן; ונאָר דערמאָנענדיק זיך זושן זיין טרויער מיסיע, האָט ער פּריינטלעך געפרעגט:

— מאַכט איר אַ לעבן, טויערער פּריינט? זענט איר גליקלעך מיט אייער שיקאַל?

— אַ לעבן? אַ מייט מאַכט מען! איך בין קאַלעקטאָר פון לאַך-טעריי-צעטלעך, גרעס ליבט מען גוט אין דר'ערד, נישטאָ קיין חינתה, נישטאָ קיין פרנסה, און אַ ווייב, זאָל געזונט זיין, אין קינדערלעך... עך!... היים עפעס דערלאנגען, הערשל! אַ גלאַז מיי, צי וואָס... איך האָב נאָך דיינט אין מיין מויל נישט געהאַט, אזוי נור ווי איך בין אויפגעשטאַנען און דערזען דיין פּאַרטערט אויפן פּלאַט, האָב איך געזאָגט צו מיין ביילען: איך לויף! איך מוז לויפן זען מיין טויערן תלמיד הערשל, דעם מיליאָנשטשיק, וואָס איך האָב אַמאָל אזוי געד שמיסן, הע, אפּשר איז ער אינזער מלאך המשיע.

דער דינער האָט אַרײַנגעטראָגן מיי.

— ז'שטאנדלעס, אַלבאָ קאוואַלעק טאַרטא, פּראָשען פּאַנא, — האָט דאָס יידל געגעבן אַ צוּגאַב-באַפּעל.

אָפּגעטראָקען די מיי, האָט דאָס יידל אויסגעגאַסן דאָס רעשט פּיסל מיי פון גלאַז אויף דער פּאַדלאַגע, אָפּגעטרייסלט די פּרעקלעך שטראַנדל פון זיין שמואָל פּערדל, האָט גענומען די איבערגעבליבענע

שטיקלעך שמתחדל פון טיש, איינגעוויקלט אין דער נאָד-פאמטשויילע
און, פארהאלטנדיק יעם אין פוזעם, האָט ער געזאָגט:

— מנאָ, עס וועט זיין פאר די קינדערס וועגן. זאָלן זיי אויך
ווייסן, אז מיר האָבן אזא מייערן גאסט פון אמעריקע.

ער הויבט זיך-אויף און נעמט פאטראסטן און פאטאפן אלע
חפצים פון צימער און שטעלט זיך אָפּ ביים קאפער.

— וואָס איז דאָס אזוינס?

— אַ וואונדער, — ענטפערט דער אמעריקאנער, — אזא טיש-

מאָדאָן.

— אהא, אַ וואונדער אזא. אַ וואונדער כלי... און ווי עפנט עס

זיך? אהא, אזוי. האָסט קיין עין-הרע, אַ סך פגדים. קיין עין-הרע!

אויסגעקליידט ווי אַ שחרות, אַ שאָד, וואָס היי האָסט נישט פאר מיר
עפעס קיין מלבוש. לויטער דייטשע, קורצע מלבושים... זעסטו, אויף

דיין שלאָפֿהאַק בין איך יאָ אַ פעלן... וואָס איז דאָס, אַ זיידענער?

האָסט מיר אים געמישט אוועקשענקען. אין אמעריקע וועסטו קויפן

אַן אנהערן.

דער אמעריקאנער האָט זיך דערמאָנט, אז יעס וועט זיין זייער

שיין פאר אזא מענשן-פריינט, ווי ער איז, ווען ער וועט קומען אהיים

קיין פילאדעלפיע און ער וועט דערציילן פאר זיינע לאַנדסלייט, אז

ער האָט אַראָפּגענומען זיין שלאָפֿהאַק פון לייב און אוועקגעשאַנקען

עס זיין אַריבען אמאָליקן מלמד — און, אגב, וועט מען עס אפשר

חזקן אויפן פלאַט אויך... האָט ער אַראָפּגענומען דעם שלאָפֿהאַק,

איבערגעגעבן עס דעם יודל און איז געבליבן אין זיין פיזשאַמע.

— און וואָס איז דאָס פאר אַ פגד, וואָס היי טראָגסט איצט? —

פרעגט לוייזעק און פאמאפט דעם מאטעריאל. — זייד, האַ? צי

האַלבזייד? און ווי הייסט עס אזא פגד?

— אַ פיזשאַמע.

— ווי?

— פיזשאַמע.

— פידזשאַמע?

— יאָ.

— און ווען טראָגסט מען עס אזא פגד? אויף וועלכער שמוחה?

- מען שלאָפּט אין דעם.
- מען שלאָפּט אין דעם? ! אַוואַ! וואָס אַמעריקאַנער מיליאָנאַר
שטמישיקעס קאָנען זיך פאַרהינגען! ...
ער טעמט נישטערן אויפן טיש און שטויסט דוידן אָן אין אַ
שאַכטל ציגאַרן.

— און האָס זענען דייןע ציגאַרן? ... וועלן מיר אַקאָרשט פאַר
דויכערן? ... וואוּ זענען דייןע זאַפּאַלקעס? ... אָט אזוי... : אַוואַ.
אַ ריח־ניחוח! ... עס שמעקט — מחיה נפשות... מען דאַרף אַ פּאָר
שטיק נעמען אַהיים... הערדערהע... עס שטייט אַפּילו „וואַל כל־יך
לאַ תתן“... אָפּער מילאַ מאַ... ביי וואָן אַלטן תלמיד... וואָס
איך האָב אזוי געשמיסן... יאָ... איז וואָס האָב איך געוואָלט
זאָגן... וועסט דאָך מיר ביהילפיק זיין... יאָ? ווען איך זאָל האָבן
אויצט נישט קיין סך, נור אַ 25 דאָלאַר, וואָלט איך מיר געהאַט
הוינט, יעדן, עך, עך... .

דער אַמעריקאַנער קראַצט זיך ביי דער פּאה, דערמאָנט זיך, אַז
ער איז אַ מענטשן־פּריינט. טעמט גער אַרויס אַ משעק־ביכל און פּילט
אויס די סומע פּון 25 דאָלאַר. דאָס יודל נעמט צו דעם טשעק, וויקלט
אויף דעם שלאָפּראַק אין אַ צייטונג און זאָגט:
— נו, דערווייל אַ דאַנק. מיר וועלן זיך נאָך זען. דו פּאַרסט
דאָך נאָך נישט אַוועק. אַ דאַנק דיר און אַ גרויסן יישריכח דיר! דער
אויבערשטער זאָל דיר אָפּצאָלן כּפּל־כּפּלים, אָמן!

האַרי בלייבט אַליין און הויפט־דוידן אָנמאָן. עמיצער קלאַפּט.
עס פּאַווייזן זיך צוויי יודן, אַ געלער און אַ שוואַרצער.
— אויב מיר האָבן נישט קיין טעות, — זאָגט דער געלער יוד, —
זענט איר דאָס דער אַמעריקאַנער פּילאַנטראָפּ אין גרויסער יודן־פּריינט,
וואָס מיר האָבן געלייענט אויפן בלאַט, וואָס איר ווילט העלפּן דעם
הינדנאָם? זענען מיר געקומען צו אייך. מיר זענען פּון דער חברה
„לינת־הצדק השּׁניתה“. איך בין טאַקע דער פּרעזעס. דערקענט איר
מיך? איך בין דאָך יחיאל דער אונטער־שמש פּון טרויסק. און איך

געדענק איך נישט! הערשטל חנה'דיבורים. געדענקט איר, ווי איר
פלעגט געשען ליסט אין ביתהמחדש און איר פלעג אייך פאטשן?
בע, בע, בע! ... איצט, זאגט מען, זענט איר אן עושר... האָב איר
געזאָגט אָט צו דעם שותף מינעם מאיר זעליג, דעם וויצע-פּרעזידענט
דענט פון אונזער חברה: וועסט נאָך זען, וואָס פאַר אַ נרבה ישר וועט
אינו געבן, וואָס פאַר אַן אַפּוטיקא מיט וועלן ביי אים יעצט כאַפּן.
וואָס הייסט, אַ בן-עיר! און געלט דארפן מיט האָפּן. אַי, געלט! געט
פעלן אונז אינסטראַמענטן, קלוימעס...

— באַנקעס! — כאַפּט אונטער דער שוואַרצער.

— טערמאָמעטערס.

— און פענכערס! פענכערס! — פאַחריסט דער שוואַרצער.

— הכלל, ווען די גיסט אונז אַ הונדערט דאָלאַר, שטעלסטו אונז
אויף די פיס און די קויפסט זיך יערלעכע באַ. און מיט הענגען-אויף
דעם פאַרטעט אין קאַנצעלאַריע.

— אויפן סאַמע אויפן-אָן.

— און אויפן פייפער וועט זיין געהאָקט? — פרעגט דער אַמער.

די געזעצער.

— וואָס הייסט „פייפער“?

— אויפן גאַנצט, אויפן צייטונג, — ענטפערט דער אַמערקאַנער.

— אלץ הייסט געהאָקט! איך בין מיטן רעדאַקטאָר קענעל

שבקעפל.

האַרד שרייבט אויס אַ טשעק אויף 100 דאָלאַר און גיט אַיבער

די יידן.

די יידן גייען אַרויס, אין מיט פאַוויזט זיך אַ דיקער בייכר
קער ייד אין אַ ברייטן פאַרפעצטן סדרה'ט אויף צוויי רייען ביינערגע
קנעפ; נאָך אים — אַ דיקע יידענע; נאָך דער יידענע — אַן אַלמט.
ישמאַרק-אַנגעשמינקעוועטע מויד, און נאָך דער מויד — אַ געוויכטער
אָנגערמאַן אין אַ וויזיקע מיט ברוינע טאַשמעס, ווייסע הויזן, אַ
קאַפעליגש אַויף אַ זייט, פון וועלכער עס קוקט אַרויס אַ משופּרינקע.

פון דער אויבערשטער קעשענע קומט ארום א גרויס ווייס ביינערן קעמל.

דער דיקער ייד ווענדט זיך צו זיין ווייב מיט א גרויסער גרוילען רערקענט אים? דאס איז דאך ער! ער, הערשטל חנהדבורהס, אן אפגעשטענער! אָפּער גלייך, ווי מיר האָבן דיך דערוען אויפן בלאט, האָב איך געזאָגט: דאָס איז ער! ... איז וואָסדזשע מאַכסטו, הערשטל? גיב אהער די פּיסקעס!!

— דערקענטסטו מיך נישט? — לייזער דער מוחל פון טריסק. איך בין דאך געווען דיין מוחל... היינט בין איך מוחל אין וואַרשע... אָבער וואָס איז די פּענעלע? קיין פּהנסה איז נישטאָ! מען קינדעלט היינט נישט נישטאָ קיין פּריתן, נישטאָ אַפּילאָ קיין רעכטע סעודות-מצוה... במילא איז קיין פּהנסה אויך נישטאָ, איז ביטער... עך. כּוּ! יאָ, זי דערקענטסטו? האָס איז דאך מיין טריינע, געדענקסטו? — ווי זאָל ער אונז הערקענען, — זאָגט די יידענע — אז מען איז אזוי פאַרשוואַרצט און פאַרחושט, און פאַרביטערט און פאַר-פּריינט און פאַרגעלט, און —

— און דאָס איז מיין מאַכטער, און דאָס איז איר חתן, — האַלט דער ייד ווייטער אין פאַרשטעלן, — א פּריוזער איז ער, אַ וואַילער יונגעראַמאן, אן אַרטיסט אין זיין פּאַך. טאָר וואָס דען? אן עקשן, האָט זיך איינגעשפּאַרט, מען זאָל אים געבן דעם גרן קורס חתופּת. ער זאָל זיך קאָנען פאַרלעגן א פּריוזיר-אַנשטאַלט, נאָ אז מען וויל, איז ער אויך גערעכט. אָבער וואו נעמט מען? האָב איך געטראַכט: כּוּ! יבוא עזרי? ערשט, דער אויבערשטער שיקט צו די מכה צו דער רפואה: האָבן מיר אַ קרוב פּון אַמעריקע, אַ לייבלעכן שנייבשלישי, וואָס הייסט הערשטל, דאַרף ער יעצט אָנקומען.

— אַ שנייבשניי, — פאַריכט דאָס ווייב.
— און איך זאָג אַ שנייבשלישי, — שפּאַרט זיך דער דיקער ייד, — וואָס וויבאַלד זיין פּאַפּעס שוואַגער איז געווען אונזער פּער טער רחמיאלס אַ קיזין, קומט דאך אויס...
— וואָס פּלוידערסטו! — שלאָגט אים איבער דאָס ווייב, — דיין שוואַגער פּרודער לייבע איז דאך געווען אן עלטער-פּעטער פּון זיין

מחמתן שמואל-זעליג, אין דער מחותן שמואל-זעליג... איז דאך גע-
ווען א גליד-גליד-שוועסטער-מומע...

— אָבער למאי נפקא מינה? — מישט זיך אריין דער התנ-

בחר. — מען איז דאך געקומען אהער עפעס וועגן אן עסק.

— יא, איז דאס, זאג איך, — זאגט ווייטער דער ביקער ייד, —

ווען די קאנטראווארסיע איז ארויסגעלאפן מיט 300 דאלאר, דאס וועט אונז

וועסט זיין אונזער פראפעסאר, די וועסט מיר סתרה-עין אראפגעמען

א הארב פון די פלייצעס...

— אלץ הייסט א הארב! א הויקער, א פארג משה א... א.

דער אמעריקאנער פארטראכט זיך, זיין שטאדירן דאס ייד-

טום קאסט אים אביסל צוגטייער. ער קאן נאך, הלילה, קומען אן א

שיפס-קארטע אויף צוריק, ער זעט אָבער, אז ער וועט זיך נישט אויס-

הרייען, געמט ער ארויס דאס טשעק-ביכל און שרייבט אויס א טשעק

אויף 300 דאלאר.

די פאמיליע צולאזט זיך אין דאנקען. דער מוהל איז זייער

פאגייסטערט און מיט גרויס אנטזיקונג זאגט ער:

— ווייסט זאָס, הערשליך? לאָמיר נאָר היינט עסן צוזאמען

מיינאָג! האָבן מיר דאָ אַ רעסמאָראַן! אַ בחיר! דאָס מיינערע שטיקל

געזאָגט, מיט דעם לעבערל, מיט דעם יאָיכל, מיט דעם שטיקעלע פיש!

צאָצא, זאָג איך דיר! איך לויף טאַקע גלייך פאַשמעלן. וויפיל?

אויף 5 פּערזאָן, האָ? וועלן מיר טאַקע דאָרט כאָפן דעם אמתן שמועס

אין מיר וועלן שוין גוט אויסרעכענען אונזער קרוב-השאַפּט! זייער כּ אי

צו וויסן, צי ביזט אַ שני-בשני, אָדער אַ שליש-בשלישי... טאַקע

א גליד-גליד-שוועסטער-מומע... נו, זיי מיר געזאָגט! — קומט, חברת,

קומטס!

די כאלאסטות גייט ארויס. אונזער אמעריקאנער, אויס מורא

פאר פרישע געסט, לאָזט זיך לויפן אויף דער גאס.

נאָכדעם, זוי האָר האָט איינגעצאָלט פאַר דעם גרויסן יום-טובֿ
דיקן מיטגאָ פּון 5 פּערזאָן, און נאָכדעם ווי עס איז פעסמאָגעשטעלט

געווארן ביים מיטאג, אז דער מוהל איז אים אַ שניי פּשני און נישט אַ שלישירבשלישי, איז ער געקומען אין האַטעל צו כאַפּן אַ חרומל.
 נאָר אין האַטעל האָט אים דער פּאַרטיער געמאַלדן, אז עס זענען דאָ געווען 7 יידן, 2 רבנים, 8 יידענעס, 6 שרייבער, 14 יונגעלייט, 14 מאָל האָט מען געקלוגנען דארן מעלעפּאָן... האָט האַרי געכאַפּט די זאכן און איז אַריבערגעפּאַרן אין אַן אַנדער האַטעל, „האַטעל אַט סטערדאָם“, אויף פּראַגע.
 אויף צומאַהונט, ווען האַרי איז נאָך געלעגן אין בעט און גע-
 שלאָפּן, האָט ווידער עמיצער אָנגעקלאַפּט אין טיר.
 עס איז אַריינגעקומען דאָס געכטיקע לאַטעריי־ידל, שלעפּנדיג אַ צווייט יידל ביי דער האַנט.

— קום, קום, שלמה! און אייגענער מענש, נישטאָ וואָס צו שעמען זיך... דו שלאַפּסט נאָך, אַ הערשעל? און איך בין שוין היינט דריי שעה אויף די פיס, דריי שעה, אז מיר זוכן דורך אַרום איר בער די האַטעלן! נאָבער מיר האָבן דורך געפּאָנען, און דאָס איז מיי בער אַ יוד, שלמה, איך האָב אים געפּראַכט אַהער, ער זאָל אָנקוקן, ווי דו שלאַפּסט אין דיין בוגד, ווי הייסט עס? פּיושראַמע? געפּעלט דיר יעפעס? אמתער זייד... דערקענסטו אים, דעם שלמה, שלמה דער זאָיקע, אַ כּבּר פּה געבעך, געווען אַמאָל אַ בייגל־בעקער אין טרוסק, און דו שלמה?

— אַ שאלה, צי דערקען איך, הערעהערשעלען? קאַרג האָט ער ביי מיר געטובעט בייגל, און קאַרג סטאַסאַקעס און בליכעס האָט ער פּון מיר אַ אַריינגעכאַפּט? האָהאָ!...
 — און וואָס טוט איר יעצט אין וואַרשע? — פּרעגט דער אַמעריקאַנער, כּדי צו דערגענצן זיין אויספּאַרשונג וועגן פּוילישן יידני טום. — מאַכט איר אַ לעבן? זענט איר גליקלעך מיט אייער שיקזאַל?
 — ש־שייך זאָגן גליקלעך... מען איז אויף צירות, איז מען...
 — רעד שוין נאָרנישט, הערשעל! — מישט זיך אַריין דאָס לאַך מעריידידל, — צרות, צרות.. עס איז אויף אים געבעך אַ ביטערער צער.. עס הייסט צו זאָגן: ער ליגט אין חר'ער און באַקט בייגל, אָט, ווען דו קאָנסט אים אַרויסהעלפּן מיט אַ פּופּציק דאָלאַר, ער זאָל

קאנען עפענען א סטראנאן פון פיוגל אויפן באזאר, וואָלט ער געקומען
אז די טוהות... א יאָ, שלמה?

— נוי יאָ — ענטפערט שלמה שעמעוודיץ

דער אמעריקאנער מאַכט אַ גרימאָסע ווי ער וואָלט אויסגעזופט
אַ זעלער זענעפט, שרייבט אים אַ טשעק אויף 50 דאָלאַר און דער
לאַנגט דעם יידן. דער ייד ווערט אַזש בלאַס פאר איבערהאַנגען. דאָס
לאַטעריי־ידל נעמט באַטראַכטן די פּצים פון צימער. דערמאָפט דעם
אַמעריקאַנערס רייזע־היטל.

— זעסטו שלמה פאַר דיר וואָלט געפאַסט אַט דאָס־אַזיקע היטל.
לאַז־איבער דיין קליין חסידיש היטעלע און טראָן אַט דאָס היטל.
הוּ ביזט דאָך נישט קיין חסיד, ווי איד. אַך, עס קליינט דיר אויס
געצייכנט! און כדי איד זאָל דיר נישט פאַרשעמען, הערשט, וועל איד
ביי דיר אַוועקנעמען די שיד. וואַזשנע שיד! איד האָב ליב די אַמעריי
קאַנער שיד צוליב זייער רחבת. מיינט שיד זענען שוין, פּהך השם,
זייער חרוב, אָפּגעטראָגן. וואָס איז דער חידוש? אַזוי פיל לויבט מען
זיך־אַן, ביז מען פאַרקויפט אַ לאַטעריי־צעטל; עך־עדן־עך!
ער נעמט אַראָפּ זיינע אַלמע שיד און נעמט אָנטון דעם אַמע־
ריקאַנערס שיד.

— אפּשור האָסטו שוין פאַר איין וועגס אַ פאַר סקאַרפעטן: אז
זיין — זאָל שוין זיין מיט אַלעמען... אַט אַזוי... אַ אַ מחיה! אַזאַ
רחבת. אַזאַ גן־עדן... ווייסטו וואָס איד וועל דיר זאָגן, הערשט?
לאַמיר גאָר ניין היינט אין אַ פּאַד. מיר זאָלבערריט וועלן מיר זיך
אַריינכאַפּן אין דעם שווייז־בערל אויף מוראַנאָוו. הערסטו, אַ בערל!
ווער מיר גוטס גינט! וועסט זיך מחיה זיין. איד בין מסופק, צי
האָסטו אין אמעריקע אַזאַ פּאַד. די אמתע פאַרע מיט דעם אמתן
פעזימל! אַט פּאַלג מיך. גייסט? וועל איד דיר דאָס דאָרט אַרייני
צימבלען! נאָך בעסער ווי אַמאָל אין חור... אַי, האָב איד אים דאָס
געקאַטעוועט!... העדהע טו?

— אַלרייט! — ענטפערט האַרי, ווי אַ פאַרמשפּטער, און ער
טראַכט: „נוי יאָ מען האַרף שטודירן דאָס יידנטום פון אַלע זייטן.
כּראַי צו זען דאָס פּאַלק אין פּאַד“...
— נאָר וואָס דען, וועש... ווייסטו, וואָס איד וועל דיר זאָגן?—

וואָנט ווייטער דאָס לאַטעריי־ידל. — וועסט אונז געבן אַביסל פֿון
 ביינע וועש, וואוּ האָסטו דיינע וועש?
 אין נאָך איידער דער אַמעריקאַנער ענטפערט, ליגן שוין ביידע
 יידן אין טראַנק און מען מאַכט זיך צורעכט אַביסל וועש.
 איצט דאַרף מען גיין. פרעגט זיך: ווי זאָל דער אַמעריקאַנער
 גיין, אז דאָס היטל האָט צוגענומען דער בייגל־בעקער און זיינע
 שניד — דאָס לאַטעריי־ידל! איז מען דאָך אָבער אַ יידן־פריינט, און
 אַלס אַמעריקאַנער, מעג מען האָבן עטלעכע אויסטערלישע אייגהייטן:
 מוט ער אָן האָס חסידישע הימעלע פֿון דעם בייגל־בעקער און די אַל־
 מע שיד פֿון לאַטעריי־ידל און מען גייט אין פֿאַר.

אויסצונדיק די מינאָט ווען די ביידע יודעלעך זענען געלעגן
 אויף דער אויבערשטער פּאַנק אין האָבן זיך געקוויקט מיט דער ליבער
 היץ און זיך געפֿעזעמט מיט טרוים תּענוג, — האָט זיך אונזער אַמע־
 ריקאַנער ניד אָנגעטון און אַהויסגעלאָפֿן אויף דער גאַס, זיך געלאָזט
 אין רעדאַקציע פֿון דער „געלער וואָרדאַקאָאָטשקע“.
 אַריינגעלאָפֿן צום רעדאַקטאָר אין צימער און צוגעפּאַלן מיט
 קולות:

— מיסטער רעדאַקטאָר! די חגע זאָלט וויר אָפּהרוקן אַ נאָטיס,
 אז איך, האַרי זילבערמאַן, דער קלאַקמייקער מאַנסעקטשירער, ער־
 קלער, אז איך בין קיינמאָל נישט געקומען קיין יאָרפֿאַ, און אז איך בין
 נישט אין וואַרשע. אויס! איך בין נישטאָ! ... איר העחט? נישטאָ!
 אין מיין פּאַרטערט איז נישטאָ... דאָס בין איך — נישט איך! ...
 און אז איך בין קיינמאָל נישט אין וואַרשע נישט געווען, און וואוּן
 נישט אין קיין האַמעל.. און וויפּיל קאָסט עס? 25 דאָלאַר? אַל־
 דייט! אַט האָט איר! אָבער דרוקט עס! און טאַקע גלייך! האַרי אפּ!
 גור באַי!

אין אַ פּאַר טעג אַרום האָט דער אַמעריקאַנער האַרי זילבערמאַן
 געשוויגט זיך אויף אַן אַקסן־שיף, וואָס האָט אים געפֿירט צוריק קיין
 אַמעריקע.

מיינע ליטערארישע גליקז

(א מין הארץ-אויסגיסעניש)

די וועלט האט מיך פארווינגט פאר א גביר.
 מילא, וואלט עס נישט געווען אזוי שלעכט: אדרבא, זאל די
 וועלט גלויבן, אז איך בין אן עושר. וועל איך האָפּן אי כבוד, אי סהער
 דיט און אַנדערע גבירישע כיפּאָדים...
 איז דוקא דאָס נישט. אלא וואָסדען-זשע? — גמילת-חסדים
 מאַנט מען; הלואות פּעט מען; קאַלעקטאָרס שלאָגן מיר אָפּ די
 שוועלן; שטייער-מאַנער, גרבהקלייבער, צדקה-זאַמלער — ווער עס
 האָט נאָט אין האַרצן, שטרעקט-אויס אַ האַנט.
 — ס'טויטש! איר זענט דאָך, קיין עין-הרע, אַ שרייפּער אַ גביר
 אַדיר. איר הוקט זיך דאָך אויף דער נאַנצער וועלט!
 — היינט דאָס איבער-חוקן. וואָס יעדע צייטונג דוקט איין
 איבער...

— און אלע צאָלן דאָך מסתמא די פעמע אפּוטיקא...
 — און מען שיקט און מען שיקט, מען נעמט זיך נאָהנישט אָן
 קיין הענט צו שיקן...
 — עס גייט איך, קיין עין-הרע, פון טיר-און-טויער.
 — איר שאַרט וועלט מיט דער יאָפּעטע, האַ?
 — עס פּרעגט זיך נאָך, וואָס וואָס איר מיט אזוי פיל געלט, וואָס
 טאט איר?

פאַרדריסט עס מיך:

— גיי דערציל זיי, אז פון די אלע איבער-הוקטע-צן פאַלט מיר
 נישט אַרײַן קיין פּראַטה. בלויז האַרצווייטאַק און פאַררהוט האָב איך...
 עושר איך שוין אין בעס, הלמאי זאל דאָס טאַקע אזוי זיין? וואָס

איז דאָס פאָר אַן איבערדריקן אָן געצאָלט? עס איז דאָך אַ פשוטער
גראַפֿיעזש, אַ רציחה אינמיטן העלן טאָג!

הויב איך אָן צו זוכן תּחבּולות. נעם איך און שרייבֿאָן אויף
מיין ערשטן אַרטיקל, אויפֿן אַרטיגיאַל, הייסט עס, דאָס וואָרט „ספּער
ציעל“ — „ספּעציעל געשריבן פֿאַר...“ (און דאָ קומט דער נאָמען
פֿון מיין צייטונג).

נעמען זיי, די אַלע צייטונגען, די איבערדריקער, און דרוקן-איי
פֿער מיין אַרטיקל צוזאַמען מיט דעם „ספּעציעל געשריבן פֿאַר“...
(און דאָ קומט דער נאָמען פֿון יעדער צייטונג פֿאַזאָנדער). עס זאָל
הייסן, אז פֿאַר יעדער צייטונג פֿאַזאָנדער שרייבן איך „ספּעציעל“.
זע איך, אז דאָס אַרטיקלע פֿאַזאָנדערניש העלפט נישט, שרייבן איך
שוין צו איבער מיין אַרטיקל אַ נײַעם „שם והמפורש“ — „נאָכדריק
פֿאַרבאָטן“.

נעמען זיי, די אַלע צייטונגען, און דרוקן-אייבער דאָס אַרטיקל
צוזאַמען מיט דעם „נאָכדריק פֿאַרבאָטן“.

שרייבן איך שוין צו אַ דריט מאָל די האַרבע וואָרטונג: „די איז
בערדריקער וועלן ווערן צוגעצויגן צו געריכטלעכער פֿאַראַנטוואָרט
לעבקיג“.

וואָס-זשע וואָסן זיי? — נעמען זיי און דרוקן-אייבער מיין נײַעם
אַרטיקל מיט דער נײַער וואָרטונג: „די איבערדריקער וועלן ווערן צו
געצויגן צו געריכטלעכער פֿאַראַנטוואָרטלעכקייט.“

היינט זיי, טו מאַך עפעס! ...

זע איך, אז איך קאָן דאָ פֿון די באַנדיטן נישט אַרויסטריבן.
זען איך זיך אוועק אויף אַ באַנצן טאָג ביי מיין שרייבֿטיש
און נעם אַ פּאַס פֿאַפּיר און שרייבֿאָן אַ פּעקל פֿריוו מיט פּאַלענדיקן
גוס:

„חשובע רעדאקציע!“

הנה זייט וויסן, אז איך באַגייט טעגן מיר אַ גרויסע עילה. שוין
אַ לענגערע צייט, אז איר האַלט סימטעמאַטיש אין איין איבערדריקן
מינע אַרטיקלען, נישט-געפֿינענדיק פֿאַר קיין הויב מיר צוצושיקן דער
פֿאַר כאַטש אַ פֿאַר גראַשן האַנאָראַריום. גוואַלט, וויזגעשריען, וואו
איז דאָס יושר און וואו איז מענשלעכקייט און וואו איז געוויסן? ...

וואָס איז דאָס עפעס? איז דען מיין פראַצע און מיין פּלאַטיגע האַרע וואַניע הפּקר-פּיעטרישקע? זאָל אימיצער ביי אייך פּראַוווּן גנבענען איישרן אַ הפּאָ, אָדער אויסנוצן איישר האַרְאָוואַניע פּאַר זיינע צוועקן, וועט איר דאָך מאַכן גוואַלטן, איינלעגן וועלטן. און דאָ נעמט איר אָן חרפה און אָן בּוּשָה, און פּאַנגבעט מיך אויפן געמיינסטן צינישן אופן, און גאַרנישט! מיין רעדאַקציע, וואוּ איך אַרבעט פּאַר געצאָלט, האָט צו מיר זענען גאַנצע:

אַט זעט, זאָגן זיי מיר, אָט די אַרטיקלען, פּאַר וועלכע מיר צאָלן אייך געלט, ווערן איבערגעדרוקט פּראַנקטאָן פּריי אומעטום אָן געלט. טאָ פּאַרוואָס זאָלן מיר דו קאָ דערפּאַר צאָלן? אַמער שרייבט אייך שחגעצאָנדערש פּאַר געלט און מיר וועלן אייך איבערדרוקן אָן געלט. "אַלזאָ, איך בין אייך מוסר מודעה, אַז מהיום והלאה זאָל דאָס נישט מער געטון ווערן. און איך פּאַרבאָט אייך קאַטעגאָריש איבער-אנדערקן מיינע אַרטיקלען אָן מיין וויסן און אָן אַ פּאַרשטענדיקונג מיט מיר. וואָרום איך קאָן שוין דאָס מער נישט דוילדן. עס גייט שוין אַריבער אַלע גרעניצן פּון אָנשטענדיקייט, עס איז אַ גרויסע אומפּאַר-שעמטיקייט און אַ גולעוואַיע פּון איישר זייט..."

"האַפּטדיג, אַז מיין איצטיגע גערעכטע ווענדונג וועט געפינען אַן אַפּקלאַנג אין איישר געוויסן, פּאַרפלייב איך" א. א. וו. דעמאָזיקן פּריווּ האָבן איך געלאָזן שרייבן אין אַ פּאַר טויזן קאָפּיעס, אַריינגעלעגט אין קאַנווערטן, אָנגעקלעפט פּאַר עטלעכע צענדליג גילדן פּאַסטמאַרסן און צושיקט אין אַלע רעדאַקציעס, אין אַרגעמיינע, פּראַוילען, ווילנע, ריגע, פעלגניען, דאָוונע, לאָדוש, אור-סמראַליען, בענדין, אַפּריקע, פּיאַליסטאָק, קאַנאַדע, קעשענעוו, קאַוונע, זאַלעמבע... און נאָך און נאָך מקומות.

אויף די אַלע פּריווּ זענען פּלוז פּיר רעדאַקציעס געווען אזוי פּריינטלעך און מוכה געווען מיך מיט תּשובּות. אָט זענען זיי:

אַנטוואַרט נומער 1

פּון אַ לאָדזשער צייטונג:

"עי, דו, לאַכורחם! פּונדאָנען און פּונדווערן ביזנו דאָס גע-זאָרן אַזאַ קנאַקער, אַז מען טאָר דיך נישט איבערדרוקן? עס דאַרף

פאר דיר זיין א כבוד, אז מיר חרוקן דין איבער... נישט איבער
חרוקן נאר! שיין וועלן מיר אויסזען מיט אינזער צייטונג, אז מיר
וועלן נישט ארבעטן מיט דער שער און נישט איבערחרוקן קיין אומ
זיסמע סתורה! זיזשע נישט קיין ממנוול און מאך נישט קיין אַנד
שטעל. מיר האָבן דין אין די טשוועקעס, און אַ גוטן טאָג מיט דער
קאָפּאַט! אידאַט!

„מיט ליטעראַרישן גרום און גרויס אַכטונג.

„די רעדאַקציע“.

אַנטוואָרט נומער 2

פון דיגע האָב איך באַקומען אזאַ תשובה:
„חשיבער ליטעראַט:

„עס וואַנדערט אינז זייער אויף אייער אומעטישן הוצפהדיק
בריוו, צו פאָדערן פון אינג, אז מיר זאָלן אייך נישט איבערחרוקן אָן
געזאַלט. פון ווען אָן איז דאָס געוואָרן אַ געזעץ, אז מען טאָר נישט
איבערחרוקן קיין פרעמדע אַרטיקלען אָן געלט? וואוּ איז דאָס געד
הערט געוואָרן? כ'לעבן, וואָס מען זאָגט אויף די שרייבער, זענען
זיי ווערט, אזא אומפאַרשעמטקייט, אזא הוצפה!

„און מיר האָבן אייך געהאַלטן פאר אַ ליטישן מענשן. איצט,
אז מיר זעען, אז איר זענט נאָר קיין מענש נישט, וועלן מיר זיך מיט
אייך נישט רעכענען און מיר וועלן אייך ווייטער איבערחרוקן, וויפיל
עס וועט זיך נאָר לאָזן, און לאָדט אינז צום „גנתנה תוקף“! ...

„מיט גרויס האַכאַסטונג און חרף־אָרץ.

„די רעדאַקציע“.

אַנטוואָרט נומער 3

אַן אהגענויגער צייטונג האָט מיר אַזוי געענטפערט:

„ווערטער שרייבער:

„אייער משוגה־מאָהנעם בריוו מיט דער משוגה־וויילדער, לעד
פיש־נאַרישער פאָדערונג האָבן מיר דעהאַלטן. איר בעט ביי אינז געד
צאָלט פארן איבערחרוקן אייערע אַרטיקלען. אַרנג, זייט אַ פרייה און
ווייזט אינז, אַ שטייגער, וועלכער שרייבער יעס קריגט ביי אינז יאָ

געצאָלט פארן אָפּהרגן זיינע אַרטיקלען? אויב איר וועט אינאָם זאָ
אינגעם געפינען, וועלן מיר אייך אויך צאָלן, און נאָך געבן אַ פּרעמיע.
מיר, פון אינגער זייט, זענען אייך ערויב, אז איר וועט אזא איינעם
נישט געפינען, ווען אפילו איר זאָגלט זוכן מיט טויזנט ליב. אין
דערזעלבער איז פון אייער זייט אַן ערויב צו וועלן זיין אַ יוצאדמן-הכלל.
פע, נישט שוין! שלאָגט זיך אַרויס פון קאָפּ אייערע שטותערדיגען
מיטן געצאָלט-שמאָלט... איר זענט דאָך עפעס, דאַכט זיך, אַ מענש
נישט קיין טיפּש... הגם אייער לעצטער בריוו ווייזט פונקט דעם
דיפּוך.

„מיט ליב-און-לעבן אייער איבערגעגעבענע

„רעדאָקציע“

אַנטוואָרט גומער 4

פון אַ ווילנער צייטונג:

„טייערער חסר:

„אויסער פאָדערונג איז — אַ פאָדערונג, אָבער בלויז פאָרמעל.
אין פּרינציפּ, אָבער, זענען מיר מיט אייך נישט מסכים; וואָרום פּוּנ-
וואַנען זאָלן מיר נעמען צו צאָלן פאר איבערגעדערוקטע אַרטיקלען?
גיי ווייס, פאר וואָס פּרייער צו צאָלן: צו פאר פּאפּיר, צו פאר אַר-
טיקלען, צו דירעקטע? ... מיר דענקען, אז צאָלן פאר פּאפּיר איז
בילכער און דער זעצער איז אויך בילכער, און דירעקטע איז אויך
בילכער — און אויך וועט דער הויז נישט כאַפּן..

„כ'לעבן, עם וואָלט געווען אַ יושר, אז איר זאָלט אינאָם פון צייט
צו צייט צושיקן אייערם אַן אַרויגעל אַרטיקל, קיין האַנאָראַריום
צאָלן מיר נישט פּרינציפּיעל. אפשר האָט איר אייערע פּרינציפּן;
מיר האָבן אונזערע פּרינציפּן. יעדער האָט זיך זיין פּרינציפּ.
„מיט גרויס פּרינציפּיעלישקייט און גרויס“ א. א. וו.

דערזען, אז מיט פּרוּוואַטע קאָרעספּאָנדענצן וועל איר גאָרנישט
מאַכן, האָב איר באַשלאָסן צו אפּעלירן צו דער עפנטלעכקייט. איר
האָב גענומען מיין בריוו און איבערגעדערוקט עם אין אַ צייטונג אונ-
זער פיר קעפלעך, צוויי-שפּאַלטיקע: „א בריוו אין רעדאָק-
ציע“, „ליטעראַרישע הפּקודות“, „צום שאַנד-“

ס' ל' פ", אָדער "כא פוט א ג'נ'ב". ואון דאָ האָב איך געמיינט, אַז
עס וועט זיין א סוף צו די דאָזיקע הפקדישע מעשים...

וואָס זשע איז געווען דער יוסף?

אין אַ וואָך אַהום איז אויך דערדאָזיקער פרוי געווען איבער-
גערוקט אין דיזעלביקע צייטונגען, וואָס האַלטן מיך אין אַין באַגנבע-
נען. איבערהערהיקט מיט היכל בכל כּל, מיט דעם טעקסט, מיט
די אונטערקעפּ, זאָל עס פעלן אַ פינטל.

איצט איז מיר געבליבן פלוז אַנצושרייבן דעמדאָזיקן פעליעטאָן.
נאָר וואָס איז די פעולה? אַז איך בין זיכער, אַז די חברה באַנד-
דיטן איבערהערהיקט וועלן אויך דעמדאָזיקן פעליעטאָן איבערהערהיקט
אין צוזאַמען טאָקע מיט דער לעצטער העחה: "אַז איך בין זיכער,
אַז די חברה באַנדיטן איבערהערהיקט וועלן אויך דעמדאָזיקן פעליע-
טאָן איבערהערהיקט".

און אָט די נאָר לעצטע שורה מיינט וועט מען אויך איבערדריקן.
און אָט די שורה, אַז "די נאָר לעצטע שורה מיינט וועט מען
אויך איבערהערהיקט" — וועט מען אויך איבערהערהיקט.

אַלץ וועט מען איבערהערהיקט.

ס'איז נישטאָ קיין סגולה און קיין תּהוּפּה.

אַ פּאַהיבעל אויף זיי!